

Tekstna vezna sredstva u hrvatskom i francuskom znanstvenom diskursu

Lidija Orešković Dvorski

TEKSTNA VEZNA SREDSTVA U HRVATSKOM I FRANCUSKOM
ZNAJSTVENOM DISKURSU

Izdavač

Filozofski fakultet u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Godina elektroničkog izdanja
2021

Recenzenti

akademik August Kovačec
dr.sc. Dražen Varga, red. prof.

Lektura

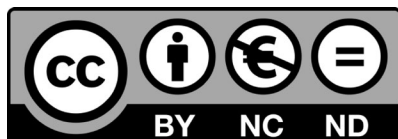
Zrinka Kolaković

Računalni slog

Marko Maraković

ISBN 978-953-175-917-5

<https://doi.org/10.17234/9789531759175>

Djelo je objavljeno pod uvjetima [Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence \(CC-BY-NC-ND\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.

**TEKSTNA VEZNA SREDSTVA U HRVATSKOM I
FRANCUSKOM ZNANSTVENOM DISKURSU**

LIDIJA OREŠKOVIĆ DVORSKI

 FF press

Zagreb, 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	11
2. OPĆI TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR.....	14
3. ZNANSTVENI DISKURS.....	19
3.1. Terminološke razlike: diskurs, tekst, funkcionalni stilovi, tipovi diskursa.....	19
3.2. Fleksibilnost granica diskursnih tipova.....	22
3.3. Obilježja znanstvenoga diskursa	23
3.3.1. Znanstveni diskurs i logika	24
3.3.2. Jezično oblikovanje u znanstvenome diskursu.....	25
3.3.3. Raslojavanja znanstvenoga diskursa (znanstveni žanrovi)	28
3.3.3.1. Znanstveni članak: struktura i obilježja.....	28
3.4. Znanstveni diskurs i znanstvena područja.....	29
3.5. Znanstveni diskurs kroz prizmu metadiskursa.....	32
4. KONEKTORI	36
4.1. Konektori (i veznici) u gramatikama hrvatskoga jezika	36
4.2. Konektori u hrvatskim tekstovima tekstne lingvistike	38
4.3. Konektori (i veznici) u francuskim gramatikama	40
4.4. Konektori u francuskim tekstovima tekstne lingvistike.....	42
4.5. Podjela konektora na vrste	49
4.6. Konektori i vrste riječi	52
4.6.1. Podjele riječi na vrste	52
4.6.1.1. Prilozi – rubna gramatička kategorija	53
4.6.1.2. Prilozi i(li) čestice	55
4.6.1.3. Prilozi i(li) prijedlozi.....	55
4.7. O konektorima iz različitih motrišta.....	56
4.7.1. Konektori i veznici.....	56
4.7.1.1. Rečenica i njezina definicija u odabranim hrvatskim i francuskim gramatikama	60
4.7.2. Konektori i modalni izrazi	65

4.7.3. Konektori i upućivačka sredstva (anafore/katafore)	66
4.7.4. Konektori i metadiskursne oznake	66
4.7.5. Konektori i argumentacijske strategije	67
4.7.6. Konektori i tekstna kohezija	68
5. INTERPUNKCIJA.....	72
5.1. Interpunkcija kao (zaseban) dio pravopisa	73
5.2. Interpunkcijski znakovi u hrvatskim pravopisima.....	74
5.3. Interpunkcija u francuskim gramatikama	77
5.4. Funkcije interpunkcijskih znakova.....	82
5.5. Interpunkcija i rečenica.....	83
5.6. Interpunkcijska načela	85
6. PREGLED I ANALIZA KONEKTORA IZ GRAĐE	87
6.1. Vremenski konektori u znanstvenome diskursu	88
6.1.1. Tablični prikaz vremenskih konektora u hrvatskome i francuskome	89
6.1.2. Primjeri hrvatskih vremenskih konektora iz građe.....	91
6.1.3. Primjeri francuskih vremenskih konektora iz građe.....	96
6.2. Prostorni konektori u znanstvenome diskursu	102
6.2.1. Prikaz prostornih konektora u hrvatskome i francuskome.....	103
6.2.2. Primjeri hrvatskih prostornih konektora iz građe	105
6.2.3. Primjeri francuskih prostornih konektora iz građe	106
6.3. Suprotni konektori u znanstvenome diskursu	108
6.3.1. Tablični prikaz suprotnih konektora u hrvatskome i francuskome	109
6.3.2. Primjeri hrvatskih suprotnih konektora iz građe	111
6.3.3. Primjeri francuskih suprotnih konektora iz građe.....	114
6.4. Dopusni konektori u znanstvenome diskursu	119
6.4.1. Tablični prikaz dopusnih konektora u hrvatskome i francuskome	120
6.4.2. Primjeri hrvatskih dopusnih konektora iz građe	121
6.4.3. Primjeri francuskih dopusnih konektora iz građe	123
6.5. Namjerni konektori u znanstvenome diskursu.....	126

6.5.1. Tablični prikaz namjernih konektora u hrvatskome i francuskome.....	127
6.5.2. Primjeri hrvatskih namjernih konektora iz građe	127
6.5.3. Primjeri francuskih namjernih konektora iz građe.....	127
6.6. Načinski konektori u znanstvenome diskursu.....	128
6.6.1. Tablični prikaz načinskih konektora u hrvatskome i francuskome.....	129
6.6.2. Primjeri hrvatskih načinskih konektora iz građe.....	130
6.6.3. Primjeri francuskih načinskih konektora iz građe.....	132
6.7. Pribrojni konektori u znanstvenome diskursu.....	134
6.7.1. Tablični prikaz pribrojnih konektora u hrvatskome i francuskome.....	135
6.7.2. Primjeri hrvatskih pribrojnih konektora iz građe.....	137
6.7.3. Primjeri francuskih pribrojnih konektora iz građe.....	144
6.8. Uzročno-posljedični konektori u znanstvenome diskursu.....	148
6.8.1. Tablični prikaz uzročno-posljedičnih konektora u hrvatskome i francuskome	148
6.8.2. Primjeri hrvatskih uzročno-posljedičnih konektora iz građe	150
6.8.3. Primjeri francuskih uzročno-posljedičnih konektora iz građe.....	153
6.9. Zaključni konektori u znanstvenome diskursu.....	157
6.9.1. Tablični prikaz zaključnih konektora u hrvatskome i francuskome.....	157
6.9.2. Primjeri hrvatskih zaključnih konektora iz građe	159
6.9.3. Primjeri francuskih zaključnih konektora iz građe.....	163
6.10. Pojačajni konektori u znanstvenome diskursu.....	166
6.10.1. Tablični prikaz pojačajnih konektora u hrvatskome i francuskome.....	167
6.10.2. Primjeri hrvatskih pojačajnih konektora iz građe.....	168
6.10.3. Primjeri francuskih pojačajnih konektora iz građe.....	171
6.11. Isključni konektori u znanstvenome diskursu	174
6.11.1. Tablični prikaz isključnih konektora u hrvatskome i francuskome.....	175
6.11.2. Primjeri hrvatskih isključnih konektora iz građe	175
6.11.3. Primjeri francuskih isključnih konektora iz građe.....	177

6.12. Uvjetni konektori u znanstvenome diskursu	178
6.12.1. Prikaz uvjetnih konektora u hrvatskome i francuskome jeziku	178
6.12.2. Primjeri hrvatskih uvjetnih konektora iz građe	178
6.12.3. Primjeri francuskih uvjetnih konektora iz građe	179
6.13. Metatekstualni konektori u znanstvenome diskursu	180
6.13.1. Prikaz metatekstualnih konektora u znanstvenome diskursu	180
6.13.2. Primjeri hrvatskih metatekstualnih konektora iz građe	181
6.13.3. Primjeri francuskih metatekstualnih konektora iz građe	182
6.14. Enumerativni konektori u znanstvenome diskursu	183
6.14.1. Prikaz enumerativnih konektora u znanstvenome diskursu	184
6.14.2. Primjeri hrvatskih enumerativnih konektora iz građe	184
6.14.3. Primjeri francuskih enumerativnih konektora iz građe	185
6.15. Objasnidbeni konektori u znanstvenome diskursu	187
6.15.1. Tablični prikaz objasnidbenih konektora u hrvatskome i francuskome	188
6.15.2. Primjeri hrvatskih objasnidbenih konektora iz građe	193
6.15.3. Primjeri francuskih objasnidbenih konektora iz građe	201
7. PREGLED I ANALIZA INTERPUNKCIJE IZ GRAĐE	213
7.1. Točka	214
7.2. Uskličnik	215
7.2.1. Primjeri uporabe uskličnika u hrvatskom dijelu građe	215
7.2.2. Primjeri uporabe uskličnika u francuskom dijelu građe	215
7.3. Upitnik	216
7.3.1. Primjeri uporabe upitnika u hrvatskom dijelu građe	217
7.3.2. Primjeri uporabe upitnika u francuskom dijelu građe	218
7.4. Dvotočka	220
7.4.1. Primjeri uporabe dvotočke u hrvatskom dijelu građe	221
7.4.2. Primjeri uporabe dvotočke u francuskom dijelu građe	221
7.5. Točka-zarez	223
7.5.1. Primjeri uporabe točka-zareza u hrvatskom dijelu građe	223
7.5.2. Primjeri uporabe točka-zareza u francuskom dijelu građe	224

7.6. Trotočka.....	225
7.6.1. Primjeri uporabe trotočke u hrvatskom dijelu građe.....	225
7.6.2. Primjeri uporabe trotočke u francuskom dijelu građe	226
7.7. Crta.....	226
7.7.1. Primjeri uporabe crte u hrvatskom dijelu građe	227
7.7.2. Primjeri uporabe crte u francuskom dijelu građe	228
7.8. Crte.....	229
7.8.1. Primjeri uporabe crta u hrvatskom dijelu građe	229
7.8.2. Primjeri uporabe crta u francuskom dijelu građe	229
7.9. Zarez.....	231
7.9.1. Primjeri uporabe zareza u hrvatskom dijelu građe	231
7.9.2. Primjeri uporabe zareza u francuskom dijelu građe	234
7.10. Zgrade.....	238
7.10.1. Primjeri uporabe zagrada u hrvatskom dijelu građe.....	239
7.10.2. Primjeri uporabe zagrada u francuskom dijelu građe	240
8. ZAKLJUČAK.....	243
9. POPIS LITERATURE	248
10. KAZALO POJMOVA.....	

1. UVOD

Ovaj rad proučava uporabu tekstnih veznih sredstava – konektora i interpunkcije – u hrvatskome i francuskome jeziku na području znanstvenoga diskursa. Termin *konektor* pripada relativno mladoj grani lingvistike – lingvistici teksta – a njegovo je proučavanje potrebno provoditi na nadrećeničnoj razini, razini teksta ili diskursa, koja je svojevrsni okvir navedenim tekstnim jezičnim sredstvima s vrlo sličnom ulogom u tekstu, ulogom organizacije i oblikovanja, odnosno povezivanja ili odvajanja elemenata koji čine veću cjelinu. Po svojoj su prirodi konektori i interpunkcija oprečni: konektori su sastavljeni od leksičko-jezičnoga materijala (leksema i leksija), dok je interpunkcija poseban sustav znakova koji se pridodaje leksičkome materijalu unutar teksta. Zajedničkom crtom možemo smatrati i njihov rubni položaj u znanosti o jeziku koji se iščitava upravo iz njihova obrađivanja u literaturi ili/i uporabe u različitim tekstnim vrstama.

Odabir znanstvenoga diskursa kao okružja za proučavanje navedenih jezičnih sredstava nije slučajan. Uvriježeno je mišljenje da su u znanstvenome diskursu konektori toliko izrazito zastupljeni da se upravo uporaba konektora smatra jednim od njegovih temeljnih obilježja, što je rezultat jake tekstne kohezije i koherencije. Uz to odabir jednoga tipa diskursa bitan je u prvome redu zbog različitosti uporabe i konektora i interpunkcije u različitim tipovima diskursa, kao i zbog problematike vezane uz različite podjele jezika na tipove diskursa. Nadalje riječ je o jezičnome podsustavu koji slovi kao najobjektivniji, najprecizniji i najstroži u poštivanju pravila, kako onih koji se tiču samoga znanstvenoga istraživanja, tako i onih koji se odnose na objavljivanje znanstvenih tekstova – drugim riječima, na način uobličavanja znanstvene misli u jezik. Takve odlike čine upravo ovaj tip diskursa (po)najboljim izborom za analizu odabranih jezičnih pojava jer je mogućnost pogreške u jezičnoj uporabi svedena na najmanju moguću mjeru, što je posebno važno kada je riječ o pisanju interpunkcijskih znakova.

Na samom ćemo početku dati teorijsku podlogu i metodološki okvir na kojima se rad temelji. Nakon toga slijedi poglavlje o znanstvenome diskursu uz opis opreke između pristupa koji s jedne strane zastupa funkcionalna stilistika, a to je podjela jezika na funkcionalne stilove, te s druge strane pristupa podjeli jezika na tipove

diskursa koji je okosnica novijih disciplina kao što su analiza diskursa, diskursna stilistika itd. K tomu govorimo o jezičnome oblikovanju znanstvenodiskursnih tekstova, raslojavanju znanstvenoga diskursa na vrste i žanrove. Potom opisujemo strukturu znanstvenoga članka, a osvrćemo se i na druge podjele u znanosti, poput podjele na znanstvena područja, polja i grane.

Četvrto poglavlje prikazuje načine definiranja konektora u francuskome i hrvatskome jeziku. Na temelju relevantne literature utvrdit ćemo kad su se u gramatikama hrvatskoga i francuskoga jezika počeli spominjati konektori te usporediti načine njihova definiranja. Zatim ćemo odabrati onu podjelu hrvatskih i francuskih konektora na vrste koja će nam poslužiti kao temelj za analizu uporabe konektora u znanstvenome diskursu. Posebno će nas zanimati postoje li u hrvatskome jeziku određeni konektori koji se ne javljaju u francuskome i obratno. Istaknut ćemo semantička i druga svojstva onoga dijela hrvatskih i francuskih konektora koji pokazuje visok stupanj višefunkcionalnosti. Osvrnut ćemo se i na odnos konektora s bliskim rečeničnim jezičnim kategorijama poput veznika, modalnih riječi, priloga i čestica, kao i s drugim nadrečeničnim sredstvima koja sudjeluju u oblikovanju teksta.

Sljedeći je korak određenje i usporedba interpunkcijskih sustava hrvatskoga i francuskoga jezika, što uključuje pregled definicija interpunkcije iz odabrane literature i utemeljenje popisa interpunkcijskih znakova kojima se koristi u francuskome i hrvatskome jeziku. Posebnu ćemo pažnju posvetiti interpunkcijskome načelu na kojemu se temelji interpunkcija dvaju jezika.

U nastavku ćemo pristupiti analizi uporabe konektora i interpunkcije na građi koja se sastoji od znanstvenih članaka na francuskome i hrvatskome jeziku s područja humanističkih znanosti, točnije filologije. Građa se sastoji od 104 znanstvena članka: 52 znanstvena članka na hrvatskome i 52 članka na francuskome jeziku. Svi su francuski članci objavljeni u reviji *Langue française*, a hrvatski u časopisima *Suvremena lingvistika*, *Fluminensia*, *Filologija*, *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* i zborniku radova HDPL-a 2005.

Temeljem analize građe određujemo vrste konektora i interpunkcijske znakove koji se najčešće javljaju u hrvatskim i francuskim znanstvenim tekstovima te uspoređujemo rezultate dobivene za hrvatski i francuski jezik.

Za svaki ćemo jezik posebno izdvojiti one skupine konektora kojima se u najvećoj mjeri koristi u tekstovima znanstvenih članaka. Isto tako unutar pojedinih skupina konektora izdvojiti ćemo one njihove predstavnike koji se, na temelju analize, pokažu najučestalijima.

Zatim ćemo pokazati uporabu pojedinih interpunkcijskih znakova u tekstovima u cjelini, ali i u pojedinim dijelovima teksta (npr. dvotočka i/ili crta u naslovima u hrvatskome i francuskome).

Rad je, sažmimo, usmjeren prikazu uporabe konektora i interpunkcije u znanstvenome diskursu u hrvatskome i francuskome jeziku na temelju odabrane

građe. Na temelju dobivenih rezultata cilj nam je istaknuti sličnosti i razlike u uporabi konektora i interpunkcije u hrvatskome i francuskome znanstvenome diskursu. Usporedbu konektora i interpunkcije u hrvatskome i francuskome jeziku vršimo na temelju odabrane građe znanstvenoga diskursa, što znači da u ovome radu ne donosimo sustavan opis konektora i interpunkcije u hrvatskome i francuskome jeziku, nego naznačujemo njihova glavna obilježja, podudarnosti i razilaženja koja proizlaze iz odabranoge građe znanstvenih tekstova.

U zaključku ćemo se osvrnuti na sve dijelove rada, a posebno na rezultate analize iz kojih ćemo potom istaknuti najvažnije činjenice vezane za uporabu tekstnih veznih sredstava u hrvatskome, odnosno francuskome znanstvenome diskursu.

2. OPĆI TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR

Konektori su vezna sredstva na razini teksta. Njihova je zadaća da skrenu pozornost na semantičke odnose među rečenicama u tekstu i na taj način osiguraju, ili bar olakšaju, ispravno tumačenje tih odnosa. O konektorima se u lingvistici počelo govoriti relativno kasno (sredinom 20. stoljeća)¹ zbog njihove uvjetovanosti jezičnom razinom koja se ne može svesti u okvire zadane tradicionalnom gramatikom. Tradicionalna se gramatika u analizi zadržava na rečeničnoj razini na kojoj se ne može govoriti o konektorima; konektorsku ulogu u okviru rečenice vrše veznici. Prema tome konektor po samoj svojoj prirodi u načelu² podrazumijeva postojanje bar dviju rečenica. Razinom višom od (jedne) rečenice osigurava se kontekstualno okruženje (za funkcioniranje konektora) i otvaraju se vrata komunikaciji u kojoj glavnu riječ ima smisao.

U svakome opisu i pri svakoj analizi konektora u prvom se planu uočava činjenica da ulogu konektora, tekstnih veznih sredstava, mogu vršiti različite gramatičke kategorije poput priloga, veznika, modalnih riječi, prijedložnih izraza pa čak i glagola ili cijelih rečenica. Neki od njih mogu funkcionirati i kao veznici, tj. rečenična vezna sredstva. To u pojedinim slučajevima, kada je potrebno odrediti jesu li na primjer *no*, *dakle*, *također* veznici ili pak konektori, može uzrokovati određene poteškoće.³ Takva pitanja usmjeravaju pažnju na propitivanje rečenice, razmatranje različitih definicija i vrsta rečenice, mogućih duljina rečenice i drugih

¹ Harris Zelig (1952) prvi u lingvistiku uvodi termin *diskurs* kojim se probijaju rečenični okviri. Za njega je dokaz o postojanju i potrebi razmatranja jezične jedinice veće od rečenice, tj. diskursa, vidljiv u slučajevima kada se pojedini semantičko-sintaktički odnosi ne mogu ostvariti niti interpretirati unutar jedne rečenice, nego zahtijevaju širi okvir (*diskurs*).

² Može se govoriti i o tzv. rubnim slučajevima (složenih) rečenica odvojenih primjerice točkom-zarezom kod kojih se postavlja pitanje je li riječ o istoj ili zasebnoj rečenici, pa tako i je li riječ o konektoru ili vezniku (o tome više u poglavlju o interpunkciji).

³ Tim više što se i o vezničkoj ulozi može govoriti s obzirom na pripadnost vrsti riječi (gramatičkoj kategoriji) *veznik*, ali i s obzirom na vezničku funkciju koju unutar rečenice mogu vršiti riječi i izrazi koje sami nisu veznici, poput priloga.

sintaktičkih osobitosti koje su pertinentne kako na rečeničnoj, tako i na tekstnoj razini.

Uz formalna obilježja konektora u smislu njihove pripadnosti pojedinoj gramatičkoj kategoriji bitna su i semantička obilježja konektora, kao i različite mogućnosti njihove klasifikacije prema semantičkome kriteriju. U velikome broju sličnih, a ipak različitih podjela konektora na vrste/skupine zapravo je moguće vidjeti odraz zamršenih odnosa i međusobnih pretapanja pojedinih značenja unutar cjelokupnoga jezika. Na temelju uvida u postojeće semantičke klasifikacije konektora i njihove usporedbe ponudit ćemo vlastitu podjelu. Pri oblikovanju te podjele glavni će nam vodič biti odabrana građa (znanstveni diskurs) čije zakonitosti u velikoj mjeri određuju pojavnost pojedinih konektorskih vrsta, a slijedom toga i njihovo uvrštavanje u našu podjelu.

Značenjska preklapanja, sličnosti i bliskosti koje se uočavaju u velikome dijelu leksika i jezika mogu se uočiti i kod konektora. Višeznačnost konektora uzrokuje njihovu višefunkcionalnost tako da brojni konektori mogu pripadati dvjema, a katkada i više nego dvjema različitim skupinama konektora. Jedan je od ciljeva ovoga rada uočiti i istaknuti one konektore koji pokazuju potonja svojstva.

Konektori, kao jedno od važnijih obilježja teksta, nikako nisu jedina pojava koja se u tekstnom okruženju bilježi, opisuje i proučava. Oni se smatraju jasnim signalima koji upućuju na pojedine uzajamne odnose rečenica ili većih dijelova teksta, kao što su vremenski i prostorni odnosi ili odnosi suprotnosti i zaključivanja.

Ovisnost interpretacije pojedinih tekstnih jedinica o nekim drugim jedinicama tiče se anaforičkoga, odnosno kataforičkoga upućivanja unutar teksta koje obuhvaća puno šire područje od konektora.⁴ Ti odnosi neće biti posebno obuhvaćeni ovim radom, ali o njima će se ipak posredno govoriti zato što su mnogi konektori forične (upućivačke) naravi.

Osim konektorima ovaj se rad bavi interpunkcijom koja je prisutna i u hrvatskome i francuskome znanstvenome diskursu.

Interpunkcijskim znakovima nazivamo grafički sustav znakova koji imaju zadatak da razlome tekst i upute na značenjske odnose među rečeničnim dijelovima, rečenicama i dijelovima teksta. O njima se obično govori u okviru pravopisa koji, s druge strane, obuhvaća sve grafičke (pravopisne) znakove što ih se može zabilježiti u pisanome tekstu.

Interpunkcija i konektori imaju nekoliko zajedničkih obilježja. Glavna im je poveznica njihovo zajedničko „životno“ okruženje: nadrečenična razina, odnosno

⁴ O koheziji teksta utemeljenoj na upućivanju anaforam i(li) kataforom govore Halliday i Hasan (1976).

tekst.⁵ Zajedničko im je i to što i jedni i drugi sudjeluju u oblikovanju i organiziranju rečenica i tekstnih dijelova. Dodajmo da katkada značenje ovisi i o konektorima i o interpunkciji.

Međutim interpunkcijski se znakovi od konektora razlikuju s obzirom na plan jezičnoga medija, odnosno na temelju ovisnosti interpunkcijskih znakova isključivo o pisanome jeziku, dok se konektori javljaju i u govoru, i u pismu. Interpunkciju, za razliku od konektora, u govoru ne možemo leksikalizirati (pretvoriti u izgovorive jezične jedinice).

Interpunkcijski znakovi i konektori dolaze u doticaj i kada je riječ o prirodi i granicama rečenice. Tako se pri uporabi znaka točke-zareza postavlja pitanje hoćemo li vezno sredstvo koje stoji nakon nje (što se često susreće u francuskoj dijelu građe) smatrati veznikom ili konektorom. Naša odluka ovisi o tome smatramo li da se točkom-zarezom, ustvari, završava rečenica i nakon nje započinje nova ili da se iza točke-zareza nastavlja prethodna rečenica. Vidimo li u interpunkcijskome znaku točki-zarezu više obilježja točke (nego zarez), vezno sredstvo koje slijedi jest konektor. Smatramo li da točka-zarez ima više sličnosti sa zarezom, vezno sredstvo jest veznik. Sljedeći primjer iz znanstvenoga članka na francuskoj jeziku zorno predočava opisanu situaciju koja i potvrđuje opravdanost zajedničkoga pristupa konektorima, interpunkcijskim znakovima, rečenici i tekstu.

Qu'est-ce qui peut être personnel ? **A priori** n'importe quoi ; **or** cet adjectif n'est pas compatible avec tous les noms possibles ; **ainsi**, pour les noms concrets désignant des objets, des animaux et des humains, on peut opposer les deux séries de phrases : (...)

U navedenome se primjeru javljaju tri vezna sredstva od kojih je prvi (*a priori*) zasigurno konektor jer upućuje na prethodnu rečenicu: njegova se interpretacija može ostvariti samo izvan granica rečenice u kojoj se nalazi. Pri interpretaciji drugih dvaju veznih sredstava (*or* i *ainsi*) prelaze se granice točke-zareza, interpunkcijskoga znaka koji se nigdje ne opisuje kao oznaka kraja rečenice iako ima mnogo elemenata koji bi dopuštali i takvo tumačenje.

Kada navedeni primjer pokušamo prevesti na hrvatski jezik, uočavamo sličnosti u uporabi konektora (sva su tri konektora zadržana u prijevodu) i razlike u primjeni interpunkcije (umjesto interpunkcijskoga znaka točke-zareza stavljamo točku, a zarezom ne odvajamo konektor *stoga* ni zavisnu rečenicu *za konkretne imenice koje označuju predmete, životinje i ljude* od glavne rečenice *možemo suprotstaviti dva niza rečenica*).

Što sve može biti osobno? **Isprva** bilo što. **No** taj pridjev nije spojiv sa svim imenicama. **Tako** za konkretne imenice koje označuju predmete, životinje i ljude možemo suprotstaviti dva niza rečenica: (...)

⁵ Iako bi nas drugi naziv za interpunkcijske znakove – rečenični znakovi – mogao navesti na pomisao da je za njihovo razmatranje dovoljna rečenica, brojni se interpunkcijski znakovi opiru smještanju u rečenične okvire zahtijevajući njihovo širenje u smjeru teksta.

Opisana povezanost uporabe konektora i interpunkcijskih znakova s nadrečeničnom razinom, odnosno tekstom (diskursom) zahtijeva da na više mjesta progovorimo o kategoriji rečenice (njezinoj definiciji, podjeli na vrste rečenice prema različitim kriterijima, mogućim duljinama rečenice, rečenici u kontekstu (iskazu), rečenici kao dijelu diskursa i o odnosu rečenica – diskurs⁶).

Interpunkcije hrvatskoga i francuskoga jezika razlikuju se prema načelima koja propisuju uporabu pojedinih interpunkcijskih znakova u tim jezicima. U hrvatskome jeziku interpunkcija počiva na semantičkome načelu, dok se u francuskome jeziku pisanje interpunkcije ravna prema ritmo-melodijskome interpunkcijskome načelu. Iako u obama jezicima na području primjene interpunkcijskih znakova postoji niz dodirnih točaka, što je uvjetovano pojedinim zajedničkim obilježjima semantičke i ritmo-melodijske interpunkcije, ipak u pisanju se pojedinih interpunkcijskih znakova vide znatne razlike, što ćemo pokušati pokazati na temelju primjera iz građe.

Građa odabrana za ovaj rad sastoji se od 104 znanstvena članka: 52 znanstvena članka na hrvatskome i 52 članka na francuskome jeziku. Svi su francuski članci objavljeni u reviji *Langue française*, a hrvatski u časopisima *Suvremena lingvistika*, *Fluminensia*, *Filologija*, *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* i zborniku radova HDPL-a 2005. Na temelju navedene građe provest ćemo analizu uporabe konektora koja će nam omogućiti usporedbu obilježja što ih pokazuju hrvatski i francuski znanstveni diskurs (točnije znanstveni članci), i donošenje zaključaka. Kako je vidljivo iz naslova časopisa u kojima su objavljivani odabrani tekstovi, korpus je sastavljen od znanstvenih članaka na francuskome i hrvatskome jeziku koji pripadaju području humanističkih znanosti te se isključivo bave filološkim temama. Taj se odabir temelji na pretpostavci da različita znanstvena područja pokazuju različita jezična obilježja kada je riječ o jezičnome oblikovanju znanstvene misli, što prema našem mišljenju također može imati utjecaja na odabir tekstnih veznih sredstava, poput interpunkcijskih znakova, određenih (vrsta) konektora i(li) njihovu učestalost. Smatramo da se takvim određenjem građe jasnije mogu vidjeti jezične pojave koje su predmet rada i donijeti dobro utemeljeni zaključci koji tada mogu vrijediti ne samo unutar nego i izvan granica analizirane građe.

Znanstveni diskurs, kao glavno obilježje znanstvenih članaka koji čine našu građu, poseban je tip diskursa čija jasna struktura i strogo postavljena pravila određuju/uvjetuju pojavnost određenih (vrsta) konektora, istodobno onemogućavajući javljanje drugih konektora koji su, mogli bismo tako reći, stilski obilježeni te su

⁶ Iako je uobičajeno smatrati da se diskurs odnosi na razinu višu od rečenične, diskurs se može sastojati i od jedne rečenice, odnosno od jedne riječi uzmemo li u obzir da postoje rečenice koje se sastoje od samo jedne riječi (poput *STOP* na prometnome znaku).

tipični za druge diskursne tipove. Napomenimo i da pojedini konektori poprimaju drugačija značenja u različitim diskursnim tipovima, ali i vrstama teksta.⁷

Zbog svega toga u radu ćemo na temelju relevantne literature progovoriti o osobitostima znanstvenoga diskursa općenito i o strukturi znanstvenoga članka koja, kako smo u prethodnome odjeljku naznačili, određuje koji se konektori u njemu (češće) javljaju.⁸

⁷ Tako će npr. konektori *onda* ili *tada* imati vremensko značenje u pripovjednome tekstu nekoga romana, dok će u argumentacijskome tekstu (raspravi) nekoga znanstvenoga članka izgubiti vremensko, a poprimiti uzročno-posljedično, zaključno ili pak uvjetno značenje.

⁸ Pri tome mislimo na različite tipove teksta (opis, argumentacija i sl.), tipične za pojedine dijelove znanstvenoga članka (uvod, rasprava, analiza rezultata itd.), koji omogućuju uporabu pojedinih konektorskih skupina.

3. ZNANSTVENI DISKURS

U ovome ćemo poglavlju dati definiciju i glavna obilježja znanstvenoga diskursa koji smo odredili kao temeljni kriterij izbora građe za proučavanje tekstnih veznih sredstava u hrvatskome i francuskome jeziku. Kako bismo izbjegli terminološku neujednačenost, odnosno postigli terminološku preciznost te potpunije odredili i opisali odabrani tip diskursa – znanstveni diskurs – početak ćemo određujući pojmovno bliskoznačne termine: *diskurs* i *tekst*; *funkcionalni stilovi* i *tipovi diskursa*.

3.1. Terminološke razlike: *diskurs*, *tekst*, *funkcionalni stilovi*, *tipovi diskursa*

Neujednačenost terminologije u suvremenoj lingvistici uvjetovana je različitim pravcima i pristupima određenom pojmu te otežava upoznavanje i istraživanje pojedinih područja lingvistike. Kada govorimo o konektorima, nalazimo se na razini teksta. Različiti tipovi teksta podrazumijevaju uporabu različitih vrsta konektora. Nadalje određeni konektori mijenjaju svoju ulogu u različitim tipovima diskursa (funkcionalnim stilovima). Budući da je za pristup većemu dijelu jezičnih sredstava, pa tako i konektorima, važno poznavati stil, odnosno tip diskursa i tip teksta u kojima se javljaju, na početku ćemo pokazati u kakvome odnosu stoje termini *tekst* i *diskurs*, a potom *stil* i *diskurs*.

Terminološka neujednačenost posebno dolazi do izražaja u slučaju termina *tekst* i *diskurs*, nezaobilaznih kada je riječ o lingvistici teksta. I *tekst* i *diskurs* odnose se na nadrećeničnu razinu jezika i izriču vrlo bliske pojmove te se često upotrebljavaju kao sinonimi. Međutim termin *diskurs* na više načina nadrađa termin *tekst*. Katičić (2002: 21–23) određuje *diskurs* kao potpun jezični izraz koji sadrži sve što je trebalo i što se htjelo reći, dok *tekst* naziva cjelinom većom od rečenice. Ponekad se razlika u poimanju tih dvaju termina svodi na razliku u planu realizacije pri čemu *diskurs* predstavlja govorenu, a *tekst* pisanu varijantu nadrećenične razine. Lada Badurina (2008) ističe da se *diskurs* kao dinamičan fenomen izjednačava s procesom jezične proizvodnje, dok se *tekst* kao statičan fenomen svodi na proizvod toga procesa. Pojavom lingvističkih disciplina (teorija diskursa, analiza diskursa,

diskursna stilistika) koje baveći se diskursom u razmatranje, osim same poruke (teksta), uzimaju sve aspekte komunikacije (sudionici komunikacijskoga procesa, situacija u kojoj se poruka prenosi itd.), otvara se prostor za proučavanje diskursa brojnim nelingvističkim disciplinama (filozofija, kognitivna znanost, antropologija, sociologija, psihologija i sl.).

Imajući na umu različita tumačenja termina *tekst* i *diskurs*, s obzirom na lingvističku poziciju iz koje se sagledavaju, ipak u prvi plan stavljamo nadrećeničnu razinu kao njihovo zajedničko obilježje (Badurina 2008: 83). Kada govorimo o *tekstu*, ili pak o *diskursu*, najčešće mislimo na jezičnu i komunikacijsku jedinicu (u pravilu) složeniju od rečenice koja se sastoji od jedinica što su povezane te čiji sintaktički i semantički odnosi velikim dijelom određuju smisao *teksta* ili *diskursa* kao cjeline.

Terminom *diskurs* često se koristi i u kontekstu vezanome uz pojedine jezične podsustave (tiču se područja djelovanja) pa otuda i sintagme *novinski diskurs*, *medicinski diskurs*, *politički diskurs*, *pravni diskurs*, *diskurs medija*, *znanstveni diskurs*, *diskurs glazbe* i slično. Tu dolazimo do odnosa između termina tip diskursa i funkcionalni stil. Sukladno terminima *znanstveni stil* i *znanstveni diskurs* na francuskome jeziku približno odgovara *discours scientifique* – znanstveni diskurs. No i ovdje postoje razlike u pristupu istoj tematici u okviru dviju različitih teorija. Termin *znanstveni stil* nastao je u okviru tradicionalne funkcionalne stilistike začete pod okriljem praške lingvističke škole (Tošović 2002: 19). Josip Silić i Krunoslav Pranjić glavni su predstavnici hrvatske funkcionalne stilistike koja se bavi teorijom funkcionalnih stilova standardnoga jezika. Funkcionalnu stilistiku zanima kako jezik funkcionira u društvenoj zajednici. Jezik se kao složen, višeslojan fenomen ne može odvojiti od društva u kojemu se govori kao ni od niza životnih situacija koje prati. Jezikom se služe pojedinci u društvenoj zajednici u različitim životnim situacijama koje zahtijevaju odgovarajuću različitu jezičnu uporabu. Ako jezik prati život u svim njegovim aspektima, a život je polifunkcionalan, proizlazi da je i jezik polifunkcionalan. Funkcionalni su stilovi različiti oblici uporabe jezika. Josip Silić (2006: 36) navodi pet funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnoga jezika: znanstveni, administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književno-umjetnički i razgovorni funkcionalni stil.

Terminološka razlika između sintagme *funkcionalni stilovi* i *diskursni tipovi* razlika je između tradicionalnoga i modernoga pristupa raznolikosti jezične uporabe, tj. jezičnoj višefunkcionalnosti, sposobnosti jezika da se preobražava u skladu s potrebama komunikacije koje neprestano rastu. Pojam funkcionalni stil povezan je s podsustavom standardnoga jezika i upravo bi se u toj činjenici mogla nazrijeti manjkavost funkcionalnostilističke podjele. Zato autorice Marina Kovačević i Lada Badurina (2001) predlažu dvostruku podjelu polja diskursa na diskursne tipove i to okomito na planove (razgovorni i pisani diskurs) i vodoravno na funkcije ili domene (privatni, javni, specijalizirani i multimedijalni diskurs).

Slično kao što se diskurs, dinamičan fenomen, suprotstavlja tekstu koji odvojen od konteksta postaje izrazito statičan, prema Ladi Badurina (2008: 117) tako se i dinamičan aspekt diskursa može suprotstaviti linearnoj, statičnoj podjeli standardnoga jezika na funkcionalne stilove. U okviru diskursno orijentiranih teorija ukupno polje diskursa, shvaćeno kao djelokrug sveukupne realizacije jezika koja se ne može svesti samo na standardni jezik (Kovačević-Badurina 2001: 19), dijeli se prema različitim kriterijima, a funkcionalni kriterij samo je jedan u nizu. Podjela se može vršiti s obzirom na plan ostvaraja diskursa, s obzirom na kriterij javnosti, zatim funkcionalni kriterij, prema spolnom ključu, socijalnom ključu itd.

U novije vrijeme termin *znanstveni diskurs* sve više zauzima mjesto koje je nekada pripadalo isključivo terminu *znanstveni stil*, o čemu svjedoči i dragocjen prijedlog nove klasifikacije polja diskursa, to jest cjelokupne jezične djelatnosti (Badurina 2008: 119).⁹

Iz izloženoga je jasno da jezično raslojavanje, bilo na funkcionalne stilove prema terminologiji funkcionalne stilistike, bilo na diskursne tipove prema diskursnoteorijskoj terminologiji, nije isključivo lingvističko pitanje, nego pripada jednim svojim dijelom području sociologije, sociolingvistike i drugim srodnim disciplinama.

Uz navedene pojmovno-terminološke razlike spomenimo još jednu razliku u nazivlju. Uvidom u radove koji se iz različitih aspekata bave diskursom uočili smo da se uz *znanstveni diskurs* javlja termin *akademski diskurs* koji, čini se, pokrivaju isti pojam. Primjerice Badurina i Kovačević (2001) odlučuju se za termin *akademski diskurs* (naveden je u kazalu pojmova i njime se koristi u tekstu). Badurina (2008) u kazalu pojmova navodi: *akademski (znanstveni) diskurs*, iz čega zaključujemo da su ti termini međusobno zamjenjivi. Slično čini i Oraić Tolić (2011: 139-140) koja se u samome naslovu odlučuje za termin *akademsko pismo* koji opisuje kao *ukupnu diskurzivnu aktivnost u akademskoj zajednici usmjerenu na stvaranje i pisanje teksta bilo kojega oblika, žanra i vrijednosti*. Tako široko postavljena definicija termina obuhvaća različite aspekte pisanja, uključujući primjerice pripreme za pisanje, sam čin pisanja, rezultat pisanja, ali i različite vrste pisanoga teksta (službeno pismo, dopis, molba).¹⁰ Međutim autorica se u pojedinim dijelovima teksta koristi obama terminima (ibid. 354):

„ Za semantiku, strukturu te pragmatički efekt odlomka u znanstvenome su i akademskome diskursu bitni konektori.“

⁹ U okviru te podjele spominju se akademski i znanstveni diskurs kao istoiznačnice.

¹⁰ Obuhvaćanje žanrova *službeno pismo, dopis, molba* upućuje na postojanje dodirnih točaka akademskoga/znanstvenoga diskursa i drugih diskursnih tipova (u ovome slučaju to je administrativni diskurs), o čemu će se više govoriti u nastavku.

Jasno se za termin *akademski diskurs* odlučuje Katnić Bakaršić (2004: 191) smatrajući ga širim pojmom od znanstvenoga stila. Njime su obuhvaćeni i pisani i govoreni žanrovi, kao i njegovi formalni i manje formalni oblici (npr. kolokvij, tj. znanstvena sjednica neke katedre, sjednica vijeća, okrugli stol, sastanak povjerenstva, predavanje, izlaganje na skupu, diskusija i sl.). Ken Hyland (2008) govori o akademskome diskursu, akademskome pisanju i akademskoj prozi (*academic discourse; academic writing; academic prose*). Autori koji pišu na francuskome najčešće upotrebljavaju termin *discours scientifique*.

Smatramo da bi za ovaj rad termin *akademski diskurs* bio preširok s obzirom na odabranu građu rada (znanstveni članci na francuskome i hrvatskome jeziku). Termin *znanstveni diskurs* odabrali smo jer smatramo da predstavlja jezik znanosti i znanstvenoga pristupa problemima (Kovačević, Badurina 2001: 122-123) koji se ogleda u odabranome tipu znanstvenih radova. Akademskim se diskursom pokrivaju sve jezične uporabe (članova) akademske zajednice u akademske svrhe, uključujući i one koje nemaju znanstveni predznak, kao na primjer službeno pismo.

3.2. Fleksibilnost granica diskursnih tipova

Vrlo je teško odgovoriti na pitanje što je to funkcionalni stil/tip diskursa, ali pojedini elementi neizostavni su kada je riječ o njihovu promišljanju. Funkcionalni su stilovi (Tošović 2002: 50-51) jezični izrazi koji pripadaju određenim područjima ljudske djelatnosti. Nastali su svjesno i smišljeno kako bi se njima što bolje popratile društvene i individualne potrebe ljudi. Nadalje broj funkcionalnih stilova nije identičan broju ljudskih djelatnosti čime se potvrđuje jedno od bitnih obilježja jezika: ekonomičnost. Slične djelatnosti, koje se mogu svrstati u jednu cjelinu sa zajedničkim obilježjima, popraćene su istim funkcionalnim stilom sa sitnim razlikama koje se javljaju za potrebe točno određenih djelatnosti. Tipovi su diskursa (stilovi) fleksibilne cjeline čije međusobne granice nisu nepropusne i neprobojne, nego elastične i porozne. Stoga nije rijetkost da se u jednome funkcionalnome stilu naziru pojedina obilježja kojega drugoga, što katkada dovodi do problematičnosti i nesigurnosti pri određivanju pripadnosti jezičnih žanrova ovome ili onome tipu diskursa. Tim smo se pitanjem bavili u radu *Struktura diskursa glazbene kritike* (2011). Upravo glazbena kritika kao poseban jezični izraz raznovrsnošću svojih obilježja postavlja mnogobrojna pitanja u vezi s tipom diskursa (funkcionalnim stilom) kojemu pripada.

Da granice među funkcionalnim stilovima nisu neprobojne, svjedoči i rubno mjesto glazbene kritike među tipovima diskursa. Nije jednostavno odrediti njezino mjesto (kada je shvaćamo u užemu smislu) među tipovima diskursa jer u njoj nalazimo elemente nekoliko posve različitih diskursnih tipova.

Prema uporabi glazbene terminologije i činjenici da je namijenjena uskome krugu glazbenih stručnjaka ili nešto širem krugu ljubitelja glazbe, glazbena kritika pokazuje pojedina obilježja znanstvenoga diskursa:

(1) Temelji *Rossinijeve tehnike* su tzv. *canto fiorito*, *trileri*, *appoggiature*, *jasne atake tona*, *stakato pjevanje*, *recitativi...*¹¹ (*Tonči Šitin, ožujak 2010.*)

U primjeru (1) koristilo se terminima (istaknutim kurzivom) koji pripadaju jeziku pjevačke struke, odnosno dio su stručnoga rječnika kojim se označuju pojedini vidovi pjevačke tehnike.

Sama definicija glazbene kritike, baš kao i medij i način prezentacije sadržaja nedvojbeno je svrstavaju u novinski tip diskursa, na temelju čega glazbenu kritiku možemo povezati s pojedinim novinarskim žanrovima (Silić 2006: 77). S jedne strane mogu to biti komentar i vijest (u nastavku ilustrirani primjerom 2) s informativnom, pedagoškom ili pak popularizatorskom funkcijom, a s druge strane esej s propagandnom ili agitativnom funkcijom:

(2) U sklopu ovogodišnjih Zagrebačkih ljetnih večeri pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih poslova Republike Italije, Talijanskog instituta za vanjsku trgovinu i Grada Zagreba u organizaciji Koncertne direkcije Zagreb, društvo Società Filarmonia iz Udina izvelo je komičnu operu *Don Pasquale* Gaetana Donizettija. (*Marija Barbieri, 8. srpnja 2009.*)

Uporaba ekspresivnih sredstava, odnosno različitih stilskih figura svojstvena u prvom redu književnoumjetničkome diskursu, potvrđuje njegovu vezu s novinskim diskursom upućujući na relativnost podjela u jeziku, ali i stalnim jezičnim pratiteljima – društvu i životu. To je vidljivo iz primjera (3) u kojemu pronalazimo personifikaciju i metaforu.

(3) *Kiša se umilostivila* i nekoliko je sati prestala padati. Zamijenila ju je velika svježina, da ne kažemo hladnoća, a mlaka predstava nije uspjela *zagrijati* ne posve popunjeno gledalište, osim skupine glasnih odobravatelja. (*Marija Barbieri, 8. srpnja 2009.*)

3.3. Obilježja znanstvenoga diskursa

Primjer glazbene kritike, o kojoj je bilo riječi u prethodnome odjeljku, pokazuje da se mnogobrojni žanrovi odlikuju obilježjima koja se mogu pripisati različitim

¹¹ U ovome i svim ostalim primjerima, osim ako nije drugačije naznačeno, kurzivom istaknula LOD.

tipovima diskursa, međutim za žanrove znanstvenoga diskursa, primjerice znanstveni članak, nije tipično da sadrže elemente drugih tipova diskursa.

Glavni cilj znanosti, pa tako i tekstova koji pripadaju znanstvenome diskursu, jest prenošenje nove ili već poznate informacije na nov (i originalan) način. Iz toga proizlazi da je referencijalna funkcija jezika najzastupljenija u znanstvenome diskursu (Katnić Bakaršić 1999: 26-30). S obzirom na to da se (pojedini) autori znanstvenih tekstova trude privući i uvjeriti što veći broj čitatelja, referencijalnoj se funkciji u njima pridružuje i konativna. Metajezična je funkcija na poseban način zastupljena u filološkim radovima, a proizlazi iz činjenice da se jezikom koristi za proučavanje jezika samoga, ali i iz uporabe mnogobrojnih definicija, pojašnjenja i sl. Uporabom specifičnih, prepoznatljivih ustaljenih izraza i fraza bez presudne semantičke važnosti znanstveni stil odaje prisutnost fatičke funkcije (ibid.) Ekspresivna funkcija najmanje je zastupljena u znanstvenome tekstu koji svojim, prethodno spomenutim obilježjima, priječi njezino izraženije javljanje na površini teksta.¹²

Znanstveni diskurs zauzima posebno mjesto među funkcionalnim stilovima/ tipovima diskursa kako hrvatskoga, tako i francuskoga jezika. U usporedbi s drugim diskursnim tipovima znanstveni se diskurs čini najusustavljenijim i najstrožim u smislu poštivanja svih pravila koja ga čine znanstvenim, a ne recimo razgovornim ili administrativnim diskursom. Općenite su odlike znanstvenoga stila (diskursa) objektivnost, apstraktnost, logičnost, preciznost, točnost, jednosmislenost (Silić 2006: 43-64). Objektivnost znanstvenoga diskursa/stila objašnjava se (Silić 2007: 376) činjenicom da „u znanosti vladaju zakoni logičkoga ustroja misli, koji omogućavaju da se i njezin sadržaj i njezin izraz organiziraju strogo logički.“

Kao osnovne zahtjeve jezika kojim se piše znanstveni rad Gačić (2001: 58) navodi misaonost (spoznajna orijentiranost jezičnoga izraza), funkcionalnost (na umu cilj i svrha), jezična pravilnost, politička korektnost, izravan, ali ne i arogantan ton.

3.3.1. Znanstveni diskurs i logika

Iako se *logikom* vrlo često koristi i susreće u svakodnevnom govoru kao nečim što je samo po sebi razumljivo i ne traži dodatno pojašnjenje, kada je potrebno objasniti što je ustvari *logika*, nastupaju problemi : „Kao ni druge grane filozofije i znanosti logika nije neki zaokruženi izvanvremenski sistem apsolutne istine, nego

¹² O prisutnosti pojedinih ekspresivnih sredstava govori i naslov jednoga francuskoga članka iz građe: ENTRE LES DEUX MON COEUR BALANCE OU L'IMPARFAIT ENTRE ASPECT ET ANAPHORE koji na slikovit način, posluživši se naslovom pjesme, predočava nedoumice u uporabi impefakta u francuskome jeziku.

jedna disciplina koja je povijesno nastala i povijesno se razvijala.“ (Petrović 2002 : 9) Osnivačem logike smatra se grčki filozof Aristotel, koji je u svojim djelima postavio njezine temelje. Razvoj logike nije završio s Aristotelom: novi su se pravci logike javili u 19. i 20. stoljeću na poticaj engleskih i njemačkih filozofa i logičara (J. St. Mill, G. Boole, G. Frege, B. Russell). Suvremena pak logika uključuje mnogobrojne pravce i struje koji različito poimaju razna pitanja što ih logika obuhvaća (ibid : 9-10).

Petrović (ibid.17) određuje logiku kao filozofsku disciplinu o „*oblicima valjane misli i o metodama spoznaje.*“ Logiku zanima misao, tj. „*ono što misleći mislimo*“ (ibid. 11). *Zaključak* je složena misao koja se sastoji od polaznih sudova, koji se nazivaju *premisama*, i od suda do kojeg se zaključivanjem (tj. mišljenjem koje odgovara *zaključku*) dolazi *konkluzijom*. (ibid. 12)

Petrović (2002 : 18): „*Kako je mišljenje komponenta svake doista ljudske djelatnosti, to je i logika kao znanost o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. (...) Od posebnog je značenja valjana misao u organiziranim oblicima spoznajne djelatnosti kao što su znanost i filozofija.*“

3.3.2. Jezično oblikovanje u znanstvenome diskursu

I sadržaj i oblikovanje rečenice u znanstvenome su diskursu u skladu s principima znanstvenoga mišljenja; rečenica je apstraktna, dekontekstualizirana, gramatički i obavijesno potpuna (Silić 2007: 376). Logički se tijekom i slijed misli u znanstvenome diskursu zrcali i u tipu veza između susljednih rečenica u tekstu. U skladu s time *linearna* tekstna veza u znanstvenome je tekstu prisutnija u većoj mjeri od *paralelne* tekstne veze. Prema Siliću (ibid. 360-361) linearna tekstna veza podrazumijeva takvu međurečeničnu povezanost pri kojoj sljedeća rečenica izlazi iz prethodne, dok kod paralelne tekstne veze sljedeća rečenica ne izlazi iz prethodne, nego rečenice pokazuju strukturni i leksički paralelizam. Linearna tekstna veza, koja obilježava znanstveni diskurs, zahtijeva intenzivnu uporabu različitih konektora i foričnih elemenata (češće anaforičkih nego kataforičkih). Sljedeći primjeri donose uporabu osobne zamjenice u 3. licu, a zatim posvojnu zamjenicu (obje) u anaforičkoj funkciji u odnosu na imenice iz prethodnih rečenica:

Les situations (i) et (ii) sont par contre bien représentées. **Elles** peuvent l'être théoriquement de deux manières : soit on considère que le trait donné comme premier entraîne toujours le trait considéré comme second, soit on considère que le trait second n'apparaît pas toujours, situation qui, ipso facto, justifie la primauté du trait choisi comme premier.

Une deuxième preuve peut être fournie : les aspectualistes et anaphoristes temporalistes connaissent les mêmes problèmes pour trouver le « bon » point d'incidence ou intervalle

de référence réclame par l'imperfectivité ou le « bon » antécédent exigé par le temps anaphorique (voir supra Gosselin, 1999 pour l'aspect). Leur point commun est, en fait, on le voit, le trait de simultanéité : l'inaccompli entraîne la simultanéité de même que l'anaphoricité temporelle entraîne la simultanéité.

Između (najmanje) razine rečenice i (najviše) razine teksta prepoznaju se pojedine (prijelazne) međurazine. Tako Charolles (1988) navodi četiri plana organizacije teksta i odgovarajuće organizacijske jedinice: *la période, la chaîne, la portée, la séquence*.

Period (*la période*) se odnosi na jedinicu iskaza (koja se može sastojati i od nekoliko rečenica) čiji su dijelovi (rečenice) međuovisni. Ta međuovisnost može biti izražena konektorima, interpunkcijskim znakovima (npr. ;) ili kojim drugim sredstvima.

Upućivački se slijed (*la chaîne*) odnosi na jedinice teksta koje se sastoje od slijedova upućivačkih izraza (*suites d'expressions coréférentielles*). U jedan upućivački slijed ubrajaju se samo oni dijelovi teksta u kojima dolaze izrazi što se odnose na istoga referenta, to jest imaju istu referenciju. U idućem primjeru upućivački slijed što se odnosi (upućuje) na imensku sintagmu *l'adjectif personnel* završava prije zadnje rečenice (*Elle peut même être cent pour cent personnelle*) kojom počinje drugi upućivački slijed u kojemu se osobnom zamjenicom *elle* upućuje na imenicu *une idée*:

Ainsi, en ce qui concerne son statut syntaxique et sémantique, l'adjectif personnel, au sens 1) donné dans les dictionnaires, est sans mystère : c'est un prédicat à deux arguments, qui désigne une certaine relation entre deux termes dont un humain, relation que l'on précise plus loin. Il a donc la syntaxe d'un adjectif « ordinaire », à savoir deux constructions, attributive et épithète (mais pas appositive) ; il admet des adverbes d'intensité, une relation pouvant elle aussi être susceptible de degrés : une idée peut être très, assez, tout à fait, plus ou moins personnelle à quelqu'un. Elle peut même être cent pour cent personnelle.

Postavljanje izvora (*la portée*) prepoznamo po izrazima koji zahtijevaju provjeru izvan granica teksta, a uvodi se izrazima *selon, d'après, en 2012, au ...*. Evo nekoliko primjera:

Selon N. Himmelmann, la question de la nature du référent désigné par le démonstratif, de même que la façon dont ce référent est identifié, sont encore sujettes à discussion.

Ce n'est donc que d'une façon indirecte que l'allocutaire se trouve orienté, dans le processus de décodage, vers le contexte d'énonciation, ce qui distingue selon Löbner (1985) ce cas de l'emploi de l'article défini évoquant une entité se trouvant dans le champ de la perception, illustré par les exemples (1) et (2).

Cette perte conjointe de la substance sémantique et de la substance phonologique marque d'après Meillet (1912 : 139) et Lehmann (1995 : 126) une progression dans

le processus de grammaticalisation et constitue ainsi un argument supplémentaire en faveur de l'hypothèse que définitude pragmatique et définitude sémantique représentent des étapes successives dans la grammaticalisation.

Tekstna organizacijska jedinica *séquence* odgovara odlomku.

O konektorima kao oznakama koje određuju strukturu odlomka (*paragraphe*) govori Bessonnat (1988: 89-91). Različiti su konektori karakteristični za argumentativni i narativni tip teksta. Početak odlomka u narativnome tekstu naznačuje se prostorno-vremenskim konektorima koji označuju promjenu vremena ili mjesta (*malo kasnije, za tri dana, malo dalje, dan poslije* itd.). Argumentativni tip teksta obilježen je logičkim konektorima koji naznačuju uzastopne faze u okviru argumentiranja (*prvo, na početku, zatim, uz to, na kraju*) i metatekstualnim repriznim konektorima koji označuju prijelaz s jedne teme na drugu (*cela dit, pour autant, après avoir, en revanche* itd.). Završetak se odlomka argumentativnoga teksta najčešće ističe izrazima koji na očit način ponavljaju, preobličuju i iscrpljuju temu o kojoj je bilo riječi upotrebom konektora *naposljetku, dakle, stoga, prema tome* itd.

Ovako Gačić (2001: 55) određuje odlomak i njegova jezična svojstva: „Odlomak (*pasus, ulomak, paragraf*) jest količina teksta potrebna za razradu neke logične misaone cjeline ili skupine ideja. U odlomku su rečenice međuzavisne i trebaju pokazivati uzajamnu koherentnost (*suvislost*) i koeziju (*povezanost*).“ Odlomci se uklapaju u odjeljke i poglavlja, a mogu biti *funkcionalni, prijelazni i zaključni* (ibid. 56-57).

O važnosti odlomka u organizaciji teksta piše i Oraić Tolić (2011: 348-349): „Ono što je tijelo teksta u velikoj strukturi, to je tijelo odlomka u maloj strukturi: diskurzivni prostor za razvijanje argumentacije. (...) Tijelo odlomka može se razvijati samo u jednoj argumentacijskoj strategiji ili u kombinaciji više strategija. (...) Ako je odlomak razvijen u jednoj strategiji ili ako koja strategija dominira, odlomak se može nazvati po toj strategiji.“ Prema odgovarajućim argumentacijskim strategijama razlikuju se *definicijski odlomak, klasifikacijski odlomak, narativni odlomak, opisni odlomak, odlomak nabiranja, odlomak usporedbe i kontrasta, odlomak uzroka i posljedice, analitički odlomak, vrijednosni odlomak, odlomak dopuštenja i pobijanja*.

Kao odlike kvalitetnoga odlomka (ibid. 354) spominju se jedinstvo, isticanje, koherencija i potpunost.

„Za semantiku, strukturu te pragmatički efekt odlomka u znanstvenome su i akademskome diskursu bitni konektori. (...) Konektori su sredsto koezije i koherencije argumentacijskoga diskursa. Oni osiguravaju jedinstvo misli i lagane prijelaze unutar odlomka (*unutarnja koherencija*) i među odlomcima (*vanjska koherencija*). To su

mostovi među idejama, putokazi koji upućuju na slijed misli i tako olakšavaju praćenje argumentacije.“ (ibid. 356)

3.3.3. Raslojavanja znanstvenoga diskursa (znanstveni žanrovi)

U okviru funkcionalno-stilističke teorije Tošović (2002: 266-286) ističe raznovrsnost podstilova i žanrova znanstvenofunkcionalnoga stila koji se dijeli prema stupnju znanstvenosti na *strogo znanstveni (akademski)*, *znanstveno-udžbenički* i *znanstveno-popularni*. Strogo znanstveni stil tipični je predstavnik znanstvenoga stila, namijenjen je relativno uskoj publici, obično stručnjacima određenoga područja. Za taj stil vežu se logičnost, apstraktnost, objektivnost, preciznost, jednoznačnost, jasnoća izlaganja, uporaba terminologije, strogi izbor leksičkoga materijala i strogo poštivanje redoslijeda iznošenja činjenica. Osnovni je oblik znanstvenoga stila pismeni medij (ibid. 269), a dijeli se na monografski, periodični, edukativni i informativni. Predstavnici monografskoga medija jesu monografije, knjige, priručnici, udžbenici, skripte, brošure i sl. Periodični medij čine znanstveni žanrovi: članak, prikaz, recenzija, pregled, osvrt, polemika, diskusija itd. Edukativni medij obuhvaća referat, maturlnu radnju, seminarski rad, diplomski rad, stručni rad, magistarski rad i doktorski rad. Informativnome mediju pripadaju: znanstveni izvještaji, bilješke, pisma, dnevni, bibliografije, anotacije, leksikografska izdanja poput enciklopedija, rječnika i leksikona i sl. Svaka vrsta (žanr) unutar navedenih medija odlikuje se vlastitom organizacijom tekstova s uobičajenom i zadanom strukturom i oblikom.

I prema Oraić Tolić (2011: 113-120) tri su osnovne vrste znanstvene proze: znanstveni, stručni i akademski radovi. U znanstvene radove ubrajaju se izvorni znanstveni članak, prethodno priopćenje ili znanstvena bilješka, pregledni članak, monografija i projekt ili studija. Stručni radovi obuhvaćaju stručni članak, recenziju, prikaz, izvješće, knjigu i udžbenik. U akademske (studentske) radove ubrajaju se esej, referat, seminarski rad, diplomski rad, magistarski rad i doktorska disertacija.

3.3.3.1. Znanstveni članak: struktura i obilježja

Kod pristupa bilo kojemu tekstu koji pripada znanstvenome diskursu potrebno je poznavati određene, unaprijed zadane zakonitosti, a to se posebno odnosi na znanstveni članak. Znanstveni članak jedan je od žanrova znanstvenoga diskursa čija se struktura sastoji od točno određenih dijelova. Obilježen je trodijelnom strukturom koju čine uvod, razrada i zaključak. Oraić Tolić (2011: 293) navodi neobvezne i obvezne dijelove akademske proze. Obvezni su dijelovi osnovnoga teksta rada uvod, tijelo teksta¹³ i zaključak.

¹³ Koristi se i nazivima *središnji dio* i *razrada*.

Svaki članak sadrži sažetak kao *jezgrovit prikaz cijeloga članka* (Silobrčić 2003: 41). Indikativni se sažetak, u kojem je naveden sadržaj članka bez podataka o metodama, rezultatima i zaključcima, razlikuje od informativnoga, koji sadrži podatke o svrsi, metodama, rezultatima i zaključcima (ibid.). Nadalje članak (to se posebno odnosi na prirodne znanosti) sadrži uvod, materijal i metode, rezultate, diskusiju, zahvalu (nije obvezan dio) i popis citirane literature. Članku mogu biti pridružene i ilustracije (tablice i slike) (ibid. 45-76).

Prema Silobrčiću (2003: 106) izvorni je znanstveni članak „*prototip znanstvenoga članka, a u prirodnim znanostima i najčešće znanstveno djelo (...) Postoje međutim još dvije vrste znanstvenih članaka (...): pregledni članak i konferencijsko priopćenje – naručeno predavanje. (...) Po mnogim je svojim značajkama veoma slična znanstvenim člancima doktorska teza (disertacija).*“

3.4. Znanstveni diskurs i znanstvena područja

Kada se govori o znanstvenome diskursu ne smiju se smetnuti s uma razlike između različitih znanstvenih područja (vidi dolje klasifikaciju znanstvenih područja). Te razlike ponajprije proizlaze iz (različitih) predmeta proučavanja svake pojedine znanstvene discipline, ali jednako tako i iz načina na koji su pisani tekstovi koji pripadaju humanističkim i društvenim znanostima u usporedbi s prirodnoznanstvenim tekstovima. Nešto su manje razlike vidljive i između polja i grana unutar humanističkih, društvenih ili prirodnih znanosti.

„But while disciplines are defined by their writing, it is how they write rather than simply what they write that makes the crucial difference between them. (...) Among the things we see are different appeals to background knowledge, different means of establishing truth, and different ways of engaging with readers. (...) These differences are a product then of institutional and interactional forces, the result of diverse social practices of writers within their fields“ (Hyland 2000: 3)

Prema Hylandu (2000: 3) znanstveni (pisani) diskurs akademske zajednice nije samo statičan proizvod, nego dinamična djelatnost: „(...) discourse is socially constitutive rather than simply socially shaped; writing is not just another aspect of what goes on in the disciplines, it is seen as *producing* them.“ Hyland (2000: 8) spominje i složeno višestruko prožimanje akademskoga diskursa/pisanja i akademske zajednice, njezinih pravila i konvencija:

„The persuasiveness of academic discourse, then, does not depend upon the demonstration of absolute fact, empirical evidence or impeccable logic, it is the result of effective rhetorical practices, accepted by community members. Texts are the actions of socially situated writers and are persuasive only when they employ

social and linguistic conventions that colleagues find convincing. (...) Rational argument is a social matter, governed by disciplinary norms and oriented to achieving an intersubjective consensus through persuasive means. Notions of what counts as convincing argument, appropriate theory, sound methodology, impressive logic and compelling evidence are community-specific. (Hyland 2000: 8)

Uvriježeno je razdvojeno promatrati skupinu prirodnih znanosti i skupinu društveno-humanističkih znanosti. Tradicionalno razlikovanje skupine prirodnih znanosti kao predstavnice „*hard domain of knowledge*“ od skupine društvenih znanosti kao predstavnice „*soft domain of knowledge*“ (Hyland 2000: 29-30) prihvatljivo je kao korisna osnova za identificiranje dimenzija varijabilnosti/razlika među spomenutim znanstvenim područjima. Razlika između spomenutih područja ogleda se u i načinu citiranja: u humanističkim su znanostima citiranje i pozivanje na djela drugih autora vrlo intenzivni, točnije dvostruko češći nego u prirodnim znanostima (ibid.).

Najnovija (odnosno ona koja je trenutačno na snazi) podjela područja znanosti i umjetnosti u RH stupila je na snagu 2008. godine. Prema Narodnim novinama (NN 78/08; 07.07.2008.) devet je znanstvenih i umjetničkih područja:

- 1) PRIRODNE ZNANOSTI
- 2) TEHNIČKE ZNANOSTI
- 3) BIOMEDICINA I ZDRAVSTVO
- 4) BIOTEHNIČKE ZNANOSTI
- 5) DRUŠTVENE ZNANOSTI
- 6) HUMANISTIČKE ZNANOSTI
- 7) UMJETNIČKO PODRUČJE
- 8) INTERDISCIPLINARNA PODRUČJA ZNANOSTI
- 9) INTERDISCIPLINARNA PODRUČJA UMJETNOSTI

Humanističke se znanosti dijele se na deset polja:

- Filozofija
- Teologija
- Filologija
- Povijest
- Povijest umjetnosti
- Znanost o umjetnosti
- Arheologija
- Etnologija i antropologija
- Religijske znanosti (interdisciplinarno polje)
- Interdisciplinarne humanističke znanosti

Kao primjer prikazat ćemo kako se polje Filologija dalje dijeli na grane:

Grane:

A

klasična filologija
kroatistika
slavistika
romanistika
germanistika
anglistika
indologija
hebraistika i judaistika
arabistika
turkologija
ugrofinistika
sinologija
japanologija
druge orijentalne i ostale filologije

B

fonetika
opće jezikoslovlje (lingvistika)
poredbeno i historijsko jezikoslovlje
teorija i povijest književnosti
poredbena književnost
semiologija

Podjelama na znanstvena (i umjetnička) područja, polja i grane određuju se i teme (predmeti istraživanja) koje pojedina područja, polja i grane pokrivaju. Tema o kojoj se u znanosti piše u određenoj mjeri određuje i usmjerava način pisanja i jezična sredstva kojima se u pisanju koristi. Imajući to na umu, kao građu za analizu uporabe tekstnih veznih sredstava odabrali smo francuske i hrvatske znanstvene članke koji se bave filološkim temama za koje se može pretpostaviti da im je zajednički određen broj jezičnih obilježja (uključujući uporabu tekstnih veznih sredstava), čime podaci dobiveni kontrastivnom analizom postaju usporedivi, provjerljivi i vjerodostojni. U hrvatskim se filološkim časopisima zastupljenima u građi našega rada objavljuju znanstveni članci čiji je raspon tema poprilično širok. Riječ je o radovima koji obrađuju teme iz nastave/učenja stranoga jezika, semantike, leksikologije, leksikografije, morfologije, dijalektologije, povijesti jezika, frazeologije, književnosti itd. Na isti se način u člancima iz francuskoga časopisa *Langue française*, koji čine drugi dio građe našega rada, piše o (francuskome) jeziku

iz različitih motrišta: stilistika, lingvistika teksta, morfologija, fonologija, semantika, povijest jezika itd. Ističemo da je zajedničko svim znanstvenim radovima uvrštenima u našu građu njihova pripadnost istome znanstvenome području (humanističke znanosti) i istome polju (filologija), dok se razlike očituju u pripadnosti različitim znanstvenim granama unutar zajedničkoga znanstvenoga područja i polja.

3.5. Znanstveni diskurs kroz prizmu metadiskursa

Znanstveni diskurs javni je tip diskursa; koristeći se nekim od njegovih različitih žanrova znanstvenici se obraćaju određenome dijelu društva i na taj način javno društveno djeluju. U tome je kontekstu nezaobilazan pojam *metadiskurs*. Pojam je metadiskursa (Hyland 2008: 3-5) utemeljen upravo na predodžbi pisanja kao vrsti društvenoga djelovanja (*social engagement*) i obuhvaća sva jezična sredstva kojima se koristi u organizaciji tekstova, uključivanju/privlačenju čitatelja i signaliziranju autorovih stavova o sadržaju teksta i potencijalnim čitateljima. Metadiskusom je materijalizirana ideja da komunikacija nije samo puka razmjena informacija, nego uključuje osobnosti, stavove i pretpostavke onih koji u njoj sudjeluju. Sve veća važnost termina metadiskurs vidljiva je u recentnim istraživanjima procesa pisanja (*composition*), čitanja, retorike i strukture tekstova mnogobrojnih autora. Metadiskurs čini važan okvir za olakšavanje komunikacije, učvršćivanje pozicije autora, povećanje čitljivosti i građenje odnosa s publikom.

On u užemu smislu, prema nekim autorima, obuhvaća samo one dijelove teksta koji upućuju na sam tekst nazivajući ih metatekstom ili *text reflexivity* (ibid. 17), no takav pogled na metadiskurs smanjuje inače puno šire mogućnosti koje se njegovim polifunkcionalnim karakterom nesumnjivo nude.

Prema Hylandu (2008: 27-29) lingvističke metode identifikacije signala metadiskursa nisu jednostavne jer je riječ o otvorenoj kategoriji u koju autori tekstova mogu dodavati nove elemente ovisno o potrebama koje stvara kontekst. Širok je spektar neverbalnih signala metadiskursa, bilo onih koji se javljaju u govorenom diskursu poput intonacije, naglaska, glasnoće, mimike, bilo signala koji prate pisani diskurs kao što su interpunkcija i raznovrsne tipografske oznake. Metadiskursne se analize češće bave jednostavnim ili složenim eksplicitnim signalima metadiskursa: riječi koje označuju način na koji autor želi da čitatelj shvati unutartekstne odnose; rečenice koje čitatelja upućuju na određenu radnju ili najavljuju sljedeće dijelove teksta; rečenični odsjecci kojima može biti opisana struktura cjelokupnoga rada/teksta.

Klasifikacija metadiskursa (ibid. 49-54) počiva na njegovoj dvodimenzionalnoj interakciji pri čemu se razlikuje interaktivna dimenzija (*interactive dimension*) i interakcijska dimenzija (*interactional dimension*).

Interaktivna se dimenzija tiče autorove svijesti o čitateljima i njihovim pretpostavljenim znanjima, interesima, retoričkim očekivanjima i sposobnostima

obrade teksta. Uporaba sredstava kojima se koristi u tu svrhu odnose se na načine organizacije diskursa otkrivajući u kolikoj je mjeri autor tekst oblikovao imajući u vidu potrebe čitatelja. Interaktivna se skupina metadiskursnih sredstava nadalje dijeli na pet potkategorija:

1. Oznake prijelaza (*transition markers*) skupina je koju čine veznici i priložni izrazi, pomaže u tumačenju značenjskih veza između odsječaka diskursa; veze mogu označivati dodavanje, uspoređivanje ili posljedicu koja se opravdava ili pobija:

Holonimi imaju širi opseg značenja pa se često mogu koristiti umjesto svojih meronima. Stoga holonim i meronim u kontekstu mogu ostvariti sinonimski odnos.

2. Strukturne su oznake (*frame markers*) sredstva zadužena za označivanje unutar tekstnih granica što uključuje podjelu teksta na dijelove prema redoslijedu ili uređivanje argumentiranja, označivanje faza u organizaciji teksta, kao i promjene tema, te najavljivanje diskursnih ciljeva.

3. Endoforičke oznake (*endophoric markers*) izrazi su kojima se upućuje na prethodne ili sljedeće dijelove u tekstu u funkciji vođenja čitatelja tijekom čitanja teksta:

To se posebno odnosi na vidске parnjake i glagolske imenice paronimnih glagola (vidi primjere u točki 3.3.).

Osim toga, novoštok./stand. likovi su zapisani i umjesto nekih orubičkih bitnih arhaizama, primjerice kod naglaska u glag. pridj. radnom u n. p. C, u prezentu glagola tipa *piti* i u pridjeva n. p. C (za što primjere vidi u nastavku).

4. Referencijalne su oznake (*Evidentials*) metajezično predstavljanje koncepata iz drugoga izvora: u akademskome pisanju te metadiskursne oznake podržavaju argumente i upućuju na literaturu određenoga znanstvenoga područja:

Ovakav tretman modalnih glagola, prema kojemu oni ne čine zasebnu gramatičku kategoriju, nego se promatraju kao dio leksikona, karakterističan je prema Hansenu (2009: 469) za znatan dio slavističke gramatičke literature (...)

Iste glagole navodi i Katičić (2002: 341–344), s brojnim primjerima rečenične upotrebe.

5. Oznake pojašnjenja (*code glosses*) donose dodatnu informaciju, a uključuju postupke parafraziranja, objašnjavanja ili produbljanja prije rečenoga:

Drugim riječima, govornici se pridržavaju ovih konvencija kada se samoispravljuju kako bi slušatelj mogao odmah uvrstiti ispravak na pravo mjesto u prvobitnom izričaju.

Interakcijska dimenzija obuhvaća izražavanje autorova stajališta, ali i način na koji se autori odnose prema stajalištima drugih. Njezinih se pet potkategorija odnosi na anticipiranje, prihvaćanje, izazivanje ili potiskivanje alternativnih, a katkada i oprečnih stajališta kako bi ih se raširilo i ograničilo:

1. ograđivačima, oznakama ograđivanja (*hedges*) koristi se kako bi se autor ogradio, tj. izrazio nepotpuno slaganje s nekom teorijom ili viđenjem, čime se otvara mogućnost za drugačije mišljenje:

Rezultati upućuju da prvobitni izričaj u slučaju pogreške ostaje nepromijenjen, a pogrešni se element zamjenjuje ispravnim.

Može se zaključiti da su hrvatski leksemi *šaka* i *ruka* te talijanski leksemi *mano* i *braccio* u parasinonimskim odnosima.

Bit će da je riječ o vrlo staroj slavenskoj (ne nužno hrvatskoj) posuđenici u istrorumunjskome, a pitanje odakle je i kada u nj dospjela najbolje je ostaviti otvorenim. Čini nam se da je pisanje s crticom ili spojnicom i pisanje bez nje zamutilo značenjske odnose i stvorilo dojam da se tim kriterijem rješavaju svi derivatološki problemi.

2. pojačivači, oznake pojačavanja (*boosters*) sredstva su kojima autori izražavaju sigurnost glede izrečenoga ograničavajući alternativna razmatranja:

Iz navedenih je primjera **evidentno** da se radi ili o riječima stranoga podrijetla ili o pozicijski uvjetovanu akutu (u slogu zatvorenu sonantom) pa je moguće zaključiti da je ovo noviji akcenatski podtip.

Nesumnjivo je rječnički fond određen namjenom djela i profilom budućih čitatelja.

3. oznake stava (*attitude markers*) naznačuju autorov afektivni stav prema rečenome u tekstu izražavajući njegovo iznenađenje, slaganje i sl.:

Zanimljivo je da tijekom svih tih nadopuna nitko nije razmišljao o tome da žargon preimenuje u sleng, sve dok dokument već nije postao široko poznat kao *Jargon File*.

Od srednjega vijeka žuta boja u zapadnoj civilizaciji iz nepoznatih razloga ne uživa ugled što iznenađuje jer ju povezujemo s bojom Sunca koje u svim kulturama ima pozitivnu ulogu i simboliku.

Spominju li noviji hrvatski priručnici koordinirano slaganje i kopalativne složenice ili ne spominju, pitanje je na koje nije jednostavno odgovoriti (**koliko god neobično zvučalo**).

4. oznake se autora (*self mention*) odnose na stupanj eksplicitne prisutnosti autora u tekstu, a mjere se prisustvom osobnih zamjenica i posvojnih pridjeva:

Prema našem mišljenju, ta dva izraza odličan su primjer metonimijskog proširenja tipičnoga značenja profiliranjem značenjskih nijansi u odnosu prema jednoj od domena unutar matrice domena koje su potrebne za razumijevanje tipičnoga značenja leksema *plod*.

5. oznake uključivanja (*engagement markers*) vrsta su metadiskursnih sredstava kojima se autor eksplicitno obraća čitateljima kako bi usmjerio njihovu pažnju ili ih aktivno uključio u diskurs. Dije se na:

- direktive (*directives*)

Valja istaknuti da se u hrvatskome jeziku vrlo često pod *rukom* razumijeva značenje *šake* pa je to prisutno i u ostvarivanju frazeološkoga značenja frazema kojima je sastavnica leksem *ruka*.

- digresije (*personal asides*)

Relativnost sinkronijskog rječnika i limitiranost činjenicom da se promatra jezik u jednom danu ili satu (makar je i to sinkronijska perspektiva) ne sputava leksikografa, jer se on i tada zanima za semantičku promjenu.

- upućivanje na zajedničko znanje (*appeals to shared knowledge*)

Poznato je da uvjete za antecedensa (prema teoriji upravljanja i vezanja, engl. *Government and Binding Theory – GB Theory*) zadovoljavaju gramatički, odnosno tematski najistaknutiji rečenični argumenti – subjekti.

- pitanja (*questions*)

Znači li to da ima i »nepunoznačnih osnova«?

Kada se Hylandov model metadiskursnih sredstava preslika na predmet istraživanja ovoga rada dolazi se do zaključka da su konektori dio interaktivnih metadiskursnih sredstava, dok je interpunkcija sveprisutna: sudjeluje i u kategoriji interaktivnih sredstava, i u kategoriji interakcijskih metadiskursnih sredstava.

Glavno obilježje metadiskursa, kao, uostalom, i brojnih drugih jezičnih pojava, jest njegova uska povezanost s kontekstom, tj. normama i očekivanjima njegovih korisnika u određenim situacijama (ibid. 87). Ta se povezanost posebno očituje u načinu raspodjele metadiskursa po različitim žanrovima. Po svojoj prirodi metadiskurs nije samo niz jezičnih jedinica, nego je ujedno i društveni čin čija se uporaba znatno razlikuje ovisno o publici/primateljima, svrsi i ostalim aspektima društvenoga konteksta.

4. KONEKTORI

Na početku poglavlja nastojat ćemo dati pregled različitih pristupa raznih lingvista, ponajviše hrvatskih i francuskih, problematici konektora, odnosno prikazat ćemo načine na koji se konektori definiraju i klasificiraju u odabranoj literaturi. Budući da ne postoji ujednačen odnos prema navedenoj problematici ni u slučaju hrvatskih ni u slučaju francuskih jezikoslovaca, potrebno je naznačiti relevantna razmišljanja o toj temi u različitim jezikoslovnim tradicijama. Nakon toga moći ćemo oblikovati i vlastito stajalište o konektorima koje će uključivati definiciju pojma i klasifikaciju konektora na vrste.

4.1. Konektori (i veznici) u gramatikama hrvatskoga jezika

Zanimalo nas je kako se u gramatikama hrvatskoga i francuskoga jezika opisuju veznici, a kako konektori (ako se uopće spominju), postoje li razlike u terminologiji, kako se i po kojim kriterijima razvrstavaju veznici, a kako konektori i slično. Veznici kao gramatička kategorija, odnosno nepromjenjiva vrsta riječi, zasigurno nalaze svoje mjesto u svakoj gramatici. No je li tako i s konektorima?

Nakon pregleda određenoga broja gramatika hrvatskoga jezika utvrdili smo da se konektori u nekima od njih ne spominju kao pojam te smo se u tim slučajevima usredotočili na definiciju konektorima bliskih sredstava poput veznika ili modalnih riječi ne bi li išitali u kakvome su odnosu s konektorima.

Gramatika hrvatskoga jezika (Težak i Babić 1992: 136-138, 139, 236) određuje veznike kao nepromjenjivu vrstu riječi koja povezuje dvije riječi ili dvije rečenice (iako nije precizirano pretpostavljamo da se misli na surečenice unutar složene rečenice). Potrebno je osvrnuti se na onaj dio definicije koji kaže da veznici povezuju riječi. Smatramo da je prikladnije reći da veznici povezuju članove rečeničnoga ustrojstva, i to iz dvaju razloga. Prvi je taj da brojni lingvisti i danas vode polemiku vezanu uz definiranje pojma „riječ“, a drugi se odnosi na funkciju veznika – povezivanje elemenata unutar bilo jednostavne, bilo složene rečenice. Veznici su svojom funkcijom usko vezani za sintaksu koja se ne bavi riječima (njima se bavi morfologija), nego ju zanimaju rečenica i rečenični dijelovi.

Nadalje se navodi da vezničku službu, osim samih veznika, mogu vršiti prilozu i odnosne zamjenice te da se veznici mogu pojaviti u obliku jedne riječi (*i, pa, te ni, niti, a, ali, nego, no, ili* itd.), ali i u obliku dviju ili više riječi (*budući da, ma kako, ma koliko, osim ako, zbog toga što, s obzirom na to što* itd.). Konektori kao pojam ne nalaze svoje mjesto u ovoj gramatici, kao ni razina teksta, što nas i ne bi trebalo iznenaditi s obzirom na njezinu usmjerenost na jezične razine riječi i rečenice. Jedan dio jezičnih jedinica koje smatramo konektorima u ovoj gramatici nalazimo pod pojmom modalnih riječi ili izraza (*na primjer, prvo, drugo* i sl.), a drugi dio pod kategorijom nepravilnih priloga (*međutim, pak, čak, baš, samo, jedino, dakle, ipak* itd.), koji se, prema autorima, jednako tako mogu svrstati i u posebnu vrstu nepromjenjivih riječi pod imenom riječce ili čestice (partikule). Smatramo da se konektori poput *međutim, jedino, dakle* i sl. ne bi trebali ubrajati u kategoriju priloga koji označuju različite okolnosti odvijanja glagolske radnje (na razini rečenice), jer se od priloga razlikuju po samoj činjenici da funkcioniraju na razini teksta, koja nadilazi rečenicu. Iz svega navedenoga zaključujemo da autori pod pojmom „veznik“ misle i na konektore ne čineći razliku između veznih sredstava rečenične razine i razine teksta.

Velika gramatika hrvatskoga jezika (Babić, Brozović, Škarić i Težak 2007: 569-575) određuje veznike ovako: *Veznici ili konjunkcije nepromjenjive su pomoćne riječi koje služe za povezivanje riječi i surečenica u složenim rečenicama i rečenica u diskursu.*

Autori razlikuju nezavisne (koordinativne) i zavisne (subordinativne) veznike ovisno o tome vežu li nezavisne ili zavisne rečenice. Unutar kategorije veznika razlikuju se jednočlani, dvočlani i višečlani veznici. Isto tako veznici se (uvjetno, kako napominju sami autori) dijele na prave i neprave, pri čemu su pravi veznici oni čija je jedina služba povezivanje riječi i rečenica, a nepravi oni koji pripadaju i drugim vrstama riječi (prilozu, zamjenice i čestice), pa im je povezivanje samo jedna od funkcija koje obavljaju. Konektori se u ovoj gramatici spominju samo usputno kao termin kojim se u nekim radovima obuhvaćaju pravi i nepravi veznici. Ipak smo u potrazi za izrazima koje smatramo konektorima neke od njih pronašli pod kategorijom čestica (*no, međutim, naprotiv...*). Autori čestice određuju kao nepromjenjive vrste riječi koje s jedne strane služe za preoblikovanje rečenica ili značenja pojedinih riječi te subjektivno-modalnu ocjenu rečenice kao cjeline, s druge strane. Na taj je način moguće čestice razdijeliti u dvije vrste riječi, u čestice, riječce ili partikule, i modalne ili načinske riječi. Broj čestica nije velik. On ovisi o kriteriju kojim se čestice odvajaju u posebnu vrstu riječi.

Sada ćemo se osvrnuti na onaj dio definicije veznika koji kaže da veznici, između ostalog, služe povezivanju rečenica u diskursu. Iz toga proizlazi da autori ove gramatike terminom veznik obuhvaćaju dvije različite pojave: veznike koji povezuju na rečeničnoj razini, i konektore koji povezuju na razini teksta. Smatramo da je nužno odvojiti veznike od konektora upravo zbog različitih razina kojima

jedni i drugi pripadaju. Jednako tako potrebno je konektorima dati mjesto koje im pripada, posebno u novijim gramatikama, bez obzira na njihovu namjenu.

Hrvatska gramatika (Barić et al. 2005: 281) ovako određuje veznike:

Veznici su riječi koje povezuju rečenice i rečenične dijelove (...). Veznici se smatraju i posebnom vrstom priloga.

Na temelju definicije veznika može se zaključiti da se veznicima smatraju i unutarrečenična i međurečenična (tekstna) vezna sredstva. Budući da se veznici od konektora višestruko razlikuju, mislimo da je potrebno jasnije naznačiti tu razliku, posebno terminološki.

Naime u istoj se gramatici (2005: 458-459) međurečenična (tekstna) vezna sredstva (konektori) spominju pod nazivom *veznički priloz*i. Dvojne naravi, veznički su priloz i priloz u funkciji veznika (obično stoje na početku rečenice) kojima se značenjem i položajem jedan rečenični sadržaj povezuje s drugim: *I priloz i veznici, ovisno o tome koja se strana odnosa među dijelovima nezavisno složene rečenice naglašava: sadržajna ili gramatička (...)*

Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta (Silić i Pranjković 2007: 251-252) nudi nešto drugačiji pristup jeziku i jezičnim razinama od onoga na koji su nas naviknule tradicionalne gramatike, posebno što se tiče razmatranja problematike koja se odnosi na tekst. Jasno su izražene sličnosti i razlike između konektora i veznika. I veznici i konektori vezna su sredstva. Veznici, podijeljeni na konjunktore i subjunktore (ovisno o tome povezuju li nezavisnosložene ili zavisnosložene rečenice) povezuju članove rečeničnoga ustrojstva, surečenice nezavisnosloženih rečenica i surečenice zavisnosloženih rečenica. Konektori su riječi ili skupovi riječi kojima se rečenice povezuju u tekstu, a podijeljeni su na temelju dvaju različitih kriterija. Ovisno o prisutnosti ili odsutnosti foričnosti (značenja upućivanja) razlikuju se **upućivačko-zamjenjivački (deiktično-supstitutivni)** i **nezamjenjivački (nesupstitutivni)** konektori. Prema semantičkome kriteriju konektori se dijele na **suprotne (konfrontativne)**, **prostorne (spacijalne)**, **vremenske (temporalne)**, **načinske (modalne)**, **uzročno-posljedične (kauzalno-konsekutivne)**, **namjerne (finalne)**, **uvjetne (kondicionalne)**, **dopusne (koncesivne)**, **zaključne (konkluzivne)**, **isključne (ekskluzivne)**, **pribojne (aditivne)**, **pojačajne (intenzivne)** i **objasnidbene (eksplikativne)**.

4.2. Konektori u hrvatskim tekstovima tekstne lingvistike

U potrazi za dodatnim spoznajama o konektorima posegnuli smo za nekoliko knjiga koje obrađuju upravo tu temu.

U tome kontekstu treba posebno spomenuti knjigu *Od rečenice do teksta* (Silić 1984: 109-110), kojom se prvi put u nas nadilaze okviri rečenice, a u prvi plan dolaze

odnosi između jezičnih jedinica na razini teksta. Uz ilustraciju mnogobrojnim primjerima potanko su opisana svojstva i uloge konektora u različitim vrstama tekstova. Silić konektore definira kao signale kontekstualne uključenosti rečenice, a dijeli ih na **gramatičke, leksičko-gramatičke, leksičke i stilističke**. Gramatički konektori su veznici *i, pa, a, ni, ali, nego, no* i *ili*. Leksičko-gramatički konektori raščlanjuju se na konektore-partikule, konkluzivne konektore, intenzivne konektore i verifikativne konektore. Kod leksičkih konektora razlikuju se reprizni konektori, sinonimski konektori, deiktički konektori, komparativni konektori, amplifikativni konektori, metonimijski konektori, sinegdoški konektori, ekskluzivni konektori, nominalni konektori, eksplikativni konektori, konfrontativni konektori, derivativni konektori, lokalni konektori, temporalni konektori, spacijalni konektori, koncesivni konektori, kondicionalni konektori, kauzalni konektori, finalni konektori, modalni konektori i kvantitativni konektori. Stilistički se konektori dijele na leksičkostilističke i gramatičkostilističke. U posebnu vrstu konektora uključuju se propozicionalni konektori.

Sličnom problematikom bavi se i *Uvod u lingvistiku teksta* (Velčić 1987: 30, 55). Autorica podjeli konektora pristupa s dvaju različitih gledišta, odnosno izrađuje podjele prema dvama različitim kriterijima. Prema prvome, formalno-gramatičkome kriteriju konektori su podijeljeni na relativne, vezničke, priložne, frazeologizirane i propozicionalne konektore. Prema drugome, semantičkome kriteriju, razlikuju se konektori suprotnosti (adverzativi), konektori pojašnjenja (eksplikativi), konektori zaključivanja (konkluzivi) i konektori uzroka (kauzativi).

O konektorima se progovara i u *O tekstu* (Glovacki-Bernardi 2004: 55, 67) gdje se još nazivaju i konektivima. Tim se izrazom obuhvaćaju prijedlozi, veznici i ostala vezna sredstva površinske strukture teksta. Autorica iznosi mišljenje da su svi konektori forične, tj. upućivačke prirode, bilo anaforičke, bilo kataforičke, ovisno o smjeru povezivanja tekstnih jedinica. Veznici u funkciji konektora *ali, a, jer, i* istodobno imaju i anaforičko i kataforičko značenje (Glovacki-Bernardi 2004: 65).

S obzirom na pronađena navedena kolebanja pri određivanju prirode pojedinih vrsta riječi koje mogu vršiti konektorsku funkciju i imajući u vidu zamagljenu razliku između rečeničnih i nadrečeničnih veznih sredstava, smatramo da je potrebno razlučiti konektore od veznika. Glavna funkcija veznika, koji kao gramatička kategorija mogu biti jedna riječ ili skupina riječi, jest povezivanje jezičnih jedinica na razini rečenice. S druge strane, konektori su zaduženi za organizaciju odnosa među rečenicama u tekstu te po sastavu mogu varirati od jedne riječi pa sve do jedne rečenice.

Pri pristupu tekstu potrebno je skrenuti pozornost na vezu između gramatike i komunikacije. Tekstu treba u prvome redu pristupiti kao komunikaciji, no istodobno treba uzeti u obzir i gramatiku jer bez nje tekst ne bi mogao funkcionirati. Tekst se ne može smatrati pukim zbrojem rečenica, kao što se ni rečenica ne može i

ne smije smatrati pukim zbrojem elemenata od kojih je sastavljena. Tekst, kao i rečenica, poznaje zakonitosti i pravila svoje strukture. Konektori su samo jedan od elemenata koji sudjeluju u organizaciji teksta. Sam termin kaže da je riječ o vezama, poveznicama, o nečemu što veže dva ili više elementa (riječ konektor dolazi od latinske riječi *connectere*, što znači *povezati*). U prvi bi se mah moglo pomisliti da su veznik i konektor istoznačnice, pri čemu je konektor posuđenica, a veznik domaća riječ. Sigurno je da postoje sličnosti između veznika i konektora. Funkcija i jednih i drugih jest povezivanje, ali na različitim jezičnim razinama. Kada govorimo o veznicima, nalazimo se na rečeničnoj razini. Konektori svoju funkciju obavljaju na razini teksta.

4.3. Konektori (i veznici) u francuskim gramatikama

Nakon što smo prikazali kako se u ovdje odabranim gramatikama hrvatskoga jezika opisuju konektori i veznici, pogledat ćemo što o istoj tematici kažu pojedine gramatike francuskoga jezika.

Nouvelle grammaire française (Grevisse i Goose 1995: 54, 330) kao dvije zasebne vrste riječi navodi subordinacijske veznike (*conjonction de subordination*) i koordinacijske veznike (*conjonction de coordination*). Subordinacijski su veznici nepromjenjive riječi koje uspostavljaju vezu između elemenata različite funkcije od kojih je jedan rečenica. U funkciji subordinacijskih veznika može stajati jedna riječ (*comme, lorsque, puisque, que, quand* itd.), dvije i više riječi koje, ako se pišu odvojeno, predstavljaju vezničke izraze (*locutions conjonctives*). Koordinacijski su veznici nepromjenjive riječi koje povezuju riječi i druge elemente iste funkcije. Zanimljivo je što veznike (i koordinacijske i subordinacijske), prijedloge i introduktore/prezentative (*introduceurs*) nazivaju zajedničkim imenom *les mots-outils*, što bi se moglo prevesti kao riječce. Riječce su nepromjenjive riječi čija je funkcija povezivanje ili uvođenje jezičnih elemenata. U kazalu pojmova nismo naišli na pojam konektora, što smo na neki način i očekivali s obzirom na to da u ovoj gramatici nema riječi o komunikaciji, bez koje ne može biti govora o tekstu pa tako ni o konektorima.

Grammaire méthodique du français (Riegel, Pellat i Rioul 1999: 616-623) pruža puno širi pogled na jezik. Ne zaustavlja se na gramatičkoj analizi na razini rečenice, nego se otvara prema tekstu rasvijetljujući neke od pojava kojima se bavi gramatika teksta. U djelu koje jedno cijelo poglavlje posvećuje odnosu gramatike i komunikacije na razini teksta, načinu organizacije teksta, pojmovima koherencije teksta, anafori, anaforičkim izrazima i slično, konektori zauzimaju istaknuto mjesto. Konektori se definiraju kao vezni elementi rečenica i grupa rečenica u tekstovima s linearnom tekstnom vezom. Autori navode da je moguće načiniti zatvorenu i otvorenu listu

konektora: u užemu smislu riječi konektori su koordinacijski i subordinacijski veznici koji vrše službu povezivanja u složenoj rečenici, a u širemu smislu konektori su jedinice koje sudjeluju u organizaciji teksta. Sami autori ograničavaju popis konektora na jezične jedinice koje ne čine sastavni dio rečenica, nego povezuju rečenice u tekstu, pri čemu su iz popisa isključeni anaforički izrazi. Time konektori bivaju jasno odvojeni od veznika, što je vrlo važno za razumijevanje funkcije i jednih i drugih.

Isključivanje anaforičkih izraza iz popisa konektora izaziva određene nedoumice, posebno ako imamo na umu činjenicu da je velik broj konektora – a pojedini autori drže da su svi konektori – forične naravi, odnosno da upućuju na nešto što je u tekstu prethodilo ili na nešto što će tek uslijediti.

U nastavku su konektori podijeljeni u dvije velike skupine:

- temporalni i spacijalni konektori (*connecteurs temporels et spatiaux*) koji izražavaju vremensko-prostornu stvarnost
- argumentativni, enumerativni i reformulativni konektori (*connecteurs argumentatifs, énumératifs et de réformulation*) koji artikuliraju rasuđivanje i sudjeluju u argumentiranju.

Slično se događa i u francuskoj gramatici Bescherelle (2006: 535-538) u kojoj su konektori podijeljeni u tri velike skupine (spacijalni, temporalni ili kronološki te logički) prema tome organiziraju li tekst u odnosu na prostor, vrijeme ili logiku, odnosno rasuđivanje ili argumentiranje. Konektori su tu definirani kao termini koji osiguravaju odnose između rečenica u tekstu, ali nisu dio tih istih rečenica. Uz to ova ih gramatika jasno odvaja od anafora uz objašnjenje da konektori ne upućuju na element koji prethodi u tekstu.

Ne možemo se složiti s ovako odlučnim odvajanjem konektora i anafora jer smatramo da su mnogi konektori forične naravi: ne može ih se smisleno odvojiti od dijelova teksta koji im prethode ili pak slijede. Stoga možemo zaključiti da je veći broj konektora foričan. Dodajmo i da bi se moglo argumentirano tvrditi da neforični konektori uopće ne postoje, posebno ako polazimo od same definicije konektora: konektori su vezna sredstva na razini teksta. Kod svake veze (i ne samo jezične) neupitno postoji uzajamni odnos između vezom združenih elemenata na način da je u veznome elementu prisutan u različitome omjeru jedan dio povezanih elemenata/jedinica. S obzirom na to da se na tekstnoj razini to povezivanje elemenata (rečenica) može vršiti uporabom konektora, zaključujemo da su u konektoru, semantički gledano, prisutna značenja konektorom povezanih jedinica (rečenica ili većih dijelova teksta). Uzmimo za primjer zaključni konektor *dakle* koji proizlazi iz dijelova teksta koji mu prethode, koji se nadovezuje na prethodno izgovoreno ili napisano (u odabranome se primjeru *dakle* nadovezuje na rečenični dio prve rečenice *stupnjeviti ustroj kategorije čistoće*):

Čistoća je kategorija koja je stupnjevito ustrojena pri čemu mislimo da ono što osoba A kategorizira kao čisto ne mora kategorizirati i osoba B. Osoba B to može kategorizirati kao »prljavo«, »ne baš čisto«, »relativno čisto«, itd. Dakle, leksem *čist* može se odnositi na čitavu skalu različitih stupnjeva čistoće, odnosno izvornosti ili netaknutosti nekog predmeta.

Grammaire textuelle du français Harald Weinricha (1989: 359, 360, 366, 442) nudi drugačiji pristup jezičnoj problematici od onoga na koji smo naviknuli u većini postojećih gramatika. Jeziku se pristupa iz perspektive tekstualne lingvistike i antropologije komunikacije. Ipak konektore kao pojam nismo pronašli. O veznicima se piše u poglavlju naslovljenom *Syntaxe de la jonction*: unutar teksta svi su jezični znakovi na ovaj ili onaj način međusobno povezani. Autor naziva spojem (*jonction*) svaku bitnu povezanost jedinica u tekstu, a sve jedinice u službi povezivanja *joncteurs* (spojnici). Spojnici su u nastavku podijeljeni na jednostavne spojnike (*joncteurs simples*) koji povezuju jednakovrijedne (*équivalent*) jezične znakove, zatim prijedloge (*prépositions*), veznike (*conjonctions*), posebne spojnike koji povezuju konjugirane glagole (*Demain je viendrai s'il le faut*) i na kraju odnosne spojnike (*relatifs*).

Treba naglasiti da u ovoj gramatici, suprotno očekivanjima, nismo naišli na sustavan opis konektora, njihovu klasifikaciju i slično, a izraze koje smatramo konektorima pronašli smo u poglavlju koje opisuje priloge. Tako Weinrich priložni izraz *comme cela/comme ça* naziva proadverbima kvalitete (*pro-adverbes de qualité*) kojima se koristi kad prethodni tekst ili situacija naznačuju o kojoj kvaliteti je riječ.

Grammaire critique du français (Wilmet 1998: 34) naziva konektore veznim riječima (*mots de liaison*), pri čemu se misli na koordinativne veznike i druge priloge koji se javljaju na početku rečenice te subordinativne veznike i relativne zamjenice, a konektore smatra jednom od ključnih riječi moderne lingvistike.

4.4. Konektori u francuskim tekstovima tekstne lingvistike

U prethodnim poglavljima dali smo kratak pregled odabranih gramatika hrvatskoga i francuskoga jezika i odabrane literature s područja lingvistike teksta s posebnim osvrtom na mjesto i odnos konektora i veznika te različite klasifikacije konektora i ostalih sredstava tekstne organizacije.

U tekstovima usmjerenima na proučavanje diskursa, odnosno tekstova iz raznorodnih aspekata također nailazimo na opis konektora i njihovu klasifikaciju.

Jean-Michel Adam (2004: 58-59) razlikuje organizatore (*les organisateurs*) i konektore (*les connecteurs*). Zajednička im je funkcija segmentiranje iskaza. Organizatori čine veliku skupinu koja obuhvaća:

- temporalne/vremenske organizatore

- spacijalne/mjesne organizatore
- fatičke organizatore poput strukturnih označitelja razgovora (*les marqueurs de structuration de la conversation : bon, ben, pis, alors*)
- označitelje linearne integracije (*les marqueurs d'intégration linéaire*) (*d'une part, d'autre part, d'abord, ensuite, enfin*)
- reformulativne organizatore (*bref, en somme, en fin de compte*)
- postavljanje izvora (*les introducteurs d'univers de discours : selon, pour, d'après*).

Konektori su, za razliku od organizatora, znatno uža skupina: argumentativno orijentiraju govorni lanac naznačujući povratak rečeničnome sadržaju u obliku argumenta, protuargumenta ili zaključka.

Različitost tipologija međurečeničnih odnosa u tekstu ogleđa se i u razmišljanjima Charolles M. i Bernard Combettes (Adam 2004: 46-48) koji jasno usmjeravaju tekstnu lingvistiku prema definiranju skupina/kategorija tekstnih jedinica i tipova veza među tekstnim jedinicama. Tako Charolles (1988) razlikuje četiri vrste veza nestrukturnoga tipa ili velikih kategorija oznaka (*marques*) – *opérateurs relationnels*:

- konektori (*les connecteurs*)
- anafore ili upućivački nizovi (*les anaphores ou chaînes de référence*)
- izrazi koji uvode okvire diskursa (*les expressions introductrices de cadres du discours*)
- oznake razdvajanja teksta (*les marqueurs configurationnelles de segmentation*).

S druge strane, Combettes navodi (1992) pet tekstnih kategorija:

- 1) konektori: jezični izrazi koji prevode logičke veze između rečenica uključujući pojedine subjunktore (*parce que, comme*) i konjunktore (*donc, car*), priloge ili priložne izraze (*en effet, par conséquent, ainsi*), imenske ili prijedložne grupe (*malgré cela*);
- 2) anaforičke zamjene
- 3) položaj teme i reme
- 4) deiktici i modalizatori (Charollesovi *les cadres du discours*).

I Van Dijk (1977: 11-14) uočava potrebu razlikovanja veznih sredstava koji povezuju na različitim razinama: rečenični (*sentential connectives*) i tekstni (*phrasal connectives*) konektori. Veći dio tekstnih konektora može se izvesti iz pojedinih rečeničnih konektora, ali manji dio konektora nema takve povezanosti s rečeničnim konektorima.

Autori kapitalnoga djela tekstne lingvistike Robert de Beaugrande i Wolfgang Dressler (1981: 89-93) u poglavlju o koheziji teksta govore o povezivanju/junkciji (*junction*), tj. uporabi veznih/junktivnih izraza (*junctions*) koji se u tradicionalnim gramatikama bez razlike nazivaju veznicima/konjunkcijama (*conjunctions*), kao

jasnim sredstvima koji pokazuju odnose između zbivanja i situacija. Autori razlikuju četiri tipa veznih sredstava:

- konjunkcija (*conjunction*) povezuje predmete istoga statusa, npr. oba predmeta su istinita u svijetu teksta
- disjunkcija (*disjunction*) povezuje predmete koji imaju alternativni status, npr. samo jedan od dvaju predmeta može biti istinit u svijetu teksta
- kontrafunkcija (*contrajunction*) povezuje predmete istoga statusa koji nisu spojivi u svijetu teksta, npr. uzrok i neočekivani ishod (posljedica)
- subordinacija (*subordination*) povezuje predmete onda kad status jednoga ovisi o statusu drugoga.

Primjećuje se da se istim terminom (junktivni izrazi) nazivaju — i vezna unutarrečenična sredstva (*within sentence*) i vezna međurečenična sredstva (*between sentences*).

Konjunkcija se najčešće izražava veznim sredstvima *i, također, k tomu, uz to (and, moreover, also, in addition, besides, furthermore)*; najčešće je vezno sredstvo disjunkcije *ili (or)*; signali su kontrafunkcije *ali, naprotiv, pa ipak, ipak, usprkos tomu, međutim, no (but, however, yet, nevertheless)*; subordinaciju signaliziraju vezna sredstva *jer, budući da, zato što, stoga, uslijed toga, zbog toga, dok (because, since, as, thus, while, therefore)*. Mnogo je vremenskih veznih sredstava: *tada, potom, prije, poslije, zatim, nakon toga (then, next, before, after, since, whenever, while, during, meanwhile)*.

Mnoga bi se tekstna vezna sredstva mogla dokinuti: smisao odnosa između pojedinih rečenica može se razabrati i iz njihova sadržaja, bez eksplicitnoga naznačavanja toga odnosa konektorima pri čemu čitateljima pomaže njihovo opće znanje i iskustvo (de Beaugrande i Dressler 1981: 74):

„Except for disjunction, the use of junctives as explicit signals is rarely obligatory, because text users can recover relations such as additivity, incongruity, causality etc. by applying world-knowledge (...) But by using junctives, text producers can exert control over how relations are recovered and set up by receivers.“

Uvidom u literaturu koja progovara o diskursu, diskursnim jedinicama i njihovim međusobnim vezama otkriva se raznolikost terminologije koja se odnosi, između ostaloga, i na konektore. Možda je upravo činjenica da se tematika konektora zaobilazi u većini tradicionalnih gramatika pogodovala moru različitih naziva konektora, ali i pogleda na samu problematiku konektora.

Arrivé, Gadet, Galmiche (1986: 180) definiraju konektore (*connecteurs*) kao jezične elemente koji obuhvaćaju međurečeničnu uporabu koordinativnih veznika i pojedinih priloga što obično stoje na početku rečenice povezujući je s prethodnom (*i, potom, zatim, međutim, na kraju*).

Brown i Yule (1983: 190-192) sažimaju teoriju Hallidaya i Hasana (1976) o principima veza (*connectivity*) koji drže tekst na hrpi, povezuju ga u cjelinu i

pomažu (*force*) suinterpretaciji. Za Halliday i Hasan prva odrednica teksta jesu kohezivni odnosi unutar i između rečenica koji stvaraju **teksturu**:

„*A text has texture and this is what distinguishes it from something that is not a text... The texture is provided by the cohesive RELATION*“ (1976: 2).

Kohezivni odnosi unutar teksta nastaju tamo gdje je prisutna ovisnost interpretacije nekoga elementa u diskursu o interpretaciji drugoga elementa, pri čemu „ovisni“ element pretpostavlja drugoga koji je, zapravo, ključ njegova dešifriranja: (...) *where the INTERPRETATION of some element in the discourse is dependent of that of another. The one PRESUPPOSES the other in the sense that it cannot be effectively decoded except by recourse to it* (ibid. 4). Vrlo čest tip eksplicitno označenih kohezivnih odnosa u tekstovima naznačen je formalnim oznakama (*markers*) koje povezuju ono što će biti rečeno s onime što je rečeno prije – oznake kao *uz to, ali, stoga* i *potom* (*and, but, so i then*). Halliday i Hasan nude taksonomiju tipova eksplicitnih oznaka tekstnih odnosa (*markers of conjunctive relations*):

- aditivni (*and, or, furthermore, similarly, in addition*)
- adverbzativni (*but, however, on the other hand, nevertheless*)
- kauzalni (*so, consequently, for this reason, it follows from this*)
- temporalni (*then, after that, an hour later, finally, at last*).

Bilo koja od navedenih formalnih oznaka može se javiti i u drugim tipovima veza, a navedeni tipovi postoje u tekstu i bez uporabe formalnih oznaka:

„*It is the underlying semantic relation ... that actually has the cohesive power* (1976: 229) *rather than the particular cohesive marker.*“

O vezama među rečenicama koje se postižu uporabom konektora piše i Lundquist Lita (1980: 56-62). O konektorima govori u kontekstu posebne vrste koherencije teksta koju jasno razlikuje od koreferencijalne i semantičke koherencije. Lundquist navodi njihovu funkciju prijelaza između rečenica ističući da konektori istodobno mogu biti kataforični i anaforični elementi u tekstu. Ponuđena semantičko-logička klasifikacija konektore dijeli na:

- *connecteurs additifs* (aditivni konektori): *et, de plus, aussi*
- *connecteurs énumératifs* (enumerativni konektori): *d'abord - ensuite - enfin, finalement, premièrement - deuxièmement, a), b), c)*
- *connecteurs transitifs* (tranzitivni konektori): *d'ailleurs, d'autre part, du reste, en outre*
- *connecteurs explicatifs* (eksplikativni konektori): *car, c'est que, c'est à dire, en d'autres termes, à savoir*
- *connecteurs illustratifs* (ilustrativni konektori): *par exemple, notamment, à savoir, en particulier, entre autres*

- *connecteurs comparatifs* (komparativni konektori): *ainsi, aussi, plus...; plutôt, ou mieux*
- *connecteurs adversatifs* (adverzativni konektori): *or, mais, en revanche, au contraire, par contre, d'un côté – d'un autre côté*
- *connecteurs concessifs* (koncesivni konektori): *toutefois, néanmoins, cependant*
- *connecteurs causatifs/consécutifs/conclusifs* (kauzativno/konsekutivno/konkluzivni konektori): *c'est pourquoi, donc, ainsi, en effet, aussi, en conséquence, alors*
- *connecteurs résumatifs* (rezumativni konektori): *bref, en somme, enfin*
- *connecteurs temporals* (temporalni konektori): *d'abord, ensuite, puis, en même temps, plus tard, alors*
- *connecteurs métatextuels* (metatekstualni konektori): *voir p., comme il a été signalé plus haut*

Konektori, jasni signali međurečeničnih veza, opisani su kao redundantni kohezivni elementi koji ne donose novu informaciju; a ako je donose, ona je neznatna. Ta se redundancija prema Lundquist može tumačiti dvojako: s jedne strane u pozitivnome svjetlu, kao kohezivni element koji točno određuje različite veze među rečenicama pri čemu olakšavaju prijenos i prijem poruke, a s druge u negativnome, u slučajevima kada se konektorima koristi retorički, pri čemu primatelj poruke može donijeti pogrešne zaključke o međurečeničnim vezama na koje pojedini konektori upućuju svojom prisutnošću.

U članku čiji je cilj odrediti i istražiti konektore polazeći od izrade psihološkoga modela proizvodnje teksta kod učenika različitih dobnih skupina autori Schneuwly, Rosat i Dolz (1989: 40-59) termin konektori zamjenjuju terminom tekstni organizatori (*organisateur textuels*). Opisuju ih kao tragove postupaka povezivanja ili segmentacije teksta koji ne čine sastavni dio rečeničnih struktura, imaju ulogu povezivanja ili organiziranja rečenica u određeni slijed te za razliku od kohezivnih elemenata, npr. anafora, nisu zahvaćeni fenomenom slaganja. U nastavku se unutar kategorije tekstnih organizatora na temelju načina kognitivne organizacije tekstnoga sadržaja navode glavne skupine:

- vremenski organizatori (*organisateur temporels*)
- mjesni organizatori (*organisateur spatiaux*)
- argumentativni ili dijalektički organizatori (*organisateur argumentatifs ou dialectique*) kojima se izražava proturječje ili slaganje
- objasnidbeni ili analitički organizatori (*organisateur explicatifs ou analytiques*).

Na granici između povezivanja i modalnosti spominje se skupina metadisursnih organizatora (*les organisateurs méta-discursifs*) čiji su najčešći signali *to jest, na primjer, ukratko* itd.

Prema načelima jezičnoga oblikovanja teksta određenim jezičnim planovima razlikuju se:

- a) pregledne jedinice (*les unités de balisage*) koje na različitim razinama odvajaju dijelove teksta
- b) jedinice grupiranja/pakiranja/skupljanja (*les unités d'empaquetage*) koje stvaraju grupe povezanih rečenica kao rezultat procesa podjele teksta na dijelove (*planification*)
- c) jedinice u funkciji povezivanja (*les unités ayant une fonction de liage*) koje osiguravaju materijalni kontinuitet jezične aktivnosti (riječ je o učinku koji se postiže održanjem jezične aktivnosti na površini teksta, kao npr. popunjavanja, oklijevanja, stereotipni izrazi itd.).

Najveću su pažnju jezikoslovne zajednice konektori kao organizatori tekstnih odnosa pobuđivali od kraja sedamdesetih do kraja devedesetih godina prošloga stoljeća, ali i u novije vrijeme zanimaju širok kruga lingvista.

I Rossari (2000: 23) upućuje na razliku u terminologiji između frankofone, koja poseže za terminom *connecteurs pragmatiques*, i anglosaksonske literature koja se koristi terminom *discourse markers* (Schiffrin 1987).

Odnosi između konektora (*connecteurs pragmatiques*) i smisla odnosa unutar diskursa prema Rossari (2000: 25, 26) mogu se sagledati iz triju kutova gledišta, konceptualnoga, funkcionalnoga i leksičkoga.

Konceptualni pristup smatra da se smisao diskursnih odnosa može shvatiti neovisno o oznakama koje ih mogu određivati (ibid. 26), a u konektorima prepoznaje tragove koji upućuju na postojanje diskursnih odnosa, odnosno koherencije teksta:

„Leur sens est appréhendé comme un calque du sens de ces relations. Ces dernières sont en nombre limité et les connecteurs en sont les „révélateurs““ (ibid.)

Za iskazivanje pojedinih međurečeničnih odnosa (ibid. 27) konektori su nužni jer se ukidanjem konektora ostvaruje drugi (pogrešan) značenjski odnos između rečenica. Daje se i izrazito ilustrativan primjer za takvu vrstu konektora. U prvome slijedu dviju rečenica bez konektora koji bi definitivno skrenuo pozornost na prirodu relacija iščitava se uzročno-posljedični odnos između sadržaja prve i druge rečenice: *Max a oublié de se rendre à la réunion. Le comité a décidé d'ajourner cette réunion.* U drugome rečeničnome slijedu (*Max a oublié de se rendre à la réunion. De toute façon le comité a décidé d'ajourner cette réunion*) uporabom konektora (*u svakom slučaju, bez obzira na to*) dokida se uzročno-posljedični odnos između sadržaja dviju rečenica.

Prema funkcionalnome pristupu (Roulet et al. 1985) konektori, odnosno leksičke oznake diskursnih odnosa samo su djelomično (ne)ovisne. Odnos se ovisnosti (*dépendence*) može prepoznati (ibid. 27) prema kriteriju izostavljanja (*supprimabilité*): ovisni se element može izostaviti, a onaj o kojemu prvi ovisi ne može se izostaviti bez narušavanja općenitoga značenja diskursa. Konektor

naznačuje funkciju zavisne diskursne jedinice (argument ili protuargument) ili autonomne/nezavisne jedinice (zaključak ili preoblika).

Leksički pristup smatra konektore ključem pristupa smislu diskursnih odnosa, no pritom ne vodi računa o (ne)potpunosti smisla diskursnih odnosa koji se ostvaruju bez uporabe konektora (ibid. 28).

U radu koji daje pregled i formalnu kategorizaciju konektora Piot Mireille (1993) u veliku skupinu konektora, na temelju sintaktičkoga kriterija podjele, ubraja veznike subordinacije, veznike koordinacije i vezničke priloge (*adverbes conjonctifs*). Veznici subordinacije dijele se u osam podskupina: uzročni, namjerni, posljedični, koncesivni/dopusni, vremenski, kondicionalni, aditivno-ekseptivni i komparativni.

Skupina vezničkih priloga dijeli se u tri podskupine, a od subordinacijskih i koordinacijskih veznika razlikuje se prema tome što povezuju i unutarrečenično i međurečenično. Terminom *konektori* autorica dakle obuhvaća i veznike i konektore, odnosno i rečenična i tekstna vezna sredstva.

U prvu skupinu vezničkih priloga ubrojani su *donc, pourtant, aussi, ainsi, cependant, en effet, ensuite, sans doute, tout de même* itd. Napomenimo da smatramo *sans doute* (*nesumnjivo, nedvojbeno*) modalnim izrazom, a ne konektorom jer se njime izražava stav prema sadržaju rečenice, što nije obilježje konektora.

Druga se skupina odnosi na vezničke priloge u značenju isključivanja, restrikcije (*seulement, seul, uniquement, simplement, exclusivement*), u značenju dodavanja (*également, aussi, non plus*) i u značenju isticanja, pojačavanja (*notamment, particulièrement, spécialement, en particulier, surtout*).

Treću skupinu čine *pour ma part, de mon côté, quant à moi* itd.

Iz prikazanoga je pregleda vidljivo da postoje razlike ne samo u terminologiji vezanoj uz konektore i veznike, nego i u shvaćanju samih pojmova *veznik* i *konektor*, što onda uzrokuje određene nedoumice u pogledu načina proučavanja konektora. Uočili smo da se u nekim gramatikama konektor kao pojam i ne spominje, što možemo dovesti u vezu s glavnim obilježjem većine postojećih gramatika: (tradicionalnom) usmjerenošću na rečenicu kao najvišu razinu gramatičke (sintaktičke) analize. Nadalje, primjetno je, kako u hrvatskim, tako i u francuskim gramatikama, kolebanje pri klasifikaciji vrsta riječi za koje možemo reći da su u neku ruku povezane s konektorima. Riječ je o pojedinim vrstama riječi koje ulaze u sastav konektora: veznici, priloz i čestice. Uz to svaka se podjela konektora može smatrati uvjetnom zbog različitih kriterija koji čine polazište podjela (semantički, formalno-gramatički i sl.).

Zajedničko stajalište svih navedenih autora koji se bave problematikom konektora jest da su konektori sredstva koja omogućuju organizaciju teksta te da je tekst nezaobilazan u njihovu razmatranju i opisivanju.

Na temelju prikazanoga **zaključujemo** da su konektori, u širem smislu, sva jezična sredstva koja sudjeluju u organizaciji teksta: veznici, veznički izrazi, prilozi, čestice, rečenice, upućivački (anaforički) izrazi, red riječi i slično. U užemu smislu konektori su riječi, skupovi riječi i rečenice u službi povezivanja rečenica u tekstu. S obzirom na još uvijek nedovoljno razjašnjen status konektora smatramo da bi bilo korisno izraditi i temeljitu podjelu konektora s obzirom na vrste riječi koje ulaze u njihov sastav.

Većina citiranih ili spomenutih autora smatra konektore, u najvećem broju slučajeva, gotovo redundantnim oznakama pojedinih diskursnih odnosa. Prema tome gledištu konektori samo dodatno podcrtavaju već postojeće međurečenične odnose koji se njihovim dokidanjem ne bi urušili pogrešnim tumačenjem.

4.5. Podjela konektora na vrste

Nakon uvida u brojne podjele konektora na vrste odabrali smo kombinaciju dviju podjela prema semantičkome kriteriju koje su se pokazale najiscrpnije i najprikladnije za temu ovoga rada. Riječ je o podjeli koju su predložili Silić i Pranjaković (2007: 362-363), koju preuzimamo u cijelosti:

- suprotni
- vremenski
- prostorni
- načinski
- uvjetni
- dopusni
- namjerni
- zaključni
- isključni
- pojačajni
- uzročno-posljedični
- objasnidbeni.

Toj podjeli pridružiti ćemo pojedine dijelove kasifikacije Lite Lundquist (vidi potpoglavlje 4.4.) od koje preuzimamo samo jedan dio što ga smatramo relevantnim za znanstveni diskurs. Iako su odabrane podjele konektora rađene prema semantičkome ključu, one nisu iznjedrile iste konektorske vrste. Kako bi sličnosti i razlike odabranih podjela bile uočljivije prikazat ćemo ih unutar tablice:¹⁴

¹⁴ Tablica je zamišljena tako da su sve vrste konektora koji su podudarni usporedno navedeni u tablici, a svi oni kod kojih je vidljiva razlika u koncepciji podjela nisu prikazani u istome, nego u zasebnim redovima.

Tablica 1: prikaz podjela konektora prema semantičkome ključu (Lundquist 1980, Silić i Pranjković 2007)

Lundquist (1980)	Silić i Pranjković (2007)
Aditivni konektori	Pribrojni konektori
Enumerativni konektori	-
Tranzitivni konektori	-
Eksplikativni konektori	Objasnidbeni konektori
Adverzativni konektori	Suprotni konektori
Koncesivni konektori	Dopusni konektori
Komparativni konektori	-
Temporalni konektori	Vremenski konektori
-	Prostorni konektori
Kauzativno/konsekutivno/konkluzivni konektori	-
Rezumativni konektori	-
-	Uzročno-posljedični konektori
Metatekstualni konektori	-
-	Načinski konektori
	Uvjetni konektori
Ilustrativni konektori	-
-	Zaključni konektori
-	Isključni konektori
-	Namjerni konektori
-	Pojačajni konektori

Usporedni prikaz podjela konektora autorice Lite Lundquist te autora Silića i Pranjkovića prema semantičkome kriteriju pokazuje istovjetnost pojedinih kategorija konektora (riječ je o pribrojnim, objasnidbenim, suprotnim, dopusnim i vremenskim konektorima). No mogu se uočiti i očigledne razlike. Dok Lundquist u istu skupinu stavlja uzročno-posljedično-zaključne konektore na temelju semantički dodirnih točaka, u podjeli koju predlažu Silić i Pranjković te dvije skupine dolaze zasebno (uzročno-posljedični i zaključni). Obratno je u slučaju ilustrativnih i eksplikativnih konektora: Lundquist ih razdvaja u dvije skupine, dočim ih Silić i Pranjković ujedinjeno prikazuju pod nazivom objasnidbeni konektori zbog njihova vrlo sličnoga značenja i učinka u tekstu. Komparativni i rezumativni konektori

(Lundquist) usporedivi su donekle s načinskima, odnosno zaključnima (Silić i Pranjković). Najveće razlike između dviju podjela vidljive su u slučaju pojačajnih, prostornih i isključnih konektora (Silić i Pranjković) koji nemaju svoje ekvivalente u podjeli koju predlaže Lundquist, dok enumerativni, tranzitivni i metatekstualni (Lundquist) nemaju istovrijednice u podjeli koju su sastavili Silić i Pranjković.

S obzirom na to da su upravo enumerativni i metatekstualni konektori tipični za znanstveni diskurs, u našoj ćemo podjeli konektora na vrste uz sve konektorske vrste prikazane na desnoj strani uvrstiti i dvije vrste s lijeve strane tablice.

Konektori su, općenito uzevši, polivalentne jezične jedinice. Neki konektori mogu pripadati dvjema ili većem broju skupina zahvaljujući svojoj višeznačnosti. Jednako tako u različitim jezičnim stilovima/tipovima diskursa jedan te isti konektor može imati različita značenja. Pojedine skupine konektora (uzmimo za primjer objasnidbene i zaključne) imaju u nekim situacijama vrlo sličan učinak u tekstu. Zato smatramo da je svaka podjela konektora, uključujući i ovu koja slijedi, na neki način uvjetna i ne može se smatrati konačnom i nepromjenjivom.

Potrebno je napomenuti da su ovdje navedeni primjeri samo ilustracija, odnosno odabrani su unutar rezultata detaljnijega istraživanja. Prema semantičkome kriteriju konektore hrvatskoga jezika možemo podijeliti na:

- **suprotne (konfrontativne):** *a, no, ali, međutim, naprotiv, premda, nasuprot tome, za razliku od toga, dok, nego, pak, s jedne strane, s druge strane, bez obzira na to, druga je stvar što, različito od toga jest da, umjesto toga* itd.
- **prostorne (spacijalne):** *ovdje, tu, ondje, ovamo, tamo, onamo, odatle, odande, na tome mjestu, gdje, kamo, kuda, odakle, otkuda* itd.
- **vremenske (temporalne):** *tada, onda, zatim, potom, poslije toga, nakon toga, prije toga, istodobno, u isto vrijeme, nakraju, naposljetku* i sl.
- **načinske (modalne):** *ovako, tako, time, na taj način, kao, kao što, isto tako, toliko* itd.
- **uzročno-posljedične (kauzalno-konsekutivne):** *zato, zato što, zbog toga, stoga, budući da, kako, jer, uslijed toga, s obzirom na to, na osnovi toga, zahvaljujući tome što, imajući na umu činjenicu da, razlog je to što, iz razloga što, uzrok valja potražiti u činjenici da, shodno tomu, sukladno s tim, u skladu s tim/u skladu s rečenim* itd.
- **namjerne (finalne):** *radi toga, s tom namjerom, s takvim ciljem, u tu svrhu* itd.
- **uvjetne (kondicionalne):** *u tome slučaju, u takvu slučaju, inače, u protivnom* itd.
- **dopusne (koncesivne):** *unatoč tomu, usprkos tomu, ipak, svejedno, uza sve to, bez obzira na to* itd.
- **zaključne (konkluzivne):** *prema tome, dakle, sve u svemu, jednom riječju, zato, stoga, s obzirom na to, zaključujemo da, proizlazi da, sve to upućuje na činjenicu da, mogli bismo zaključiti da, uza sve to* itd.
- **isključne (ekskluzivne):** *samo, jedino, izuzev, tek (samo)* itd.

- **pribojne (aditivne):** *uz to, osim toga, pored toga, nadalje, također, isto tako, usto* itd.
- **pojačajne (intenzivne):** *i, čak, čak i, štoviše, upravo, baš, još* itd.
- **objasnidbene (eksplikativne):** *naime, ustvari, zapravo, to jest, drugim riječima, bolje reći, točnije rečeno, riječ je o, jednostavnije rečeno, preciznije rečeno, ukratko, to će reći da, to znači da, ukratko, odnosno, na primjer, primjerice, poslužiti nam za to može primjer, pokušat ćemo to ilustrirati primjerom* itd.
- **metatekstualne** *kao što smo već spomenuli, o čemu je već bilo riječi, o čemu ćemo govoriti u nastavku, vidi str.* itd.
- **enumerativne:** *prvo, drugo, treće, četvrto, u prvom dijelu, u drugom dijelu, na početku, na kraju, zatim* itd.

4.6. Konektori i vrste riječi

Poseban izazov, uz semantičku podjelu, predstavlja formalna, morfološka podjela na vrste jezičnih jedinica koje obnašaju funkciju konektora. Čini nam se da je tu podjelu teže formulirati u hrvatskome jeziku zbog većega broja morfoloških kategorija koje se navode u odabranim hrvatskim gramatikama i rječnicima: u hrvatskome jeziku razlikuje se deset vrsta riječi, a u francuskome devet jer francuske gramatike i rječnici ne ubrajaju čestice kao zasebnu vrstu riječi.

Pišući o tekstnim konektorima, i Badurina i Matešić (2006: 205) ističu da konektori uzmiču svrstavanju u jedinstveni morfološki razred, no uključuje ih se u morfološku kategoriju *rečeničnih priloga* jer se prilažu cijeloj rečenici.

4. 6. 1. Podjele riječi na vrste

Jelaska (2010) u hrvatskome jezikoslovlju primjećuje dva različita načina podjele riječi na vrste: morfološki i semantički. Polazeći od morfološkoga kriterija, riječi se dijele na promjenjive i nepromjenjive. Prema *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr. 2005: 99) promjenjive ili djelomično promjenjive (leksičke) riječi su imenice, pridjevi, brojevi, zamjenice, prilozi i glagoli; nepromjenjive (pomoćne) riječi su prijedlozi, veznici, čestice (riječce) i uzvici. Iz opisa leksičkih riječi kao *djelomično* promjenjivih može se zaključiti da postoje među njima pojedine rubne vrste. Jelaska (2010) opravdano ističe da podjela na promjenjive i nepromjenjive riječi nema sasvim jasnu granicu, što potvrđuju prilozi, od kojih samo jedan dio ima stupnjevanje ili komparaciju, i brojevi, kojih je velik dio nepromjenjiv.

Polazeći od semantičkoga kriterija, riječi se dijele na samoznačne i suznačne, to jest na samoznačnice i suznačnice. Samoznačnice su vrste riječi koje imaju samostalno značenje i mogu stajati samostalno, bez dodira s drugim riječima (Silić; Pranjković 2007: 39-40). S druge strane suznačnice imaju nesamostalno značenje i

ne mogu stajati samostalno. U samoznačnice se ubrajaju imenice, pridjevi, glagoli, prilozi i brojevi,¹⁵ a u suznačnice zamjenice, prijedlozi, veznici, uzvici¹⁶ i čestice.

Posebno ističemo razliku između hrvatskoga i francuskoga jezika na morfološkom planu koja se tiče podjele riječi na vrste, odnosno gramatičke kategorije. Riegel, Pellat i Rioul (1999: 118) navode devet vrsta riječi (*parties du discours*): imenica, član, pridjev, zamjenica, glagol, prilog, prijedlog, veznik i uzvik. Jednako tako jednojezični rječnik francuskoga jezika *Petit Robert* (2010) kategorizira riječi prema tih devet kategorija, što je vidljivo iz popisa kratica.

4. 6. 1. 1. Prilozi – rubna gramatička kategorija

Riegel, Pellat i Rioul (1999: 375) nazivaju priloge heterogenom gramatičkom kategorijom opisujući ih kao rubnu skupinu riječi (*une catégorie résiduelle*) u koju se tradicionalno ubrajaju nepromjenjive riječi koje nisu niti prijedlozi, niti veznici, niti uzvici. Stoga umjesto podjele priloga na vrste autori daju semantičku podjelu njihovih glavnih uporaba (ibid. 377-380):

- označavanje stupnja (*très, fort, légèrement, extrêmement* itd.)
- modificiranje oznake količine (*seulement, uniquement, exclusivement, à peu près, juste, environ, presque, de/en plus, de trop, en moins* itd.)
- modificiranje glagolske radnje (*sèchement, complètement, entièrement, presque* itd.)
- modificiranje odnosa karakterizacije (*toujours, parfois, souvent, rarement* itd.)
- globalna modifikacija rečenice ili iskaza:
 - a) „scenska“ uporaba kojom se donosi element vremensko-prostornog okvira u kojem se odvija događaj: *ici, là-bas, ailleurs, aujourd'hui* itd.
 - b) rečenični komentar (*adverbes de commentaire phrastique*) kojim autor pokazuje svoj stav prema sadržaju (*probablement, sans doute, peut-être, heureusement, bizarrement* itd.)
 - c) komentar iskaza (*adverbes de commentaire énonciatif*): *franchement, sérieusement, honnêtement, schématiquement, en résumé* itd.)
- oznaka globalnog svojstva rečenice (*la marque d'une propriété globale de la phrase*)
 - a) oznake tipova rečenica (*est-ce que, ne ... pas, comme, absolument, du tout, bien* itd.)
 - b) vezni prilozi (*adverbes de liaison*) u funkciji rečeničnih i tekstnih veznih sredstava (*mais, pourtant, c'est pourquoi, en effet, ainsi, aussi, au total, alors, danc ce cas* itd.)
 - c) oznake argumentacijske orijentiranosti: *même*

¹⁵ Prema Jelaski (2010) brojevi pripadaju skupini suznačnica.

¹⁶ Prema Jelaski (2010) uzvici bi se trebali ubrajati u samoznačnice.

d) tekstualni organizatori (*adverbes de balisage textuel*): *d'abord, ensuite, puis, alors, enfin, finalement, premièrement, deuxièmement* itd.)

Govoreći o koordinacijskim veznim sredstvima, Riegel, Pellat i Rioul (1999: 525) spominju, uz veznike (*mais, ou, et, donc, or, ni, car*), pojedine vrste priloga ili priložnih izraza (*locutions adverbiales*) koji se još nazivaju vezni(čki)m priložima (*adverbes de liaison, conjonctifs* ou *coordinatifs*). Njihova je funkcija označavanje različitih argumentacijskih odnosa (*ainsi, aussi, en effet, par conséquent, au contraire, d'ailleurs* itd.), ili pak osiguravaju strukturiranost i preglednost teksta (*d'abord, ensuite, puis, enfin, finalement* itd.). Ti se prilozi svojim sintaktičkim svojstvima ipak razlikuju od veznika. Kao razlike (ibid.) spominju se mogućnost njihove međusobne kombinacije (*ainsi, en effet, puis, ensuite*), mogućnost kombinacije priloga s veznicima s obaveznim redoslijedom veznik + prilog (*et puis, et pourtant*) i mobilnost priloga unutar rečenice, koja nije svojstvo veznika: veznici obavezno stoje na početku jezičnih cjelina koje uvode. Upravo te razlike ukazuju na rubno mjesto veznog sredstva *donc* koje se iz tradicijskih razloga ubraja u veznike, no zbog njegovih sintaktičkih svojstava (prije svega mobilnosti) bilo bi opravdano smatrati ga prilogom (ibid.).

I Arrivé, Gadet, Galmiche (1986: 46-53) navode da prilozi koji dolaze na početku rečenice (*ainsi, aussi* itd.) imaju ulogu vrlo sličnu koordinativnim veznicima, od kojih se razlikuju po mobilnosti. Rečenični prilozi mogu stajati na različitim mjestima u rečenici: na početku, na kraju, u sredini.

Potrebno je spomenuti i razlike između hrvatskoga i francuskoga gramatičkog opisa pojedinih skupina riječi koje funkcioniraju kao cjelina. Riječ je o terminu *locution*: prema *Le nouveau Petit Robert* (2010) to je stalna (nepromjenjiva) skupina riječi s gramatičkom funkcijom. U francuskome se jeziku (ibid.) razlikuju glagolska, pridjevska, priložna, veznička, uzvična i prijedložna skupina (*locution verbale, locution adjectivale, locution adverbiale, locution conjonctive, locution interjective* i *locution prépositive*), koja se može prevesti i kao izraz (glagolski, pridjevski itd.). Kada je riječ o imenskoj skupini, u rječniku *Le nouveau Petit Robert* (2010) ne spominje se *locution nominale*, nego se govori o imenskoj sintagmi (*syntagme nominal*).

Poteškoćama u određivanju gramatičke pripadnosti pojedinih skupina riječi pridružuje se i neujednačenost njihova nazivlja, o čemu piše Vukojević (2005: 401-402): „Za označavanje različitih vrsta veznih sredstava u literaturi se upotrebljavaju mnogi i različiti nazivi: *veznici, veznički analogoni, veznički spojevi, veznički sklopovi, vezničke konstrukcije, veznički izrazi, složeni veznički izrazi, vezničke skupine* itd.“

Budući da tekstna vezna sredstva obuhvaćaju i jednočlane (jednostavne) i višočlane (složene) izraze, u analizi konektora pronađenih u građi odlučit ćemo se za termine kojima ćemo nazvati složene konektore. S obzirom na prikazanu različitost pogleda i neujednačenost terminologije morat ćemo pronaći vlastiti (terminološki) put pri podjeli konektora prema vrstama riječi.

4. 6. 1. 2. Prilozi i(li) čestice

Zamršenome su odnosu između pojedinih (uglavnom nepromjenjivih) vrsta riječi posvećeni brojni radovi u hrvatskoj lingvistici. O priložima u užem smislu „*koji ostvaruju izravnu relaciju prema predikatnome glagolu*“ govori Pranjковиć (2009: 329). Od tih se priloga razlikuju brojni prilozi (u širem smislu) koji se prilažu pridjevima ili priložima. Ta se skupina priloga vrlo često „*može smatrati i smatra česticama*“. Prilozi su, prema Pranjковиću, *riječi svijju vrsta*.¹⁷ Za veći broj nepromjenjivih riječi „*ne možemo bez konteksta reći čak ni to kojoj vrsti pripada*“.

U pojedinim hrvatskim gramatikama primjećujemo različit pristup određivanju priloga u odnosu na čestice. Tako se prema Barić et al. (2005: 273–277) prilozi prilažu drugim riječima da ih pobliže odrede, a izriču okolnosti (mjesto, vrijeme, način, uzrok) u kojima se vrši radnja (*odatle; otkad, zatim; tako, ovak; polako*), stupanj osobine (*dosta, poprilično*) ili jakost radnje (*malo, vrlo*), neodbrojenu količinu (*nešto, mnogo*).

Nadalje se govori o česticama kao posebnoj vrsti priloga: „*Posebnu vrstu priloga (ibid. 274) čine riječi koje su po obliku prilozi, ali se ne prilažu pojedinim riječima ili dijelovima rečenice, nego cijeloj rečenici. One pokazuju stav govornika prema onome što se u rečenici govori i ne vrše službu nijednog njezina dijela, pa ih odvajamo kao posebnu vrstu riječi pod imenom čestice (riječe i modalne riječi)*“.

Primjećujemo da se u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić i Pranjковиć 2007) jasnije odvajaju kategorije priloga i čestica. Uz to se daje i uža definicija priloga: prilozi su samoznačne riječi (samoznačnice) koje označuju različite okolnosti (mjesto, vrijeme, način, uzrok, uvjet ili namjera) u kojima se odvija glagolska radnja. Čestice su, kao i veznici, suznačnice. Česticama se s jedne strane izražavaju nijanse značenja (pojačanost ili učestalost) pridjeva, priloga, zamjenica, a s druge strane način ostvarenja sadržaja rečenice (tvrđnjom, nijekanjem, upitom, uzvikom i modalnošću). Ulogu čestica mogu imati i riječi koje uz glagole imaju ulogu priloga (*neobično, savršeno, potpuno* itd.). Navodeći primjere *Savršeno si to napravio* i *To je bilo savršeno precizno*, u tom se kontekstu objašnjava da u prvome primjeru *savršeno* ima ulogu priloga, a u drugome ulogu čestice. Isto se tako u samostalnoj (modalnoj) čestici na razini teksta (ibid. 258) ubrajaju *možda, vjerojatno, doista, zaista, stvarno, uistinu, sigurno, nesumnjivo, bez (ikakve) sumnje, eventualno, uglavnom, nažalost, nasreću, srećom, na svu sreću* itd.

4. 6. 1. 3. Prilozi i(li) prijedlozi

Katkad nejasnome odnosu između priloga i čestica pridružuje se sličan odnos priloga i prijedloga:

¹⁷ Riječ je o naslovu članka.

„Ako u skupini riječi koja se sastoji od prijedloga i koje druge riječi izbljedi gramatičko značenje vrste riječi kojoj pojedini član skupine pripada i prevlada priložno značenje (mjesta, vremena, načina, uzroka), tada skupina postaje prilog. (...) Ako se u skupini osjeća značenje svakog člana posebno, oni se ne stapaju u prilog, npr. do dna, do podne, kod kuće (...)“ (Barić et al. 2005: 276)

Prilozi mogu nastati (ibid.) primjerice od prijedloga i imenskog oblika (npr. *dokraja, izjutra*), od prijedloga i pridjeva ili broja (npr. *nadalje, iznova*), od prijedloga i zamjenica (npr. *stoga, zatim, zato*) i tako dalje.

Pišući o funkciji i statusu prijedložnih izraza, Švačko (1993: 353-361) preispituje valencijska svojstva prijedloga i predlaže razlikovanje prijedložnih izraza, kao „*svake veze prijedloga i padežne riječi*“, i prijedložnih fraza kao „*funkcionalnih spojeva tj. signala kontekstualne uključenosti ili implikatora dubinskih rečeničnih značenja*“. Opravdanost takvoga propitivanja prijedloga potvrđuje i (preusko) definiranje prijedložnoga izraza što ga nudi *Hrvatska gramatika* (Barić et al. 2005: 278): „*Veza prijedloga s imenicom zove se prijedložni izraz*“.¹⁸ Švačko (1993: 358) pripisuje ulogu konektora (signala kontekstualne uključenosti rečenice) prijedložnim frazama koje tvore prijedlozi i pokazne zamjenice s upućivačkom (anaforičkom) funkcijom kao na primjer *zbog toga, osim toga, pored toga, nakon toga, uz to, radi toga, usprkos tome, unatoč tome, prema tome* itd. Ti su prijedlozi izdvojeni i kao nositelji leksičkoga značenja koje „*pretpostavlja relaciju unutar samog prijedloga između onog što se pretpostavlja da postoji, a biva aktualizirano uvođenjem padežne riječi. Njihova semantika dakle implicira to postojanje, a valencijska ga obaveznost da otvara mjesto padežnoj riječi aktualizira.*“ (ibid. 358)

4.7. O konektorima iz različitih motrišta

Konektore, kao raznolik skup tekstnih sredstava, moguće je razmatrati u odnosu na druga (više ili manje) srodna jezična sredstva koja pokazuju neke osobine koje se mogu pripisati i konektorima. Razmatranje može ići u nekoliko smjerova: konektori i veznici, konektori i modalni izrazi, konektori i upućivačka sredstva (anafore/katafore), konektori i metadiskursne oznake, konektori i argumentacijske strategije i konektori i tekstna kohezija.

4.7.1. Konektori i veznici

Polazište se za promišljanje konektora u odnosu na veznike temelji na njihovoj sličnosti koja se očituje u funkcionalnoj naravi. I jedni i drugi imaju ulogu veznih

¹⁸ Smatramo da je tumačenje prijedložnoga izraza kao veze prijedloga i imenice preusko i trebalo bi glasiti *veza prijedloga i imenske riječi*.

sredstava, no povezuju elemente koji pripadaju različitim razinama. Veznici djeluju unutarrečenično, a konektori međurečenično. Drugim riječima, okvir djelovanja veznika jest rečenica, a okvir djelovanja konektora jest tekst. Ovo naoko jednostavno razgraničenje veznika i konektora mogu zakomplicirati/pomutiti tek neka od sljedećih pitanja: Što je to tekst?; Gdje se nalazi granica između rečenice i teksta?; Kada završava rečenična razina, a počinje nadrečenična razina?; Možemo li, i ako možemo, u kojim to slučajevima, složenu rečenicu smatrati tekstom?; Možemo li jednostavnu rečenicu smatrati tekstom?; Radi li se o vezniku ili o konektoru?

Odgovori na ta pitanja ne smiju se, a i ne mogu dati ishitreno. Iako se tekstom/diskursom obično smatra slijed od bar dviju rečenica, što i logički proizlazi iz sintagme *nadrečenična razina*, ima slučajeva (uglavnom dužih tj. višestruko složenih rečenica) koji nas potiču na preispitivanje toga uvriježenoga stajališta. Kako bismo došli do odgovora, poslužiti ćemo se primjerom složene rečenice iz znanstvenoga diskursa na hrvatskome jeziku.

Od gramatičkih razlika među pojedinim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika, a među tim stilovima obično se spominju razgovorni, beletristički, znanstveni, publicistički i administrativni, sintaktičke su bez sumnje najbrojnije iako im se dosada u kroatistici posvećivalo malo pozornosti, kao što se nažalost malo pozornosti posvećivalo i funkcionalnim stilovima općenito.

Primjer donosi jednu složenu rečenicu iz znanstvenoga članka na hrvatskome jeziku koja nas svojom višestruko složenom strukturom dovodi u nedoumicu vezanu uz pitanje razgraničenja rečenice i teksta. Razrješenje nedoumice mogla bi ponuditi sintaktička analiza rečenice u nekoliko koraka:

1. Provjera vrste rečenice, koja se sastoji u identificiranju, a zatim i prebrojavanju glagola, donosi potvrdu da je riječ o složenoj rečenici u kojoj se javljaju glagoli *se spominju, su najbrojnije, se posvećivalo, se posvećivalo*.
2. Utvrđivanje glavne, tj. nezavisne surečenice:
Od gramatičkih razlika među pojedinim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika sintaktičke su bez sumnje najbrojnije.
3. Utvrđivanje zavisnih surečenica:
 - a) *iako im se dosada u kroatistici posvećivalo malo pozornosti* zavisna je dopusna surečenica usko vezana semantički i sintaktički uz glavnu rečenicu.
 - b) *a među tim stilovima obično se spominju razgovorni, beletristički, znanstveni, publicistički i administrativni* zavisna je atributivna surečenica vezana uz prvi dio glavne surečenice, imeničku skupinu *među pojedinim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika* na način da je поближе određuje.
 - c) *kao što se nažalost malo pozornosti posvećivalo i funkcionalnim stilovima općenito* zavisna je načinska surečenica kojom se uspoređuje tretiranje

sintaktičkih razlika među pojedinim funkcionalnim stilovima i tretiranje funkcionalnih stilova općenito.

Nakon formalnosadržajne analize rečenice zaključujemo da još uvijek nemamo jasan odgovor radi li se o rečenici ili pak o tekstu. Stoga nas zanima može li se koja od analizom izdvojenih zavisnih surečenica odcijepiti od ostatka složene rečenice i nastupiti samostalno, bez ikakve preoblike. Smatramo da se dopusna i atributivna surečenica nikako ne mogu osamostaliti, dijelom i zbog snažnoga djelovanja anaforičkih sredstava *ih* i *tim stilovima* koja ih upućivačkim odnosom vežu uz glavnu surečenicu. Načinska bi se pak rečenica mogla osamostaliti odvajanjem od ostatka zavisnosložene rečenice jer u njezinu slučaju ne možemo govoriti o anaforičkome odnosu, nego o paralelizmu, ponavljanju iste leksičkosintaktičke strukture (*posvećivalo malo pozornosti* i *se nažalost malo pozornosti posvećivalo*). Funkcija nadovezivanja na zavisnu dopusnu surečenicu čini načinsku surečenicu samostalnijom u odnosu na druge dvije zavisne surečenice. Jedina prepreka takvome njezinu odvajanju mogla bi se naći u razlozima (funkcionalno)stilske prirode. Naime postavlja se pitanje je li takva rečenica u skladu sa zakonitostima koja se nameću jednome znanstvenome tekstu. Dodatnu pomutnju mogli bi prouzročiti pojedini jezični elementi koji se mogu javljati i kao oznake unutarrečnične veze, i kao oznake međurečnične veze, to jest možemo ih nazivati i veznicima i konektorima, ovisno o kontekstu u kojemu se nalaze. Brojni su primjeri unutar svake skupine konektora za koje možemo reći da se mogu javljati u dvostrukoj ulozi: konektorskoj i vezničkoj. Polazeći od toga promišljanja, konektore dijelimo na:

- a) konektore koji se mogu javiti i unutar rečenice (kao veznici) i između rečenica u tekstu
- b) konektore koji se javljaju samo na nadrečničnoj razini

Na isti se način mogu promatrati i veznici. Naime prema Barić i sur. (2005: 281) razlikuju se *pravi veznici* i *nepravi veznici*. Pravi su veznici riječi u službi povezivanja rečenica i rečničnih dijelova te pripadaju vrsti riječi *veznici*, dok su nepravi veznici riječi u službi povezivanja koje pripadaju drugim vrstama riječi (upitno-odnosne zamenice, zamjenički prilozi i čestice). Kao zasebna skupina u službi povezivanja ističu se skupovi od dviju ili više riječi (priloga, veznika, čestice). To znači da, kada je riječ o veznicima, treba imati na umu dva značenja u kojima se *veznik* može upotrebljavati: vrsta riječi i služba povezivanja. Uporabu termina *veznik* u dvostrukome značenju u gramatikama, kao i opasnost njihova miješanja, spominju i Vukojević i Hudeček (2006: 284): *Njime se označuje i vrsta riječi, tj. morfološka jedinica, i jedinica funkcionalnog razreda, tj. sintaktička jedinica. (...) Riječi koje u rečenici imaju vezničku funkciju mogu i ne moraju pripadati morfološkomu razredu veznika.*

Kada se veznici podijele prema semantičkome kriteriju (ibid.) dolazi se do sljedećih vrsta: sastavni, rastavni, suprotni, isključni, zaključni, izrični, vremenski, uzročni, namjerni, posljedični, poredbeni, načinski, pogodbeni i dopusni.

Pitanju o usporedivosti sintaktičko-semantičkih odnosa na rečeničnoj razini sa sintaktičko-semantičkim odnosima na nadrečeničnoj razini može se pristupiti usporedbom vrsta veznika i vrsta konektora (suprotni, prostorni, vremenski, načinski, uzročno-posljedični, namjerni, uvjetni, dopusni, zaključni, isključni, pribrojni, pojačajni i objasnidbeni) pri čemu uočavamo velik broj podudarnosti (npr. sastavni veznici – pribrojni konektori, namjerni veznici – namjerni konektori, vremenski veznici – vremenski konektori, uzročni i posljedični veznici – uzročno-posljedični konektori, suprotni veznici – suprotni konektori itd.), ali i nekoliko nepodudarnosti: prostorni, pojačajni i objasnidbeni konektori nemaju odgovarajuće vrste među veznicima, jednako kao što rastavni i izrični (*da, kako, gdje, e*) i pogodbeni veznici (*ako, da, kada, (kad) li*) nemaju odgovarajuće vrste među konektorima.

Ovdje opet nailazimo na pitanja o prirodi i granicama rečenice, interpunkcijskim znakovima koji označuju kraj rečenice itd. Interpunkcijski znak točka-zarez mogao bi se u pojedinim slučajevima smatrati krajem rečenice. O odluci označuje li ili ne taj interpunkcijski znak kraj rečenice, ovisi i naša podjela konektora u spomenute dvije kategorije. Primjeri 1) i 1a) pokazuju da se konektor *stoga* javlja i u međurečeničnome položaju, i u unutarrečeničnome položaju, za razliku od primjera 2) i 2a) iz kojih je vidljiva (jedina moguća) međurečenična uporaba konektora *naime*:

1) *Stoga se uvidom u rječničko znanje govornika stječe uvid i u njegovu opću jezičnu sposobnost.*

1a) *Primjenjivo je i na ispitanike kojima ispitivani jezik nije prvi, stoga smo probnom verzijom ispitivale skupinu učenika hrvatskoga kao stranog jezika.*

2) *Naime, budući da prilagodba testa drugom jeziku i kulturi započinje prevođenjem originalne verzije, već smo u toj prvoj fazi uvidjeli da neke riječi, zbog civilizacijskih i kulturoloških razlika koje se često odražavaju i u jeziku, jednostavno ne odgovaraju poziciji koju bi unutar hrvatskog testa trebali zauzeti.*

2a) *Naime, dio učenika hrvatskog jezika pravi su stranci koji uče hrvatski kao strani jezik, a dio su potomci Hrvata koji žive u inozemstvu i u određenom su stupnju, individualno vrlo različitom, usvojili hrvatski unutar obitelji i/ili zajednica iseljenih Hrvata.*

3) *S druge strane, u kognitivnoj poetici i stilistici analiza pojedinačnih čitanja književnih tekstova vodi apstraktnom teorijskom cilju, ali istodobno otkriva i čar onoga što osjećamo kao pojedinačnu književnu vrijednost.*

3a) *Oni nisu dio jezika, ali ga nužno prate, i jezik je snažno sredstvo određivanja i pronalaženja ključnih vidova takvih spoznajnih konstrukcija.*

Primjeri 3) i 3a) pokazuju uporabu suprotnoga veznika *ali* kao veznoga sredstva unutar rečenice. Uporaba veznika *ali* u funkciji konektora (u međurečeničnome položaju) zamisliva je, premda se razmjerno rijetko javlja u znanstvenome tipu

diskursa (npr. na početku upitnih rečenica), dok je tipična pojava za druge tipove diskursa, primjerice razgovorni diskurs, diskurs književnosti ili različite oblike javnoga diskursa.

4.7.1.1. Rečenica i njezina definicija u odabranim hrvatskim i francuskim gramatikama

Kako bi se moglo pristupiti proučavanju teksta, uočavanju uporabe konektora (u suprotnosti s uporabom veznika), potrebno je poznavati dijelove od kojih je tekst sastavljen, odnosno rečenice. Po svojem su sastavu rečenice raznovrsne. U sljedećemu dijelu rada donosimo pregled i objašnjenje najčešćih sintaktičkih termina vezanih uz rečenicu iz odabranih djela hrvatskih i francuskih jezikoslovaca koji se bave gramatikom.

Terminologija koja se odnosi na različite vrste rečenica i kojom se koristi u gramatikama čini se neujednačenom i nepreciznom. Razlog je tomu višeznačnost termina *rečenica*. U pojedinim se hrvatskim gramatikama terminom *rečenica* označuje u različitim kontekstima jednostavna rečenica, složena rečenica (nezavisnosložena i zavisnosložena), ali i zavisne ili nezavisne surečenice¹⁹ unutar zavisno složene rečenice. *Rečenicom* se može koristiti i u generičkome značenju koje obuhvaća sve vrste rečenica. Takva, semantički široka primjena termina može uzrokovati manje ili veće nejasnoće.

U Gramatici hrvatskoga jezika (Silić i Pranjković 2007: 319) izbjegnuta je terminološka „zamka“: „*Složenim se rečenicama nazivaju sintaktičke jedinice koje sadržavaju dvije ili više jedinica s obilježjem predikativnosti. Takve jedinice nazivaju se surečenicama ili klauzama.*“ Tu su dakle terminom *rečenica* pokrivena jednostavna rečenica i složena rečenica (nezavisnosložena i zavisnosložena).

Nezavisnosložene (koordinirane) rečenice složene su rečenice čije se surečenice povezuju u cjelinu (jednu složenu rečenicu), ali pri tome strukturno ne ovise jedna o drugoj, odnosno jedna surečenica u strukturnome smislu ne postaje sastavnim dijelom druge (ibid. 321).

Zavisnosložene (subordinirane) rečenice one su složene rečenice u kojima se zavisne surečenice uvrstavaju u ustrojstvo osnovne surečenice čineći strukturnu, smisaonu i intonacijsku cjelinu (jednu složenu rečenicu).

Razlika između *eksplicitnih* i *implicitnih* složenih rečenica (i nezavisnosloženih, i zavisnosloženih) sastoji se u gramatičkoj izraženosti ili neizraženosti odnosa između surečenica unutar složene rečenice. Za razliku od obilježja eksplicitnosti implicitnost pretpostavlja sklapanje bez posredovanja eksplicitnih veznih sredstava (ibid 320-321).

Primjećujemo da dok kod eksplicitno oblikovanih složenih rečenica veliku ulogu imaju veznici (uz interpunkciju), kod implicitnih se glavna uloga dodjeljuje

¹⁹ Termin *surečenica* upotrebljavaju autori Silić i Pranjković (2007).

interpunkcijskim znakovima dvotočki, crti i zarezu. Na taj način interpunkcijski znakovi preuzimaju velik dio kohezivne snage koja inače pripada leksičkome jezičnome materijalu te je njihova uloga u postizanju koherencije teksta vrlo važna.

Višečlane i višestrukosložene rečenice (ibid. 334) složene su rečenice kod kojih se uz osnovne surečenice objektnih (ali i predikatnih, odnosno subjektivnih) rečenica može uvrstiti i više zavisnih rečenica. Npr. višečlana objektna: *Vidjeli smo što se događa i kakve bi mogle biti posljedice*; višestrukosložena objektna: *Tvrdi da su mu rekli kako će opet sve biti po starom*.

Prema *Rječniku stranih riječi* (Klaić 2007) *klauza* je rečenica u kojoj je sadržan lični glagolski oblik, dok je *period* velika složena rečenica, rečenični sklop; fraza.

Hrvatska gramatika (Barić et al. 2005: 391-394) predstavlja rečenicu kao glavnu i najveću jezičnu jedinicu u sintaksi za čije je lingvističko određenje prethodno potrebno opisati od rečenice veću jezičnu cjelinu iz koje se ona izvodi: *izreka* kao prirodna i iskustveno utvrdiva cjelina koja nastaje kada se nešto izrekne ili napiše, sa svojstvom potpunosti izrečenoga, čak i onda kad joj je jezični izraz nepotpun; *diskurs* kao jezična cjelina kod koje je utvrdiva ovisnost jednih jezičnih jedinica o izboru drugih, s jezičnom dovršenošću kao temeljnim svojstvom. Kraj je diskursa ondje gdje ovisnost njegovih jezičnih jedinica prestaje. Opseg diskursa nije unaprijed zadan. Teoretski se diskurs može sastojati od beskonačnoga broja međusobno povezanih jezičnih jedinica, no u stvarnoj uporabi riječ je o konačnome broju. U odnosu na diskurs rečenica je njegov najmanji dio koji i sam može biti diskurs, jednako kao što diskurs može biti i svaki njegov preostali dio. Rečenica je *dio diskursa između jednoga njegova mogućeg kraja i drugoga*; rečenična su razgraničenja *točke najdubljeg prekida veze među jezičnim jedinicama u diskursu*. Diskurs može činiti samo jedna rečenica, ali i više rečenica na način da se iza svake rečenice diskurs može nastaviti. U pismu se međusobno razgraničenje rečenica označuje interpunkcijskim znakovima točkom, upitnikom i uskličnikom. Rečenice se uklapaju u diskurs postupkom povezivanja čineći tako cjelinu unutar koje su međusobno ovisne. Pri uklapanju rečenica u diskurs (ibid. 395) može doći do triju vrsta preoblika njihova ustrojstva: nulta preoblika (povezivanje bez promjene), preoblika izostavljanja (izostavljanje istih dijelova kao u prethodnoj rečenici) i preoblika zamjenjivanja (uporaba zamjenica umjesto pojedinih dijelova prethodne rečenice).

Rečenicu čini niz riječi (ibid. 396) koje se u rečenici nižu i slažu prema pravilima nizanja i slaganja. Prema tome rečenicom se ne može nazvati bilo koji niz riječi, nego samo onaj niz koji se u rečenici niže i slaže prema zadanim pravilima pojedinoga jezika.

Ta se činjenica može preslikati i na tekst. Njega ne čini bilo kakav niz rečenica, nego onaj niz rečenica kod kojega je moguće utvrditi uzajamnu povezanost i(li) međuovisnost njegovih sastavnih dijelova.

Rečenice (ibid. 457) se dijele na *jednostavne rečenice* (koje nisu polazište za sklapanje te se u diskurs povezuju nesklopljeno) i *složene rečenice* koje nastaju preoblikom sklapanja (sklopljene od dviju ili više ishodišnih rečenica). Terminom *ishodišne rečenice* označuju se rečenice od kojih sklapanje polazi kao od svojega ishodišta; tome terminu odgovara termin surečenice ili klauze (vidi gore). Složene rečenice (ibid. 456) mogu biti nezavisno složene (nastaju pridruživanjem ishodišnih rečenica) ili zavisno složene (nastaju uklapanjem ishodišnih rečenica). *Zavisno složena rečenica s više zavisnih koje su uvrštene naporedo ili hijerarhijski zavisne jedna od druge zove se period ili mnogostruko složena rečenica* (ibid. 530).

U francuskim je gramatikama kada se promatra terminološka situacija glede rečenice nešto manje zbunjujuća/složena zahvaljujući činjenici da francuski jezik omogućuje uporabu dvaju zasebnih leksema za različite vrste rečenica: *phrase* i *proposition*. Terminom *phrase* označuju se jednostavna rečenica (*phrase simple*) i složena rečenica (*phrase complexe*), dok se terminom *proposition* koristi za označivanje zavisnih ili nezavisnih surečenica kao konstitutivnih dijelova složene rečenice:

*Les phrases complexes se distinguent traditionnellement selon leur mode de composition, c'est-à-dire selon la façon dont une ou plusieurs phrases constituantes (...), généralement appelées propositions, s'insèrent dans la structure globale d'une phrase constituée (...)*²⁰ (Riegel, Pellat i Rioul 1999: 469)

Relativnost značenja termina *rečenica* najjasnije dolazi do izražaja u slučajevima u kojima je složena rečenica (*phrase complexe*) sklopljena postupcima jukstapozicije (bez formalne uporabe veznoga izraza) i koordinacije (s uporabom veznoga izraza), pri kojima se složene rečenice sastoje od dviju ili više surečenica (*propositions*) od kojih se svaka može smatrati autonomnom rečenicom (*phrase autonome*). Manji stupanj pojmovnoga preklapanja prisutan je u slučaju subordinacije u kojemu zavisna surečenica (*proposition subordonnée*) nije autonomna, odnosno nema isti status kao složena rečenica čiji je dio.

Termin *proposition* (na hrvatski jezik mogao bi se prevesti surečenicom) odgovara pojmu koji potječe iz klasične logike (Arrivé i Gadet 1986: 531), a definira se kao najmanja jedinica rasuđivanja (*du jugement*): surečenica se sastoji od subjekta (ili teme) i predikata (reme) pri čemu je subjekt ono o čemu se nešto kaže, a predikat ono što se o nečemu kaže. Autori u tome kontekstu navode terminološka razmimoilaženja, odnosno preklapanja sintaktičkoga i logičkoga pristupa analizi rečenice: sintaktička analiza govori o složenoj rečenici (*phrase complexe*) kao o skupini surečenica, a o jednostavnoj rečenici (*phrase simple*) kao o jednoj

²⁰ Naknadno podcrtani dijelovi citata upućuju na terminološku pomutnju koju katkad izaziva uporaba termina *phrase*.

surečenici (*une seule proposition*), što zahtijeva posezanje za izrazom *proposition indépendante*. Lingvistika druge polovice 20. stoljeća (ibid. 530), u prvome redu distribucionalistički pristup, zastupa stajalište da je rečenica sintagmatska jedinica (*d'ordre syntagmatique*), to jest jedinica koja odgovara nepromijenenoj (*invariante*) stukturi konstituenata, dobivena sistematskom primjenom postupka komutacije. Na taj način, s jedne strane, svaka rečenica (P) odgovara strukturi: imenska sintagma (SN) + glagolska sintagma (SV); s druge strane, riječ je o jezičnome obliku koji ne ulazi u šire konstrukcije, odnosno kao takva ne može biti upotrijebljena izvan strukture o kojoj ovisi.

Postojeće definicije rečenice (*phrase*) iz sintaktičke literature utemeljene su na različitim kriterijima: grafičkome, fonetskom, semantičkome i sintaktičkome (Riegel, Pellat i Rioul 1999: 104-105).

Polazeći od grafičkoga kriterija, rečenicu opisujemo kao slijed riječi omeđen početnim velikim slovom i jakim završnim interpunkcijskim znakom. Prema fonetskome pristupu rečenica je omeđena dvjema snažnim pauzama i obilježena intonacijom koja varira ovisno o tipu rečenice. Ako se uzima u obzir semantički kriterij, rečenica je relativno složen izraz koji donosi potpun smisao određene misli, osjećaja ili volje. Ni grafički, ni fonetski, a ni semantički kriterij rečenicu ne definiraju na zadovoljavajući način, a ona je, paradoksalno, dio jezika kojega je intuitivno svjestan svaki govornik/jezični korisnik. Naime vrlo se lako mogu pronaći primjeri koji skreću pozornost na nedorečenost svakoga od navedenih kriterija. Uzmemo li u razmatranje definiciju rečenice koja počiva na fonetskome kriteriju, koji u prvi plan donosi pauze između rečenica i specifičnu intonaciju, moramo se zapitati kako primjerice gledati na pauze koje se nerijetko javljaju unutar same rečenice.

Definicijom utemeljenom na sintaktičkome kriteriju (ibid.) rečenica se opisuje kao spoj gramatičkih riječi, u skladu s pravilima konstrukcije rečenice. Rečenica sačinjava/čini (*constitue*) *l'unité supérieure* jedinicu (naj)više razine koja je ujedno i potpuna i autonomna te ju je moguće opisati skupom morfosintaktičkih pravila. Rečenica je sačinjena/izgrađena od manjih elemenata pri čemu ona sama nije konstitutivni element višerazinske konstrukcije pa samim time nema vlastitu gramatičku funkciju (bolje je reći može, ali ne mora biti jer ako gledamo rečenicu kao konstitutivni dio diskursa, možemo u određenim rečenicama vidjeti pojedine gramatičke funkcije u odnosu na prethodne ili sljedeće rečenice, odnosno skupine rečenica). Rečenica je okvir u kojemu se pokazuje i opisuje mreža odnosa (gramatičke funkcije), i klasa (*classes*) jednostavnih jedinica (vrste riječi) i složenih jedinica (skupine riječi) koje čine sintaktičku arhitekturu iskaza.

Također polazeći od sintaktičkoga kriterija, *Gramatika hrvatskoga jezika* (Silić i Pranjković 2007: 284) kao jedno od bitnih svojstava (jednostavne) rečenice ističe članjivost rečenice, tj. mogućnost njezina članjenja na dijelove koji su međusobno u određenim gramatičkim odnosima.

Spomenutim se kriterijima pridružuje i onaj utemeljen na podjeli rečenica na tipove (asertivni, interogativni i injonktivni). Zahvaljujući tome kriteriju, kao osnovna obilježja u prvi plan iskaču predikativna struktura rečenica i komunikacijski čin koji se pojedinom rečenicom ostvaruje (Riegel, Pellat i Rioul 1999). Bitno je svojstvo rečenice predikativnost koja se opisuje kao mogućnost da se rečenicom prenese kakva obavijest (Silić i Pranjković 2007).

I Wilmet (1998: 441) progovara o terminološkoj raznolikosti i složenosti definiranja sintaktičke jedinice rečenice. Terminološki problem vidi u uporabi termina *phrase* i *proposition*. *Proposition* je termin kojim se u klasičnoj logici koristilo za izražavanje suda/mišljenja. Prema nekadašnjoj logičkoj analizi jednostavna rečenica bila je *proposition indépendante*, dok se složena rečenica dijelila na jednu glavnu rečenicu (*proposition principale*) i jednu ili više zavisnih rečenica (*proposition subordonnée*). Wilmet (1998 : 442) zagovara sljedeću terminologiju rečenice i njezinih vrsta: rečenica (*phrase*) može biti jednostavna ili složena; složena rečenica sadrži *phrase matrice* (ishodišna rečenica) i bar jednu *sous-phrase* uklopljenu postupkom hipotakse/subordinacije; *phrase unique*; *phrase multiple* koja nastaje dodavanjem jednostavnih ili složenih jedinica postupkom koordinacije. Granice je rečenice moguće odrediti polazeći od jednoga od triju kriterija: melodijski, grafički i sintaktički (ibid. 444).

Od triju ponuđenih kriterija određenja rečenične granice smatramo da je sintaktički sveobuhvatan jer je primjenjiv na sve oblike jezičnoga izražavanja, za razliku od melodijskoga, koji pripada govornom jezičnome planu ili pak grafičkome kriteriju koji se odnosi na određenje granice rečenice s obzirom na pisani plan jezika.

Najmanja i najveća jedinica makrosintakse jesu klauza i perioda:

“Plus petite unité de la macro-syntaxe, la clause est définie comme un îlot maximal de solidarités rectionnelles accomplissant, au plan fonctionnel, un acte énonciatif minimal, visant à modifier l'état des représentations partagées par les interlocuteurs. Quant à la période, signalée à l'oral par un intonème conclusif, elle réalise un programme énonciatif complet du locuteur.” (Béguelin 2002: 92)

Jedinice niže sintaktičke razine (u odnosu na rečenicu) nazivaju se spojevi riječi ili **sintagmemi** (Silić i Pranjković 2007 : 261) koji se sastoje od najmanje dviju međusobno povezanih sastavnica ili **tagmema**, tj. samoznačnih riječi. Jedinicama niže sintaktičke razine (sintagmemom i sintagmom) bavi se mikrosintaksa : *Sintagme pretpostavljaju uvrštavanje u jedinice više razine, ponajprije u rečenice. Sintagmemom smatramo samo ono ustrojstvo spoja riječi u kojemu se glavni tagmem javlja u svome osnovnom obliku. Ostali oblici nisu više sintagmemi, nego sintagme, a to znači da pretpostavljaju uvrštavanje u jedinice više razine* (ibid : 262).

4. 7. 2. Konektori i modalni izrazi

Razlika između konektora i modalnih izraza jest semantičke i pragmatičke naravi, a odražava se i na pravopisnome planu, u pisanju zareza. Konektori su međurečenična vezna sredstva koja upućuju na raznovrsne međurečenične značenjske odnose. Modalne su riječi i izrazi sredstva kojima se iskazuje stav prema sadržaju rečenice. Konektori su neutralni (ne izražavaju odnos autora/autorice prema tekstu), a modalni su izrazi obilježeni stavom autora prema tekstu. Dok se modalni izrazi redovito odvajaju zarezom, konektori se u većini slučajeva ne odvajaju.

Prema Matičinu pravopisu (Badurina, Marković i Mićanović 2007) zarezom se odvajaju brojevi konektori *prvo, prvi, drugo, drugi, treći, kao prvo, kao drugo, u prvom redu, bilo kako bilo, kao što je (već) rečeno/najavljeno, šalu na stranu, što se toga tiče, što je – tu je*.

Pravopis hrvatskoga jezika (Anić i Silić 2001: 25–27) kaže da se modalne riječi i izrazi (*naravno, dakako, vjerojatno, sigurno, zacijelo, nesumnjivo, bez sumnje, nedvojbeno, neosporno, uostalom, naprotiv, štoviše, prije svega, između ostalog, sve u svemu* itd.) odvajaju zarezom jer su relativno samostalne komunikacijske jedinice (uz vokative, usklrike itd.). S druge strane, (ibid.) konektori se (*no, međutim, dakle, zato, stoga, naime, zbog toga, radi toga, prema tome* itd.) ne moraju odvajati zarezom. Kada konektori imaju i modalno značenje, mogu se odvajati zarezom (ibid.).

Primjećujemo da granice između konektora i modalnih izraza bivaju narušene u slučajevima kada se konektorom istodobno povezuje sadržaj dviju rečenica i izražava stav govornika prema sadržaju rečenice. U tim je slučajevima konektore potrebno odvojiti zarezom. Matičin pravopis donosi primjer [*Ne namjeravam zaoštravati diskusiju.*] **Naprotiv**, *trudit ću se biti pomirljiv*. Navedeni primjer zorno pokazuje relativnost granica između konektora i modalnih izraza kao rezultat sposobnosti tekstnih konektora da, uz svoju primarno veznu ulogu, preuzmu i ulogu modalnih izraza donoseći stav govornika prema sadržaju rečenice. Jednako tako možemo se zapitati nemaju li i modalni izrazi, u nekim slučajevima, uz svoju primarnu ulogu izražavanja stava prema sadržaju rečenice (djelomično) i veznu ulogu. Drugim riječima, ne bismo li mogli modalne riječi i izraze smatrati posebnom vrstom konektora?²¹ Matičin pravopis u modalne izraze ubraja primjerice *po svemu sudeći, prije svega, zapravo, ustvari, uostalom, sve u svemu, drugim riječima, drukčije rečeno, naprotiv, ipak* itd. za koje je upitno u kojem stupnju izražavaju stav govornika. Smatramo da upravo ti izrazi čine tzv. rubnu skupinu koja, što se svrstavanja u modalne izraze ili pak konektore tiče, stvara nedoumice koje se mogu razriješiti samo i jedino kontekstom u kojemu se javljaju.

²¹ Tako Dubravka Oraić Tolić (2011: 358) modalne izraze naziva konektorima u širem smislu, a razlikuje još konektore u užemu smislu (tekstne konektore) i konektore u objema funkcijama.

4. 7. 3. Konektori i upućivačka sredstva (anafore/katafore)

Konektore je moguće promatrati i u odnosu na upućivačka sredstva općenito zbog upućivačke uloge koju konektori mogu imati u tekstu, a ta uloga proizlazi iz njihova veznoga karaktera. Upućivanje pretpostavlja povezivanje, ali ne i obratno: povezivanje ne pretpostavlja nužno upućivanje. Krenemo li od pretpostavke da je konektor sve što se odnosi na lijevu (ili desnu) stranu (u tekstu), možemo konstatirati da su sva tekstna vezna sredstva upućivačkoga karaktera. O odnosu konektora i veće, konektorima nadređene, skupine upućivačkih sredstava (anafore i katafore) mišljenja su pojedinih jezikoslovaca podijeljena. Ovdje iznosimo tri različita poimanja konektora.

- 1) Francuski lingvisti Riegel, Pellat i Rioul (1999: 617) u konektore ne ubrajaju upućivačke izraze:

„On limitera (...) la liste des connecteurs aux unités linguistiques qui ne font pas partie intégrante des propositions, mais qui assurent leur liaison et organisent leurs relations, sans être des expressions anaphoriques.“

- 2) Hrvatski lingvist Silić (2007: 361) konektorima pripisuje upućivačka svojstva dijeleći konektore u dvije skupine s obzirom na njihovu zamjenjivačku ili nezamjenjivačku funkciju:

„S obzirom na to jesu li forične naravi ili nisu, konektori bi se mogli podijeliti na upućivačko-zamjenjivačke (deiktično-supstitutivne), npr. onamo, tamo, tada, prema tome i sl, i na nezamjenjivačke (nesupstitutivne) konektore, npr. međutim, jedino, štoviše i sl.“

- 3) Kroatistica Dubravka Oraić Tolić (2011: 357) u konektore ubraja i anaforičke izraze (takvo poimanje konektora puno je šire od poimanja na kojem se temelji ovaj rad):

„Konektori mogu biti različite vrste riječi i jezičnih konstrukcija, primjerice:

- osobne zamjenice trećega lica (...)
 - pokazne zamjenice
- (...)“

4.7.4. Konektori i metadiskursne oznake

U novije vrijeme pojedini autori stavljaju konektore u kontekst drugih jezičnih sredstava kojima se tekst oblikuje i organizira, kojima se na posredan način djeluje na čitatelje, olakšava praćenje teksta i tumačenje složenih veza između tekstnih dijelova, ali i iskazuje autorov stav prema sadržaju teksta i njegovim čitateljima.²²

²² Detaljnije u 3.5.

Prema Hylandu (2008) riječ je o metadiskursu. Pojam je (Hyland 2008: 3-5) utemeljen upravo na predodžbi pisanja kao vrste društvenoga djelovanja (*social engagement*) i obuhvaća sva jezična sredstva kojima se koristi u organizaciji tekstova, uključivanju/privlačenju čitatelja i signaliziranju autorovih stavova o sadržaju teksta i potencijalnim čitateljima. Metadiskursom je materijalizirana ideja da komunikacija nije samo puka razmjena informacija, nego uključuje osobnosti, stavove i pretpostavke onih koji u njoj sudjeluju. Klasifikacija metadiskursa (ibid. 49-54) počiva na njegovoj dvodimenzionalnoj interakciji pri čemu se razlikuje interaktivna dimenzija (*interactive dimension*) i interakcijska dimenzija (*interactional dimension*).

Sredstva kojima se ostvaruje interaktivna dimenzija metadiskursa usmjerena su na sam tekst i njegovu unutarnju organizaciju te odražavaju autorov odnos prema čitateljevim sposobnostima obrade teksta. Dije se na pet tipova: oznake prijelaza, strukturne oznake, endoforičke oznake, referencijalne oznake i oznake pojašnjenja.

Interakcijska dimenzija metadiskursa omogućuje autoru kako izražavanje vlastitoga stajališta o sadržaju teksta, tako i njegova odnosa prema stajalištima drugih. Ona također obuhvaća pet tipova: ograđivači, pojačivači, oznake stava, oznake autora i oznake uključivanja.

Dodajmo još dvije napomene. U okviru teorije metadiskursa konektori su zastupljeni u njegovu interaktivnome dijelu koji se tiče sredstava organizacije teksta. Imajući u vidu sve specifičnosti znanstvenoga diskursa, smatramo da upravo metadiskurs autorima omogućuje da u oblikovanju znanstvenih tekstova posegnu za širokim rasponom sredstava za postizanje različitih učinaka.

4.7.5. Konektori i argumentacijske strategije

Ako pođemo od promatranja tekstnog tipa koji prevladava u znanstvenome diskursu, primjećujemo da je znanstveni tekst najvećim dijelom argumentacijski. To ne znači da u tekstovima znanstvenih članaka nema drugih tekstnih tipova, primjerice dijelova u kojima nalazimo elemente opisa ili pripovijedi. Upravo (razmjerno) velika zastupljenost konektora u znanstvenome diskursu (u odnosu na druge tipove diskursa) također potkrepljuje činjenicu o argumentacijskome usmjerenju znanstvenoga teksta. Naime konektori, osim što povezuju dijelove teksta, svojim prisustvom u tekstu dodatno ističu pojedine logičke odnose između bližih i udaljenijih dijelova teksta. Na taj način pridonose uvjerljivosti misli izrečenih u tekstu. Prema takvome poimanju (Oraić Tolić 2011: 121) konektori su dio „jezično-stilskih tehnika za učinkovito uvjeravanje i dokazivanje (retorike u užem smislu)“:

„Iz vizure nove retorike kraja 20. stoljeća, zasnovane na kritičkome mišljenju, znanost je argumentacijski diskurs kojemu je glavni cilj objektivna istina, pri čemu objektivna istina nije unaprijed dana činjenica, nego je izborima i

odlukama konstruirana u znanstvenome diskursu. Znanstveni se diskurs služi općim toposima²³ u Aristotelovu smislu, tj. univerzalnim strategijama logičkoga mišljenja u funkciji argumentacije. (ibid.137)“ (...) „Nova se retorika oslanja na Aristotela i njegovu tezu o retorici kao univerzalnoj metodi uvjeravanja i argumentacije te je širi i na znanstveni diskurs. Iz vizure teorije diskursa i nove retorike kraja 20. stoljeća retorika je persuazivni, odnosno uvjerljivi ili argumentacijski diskurs na bilo kojemu području ljudske komunikacije (...).“ (ibid. 122)

Baš kao i odlomci, prema Oraić Tolić (2011: 361), konektori se u širem smislu (uključujući i modalne izraze) mogu podijeliti na deset vrsta s obzirom na argumentacijsku strategiju²⁴ koju vrše u tekstu:

1. enumerativi, aditivi, sekventivi – nabranje, dodavanje i nizanje
2. kronotopi – izlaganje ideje u vremenskome slijedu i/ili prostornome rasporedu
3. egzemplativi i ilustrativi – prikaz pomoću primjera i ilustracija
4. sumarativi – sažimanje i komentiranje
5. komparativi i kontrastivi – upućivanje na sličnosti i razlike
6. kauzativi i efektivni – prikaz prema načelu uzroka i posljedice
7. eksplikativi – izricanje pojašnjenja, dopuna
8. koncesivi – izricanje dopuštenja
9. kontrastivi – izricanje suprotnosti
10. emfazivi i evaluativi – isticanje i ocjenjivanje
11. konkluzivi – zaključivanje

4.7.6. Konektori i tekstna kohezija

Konektori su neizbježna tema i kada je riječ o tekstnoj koheziji. Kao jedan od temeljnih principa tekstualnosti kohezija je vezivno tkivo teksta na temelju kojega se određeni jezični niz može smatrati i nazivati tekstom. Razlikuju se dva načina postizanja kohezije: implicitni i eksplicitni. Implicitni se način postizanja kohezije ogleda u tekstovima bez formalnih sredstava u ulozi pokazatelja veza između njegovih elemenata, za razliku od eksplicitnoga načina koji počiva na pojedinim formalnim sredstvima koja upućuju na međutekstu povezanost, poput uporabe različitih vrsta konektora i upućivačkih izraza. Dodajmo i da se tekstovi koji pripadaju znanstvenome

²³ „Opći topisi su univerzalne metode, strategije i obrasci logičkoga mišljenja koji se primjenjuju u svakome uvjerljivom diskursu. (...), a topike su sustavi toposa.“ (Oraić Tolić 2011: 132)

²⁴ „Termin *argumentacijske strategije* (ibid. 314) suvremeni je sinonim za klasične opće retoričke topike.“

diskursu odlikuju visokim stupnjem kohezije, što je rezultat jasne strukturiranosti i logične povezanosti. O koheziji u okviru sedam standarda/principa tekstualnosti govore de Beaugrande i Dressler u *Introduction to Text Linguistics* iz 1981. godine. Uz koheziju i koherenciju, principe/standarde usmjerene na sam tekst, govori se i o intencionalnosti, prihvatljivosti, situativnosti, intertekstualnosti i informativnosti, standardima koji se odnose na različite parametre priopćajne (komunikacijske) situacije. *Kohezija* se opisuje kao gramatičko povezivanje površinske strukture teksta, a *koherencija* kao utvrđivanje logičko-semantičkih koncepata i odnosa koji čine svijet teksta te pridavanje smisla tekstu. *Intencionalnost* se odnosi na namjeru autora teksta da stvori kohezivan i koherentan tekst, a *prihvatljivost* na spremnost primatelja teksta da sudjeluje u diskursu prepoznajući koheziju i podupirući koherenciju. *Informativnost* je pak udio nepoznatih i nepretkazivih elemenata, *situativnost* relevantnost teksta za komunikacijsku situaciju. *Intertekstualnost* se odnosi na uvjetovanost recepcije teksta o poznavanju drugih tekstova i odgovarajuće tekstne vrste. Autori tekst definiraju kao komunikacijski događaj koji, da bi bio komunikativan, mora zadovoljiti svih sedam kriterija: izostane li koji, više pred sobom nemamo tekst, nego ne-tekst. Uz ta konstitutivna načela, koja određuju što jest tekst, a što nije, nužna su i regulativna načela, koja kontroliraju komunikaciju tekstem: *efikasnost*, *efektivnost* i *primjerenost*. Efikasniji su oni tekstovi za čiju produkciju i recepciju nije potrebno uložiti velik napor, efektivniji oni koji ostave snažniji dojam i kod primatelja postignu određeni cilj, a primjerenost ovisi o odnosu teksta i konteksta te načina realiziranja konstitutivnih načela.

Brojni jezikoslovci dovode u tijesnu vezu termine *kohezija*, *koherencija* i *konektori* (*koneksije*). Prema Ladi Badurina (2008) tekstni se konektori smatraju očitom potvrdom, dokazom, manifestacijom kohezivnih veza unutar teksta. Diskursne su oznake pak u vezi s načelom tekstualne koherencije. Jednako tako Oraić Tolić (2011: 356) vidi snažnu ulogu konektora u koheziji i koherenciji teksta:

„Za semantiku, strukturu te pragmatički efekt odlomka u znanstvenome su i akademskome diskursu bitni konektori. (...) Konektori su sredstvo kohezije i koherencije argumentacijskoga diskursa. Oni osiguravaju jedinstvo misli i lagane prijelaze unutar odlomka (unutarnja koherencija) i među odlomcima (vanjska koherencija). To su mostovi među idejama, putokazi koji upućuju na slijed misli i tako olakšavaju praćenje argumentacije.“

Kohezija i koherencija dva su, na tekst usmjerena načela tekstualnosti, osnovna svojstva na temelju kojih možemo govoriti o tekstu. Kohezija se očituje u elementima površinske strukture teksta pa stoga i ne čudi uska povezanost tekstne kohezije i konektora. Uz konektore javljaju se i druga kohezivna sredstva poput aktualiziranoga reda riječi, anaforičke uporabe zamjenica, usporedbe, zamjene, elipse itd.

Recimo nešto o preklapanju pojmova kohezija i koherencija. Potonja je ipak, u odnosu na koheziju, znatno otvorenija prema izvanjezičnom konekstu. Ona pretpostavlja logičko-semantičku povezanost među rečenicama unutar teksta, te ovisi o kognitivnim procesima vezanima i uz njegovu proizvodnju i recepciju. Suvišno je isticati da su kohezija i koherencija međuovisne, i kako to obično u jeziku biva, postojanje jednoga načela uvjetuje ono drugo. Lanac/put između jezika i izvanjezične zbilje vrlo je gusto satkan, kohezija se nalazi bliže jeziku, pri čemu nikada u potpunosti nije lišena dodira s npr. kognitivnim sposobnostima, a koherencija je bliže izvanjezičnome kontekstu.

Koherencija i kohezija podrazumijevaju ono obilježje teksta koje se sastoji u ovisnosti interpretacije pojedinoga/sljedećega elementa o nečemu što mu je u tekstu, u većini slučajeva, prethodilo (anafora). Katkada se ta ovisnost interpretacije pojedinoga elementa u tekstu odvija u suprotnome smjeru, s lijeva na desno, kada su na snazi kataforični odnosi.

Iako koherencija i kohezija imaju zajedničkih obilježja (primjerice samo njihovo svrstavanje u konstitutivna načela usmjerena na tekst), potrebno je istaknuti njihove međusobne razlike. Koherencija, shvaćena kao dubinsko obilježje (dubinska struktura) u kojemu se zrcale logičko-semantička svojstva teksta, proizlazi iz površinske strukture teksta, bilo da je riječ o tekstu bogatome raznolikim kohezivnim sredstvima, bilo da se tekst ne odlikuje takvim sredstvima (ili su prisutna u manjoj mjeri).

Prema Riegel, Pellat i Rioul (1999: 603-604) odnos između kohezije i koherencije može se svesti na, odnosno usporediti s odnosom/dihotomijom *tekst* i *diskurs*. Na temelju zajedničkih obilježja koherencija se tada pridružuje diskursu, a kohezija tekstu. Koherencija se u diskursu dovodi u vezu s uvjetima priopćajne situacije (*conditions de l'énonciation*), a kohezija pripada tekstu, zatvorenoj jezičnoj cjelini. Prosudbe o koherenciji ovise o općenitome poznavanju (znanju) svijeta i situacije koji mogu, ali ne moraju biti zajednički sugovornicima, a kohezija se procjenjuje na temelju unutarnje semantičke organizacije. U praksi je u pojedinim slučajevima vrlo teško jasno razlikovati pravila izvan teksta usmjerene koherencije i na tekst usmjerene kohezije: uporaba zamjenice ili konektora može se objasniti kako u okviru teksta, tako u okviru diskursa. Autori se zato odlučuju na generičku uporabu termina koherencija za pravilnu tvorbu i teksta i diskursa.

Koherencija se (teksta/diskursa) postiže poštivanjem dvaju pravila:

1. Pravilo ponavljanja
2. Pravilo progresije

Navedena su dva pravila tijesno vezana uz temu i remu, dva temeljna dijela iskaza, tj. rečenice kao komunikacijske jedinice. Prvo se pravilo poštuje ponavljanjem elemenata iz rečenice u rečenicu koji pripadaju komunikacijskome subjektu temi, čime se osigurava tematska kontinuiranost u tekstu. U tome se kontekstu

javlja kohezivna sredstva poput anafore i konektora. Pravilo se progresije sastoji u uvođenju novih elemenata u tekst koji donose novu informaciju, a pripadaju komunikacijskome predikatu, remi, čime se osigurava razvoj teksta. Koherencija se postiže ravnotežom između poštivanja pravila ponavljanja i razvoja.

U znanstvenome se diskursu zahtijeva da kohezija i(li) koherencija budu na vrlo visokome stupnju. Strogost pravila koja prate pisanje i procjenjivanje znanstvenih tekstova ne ostavlja mjesta za nedoumice u smislu praćenja razvoja teksta i iščitavanja njegova smisla. Znanost traži preciznost, točnost, nedvosmislenost, jednoznačnost, objektivnost, apstraktnost. Sve navedene karakteristike trebao bi pokazivati i znanstveni tekst.

5. INTERPUNKCIJA

Veze između konektora i interpunkcije u ulozi tekstnih veznih sredstava u znanstvenom diskursu razmatrali smo u radu *Suodnos konektora i interpunkcije u hrvatskom i francuskom znanstvenom diskursu* i neobjavljenom doktorskom radu *Konektori i interpunkcija u hrvatskom i francuskom znanstvenom diskursu* te istaknuli uočene osobitosti i dodirne točke konektora i interpunkcije u tom tipu diskursu.

Interpunkcija je naziv za grafički sustav interpunkcijskih znakova. Interpunkcijski znakovi sastavni su dio svakoga pisanoga teksta. Kada je riječ o odnosu između teksta i interpunkcije, možemo govoriti o njihovoj međusobnoj uvjetovanosti. Bez teksta nema interpunkcijskih znakova, a isto tako vrijedi i obrnuto: ne može se zamisliti pisani tekst koji bi bio bez ijedne vrste interpunkcijskih znakova.²⁵ Interpunkcijski znakovi, baš kao i konektori, sudjeluju u organizaciji pisanoga teksta. I jedni i drugi upućuju na raznovrsne odnose među susljednim rečenicama u tekstu. Glavna razlika između konektora i interpunkcijskih znakova jest ta da su konektori jezične jedinice (riječi i izrazi) koje nalazimo kako u pisanim, tako i u govornim tekstovima. Interpunkcijski su znakovi grafički znakovi te pripadaju isključivo pisanome tekstu. Govorne nijanse koje mogu sadržati bitne razlike u smislu izrečenoga nastoje se prikazati i u pisani tekst prenijeti interpunkcijom. Na taj se način u pisanome tekstu pokušavaju izbjeći nejasnoće. U govorenome tekstu interpunkcijskim znakovima odgovaraju prozodijska sredstva, ponajprije pauza/stanka i intonacija. Malo je reći da interpunkcijski znakovi olakšavaju komunikaciju. Prisutnost ili odsutnost pojedinoga interpunkcijskoga znaka utječe na smisao rečenice i teksta. Osim toga interpunkcijski znakovi olakšavaju i ubrzavaju čitanje i razumijevanje pisanoga teksta. U nekim se slučajevima interpunkcija može smatrati «nultim konektorom». To možemo potkrijepiti činjenicom da interpunkcijski znakovi svojim organizacijskim djelovanjem među rečenicama teksta na neki način sudjeluju u uspostavljanju smisla teksta. Interpunkcijski znak točka, osim što odvaja rečenice teksta, može, neovisno

²⁵ Pjesnički su tekstovi pisani bez interpunkcijskih znakova iznimke. Primjerice Apollinaire je u svojim pjesmama ukinuo interpunkciju smatrajući da je pjesmi za tijekom značenja dovoljan metar stiha.

o prisutnosti ili odsutnosti konektora, naznačavati različite odnose između dijelova teksta. Pokušat ćemo to zornije prikazati sljedećim tekstom:

Bio je jučer kod nas, dugo smo razgovarali i sve je sjelo na svoje mjesto. To nije sve: donio je i neke stare fotografije s naših zajedničkih ljetovanja!

Osim funkcije odvajanja, točka između rečenica u navedenome primjeru ima i funkciju izražavanja smisla suprotnosti i(li) dodavanja, bez obzira na odsutnost konektora *ali* ili *i* koji bi mogli stajati na početku druge rečenice. Prisutnost bi konektora *ali* ili *i* ipak pridonijela lakšemu razabiranjju odnosa između navedenih rečenica. Bez konektora točka u ovome primjeru postaje svojevrsni «nulti konektor».

5.1. Interpunkcija kao (zaseban) dio pravopisa

Kada se govori o interpunkciji neizbježno se govori i o pravopisu. Pravopis je nadređeni pojam (i termin) interpunkciji (uz opisivanje pravila pisanja interpunkcijskih znakova pravopis se bavi i drugim pitanjima poput pisanja velikoga slova, sastavljenoga, odvojenoga ili crticom odvojenoga pisanja riječi itd.), a i pravila pisanja interpunkcijskih znakova opisana su u pravopisu pojedinog jezika.

Ipak interpunkcijski se znakovi ne mogu i ne smiju poistovjetiti s pravopisnim znakovima. Drugim riječima, ne može se istovjetnom smatrati npr. uporaba točke za oznaku kraja rečenice (*U imenima ruralnih gospodarstava kao imenske kategorije javljaju se antroponim i toponim.*) i njezina uporaba u funkciji oznake skraćene riječi (FLUMINENSIA, god. 20 (2008) br. 2, str. 23-36). To se međutim često događa. *Rječnik stranih riječi* (Klaić 2007: 603) navodi da je interpunkcija rečenički znak, razgodak te se razlučuju dvije vrste interpunkcije: gramatička i logička (slobodna). Pri opisivanju dviju navedenih vrsta interpunkcije govori se o pravopisnim znakovima bez potrebne naznake o razlici između pravopisnih i interpunkcijskih znakova (*gramatička interpunkcija – način upotrebe pravopisnih znakova propisan određenim gramatičkim i pravopisnim pravilima*).

Naime pravopisni znakovi i interpunkcijski znakovi nisu istoznačnice: pojedini se znakovi upotrebljavaju i kao pravopisni i kao interpunkcijski te ih se često naziva pravopisnim znakovima u širem, odnosno užemu smislu, ovisno o pravopisnoj ili interpunkcijskoj uporabi.

Hrvatski pravopis (Babić i Moguš 2011: 107): „*Jedni su pravopisni znakovi ujedno i razgodci. Razlika je među njima što razgodci služe za rastavljanje teksta na rečenice i rečenične dijelove, a pravopisni znakovi daju napisanomu druga značenja.*“

Radi lakšega razgraničenja interpunkcijskih i pravopisnih znakova podijelit ćemo ih u tri skupine:

- Interpunkcijski znakovi kojima se ne koristi kao pravopisnim znakovima (npr. točka-zarez)

- Pravopisni znakovi kojima se nikada ne koristi kao interpunkcijskim znakovima (npr. računski znakovi)
- Znakovi kojima se koristi i kao pravopisnim i kao interpunkcijskim (točka, zarez, dvotočka, zagrada, crta itd.)

5.2. Interpunkcijski znakovi u hrvatskim pravopisima

Za pravila o pisanju svih interpunkcijskih znakova, ali i definiciju interpunkcije te odnos interpunkcije i pravopisa u hrvatskome jeziku pogledali smo u tri, odnosno četiri pravopisa kako bismo mogli imati širok temelj za usporedbe i donošenje zaključaka. Navest ćemo ih kronološkim redom:

1. Anić, Vladimir, Silić, Josip: *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga, Novi Liber, 2001.
2. Anić, Vladimir: *Pravopisni priručnik*. Zagreb: Novi Liber, 2004.
3. Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir: *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica Hrvatska, 2007.
4. Babić, Stjepan, Moguš, Milan: *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga, 2011.

Hrvatski pravopis (2007: 47) ovako opisuje interpunkcijske znakove i njihovu ulogu:

„*Interpunkcijski znakovi – nazivani i rečeničnim znakovima ili razgocima*²⁶ – rečenični su i tekstni znakovi kojima se pisani tekst razdjeljuje, rastavlja (razgodi), te se njima uspostavljaju sintaktički odnosi unutar rečenice i teksta.“

Autori pravopisa nadalje ističu da se veliko početno slovo na početku rečenice i teksta, kao i različiti tipovi slova mogu smatrati interpunkcijskim znakovima. Među interpunkcijske znakove ubrajaju **točku, upitnik, uskličnik, zarez, točku-zarez, crtu, crte, dvotočku, navodnike, polunavodnike, zagrade, trotočku i kosu crtu**.

Pravopis hrvatskoga jezika (Anić i Silić 2001: 7) određuje pravopisne znakove kao pisane znakove kojima se obilježavaju pravopisni odnosi u tekstu. U pravopisne znakove ubrojani su: točka, točka-zarez, zarez, upitnik, uskličnik, dvotočka (dvotočje), trotočka (trotočje), zagrade ((), //, {}, []), navodnici, polunavodnici, crta, crte, crtica, dvostruka crtica, zvjezdica, eksponirani broj, apostrof, znakovi za naglaske, znak za duljinu i veliko slovo. Iz nabrojanih pravopisnih znakova u širem smislu izdvojeni su pravopisni znakovi u užemu smislu koji se još nazivaju i interpunkcijskim znakovima ili razgocima: **točka, točka-zarez, zarez, dvotočka, upitnik, uskličnik,**

²⁶ Termin *razgodak* prvi se put javlja u Šulekovu *Rječniku znanstvenoga nazivlja* 1874. (Babić 2005: 69).

crta, crte, dvostruka crtica i zagrade. Ovaj se pravopis hrvatskoga jezika, u odnosu na ostale odabrane i analizirane pravopise hrvatskoga jezika, ističe svojim pristupom pitanjima pravopisnih i/ili interpunkcijskih znakova: o interpunkcijskim znakovima općenito, a i o svakome interpunkcijskome znaku ponaosob, progovara unutar veće kategorije pravopisnih znakova, dok pravopisi hrvatskoga jezika iz 2004., 2007. i 2011. posvećuju posebna poglavlja prvo interpunkcijskim, a zatim pravopisnim znakovima, pri čemu se oni znakovi kojima se koristi i kao interpunkcijskim i kao pravopisnim javljaju i bivaju objašnjeni na obama mjestima.

Prema *Pravopisnom priručniku* (Anić: 2004, 69-82) znakovi interpunkcije u hrvatskome su jeziku:

točka (.), točka-zarez (;), zarez (,), upitnik (?), uskličnik (!), dvotočka (:), trotočka (...), zagrade (), { }, [], < >, //, navodnici («...»), polunavodnici ('...'), crta (-), crte (- ... -), spojnica (-), kosa crta (/), dvostruka crtica (=) i veliko slovo.

Na prvi se pogled uočava razlika u popisu interpunkcijskih znakova između pravopisa hrvatskoga jezika iz 2007. i 2004. U pravopisu iz 2007. ne navode se kao interpunkcijski znakovi dvostruka crtica i spojnica. U nastavku će se vidjeti je li takvo izostavljanje opravdano.

U tzv. Matičinu se pravopisu (2007.) o interpunkcijskim znakovima govori i kao o pravopisnim znakovima u užemu smislu, a navode se **točka, zarez, crta, zagrade, dvotočka i kosa crta** kao interpunkcijski znakovi koji se rabe i kao pravopisni znakovi, što dovodi do toga da se i jedni i drugi (znakovi) nazivaju pravopisnim znakovima.

Hrvatski pravopis (2011: 78) nabraja ove interpunkcijske znakove: **točka, upitnik, uskličnik, zarez, točka sa zarezom, dvotočje, crtica, spojnica, trotočje, višetočje, navodnici („“), navodnici (« ») polunavodnici, zagrade, kosa crtica.**

Radi bolje preglednosti i lakšega uočavanja razlika donosimo pregled interpunkcijskih znakova kojima se koristi u hrvatskome jeziku prema četirima različitim pravopisima hrvatskoga jezika (2001, 2004, 2007 i 2011).

Tablica 2: prikaz interpunkcijskih znakova prema četirima pravopisima hrvatskoga jezika (Anić i Silić 2001), (Anić 2004), (Badurina, Marković i Mićanović 2007), (Babić i Moguš 2011)

AS 2001.	A 2004.	BMM 2007.	BM 2011.
10 ²⁷	16	15	14
Točka	Točka	Točka	Točka
Točka-zarez	Točka-zarez	Točka-zarez	Točka sa zarezom

²⁷ Broj interpunkcijskih znakova navedenih u pravopisu.

Zarez	Zarez	Zarez	Zarez
Uskličnik	Uskličnik	Uskličnik	Uskličnik
Upitnik	Upitnik	Upitnik	Upitnik
Dvotočka	Dvotočka	Dvotočka	Dvotočje
Crta	Crta	Crta	Crtica
Crte	Crte	Crte	-
Zagrade	Zagrade	Zagrade	Zagrade
Dvostruka crtica	Dvostruka crtica	-	-
-	Polunavodnici	Polunavodnici	Polunavodnici
-	Navodnici	Navodnici	Navodnici („“), (« »)
-	Trotočka	Trotočka	Trotočje
-	Spojnicica	-	Spojnicica
-	Kosa crta	Kosa crta	Kosa crtica
-	Veliko slovo	Veliko početno slovo ²⁸	-
-	-	Različiti tipovi slova ²⁹	-
-	-	-	Višetočje

Tek je iz tabličnoga prikaza vidljiv sav raspon razlika na koje smo naišli u odabranim pravopisima hrvatskoga jezika. Na popisu pravopisa iz 2001. nalazi se deset zasebnih jedinica, a na popisu pravopisnoga priručnika iz 2004. čak 16 zasebnih grafičkih jedinica. Pravopis iz 2007. na svoj popis uvrštava 15 interpunkcijskih znakova, a pravopis iz 2011. donosi 14 interpunkcijskih znakova. Sva četiri pravopisa u interpunkcijske znakove svrstavaju točku, točku-zarez, zarez, dvotočku, upitnik, uskličnik, crtu, crte i zagrade. Višetočje (.....) se kao interpunkcijski znak spominje samo u pravopisu hrvatskoga jezika iz 2011. Veliko se slovo kao interpunkcijski znak javlja samo na popisu pravopisnoga priručnika, ali se u pravopisu iz 2007. napominje da se veliko slovo i različiti tipovi slova mogu

²⁸ Autori pravopisa navode da se veliko početno slovo i različiti tipovi slova mogu smatrati interpunkcijskim znakovima iz čega proizlazi njihovo sekundarno (rubno) mjesto u odnosu na ostale navedene interpunkcijske znakove.

²⁹ Ibid.

također smatrati interpunkcijskim znakovima. Pravopis iz 2001. veliko slovo ubraja u pravopisne, a ne u interpunkcijske znakove.

Spojnica, tj. crtica prisutna je na popisima pravopisa iz 2004. i 2011., a nema je na popisima pravopisa iz 2001. i 2011. Kosa se crta jedino prema pravopisu iz 2001. ne ubraja u interpunkcijske znakove, jednako kao ni navodnici ni polunavodnici koji se smatraju pravopisnim znakovima. Dvostruka se crtica kao interpunkcijski znak javlja samo u dvama pravopisima (Anić i Silić 2001 te Anić 2004).

„Dvostruka crtica kao pravopisni znak u užem smislu pokazuje, kao i crtica, da njome rastavljeni elementi čine posebnu jedinicu (cjelinu).“ (Anić i Silić 2001: 82)

Smatramo da navedeni opis uporabe dvostruke crtice isključuje mogućnost njezine uporabe kao interpunkcijskoga znaka: takvo mišljenje omogućeno je njezinim izjednačavanjem sa crticom koja sama nije na popisu interpunkcijskih znakova istoga toga pravopisa.

Nesrazmjeru u popisu interpunkcijskih znakova pogoduje činjenica da se pojedinim znakovima katkada koristi kao interpunkcijskim, a katkada kao pravopisnim. Njihova višefunkcionalnost može dovesti do zabune. Ako kao kriterij razdiobe uzmemo definiciju da interpunkcijski znakovi rastavljaju tekst na rečenice i rečenične dijelove, onda crticu (spojnicu) nikako ne možemo ubrojiti u interpunkcijske znakove. Kosa crta jest interpunkcijski znak, ali samo kada se piše pri međusobnome odjeljivanju stihova ako se pišu u vodoravnome slijedu. Trotočku je potrebno uvrstiti na popis interpunkcijskih znakova.

5. 3. Interpunkcija u francuskim gramatikama

Pravila pisanja interpunkcijskih znakova i određenje njihovih glavnih funkcija u francuskome jeziku potražili smo u sljedećim knjigama:

1. Grevisse, Maurice: *Le bon usage*. Paris-Gembloux: Editions Duculot, 1980
2. Riegel, Martin, Pellat, Jean-Christophe, Rioul, René: *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France, 1999.
3. Catach, Nina: *La ponctuation*. Paris: Presses Universitaires de France, 1996.
4. Drillon, Jacques: *Traité de la ponctuation française*. Paris: Éditions Gallimard, 1991.

U nastavku rada iznijet ćemo pojedina razmišljanja Nine Catch (1996) i Jacquesa Drillona (1991) o interpunkciji, odnosno o njezinoj definiciji, funkciji, povijesti, važnosti, pravilima uporabe i primjeni interpunkcijskih znakova.

Catach govori o razlici u poimanju interpunkcije u širemu i užemu smislu. Interpunkcija u širemu smislu ili *la mise en page* (Catach 1996: 7-8) obuhvaća uz

same interpunkcijske znakove sve tipografske postupke isticanja dijelova teksta, naslove, margine, izbor slova, podjelu na poglavlja i odlomke. U užemu smislu interpunkcijom se smatra petnaestak grafičkih znakova koji razdvajaju (zarez, točka-zarez, točka, uskličnik, upitnik, trotočka) i znakovi komunikacije ili poruke (dvotočka, navodnici, crte, oble i uglate zagrade); veliko početno slovo i razmak između riječi uz točku najstariji su temelji interpunkcije.

Prema veličini jedinica teksta koji se odijeljuju razlikuju se tri tipa interpunkcije:

- interpunkcija riječi koja uključuje razmake i velika slova, točka iza kratice, crtica, apostrof, kosa crta
- sintaktička i komunikacijska interpunkcija
- interpunkcija teksta ili *la mise en page*

Prva se dva tipa tiču samoga teksta (*interieurs au texte*) i dio su jezične poruke pisca, autora, dok je treći tip ono što okružuje tekst te pripada *prijenosnicima* (*transmetteurs*) poput tajnica, ispravljča, urednika. Podjela na znakove koji pripadaju autoru, odnosno prijenosniku nije uvijek sasvim jasna jer pojedini znakovi mogu pripadati objema skupinama.

Catach (1996: 8-9) daje definiciju *la mise en page*: skup vizualnih tehnika organizacije i prezentacije knjige/teksta (*objet-livre*) koje obuhvaćaju međurečenične i međustranične razmake te sve postupke u tekstu koji sudjeluju u njegovu uređivanju i isticanju. Interpunkcijom se, prema istome izvoru, naziva skup vizualnih znakova organizacije i prezentacije koji prate pisani tekst, koji se nalaze u tekstu i koji su zajednički rukopisu i tiskanoj verziji; interpunkcija obuhvaća nekoliko vrsta različitih grafičkih znakova (*classes*) koji čine sustav za upotpunjavanje ili zamjenjivanje informacije izražene slovima.

Catach skreće pozornost i na mnogobrojnost funkcija koje interpunkcija može obnašati označujući (1996: 53):

- granice i segmentiranje iskaza
- veće i manje pauze u govoru i pismu
- intonaciju (izraz, melodija, linije,³⁰ dikcija,³¹ ritam)
- modalnost
- konstrukciju i odnose među dijelovima
- razliku tema/rema
- odnose među sugovornicima
- razliku parcijalnih značenja i globalnoga značenja
- specifične gramatičke razlike
- jasnoću iskaza itd.

³⁰ U izvornome tekstu stoji *contours*.

³¹ U izvornome tekstu stoji *débit*.

„*Tous les signes de ponctuation sont des raccourcis ; tous, sans exception, sont la marque d'une ellipse.*“ (Drillon 1991: 19). Svaki interpunkcijski znak ima određeno značenje. Navodnici znače *citiram*, crtica (*tiret*) *prekidam (se)* itd.

Prve interpunkcijske znakove primjenjuje Aristophane de Byzance na prijelazu s trećega na drugo stoljeće prije Krista. Koristi se trima znakovima: savršena točka ili ekvivalent alinee (stavljala se gore pokraj zadnjega slova u riječi), donja točka, ekvivalent točke (dolje pokraj završetka riječi) i srednja točka, ekvivalent točke-zareza (u sredini na kraju riječi). (ibid. 21)

O poteškoćama i pitanjima koji se tiču područja interpunkcije progovaraju mnogobrojni jezikoslovci.

„*Si la ponctuation était une science exacte, alors langue et pensée seraient identiques pour tous les hommes.*“

Drillon (1991: 12) tim riječima upućuje na neuhvatljivost interpunkcije koja je u tome smislu usklađena s neuhvatljivošću jezika i misli, obilježjima čovjeka koji se ne mogu svesti u stroge znanstvene okvire.

„*Bien que partie intégrante du code graphique, étroitement normé, la ponctuation constitue aujourd'hui pour l'individu qui écrit la plus précieuse des marges de liberté.*“ (Catach 1996: 9)

Kako objasniti slobodu koju pruža interpunkcija s obzirom na normiranost grafičke strane jezika? Interpunkcija je sastavni dio jezične djelatnosti sačinjene od normiranoga, od društva prihvaćenoga dijela, tj. jezika kao sustava, i „slobodnijega“ dijela, govora koji pripada svakome pojedincu i koji, iako utemeljen na pravilima, nikad ne može biti u potpunosti kontroliran. Catach (ibid.) uz to ističe da se interpunkcija nalazi na razmeđu brojnih raznorodnih znanstvenih i umjetničkih grana, poput književnosti, lingvistike, logike, retorike, kazališne dikcije, povijesti jezika, semiologije ili stilistike.

O različitoj statusu interpunkcije u okviru pravopisa, ali i općenito u okviru jezične problematike u hrvatskome i francuskome jeziku govori i činjenica da se o interpunkciji hrvatskoga jezika govori opširno u okviru pravopisa, a u gramatikama se samo spominju glavna pitanja interpunkcije. S druge se strane u ekvivalentnome priručniku francuskoga jezika (*Le Bon usage* 1980), koji možemo promatrati i kao opširnu gramatiku, pravopisni dio ne razmatra zasebno, a interpunkciji su posvećena ili zasebna djela ili pak dijelovi gramatika.

Prikazat ćemo u nastavku kako se u odabranim francuskim gramatikama i knjigama posvećenima interpunkciji govori o interpunkcijskim znakovima.

Prema *Grammaire méthodique du français* (Riegel, Pellat i Rioul 1999: 83) u francuskome jeziku razlikujemo sljedeće interpunkcijske znakove: zarez (*virgule*)

(,), točka-zarez (*point-virgule*) (;), točka (*point*) (.), uskličnik (*point d'exclamation*) (!), upitnik (*point d'interrogation*) (?), trotočka (*points de suspension*) (...), dvotočka (*deux points*) (:), navodnici (*guillemets*) («»), crta (*tirets*) (-), oble zagrada, (*parenthèses*) () i uglate zagrada (*crochets*) [], spojnica (*trait d'union*) (-), apostrof (*apostrophe*) (').

Grevisse u *Le bon usage* (1980) na istome mjestu nabroja interpunkcijske i tipografske znakove: točka, upitnik, uskličnik, zarez, točka-zarez, dvotočka, trotočka, oble zagrada, uglate zgrade, navodnici, crta, asterisk i alineja.

(ibid. 1425) Asterisk – „*un petit signe en forme d'étoile qui indique un renvoi ou qui, simple ou triple, tient lieu d'un nom propre qu'on ne veut pas faire connaître, sinon parfois par la simple initiale. Dans les ouvrages philologiques, l'ast. placé devant un nom indique qu'il s'agit d'une forme supposée.*“

Alineja označuje dužu stanku od točke. Odvajanje rečenica, uvučeni red koji označuje kraj misli i početak nove misli, tj. teme.

Za Catach (1996) interpunkcijski su znakovi točka, upitnik, uskličnik, trotočka, zarez, dvotočka, točka-zarez, oble zagrada, uglate zgrade, vitičaste zgrade, crta, crte, navodnici. U posebnu skupinu (interpunkcijskih znakova) na razini riječi ubraja, uz veliko slovo i točku iza kratica, crticu, apostrof i crticu razdvajanja (*vil-lage*). Bjelina, kurziv, podcrtana slova, igre oblikom slova obuhvaćaju sve tri razine interpunkcijskih znakova.

Tablica 3: prikaz francuskih interpunkcijskih (i tipografskih) znakova prema Grevisse (1980), Drillon (1991), Catach (1996) te Riegel, Pellat i Rioul (1999).

G 1980.	D 1991.	C 1996.	RPR 1999.
13 ³²	13	21	16
Točka	Točka	Točka	Točka
Upitnik	Upitnik	Upitnik	Upitnik
Uskličnik	Uskličnik	Uskličnik	Uskličnik
Zarez	Zarez	Zarez	Zarez
Točka-zarez	Točka-zarez	Točka-zarez	Točka-zarez
Dvotočka	Dvotočka	Dvotočka	Dvotočka
Trotočka	Trotočka	Trotočka	Trotočka
Oble zagrada	Oble zagrada	Oble zagrada	Oble zagrada
Uglate zgrade	Uglate zgrade	Uglate zgrade	Uglate zgrade
Navodnici	Navodnici	Navodnici	Navodnici
Crta	Crta	Crta	-

³² Broj interpunkcijskih znakova navedenih u pravopisu.

-	-	Crte	Crte
Asterisk	Asterisk ³³	-	-
Alinea	Alinea	-	Alinea
-	-	Veliko slovo	Velika slova (<i>capit.</i>)
-	-	Crtica	Crtica (spojnica)
-	-	Apostrof	Apostrof
-	-	Crtica razdvajanja	-
-	-	Bjelina	-
-	-	Kurziv	Kurziv
-	-	Podcrtana slova	-
-	-	Igre oblikom slova	-
-	-	Vitičaste zagrade	-
-	Ekspozirani broj ³⁴	-	-
-	Kosa crta ³⁵	-	-
-	-	-	Podobljana slova

Iz Tablice 3 jasno je vidljivo da su popisi interpunkcijskih znakova koji se spominju u odabranoj francuskoj i hrvatskoj literaturi djelomično različiti. Prije nego što skrenemo pozornost na uočene međujezične razlike (koje su vidljive iz Tablica 2 i 3), zadržat ćemo se na analizi razlika vidljivih u Tablici 3. Kao i u tabličnome prikazu koji donosi interpunkcijske znakove hrvatskoga jezika (Tablica 2), između stupaca Tablice 3 nema apsolutnoga suglasja u popisu interpunkcijskih znakova. Potrebno je reći da, za razliku od obrade interpunkcijskih znakova hrvatskoga jezika, u navedenim referencama nema isticanja razlike između uporabe pojedinoga znaka kao interpunkcijskoga i pravopisnoga. Pojasnit ćemo to na primjeru interpunkcijskoga znaka točke. Catach (1996: 50-51) dvije potpuno različite uporabe točke – kao oznake završetka rečenice i kao oznake skraćenoga oblika riječi naziva istim terminom *signe de ponctuation*; ipak, točka kao oznaka završetka rečenice pripada skupini *ponctuation de premier ordre* (djeluje na razini

³³ Asterisk, kosa crta i ekspozirani broj sekundarni su znakovi koji se, prema nejasnim kriterijima, ne smatraju interpunkcijskim znakovima. (Drillon 1991: 427)

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

višoj od rečenice), dok je točka kao oznaka skraćivanja riječi dio skupine *punctuation de troisième ordre* (djeluje na razini manjoj od rečenice). Drillon (1991), jednako kao i Grevisse (1980), bez naznačavanja razlike govori o točki u njezinim dvjema uporabama (*point final* i *point abrégé*). Većina odabranih francuskih autora na popis interpunkcijskih znakova stavlja alineju koje nema u Tablici 2. Apostrof se također, prema nekim francuskim autorima, ubraja u interpunkcijske znakove, dok ga se u hrvatskome izostavlja. Bjelina se, kao i različiti tipovi slova (prema Catach) smatra interpunkcijskim znakom. Bitnu razliku između hrvatskoga i francuskoga popisa čini i interpunkcijski znak polunavodnici koji se uopće ne spominje u odabranoj francuskoj literaturi.

Pošavši od kriterija o razlikama između interpunkcijskih i pravopisnih znakova te popisa prikazanih u Tablici 2 i Tablici 3 dolazimo do vlastite liste interpunkcijskih znakova (poklapa se u najvećoj mjeri s prvim stupcem Tablice 2, tj. pravopisom iz 2001.³⁶) koju ćemo primijeniti u pretraživanju građe i njezinoj analizi:

- Točka
- Upitnik
- Uskličnik
- Točka-zarez
- Zarez
- Dvotočka
- Trotočka
- Crta
- Crte
- Zagrade

5.4. Funkcije interpunkcijskih znakova

Interpunkcijski znakovi u pisanome tekstu mogu imati **prozodijsku, sintaktičku** ili **semantičku** funkciju (Riegel, Pellat i Rioul 1999: 84-87). Bitno je istaknuti kako pojedini interpunkcijski znakovi mogu imati više od jedne funkcije. Tako na primjer uskličnik u rečenici *Kakav lijep dan!* ima istodobno i prozodijsku i sintaktičku funkciju jer označuje kraj rečenice i način na koji rečenicu treba izgovoriti kako bi se dočarao osjećaj radosti i ushićenja.

Prozodijskom funkcijom interpunkcijski znakovi označuju sintaktičko-logičke pauze ili stanke razgraničenja te intonaciju s kojom su usko povezani ritam, glasnoća i govorna brzina.

³⁶ Od popisa interpunkcijskih znakova navedenih u pravopisu iz 2001. godine naš se popis razlikuje prema uvrštavanju trotočke i izostavljanju dvostruke crtice.

Sintaktička funkcija sastoji se u odjeljivanju riječi, odjeljivanju dijelova rečenice i odjeljivanju rečenica.

Zahvaljujući svojoj semantičkoj funkciji, interpunkcijski znakovi mogu pridonijeti razumijevanju smisla riječi i rečenica u pisanome tekstu.

Pri organizaciji pisanoga teksta uz interpunkcijske znakove bitno je spomenuti i **tipografske** znakove koji vizualno pridonose većoj preglednosti teksta i, što je još važnije, mogu upućivati na semantički povezane cjeline, paragrafe. Riječ je o **alineji** (*alinéa*), **kurzivu** ili kosim slovima (*italiques*), **masnim** ili podebljanim **slovima** (*les caractères gras*) te **velikim slovima** (*lettres capitales*). Svaki od navedenih znakova ima svoju funkciju u pisanome tekstu.

Alineja je postupak prelaženja novom rečenicom u novi red kako bi se naznačio početak novoga paragrafa. Time se naznačuje pauza veća od one koju donosi interpunkcijski znak točka. Na taj se način ističe početak novoga paragrafa radi veće preglednosti, ali i kako bi se ujedno naglasila semantička povezanost pojedinih paragrafa koji razrađuju određenu misao ili temu.

Kosa slova služe za isticanje elemenata u tekstu, navođenje naslova književnih i drugih djela, citiranje, navođenje primjera i slično. Masna slova uglavnom služe za isticanje riječi i skupova riječi ili označavanje naslova i podnaslova u tekstu. Funkciju sličnu masnim slovima imaju i velika slova koja pretežito ističu određene riječi.

5.5. Interpunkcija i rečenica

Iako se u novije vrijeme sintaktičke granice, a s njima i granice interpunkcije protežu preko granice rečenice, interpunkcijski se znakovi u skladu s pravopisnom tradicijom nazivaju i rečeničnim znakovima, što govori o posrednoj povezanosti interpunkcije i rečenice. O tome svjedoči i napomena iz *Hrvatskog pravopisa* (2011: 78) prema kojoj je razgođe (interpunkcija) istodobno i strukturno, jer se pri njegovu propisivanju uzima u obzir jezična struktura (i njezina pravila), i sintaktičko „*jer su pravila za upotrebu razgodaka usko vezana uz rečenicu i njezine dijelove pa bi se ona zapravo trebala nalaziti u sintaksi.*“

I *Hrvatska gramatika* (2005: 457–458) u tijesnu vezu dovodi interpunkcijske znakove i rečeničnu granicu:

„Nezavisno složene rečenice nastaju tako da se ishodišnim rečenicama pri sklapanju u jednu rečenicu rečenična granica promijeni u nerečeničnu, takvu koja se više ne nalazi na kraju rečenice nego promijenjena ostaje unutar nje. U skladu s tim mijenjaju se i znakovi koji takve granice označuju: točka (.), kao znak rečenične granice, mijenja se ili u točku zarez (;) ili u zarez ili u crtu (–) ili u dvotočku (:). Rečenica koja tako nastaje, nizanjem međusobno nezavisnih rečeničnih ustrojstava, uz ukidanje rečeničnih granica, zove se rečenični niz.

Točka zarez upotrebljava se u nizanju onda kada se unutar rečeničnoga niza dokinuta rečenična granica među rečenicama želi još maksimalno sačuvati, kad se novouspostavljena nerečenična granica osjeća gotovo kao rečenična.

Zarez se upotrebljava onda kad se unutar rečeničnog niza dokinuta rečenična granica među rečenicama više ne čuva tako jako nego se uvelike već osjeća kao nerečenična.

Crta se upotrebljava onda kad se unutar rečeničnog niza među rečenicama želi naglasiti granica i stanka.

Dvotočka se upotrebljava onda kad se unutar rečeničnog niza od sadržaja jedne rečenice želi uputiti na sadržaj druge.“

Prema *Hrvatskom pravopisu* (2011: 79) „Točka je razgodak kojim se označuje kraj rečenice. Što je rečenica i kolika će ona biti, kratka ili duga, određuje pisac.“

Točka dakle označuje kraj rečenice, međutim o tome što je rečenica može se raspravljati i raspravlja se.

O rečenici se može govoriti iz različitih perspektiva. Jedna od njih je odnos *rečenica – diskurs*.³⁷ Prema Katičiću (1991: 14) rečenica je glavna sintaktička jedinica čija je bitna osobina završenost. Kako bi opisao i odredio rečenicu, autor polazi od više jezične jedinice nego što je to rečenica, od diskursa.³⁸ Diskurs je (Katičić 1991:15-17) potpun jezični izraz koji sadrži sve što je trebalo i što se htjelo reći. U duljim se diskursima čitateljima daju prilike za odmor, pauze u praćenju složenih interdiskursnih odnosa. Tim se pazama zavisnosti među jezičnim znakovima gotovo sasvim prekidaju, a jezična jedinica omeđena takvim granicama naziva se *rečenica*. Kada govornik oblikuje diskurs, koristi se slobodom odabira stavljanja rečeničnih granica, strukturiranja i organiziranja diskursa. Pri tome se poštuje pravilo potpunosti i zaokruženosti jezičnih znakova koji čine rečenicu tako da bi kraj svake od rečenica unutar diskursa ujedno mogao biti i kraj samoga diskursa.

Rečenici se može pristupiti i iz perspektive dihotomije *gramatika – komunikacija*. Tako se s jedne strane (Silić 2007: 219-225) može razlikovati rečenica kao kategorijalno-gramatička jedinica i rečenica kao komunikacijsko-obavijesna jedinica, koju se naziva iskazom, s druge strane. Pri tome je rečenica nekontekstualna veličina i model, a iskaz kontekstualna veličina i realizacija toga modela. Kategorijalno-gramatički plan služi kao organizacija komunikacijsko-obavijesnoga plana. Navedena dihotomija vuče korijene iz puno poznatije dihotomije *langue – parole* (jezik – govor) švicarskoga lingvистa Ferdinanda de Saussurea. Stavimo li ove dvije dihotomije jednu nasuprot drugoj, razvidno je da u blisku vezu dolaze pojmovi

³⁷ Na isti se način rečenica definira u *Hrvatskoj gramatici* (2005). Više o tome: 4.7.1.1. Rečenica i njezina definicija u odabranim hrvatskim i francuskim gramatikama.

³⁸ Izvorni autorov termin je *diskurz*.

s lijeve, odnosno desne strane. Pojmovi su i s lijeve (*langue, gramatika, rečenica*) i s desne strane te višestruke dihotomije (*parole, komunikacija, iskaz*) neraskidivo povezani.

Mogućnost sagledavanja rečenice iz različitih motrišta naznačena je u *Pravopisu hrvatskoga jezika* (2001: 12): „*Rečenica je gramatički, značenjski i intonacijski cjelovita komunikacijska jedinica.*“ Iz navedene je definicije sasvim razvidno da je rečenica složena kategorija kojom su obuhvaćena tri (istodobno i odvojena i združena) dijela: gramatički, semantički i intonacijski. Ti se sastavni dijelovi podudaraju s tri interpunkcijska načela (strukturno, semantičko i ritmo-melodijsko) na kojima mogu počivati pravila o pisanju interpunkcijskih znakova, o čemu ćemo progovoriti više u nastavku.

5.6. Interpunkcijska načela

„*Pravopisna se pravila o pisanju rečeničnih znakova temelje na trima načelima: strukturnom, (logičko-)semantičkom i ritmo-melodijskom. Odatle može biti riječi i o trima tipovima interpunkcije, strukturnoj, (logičko-)semantičkoj i ritmo-melodijskoj.*“ (Badurina 1996: 51)

Pravopisna pravila interpunkcije koja se temelji na strukturnome načelu slijede gramatičku strukturu rečenice te uključuju rečenicu kao gornju, najvišu jezičnu jedinicu, bez uzimanja u obzir rečeničnoga konteksta, veza između rečenica i skupova rečenica u tekstu. Kod gramatičkog tipa interpunkcije gramatička/sintaktička pravila stavljaju se ispred značenja određujući tako pisanje pojedinih interpunkcijskih znakova.

(Logičko-)semantička interpunkcija temelji se na smislu teksta i iskaza. Ne zaustavlja se, poput strukturne interpretacije, na rečenici, nego nužno uključuje nadrečenično jedinstvo. Nazivaju je još i slobodnom interpunkcijom jer u prvom redu ovisi o smislu, a tek onda o gramatičkoj strukturi rečenice. Vrlo je često oslonjena na gramatičko ustrojstvo rečenice s jedne i na ritmo-melodijska obilježja iskaza s druge strane zato što se, u nekim slučajevima, pravila pisanja semantičke interpunkcije mogu poklapati i sa smislom, i s gramatičkim ustrojem i s ritmomelodijskim svojstvima iskaza.

Ritmo-melodijska interpunkcija temelji se na ritmo-melodijskim svojstvima iskaza: intonaciji, pauzi i naglasku. Često je povezana s logičko-semantičkom interpunkcijom (veže ih utemeljenost na iskazu kao komunikacijskoj jedinici umjesto na rečenici kao gramatičkoj jedinici), ali njezina se pravopisna pravila ne podudaraju nužno s pravilima interpunkcije utemeljene na semantičkome načelu.

Interpunkcija hrvatskoga jezika temelji se na (logičko-)semantičkome načelu, a interpunkciju francuskoga jezika nazivamo ritmo-melodijskom.

Različiti pravopisi hrvatskoga jezika pokazuju i zastupaju različita gledišta na mnogobrojna jezična pitanja. Tako je i s interpunkcijom. U općenitome opisu pravila o pisanju interpunkcijskih znakova naišli smo na, za temu ovoga rada, dragocjenu napomenu o naravi interpunkcije u hrvatskome jeziku koja je izostavljena u novijem izdanju iz 2011. (Babić, Finka i Moguš 2000: 124):

„U ovim pravilima o upotrebi razgodaka uzima se u obzir jezična struktura pa se razgođe može nazvati strukturnim. Budući da je svojom glavninom određeno sintaktičkim kategorijama, mogli bismo ga nazvati i sintaktičkim razgođem.“

Takvo određenje načela interpunkcije hrvatskoga jezika nije u skladu s pravim stanjem stvari na tome području od 1960. godine kada na snagu stupa novi interpunkcijski tip o čemu piše Lada Badurina: (2006a: 145-158):

„(...) hrvatska je interpunkcija Broz–Boranićeva tipa bila zasnovana na strukturnom (ili gramatičkom) načelu. Takva se interpunkcija naziva strukturnom ili gramatičkom: rečenici se naime pristupa kao gramatičkoj (jezičnoj) jedinici, pa se i pisanje interpunkcijskih – upravo rečeničnih! – znakova propisuje s obzirom na rečeničnu strukturu (primjerice, u interpunkciji će se toga tipa zarez načelno pisati između klauza/surečenica složene rečenice). Naprotiv, pravopisnom je knjigom iz 1960. godine najavljen novi interpunkcijski tip – takozvana slobodna interpunkcija. Riječ je o interpunkcijskoj normi koja se pretežito gradi – ili bi barem trebala biti izgrađena – na semantičkom, odnosno logičko-semantičkom načelu. Ukratko, semantička se interpunkcija zasniva na rečenici kao komunikativnoj jedinici, dakle na iskazu, koji pak ima svoje obavijesno ustrojstvo (obavijesni subjekt i obavijesni predikat ili temu i remu, odnosno dano i novo). Utoliko će i pisanje interpunkcijskih znakova utemeljeno na tom načelu ovisiti o smislu iskaza. Budući da iskaz svoj smisao zadobiva u (kon)tekstu (iskaz kao kontekstualno uključena rečenica), i interpunkcijski će znakovi nužno nadrastati skućene i krute rečenične granice; rečenica će se naime pokazati preuskim, neizbježno stoga i nedovoljno pouzdanim okvirom za uspostavljanje jasnih i jednoznačnih pravila za pisanje rečeničnih/»rečeničnih« znakova. S druge strane u semantičkoj će interpunkciji biti i elemenata logičke interpunkcije (kao što je, uostalom, bilo i u strukturnoj), što prepoznaje se, recimo, u pisanju zarezova ispred suprotnih dijelova nezavisnosložene rečenice, ali i strukturne interpunkcije, prema kojoj se zarez piše između sastavnica zavisnosložene rečenice kada one dolaze u inverziji (o tome usp. Silić 1998, 392; Silić 2002, 48)“.

6. PREGLED I ANALIZA KONEKTORA IZ GRAĐE

Ovo poglavlje donosi uvid u rezultate istraživanja uporabe tekstnih veznih sredstava u odabranoj građi na hrvatskom i francuskom jeziku. Svaka vrsta konektora, prvo hrvatskih, pa francuskih, prikazana je u četiri potpoglavlja koja donose kratak opis njihove uporabe u znanstvenome diskursu, zatim tablični popis ekvivalentnih konektora³⁹ u dvama jezicima popraćen analizom njihovih formalnih obilježja i opaskama o eventualnim značenjskim preklapanjima s drugim vrstama te naposljetku dijelove teksta kao primjere pojedinih hrvatskih i francuskih konektora uočenih u građi.

U radu na građi trebalo je posebno voditi računa o razlici između konektora i veznika, odnosno o razlici između tekstnih i rečeničnih veznih sredstava. Značenje dijela rečenice uvedenoga veznikom može se protumačiti na temelju sadržaja koji proizlazi iz međusobnoga odnosa svih elemenata unutar same rečenice. To znači da značenje izrečeno veznikom nije potrebno tražiti izvan rečenice u kojoj se veznik javlja, tj. s lijeve ili desne strane u tekstu. S konektorima je obratno: značenje rečenice u kojoj se javlja konektor ne može se protumačiti (bar ne u potpunosti) bez upućivanja na rečenicu ili cjelinu od nekoliko rečenica s lijeve, odnosno s desne strane rečenice koja se razmatra.

Za konektore obaju jezika dajemo podjelu prema njihovim formalnim obilježjima zbog već navedene činjenice da skupini konektora mogu pripadati raznorodne jezične kategorije. Konektori (i hrvatskoga i francuskoga jezika) pronađeni u građi prema svom su sastavu jednostavni ili pak složeni. Jednostavnima nazivamo jednočlane konektore (koje čini samo jedna jezična jedinica) i tu je riječ o veznicima, priložima, pridjevima⁴⁰ ili česticama kada govorimo o hrvatskim konektorima, odnosno o veznicima, pridjevima⁴¹ i priložima u slučaju francuskih konektora.⁴² Složene konektore (višečlane) razdvojili smo u nekoliko skupina. Radi

³⁹ Prostorni, uvjetni, enumerativni i metatekstualni konektori zbog specifičnosti nisu prikazani u obliku tablice već opisno.

⁴⁰ Pridjevi se javljaju samo u skupini isključnih konektora.

⁴¹ Ibid.

⁴² Čestice se kao zasebna vrsta riječi ne spominju u odabranim francuskim gramatikama.

se o vezničkim izrazima, prijedložnim izrazima, priložnim izrazima, imenskim sintagmama i glagolskim konstrukcijama u slučaju hrvatskih konektora, odnosno vezničkim izrazima, prijedložnim izrazima, priložnim izrazima i glagolskim konstrukcijama u slučaju francuskih konektora.⁴³ Uočili smo i da pojedini konektori mogu funkcionirati i kao veznici, dok se drugi ne javljaju u ulozi rečeničnoga veznoga sredstva. Jedni se konektori javljaju samo na početku rečenice, drugi i na početku rečenice i u drugim položajima u rečenici, treći se ne javljaju na početku rečenice, nego samo u drugim položajima.

O odnosu između konektora hrvatskoga i francuskoga jezika nećemo govoriti sveukupno, nego prema pojedinim konektorskim skupinama. Za pojedine je konektore uočljiva potpuna istovrijednost (i oblika i sadržaja, tj. značenja), drugi su djelomično (ili oblikom ili sadržajem) ekvivalentni, a za treće nije uočena takva jednakost. Isto tako ima primjera koji ne pokazuju simetriju kada je riječ o odnosu konektora hrvatskoga i francuskoga jezika.

6.1. Vremenski konektori u znanstvenome diskursu

Uporaba vremenskih konektora povezana je sa strukturom znanstvenoga članka. Ustroj znanstvenoga članka s obzirom na njegove sastavne dijelove unaprijed je zadan i pretpostavlja pojavljivanje određenih vrsta konektora. Vremenski se konektori najčešće javljaju u onim dijelovima znanstvenoga članka koji prikazuju redoslijed rada, odnosno u sažetku, uvodu i zaključku. Naime upravo bi se ti dijelovi znanstvenoga članka zbog svojega sadržaja trebali odlikovati najvišim stupnjem preglednosti koja se može postići, između ostaloga, upotrebom pojedinih vremenskih konektora. Valja napomenuti da vremenski konektori kao tekstni organizatori nisu neophodni jer se redoslijed sadržaja razabire i jednostavnim nizanjem rečenica prema principu pisanja i čitanja s lijeva nadesno i odozgor prema dolje. Tome u prilog govori i činjenica da je velik broj članaka u kojima se ne koristi vremenskim konektorima.

Prema Josipu Siliću (2006: 46) u znanstvenome mišljenju kategorija vremena podređena je kategoriji prostora, a samo vrijeme i način njegova izricanja nebitni su za znanstveno mišljenje. Ipak je jedna dimenzija vremena bitna za znanstveno mišljenje, pa tako i za znanstveni stil. Riječ je o redoslijedu (rada, istraživanja, iznošenja činjenica), usko povezanome sa zakonima logike koja je nedvojbeno sastavni dio znanstvenoga mišljenja.

⁴³ Za nazive *veznički*, *prijedložni* i *priložni izraz* odlučili smo se zato što odgovaraju francuskim nazivima *locutions conjonctives*, *prépositives* i *adverbiales*. Imenskom sintagmom nazivamo konektore koje čini imenska skupina (obično pridjev + imenica), a *glagolskom konstrukcijom* konektore koji sadrže glagolski oblik.

Nakon pregleda mnogobrojnih lingvističkih članaka iz francuskih i hrvatskih lingvističkih časopisa⁴⁴ utvrdili smo koji su najtipičniji vremenski konektori za takvu vrstu tekstova. Pokazalo se da su to oni vremenski konektori koji upućuju na strukturu članka i(li) redosljed rada. U francuskome jeziku to su *d'abord, dans un premier temps* za označivanje početka ili prvoga dijela, *ensuite, puis, dans un second temps* za nastavak, to jest srednji dio te *enfin, pour finir* za završetak, odnosno zadnji dio. U hrvatskome se jeziku u istim funkcijama javljaju vremenski konektori *najprije, na početku, zatim, potom, na kraju, naposljetku, na koncu* i sl. Osim vremenskim konektorima redosljed se u znanstvenome članku može izraziti jednostavnim nizanjem sadržaja, glagolima čije značenje podrazumijeva redosljed (*početi, slijediti, završiti* itd.), uporabom prostornih konektora (*u prvom dijelu, u drugom dijelu, u trećem dijelu, u zadnjem dijelu* i sl.) te drugim postupcima.

Navedeni vremenski konektori, tipični za znanstveni članak, pokazuju nekoliko sličnih svojstava koja se načelno mogu primijeniti na sve jezike na kojima se objavljuju znanstveni radovi, ali u ovome radu odnose se u prvome redu na konektore hrvatskoga, odnosno francuskoga jezika. Vremenski konektori najčešće dolaze u parovima ili nizu, ovisno o dvodijelnoj ili višedijelnoj strukturi sadržaja koji artikuliraju, potom gube primarnu funkciju izražavanja vremenskih odnosa, dobivaju metatekstualnu funkciju pokazatelja organizacije sadržaja (Favart i Passerault 1999: 149 -173), javljaju se najčešće u sažetku, uvodu i zaključku, a mogu se kombinirati i s mnogim drugim jezičnim sredstvima koja označuju redosljed. Dovodjenjem u vezu uporabe vremenskih konektora i tipa teksta znanstvenoga članka u obama jezicima primjećujemo da se ta vrsta konektora najčešće javlja u opisu.

6.1.1. Tablični prikaz vremenskih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 4: Vremenski konektori

Hrvatski	Francuski
zatim	ensuite, par la suite, (et) puis ⁴⁵
potom	ensuite, par la suite, (et) puis
otada ⁴⁶	
prije svega	tout d'abord, avant toute chose,

⁴⁴ Riječ je o člancima iz istraživanja predstavljenog u članku *Francuski i hrvatski vremenski konektori u znanstvenom stilu* 2010. godine.

⁴⁵ Prilog *puis* javlja se i u vezničkoj funkciji; u konektorskoj se funkciji u našem korpusu javlja u kombinaciji s *et*.

⁴⁶ Ekvivalent bi u francuskome bio *depuis lors*.

prije toga ⁴⁷	
najčešće	le plus souvent ⁴⁸
često	souvent, fréquemment
nakon toga	après quoi
tada	à ce moment-là ⁴⁹
ponovno	encore une fois
prvo	d'abord
na kraju	enfin, en fin de compte
dosad	jusqu'ici, jusqu'à présent
i za kraj	pour finir
sada	maintenant, à present
u ovom trenutku, danas, sada	à present
kasnije	plus tard
trenutačno	actuellement
katkada	quelquefois, parfois
danas	aujourd'hui
od tog trenutka ⁵⁰	

Treba istaknuti da neki od vremenskih konektora što se javljaju u hrvatskim i francuskim znanstvenim člancima koji čine našu građu gube vremensko, a dobivaju metatekstualno značenje (upućuju na pojedine dijelove rada). Hrvatski vremenski konektori pripadaju skupinama priloga i prijedložnih izraza, a francuski skupinama priloga, prijedložnih izraza i glagolskih konstrukcija.

Podjela hrvatskih vremenskih konektora prema formalnim obilježjima:

a) veznici: -

b) prilozi i priložni izrazi: *zatim, potom, otada, prije svega, prije toga, najčešće, često, nakon toga, tada, ponovno, prvo, dosad, sada, danas, kasnije, trenutačno, katkada*

c) čestice: -

d) prijedložni izrazi: *u ovom trenutku, od tog trenutka, na kraju*

e) imenske sintagme: -

f) glagolske konstrukcije: -

⁴⁷ Ekvivalent bi mu u francuskome mogao biti *dans un premier temps*.

⁴⁸ Uz *le plus souvent*, mogući ekvivalent je *le plus fréquemment*.

⁴⁹ Uz *à ce moment-là* mogući je ekvivalent *alors*, no njegova uporaba u tome značenju nije tipična za znanstveni diskurs.

⁵⁰ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti *à partir de ce moment*.

Podjela francuskih vremenskih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: -
- b) prilozi i priložni izrazi: *ensuite, par la suite, tout d'abord, le plus souvent, après quoi, d'abord, enfin, maintenant, plus tard, quelquefois, parfois, encore une fois, actuellement, aujourd'hui, à présent*
- c) prijedložni izrazi: *à ce moment-là, jusqu'ici, en fin de compte*
- d) glagolske konstrukcije: *pour finir*

Pojedini se se vremenski konektori semantički približavaju drugim konektorskim skupinama:

- a) metatekstualni konektori: *sada (maintenant, à présent), dosad (jusqu'ici, jusqu'à présent)*
- b) pojačajni konektori: *prije svega (tout d'abord, avant toute chose)*
- c) zaključni konektori: *i za kraj (pour finir)*

6.1.2. Primjeri hrvatskih vremenskih konektora iz građe

Zbog naravi znanstvenoga diskursa (vidi 3. poglavlje) samo se dio vremenskih konektora javlja u znanstvenome tipu diskursa, dok su drugi (*jučer, danas, sutra, trenutno, povremeno, prošle godine, prošle subote, prošlog mjeseca* itd.) tipični za druge diskursne tipove. Osim u konektorskoj funkciji većina ih se može pojaviti i unutar rečenice u funkciji veznika. Korpus je ponudio sljedeće vremenske konektore: *prvo, zatim, potom, otada, prije svega, prije toga, najčešće, često, nakon toga, tada, ponovno, na kraju, dosad, sada, kasnije, danas, u ovom trenutku, trenutačno, naposljetku, katkada, od tog trenutka*.

Prvo

Prvo ćemo pogledati dativni naglasak.

Prvo je nađeno značenje na standardnom hrvatskom jeziku, a nakon toga slijede nazivi na mletačkom, tršćanskom, talijanskom, latinskom ili grčkom, ovisno o porijeklu same riječi. Nakon toga, napisana je i etimološka analiza naziva, i na kraju zapisane su varijante riječi u drugim govorima otoka Krka te ostaloga dijela Primorja, za koje su nam poslužili već spomenuti rječnici (...)

Zatim

Tako je u sljedećemu primjeru koji pokazuje vezničku funkciju izvorno vremenskoga priloga *zatim* koji u ovoj rečenici nema značenje vremenskoga slijeda (posteriornosti), nego značenje koje možemo opisati kao dodavanje, to jest oblikovanje nabiranja, pri čemu se naglašava pretposljednji element nabiranja koji prethodi završnome elementu uvedenome sastavnim veznikom *te*.

Po tom načelu načinâ tvorbe, pseudoanglizmi su podijeljeni u skupine onih koji se tvore kombinacijom elipse i supstitucije, kombinacijom elipse i kompozicije, elipse i adicije,

kombinacijom elipse, supstitucije i adicije, **zati**m kombinacijom elipse, supstitucije i kompozicije te kombinacijom elipse, adicije i kompozicije.

Kombinacijom elipse, adicije i kompozicije nastaje pseudoanglizam kod kojeg se elipsom izostavljaju grafemska skupina <tw> i grafem <n>, **zati**m se na granici dvaju elemenata polusloženice dodaje grafem <m> te se konačno kompozicijom dodaje anglizam *man*.

Iz prethodnoga je primjera vidljivo da se veznik *zati*m koristi istodobno kao nositelj značenja dodavanja i posteriornosti u podjednakome omjeru.

Konektorom na početku rečenice iz primjera koji slijedi ne izražava se vremensko značenje, nego značenje dodavanja, tj. pribrojno značenje. To možemo potkrijepiti testom kojim ćemo konektor *zati*m najprije zamijeniti vremenskim konektorima *poslije toga* i *potom*, a onda pribrojnim konektorom *nadalje*:

Zatim, učenici na taj način ne mogu shvatiti pojam *singularia tantum* jer im se nudi zamjena za množinske oblike, jednom zbirne imenice (*braća, telad*), a drugi put množinski oblici od drugih imenica (*telič, telac*).

Potom, učenici na taj način ne mogu shvatiti pojam *singularia tantum* jer im se nudi zamjena za množinske oblike, jednom zbirne imenice (*braća, telad*), a drugi put množinski oblici od drugih imenica (*telič, telac*).

Poslije toga, učenici na taj način ne mogu shvatiti pojam *singularia tantum* jer im se nudi zamjena za množinske oblike, jednom zbirne imenice (*braća, telad*), a drugi put množinski oblici od drugih imenica (*telič, telac*).

Nadalje, učenici na taj način ne mogu shvatiti pojam *singularia tantum* jer im se nudi zamjena za množinske oblike, jednom zbirne imenice (*braća, telad*), a drugi put množinski oblici od drugih imenica (*telič, telac*).

Zamjenski primjeri pokazuju da se smisao originalne rečenice u kojoj je upotrijebljen konektor *zati*m najbolje sačuvao u rečenici gdje smo *zati*m zamijenili pribrojnim konektorom *nadalje*, dok se smisao u najvećoj mjeri izgubio kada smo posegnuli za zamjenom u obliku vremenskoga konektora *poslije toga*. Samo dio smisla sačuvan je u rečenici u kojoj je zamjena učinjena uporabom konektora *potom*, što se objašnjava višeznačnošću toga priloga (vremensko i pribrojno značenje).

Potom

Vremenski prilog *potom* znatno se češće javlja u ulozi veznika (u kombinaciji s veznikom *a*) nego u ulozi konektora.

Elipsom formiran anglizam холдинг adaptirao je najprije to isto značenje – kompanija koja upravlja i kontrolira druge kompanije, a **potom** u sekundarnoj adaptaciji formirao novo značenje – posjed, farma.

U trenutku kada je nastupio lančani niz poistovjećivanja s roditeljima (ocem), a **potom** i ostalim sudionicima u procesu socijalizacije, načelo je ugođe počelo, pod prijetnjom sankcija, ustupati mjesto načelu stvarnosti utemeljenom na nizu normi i pravila.

Čist u nizu svojih primjera (*čist papir, čisto zlato, čisti izvadak*) također pokazuje da je vjerojatno došlo prvo do metonimijskog proširenja na temelju *skalarnog* (*stupnjevitog*) *modela*, a **potom** su uslijedili različiti metaforički pomaci.

Potom sam metafore grupirala prema sljedećim kategorijama: (...)

Otada

Otada je preko ispitnih studentskih testova praćeno znanje o rodu i broju.

*Prije svega*⁵¹

(Nekoliko je razloga zbog kojih je istraživanje provedeno.) Prije svega, na temelju rezultata analize anglizama uočene su nove mogućnosti u njihovu formiranju elipsom.

Prije svega, negacijski se genitiv može pojaviti samo na argumentu zanijevanoga glagola koji se nalazi unutar glagolskoga izraza i nije u kosome padežu.

Ovaj se članak bavi nekim značajkama psiholoških predikata i njihove argumentne strukture u hrvatskom jeziku prije svega sa stajališta sintakse, zatim i semantike, pragmatike te morfologije.

Cilj je ovoga rada da ustanovljivanjem i usustavljivanjem mogućih funkcionalnih i značenjskih okvira glagolskog izraza *dati (se)* + infinitiv osvijetlimo njegova relevantna distinktivna obilježja u svakom od tih okvira – prije svega na morfosintaktičkom, a prema potrebi i na leksičko–semantičkom planu.

Konektorom *prije svega* ne izriče se vremensko značenje, nego neka vrsta pojačajnoga značenja. Njime se uvodi najvažniji, najzastupljeniji ili najočiti dio. Može se javiti i na rečeničnoj i na nadrečeničnoj razini.

Prije toga

Prije toga valja iznijeti još dvije uvodne napomene.

Prije toga se klasificiraju nazivi kao što su *žargon, slang, argo, šatra, govor* u suodnosu s nazivom *razgovorni jezik*.

Najčešće

Najčešće je to sveza imenske skupine i participnoga predikata koji je s njom sročan u rodu, broju i padežu.

Najčešće složenica ima opće opisno značenje, pa je izabran sufix *-(a)n/-ni*: *zlatokosan, zlovoljan, dobrovoljan, jednovoljan, velikomožan, vikuvični, veledušni*.

Najčešće se radi o paralelnim imenima, prezimenima, frazemima i poslovicama koje se pojavljuju u mnogim drugim slavenskim i neslavenskim jezicima (Newerkla 2004: 87–89).

Često

Često se još nazivaju i pseudoanglizmi.

Često autori pod utjecajem engleskog prenose to načelo i u hrvatski jezik, za što zapravo nema razloga.

Često su poludugi i uzlazni i predmeci, npr. u riječima *proglas* i *izum*.

⁵¹ Iako formalno pripada vremenskim konektorima, prema značenju bliži je pojačajnim konektorima.

Nakon toga

Nakon toga slijede replike u ruskom i hrvatskom jeziku.

Nakon toga uvjeravanje više nije potrebno.

Nakon toga bilo je potrebno pronaći uže semantičko polje unutar kojeg se bira riječ koja je i po drugim kriterijima prikladna za uvrštavanje na to mjesto u testu.

Tada

U sljedećemu primjeru vremenski prilog *tada* kao konektor upućuje na vremensku povezanost rečenice u kojoj se nalazi sa sadržajem prethodne rečenice. Primjer koji potom slijedi donosi mogućnost njegove uporabe u značenju koje nije vremensko.

Prije nekoliko godina istraživao je odnos spola i roda s gramatičkoga i leksikografskoga stajališta, čiji su rezultati objavljeni u radu *Razgraničavanje roda i spola (gramatički i leksikografski problem)*. Poticaj je bio u gramatičkoj odrednici uz natuknicu *papa* kojom se ta imenica određivala kao ženski rod u Anićeve rječniku (Anić 1998.) Tada su istraživane imenice koje referiraju na mušku osobu i koje nemaju nikakve morfološke pokazatelje iz kojih bi rod mogao biti predvidiv.

S druge strane, ako jedan označilac ima dva ili više označenika među kojima postoji ikakav značenjski odnos, a nisu nastale tvorbom od različitih riječi, riječ je o polisemiji, tj. o jednoj riječi s dvama značenjima ili više njih. Tada imamo jednu natuknicu, a različita se značenja obrojčuju.

U prethodnome primjeru vremenski konektor *tada* izgubio je svoje izvorno, vremensko značenje jer nije istoznačan s veznim izrazom *u tom trenutku*, nego s veznim izrazom *u tom slučaju*. Stoga smatramo da ga se treba klasificirati kao uvjetni konektor zbog uske kontekstualne povezanosti (povezanosti sa sadržajem prethodne rečenice).

Ponovno

Sljedeći primjer pokazuje da se kombinacijom veznih izraza *ponovno* i *kao i* istodobno postiže značenje ponavljanja (prema čemu se *ponovno* može ubrojiti u vremenske konektore), usporedbe (prema čemu je *kao i* načinski konektor) i dodavanja (upotrebljeni zajedno *ponovno* i *kao i* značenjski su najbliži skupini pribrojnih konektora).

Ponovno, kao i u (14), kategorija PRO nema sročna obilježja, pa ih ne može imati ni funkcionalna kategorija FA, a to znači da se participij i ovdje može pojaviti samo u nesročnome (priložnome) obliku.

Na kraju

Na kraju treba napomenuti da su nazivi dani u tablicama samo prijedlozi i da su podložni daljnjoj znanstvenoj raspravi.

Na kraju se još posebno razmatra problem genitiva množine (naglasaka i nastavka *-ā*) u hrvatskom.

Dosad

O kriterijima pak za određivanje roda **dosad** se dosta pisalo.

Dosad nije održan nijedan znanstveni skup koji bi bio posvećen samo tvorbi, a ni na vidiku nema bilo kakva rječotvornoga rječnika.

*Do sada*⁵²

O sintaksi modalnih glagola ili »glagola htijenja« **do sada** je u hrvatskoj gramatici bilo poznato uglavnom samo to da se u rečenici rabe zajedno s nekim drugim, punim glagolom, kojega značenje modificiraju u određenim dimenzijama.

Kako smo **do sada** vidjeli mnoštvo različitih termina, željeli bismo ih klasificirati i tako im odrediti mjesto i značenje.

*Sada*⁵³

Ovdje ne možemo **sada** ulaziti u to kako predavači obrađuju to nastavno gradivo, ali se pretpostavlja da se drže udžbenika.

Usporedimo **sada** sve to s njemačkim jezikom.

Formalno **sada** izgleda kao množinski oblik riječi *rame*.

Sada je u frazemu *ući/ulaziti na velika vrata* glagol *ući/ulaziti* zamijenjen glagolom *vratiti se*.

*Kasnije*⁵⁴

Kasnije, ta je riječ bila posuđena iz germanskog u praslavenski kao **osūlū* 'magarac' (hrv. *osao*).

Kasnije je istraživanja dalje razvila Melvinger (1982, 1986) proširujući fokus i na supstandardnu upotrebu infinitiva, a koje je pitanje dalje nijansirao i novim prinosima obogatio Vukojević (2008).

Malo kasnije, nakon burne reakcije koju je izazvala njegova slikovitost, »objašnjava» svoju figuru na sljedeći način: «Mislio sam sljedeće: mislio sam aktivno-pasivno. »

Zbog asocijacije s nebeskim i božanskim u 12. i 13. st. plava boja počinje zauzimati i važno mjesto u društvenome životu te postaje kraljevskom bojom, bojom elite. **Kasnije** je plava postala svojevrsna moderna uniforma, plava je boja odijela radnika i uniformi službenika, ali i mornarice, avijacije, policije, poštara i sl.

⁵² U prvome primjeru izražava vremensko (*do današnjeg trenutka*), a u drugome metatekstualno značenje (*do sada u radu*).

⁵³ U prva dva primjera značenje mu je metatekstualno (*na ovome mjestu u radu*), a druga dva primjera donose vremensko značenje (*u ovome trenutku u jeziku*).

⁵⁴ Primjeri pokazuju njegovu vremensku, ali i metatekstualnu uporabu u građi.

Figura apostrofe, koja je kako ćemo kasnije obrazložiti ključna, autoreferencijalno priziva samu pjesmu.

O tome će biti nešto više riječi kasnije.

Danas

Danas je plava omiljena boja više od polovice svjetskoga stanovništva.

U ovom trenutku – dio bilješke na kraju članka

Za englesko nazivlje *theories/hypothesis of semantic and syntactic bootstrapping* ne postoje uvriježene prevedenice u hrvatskome; u ovom trenutku ponudili smo naziv *semantičke i sintaktičke vučnice*, premda u pripremi psiholingvističkoga i neurolingvističkoga nazivlja u hrvatskome razmatramo i neke inačice.

Trenutačno

Rječnik trenutačno obasije oko 1500 natuknica koje su složene abecednim slijedom.

Naposljetku

Naposljetku smo se odlučili za govor susjednog mjesta Kupljenova, jer je ondje govor, barem prema onome što smo na prvi pogled mogli ustanoviti, a pokazalo se i poslije tije kom rada, mnogo bolje očuvan, a prema preliminarnim podacima odgovarao je tipu govora kakav je nekad bio u Pušći.

Katkada

Katkada i u potpunosti nestaje (npr. u Čaćincima ili Novoj Drenčini kraj Petrinje).

Katkada se značenje ne može izvesti bez opisa u rječniku: *debešciak* (izgovor engl. *the best* s dodanim poljskim sufiksom za muški rod otkriva značenje osobe koja je u čemu najbolja).

Od tog trenutka

Od tog trenutka utemeljena su dva osnovna pogleda na mjesto morfologije u gramatici: sintaktičko i morfološko (ili morfonološko), tj. neleksikalističko i leksikalističko.

6.1.3. Primjeri francuskih vremenskih konektora iz građe

U građi sastavljenoj od pedeset dvaju znanstvenih članaka na francuskome jeziku pronašli smo ove konektore: *enfin, enfin et surtout, en fin de compte, maintenant, à present, aujourd'hui, actuellement, ensuite, par la suite, et puis, après quoi, premièrement, deuxièmement, dans un premier temps, dans un deuxième temps, dans un premier temps – dans un second temps, d'abord – ensuite, d'emblée, plus tard, tout d'abord, avant toute chose, pour finir, dès lors, jusqu'ici, jusqu'à présent, souvent, le plus souvent, encore une fois, à ce moment-là, finalement, quelquefois, parfois, alors.*

Kombinacijom *enfin et surtout* dobiva se učinak pojačavanja i isticanja. Vremenski konektor u odabranome primjeru nema vremensko značenje, nego se njime izražava posljednji/zaključni/najvažniji dio.

Enfin

Enfin et surtout elle rend compte des problèmes évoqués plus haut et du fait que cet adjectif, en tant que prédicat, a un sens.

Enfin, (46) à (50) illustrent une autre propriété que je considère comme constitutive de la sous-catégorie « dédoublement du locuteur » : il s'agit d'environnements discursifs où l'énoncé au conditionnel est susceptible de commuter avec l'énoncé au présent, ce dernier constituant une version plus « directe » du premier.

En fin de compte

En fin de compte, on représentera comme suit les mots où se pose le problème de la conciliation de la présence simultanée de *schwa* et d'une consonne latente, soit le type *paquet* : (...)

Le détachement, même s'il ne semble pas, au niveau de l'écrit, une condition nécessaire à l'interprétation appositive, ne doit donc pas, *en fin de compte*, être considéré comme aléatoire ou facultatif, la corrélation entre son apparition et l'interprétation appositive étant très forte.

*Maintenant*⁵⁵

Uporaba vremenskoga veznoga izraza *maintenant* pokazuje da se taj prilog može pojaviti i između rečenica (kao konektor) i unutar rečenice (u funkciji priložne oznake vremena). Njegova bi hrvatska semantička istovrijednica bila *u ovome dijelu rada*. Za hrvatski znanstveni diskurs nije tipična takva uporaba vremenskih konektora. Štoviše vremenski se konektori poput *sada* (koji je semantički jednakovrijedan francuskome *maintenant*) izbjegavaju, što pokazuje i naša građa, odnosno njezina analiza.

Parler de la sémantique de l'adjectif personnel, c'est parler de sa portée, évoquée ci-dessus, de sa relation avec le nom personne, et des restrictions lexicales sur le nom dont il porte les marques et qui est son premier argument ; c'est de ces deux derniers points qu'il est *maintenant* question.

Nous proposons *maintenant* une hypothèse qui rend compte de sa portée, des problèmes syntaxiques évoqués, et du fait qu'il a un sens qui relève du lexique.

Reste *maintenant* à préciser le sens de la « relation » en jeu dans le prédicat adjectival personnel.

Revenons *maintenant* au corpus médical, pour faire ressortir un autre contraste que nous étudierons : celui entre sous-domaines.

⁵⁵ Izraženije mu je metatekstualno značenje.

*A présent*⁵⁶

Voyons à **présent** en quoi le dispositif théorique mis en place dans la section précédente éclaire les questions de phonologie française soulevées au début de cet article.

Voyons à **présent** ce qu'il en est des verbes français.

Aujourd'hui

Il est loin le temps où l'on pouvait regretter le relatif désintéret dont était victime l'adjectif démonstratif de la part des spécialistes des expressions référentielles avant tout préoccupés par l'article défini et les noms propres. Il a rejoint **aujourd'hui** sur le devant de la scène ses compères de la référence et n'a donc plus guère besoin qu'on le pousse en avant, tant ces vingt dernières années les projecteurs des spécialistes se sont abondamment portés sur lui pour lui apporter l'éclairage qu'il méritait.

Actuellement

Partant des résultats de quelques-uns des très nombreux travaux récemment réalisés sur les marqueurs même et autre, nous amorçons une réflexion sur la manière dont le sémantisme des adjectifs pluriel et multiple s'organise autour de l'opposition même/autre. **Actuellement**, les travaux sur le concept du « même » soulignent la cohésion, la concordance entre les éléments formant un tout, la concordance des éléments du tout entraînant l'autonomie de celui-ci.

*Ensuite*⁵⁷

Il donne **ensuite** une liste d'exemples dans lesquels les auteurs « ont senti les mots coordonnés comme à peu près équivalents, comme deux manières de désigner la même chose ; de là l'accord avec le dernier terme de la coordination ».

Viennent **ensuite** des « entorses » (ibid., 600) pour peu 1° que le discours indirect puisse maintenir un « présent de vérité générale » : *Elle pensait que toutes les vérités ne sont pas bonnes à dire* ; 2° que le moment de renonciation effective relaie renonciation passée : *J'ai dit que je viendrai demain* ; 3° que l'énonciateur assume le propos rapporté : *Il a dit que tu es un imbécile*.

Ensuite, nous examinerons les circonstances qui favorisent l'actualité A (les formes que nous appelons marquées) : appui sur l'auxiliaire, présent à valeur gnominique et actualisation du dire vers le DD.

*Par la suite*⁵⁸

Par la suite, hormis des études sur la poésie, la littérature n'est pas abordée comme telle, mais il serait intéressant de mesurer sa place au sein des études de langue qui se sont succédé au cours des trente dernières années.

Nous essayerons, **par la suite**, de cerner quelques-unes de ces caractéristiques.

⁵⁶ Prevladava metatekstualno značenje.

⁵⁷ Primjeri pokazuju da se javlja i kao vremenski i kao metatekstualni konektor.

⁵⁸ Ibid.

Et puis

On peut se demander en particulier quelle relation peut bien réunir tous ces types d'occurrences d'avoir, et en tout cas si le lexique énonce l'existence de deux prédicats distincts avoir : possessif et non possessif. **Et puis**, dans les emplois non possessifs d'avoir mis en jeu dans (9), on constate une mise en relation entre des parties du corps (*yeux, mains, ...*) (...)

Et puis, ni *avoir* ni *être* ne pourraient assigner de rôle thématique ; leur sujet est donc dans une position dérivée.

Après quoi

Après quoi, à une exception près (§ 2730 : « ...on emploie, dans la subordonnée, tel temps - présent, passé ou futur - que réclame le sens. . . »), tout se déroulera comme si la mise en garde n'avait pas eu lieu.

Dans un premier temps

Pour étudier les différentes possibilités, nous avons procédé en deux temps. **Dans un premier temps**, un exemple factice a été inventé, lu à plusieurs reprises et analysé avec WinPitch : (...)

Dans un premier temps (1.), je voudrais montrer que la thèse selon laquelle le groupe nominal est le noyau, unique, de l'infinitif de narration ne peut être maintenu; j'examinerai donc la thèse (c) et ses conséquences pour (e). Je considérerai **ensuite** en 2. la thèse (b) et je voudrais montrer que le type de prédication à l'œuvre dans l'IN oblige à la nuancer, tout comme il faudra reconsidérer le caractère thématique de l'ensemble de l'IN (d). **Dans la dernière section** (3.), je considérerai plus particulièrement l'hypothèse de l'infinitif comme prédicat intégré (f) afin de situer à la lumière des résultats obtenus de manière plus précise l'apport de la particule *de*.

Dans un deuxième temps

Dans un deuxième temps, quelques exemples authentiques ont été analysés.

Dans un premier temps – dans un second temps

Iako se ovaj par konektora najčešće javlja u međurečeničnome položaju, izdvojeni primjer donosi mogućnost primjene u unutarrečeničnome položaju.

Nous allons, **dans un premier temps**, examiner les noms des deux types extrêmes avant de les confronter, **dans un second temps**, à leurs équivalents anglais.

D'abord – ensuite

Et ceci en deux temps. Nous allons **d'abord** confronter l'approche imperfective à l'approche anaphorique temporelle en essayant notamment de voir laquelle peut prétendre au statut premier : est-ce l'aspect imperfectif ou le caractère anaphorique ? Nous chercherons **ensuite** à montrer que, quelle que soit la place qu'on peut conserver par ailleurs à l'imperfectivité, l'imparfait est intrinsèquement un marqueur anaphorique,

mais - et ce sera le point essentiel de notre démonstration - un anaphorique qui n'est pas que temporel. Chemin faisant, on le verra, apparaîtra dans toute sa complexité la nécessaire et difficile relation temps et co(n)texte.

D'emblée

D'emblée, le linguiste anglais apporte au secundo le correctif de continuing applicability 'applicabilité continue', qui rend la rétrogradation au passé facultative (p. ex. Je SUIS amoureux de toi, Marie => Pierre m'a avoué qu'il EST amoureux de moi).

Plus tard

Plus tard, il aménagera le primo en admettant que le tiroir du DI peut bel et bien conserver le tiroir originel du DD si le verbe du reportage est au passé (p. ex. *J'ÉTAIS amoureux de toi, Marie => Pierre m'a avoué qu'il ÉTAIT amoureux de moi*)

Tout d'abord

Voyons ce qu'il en est exactement. **Tout d'abord** une mise au point.

Rappelons **tout d'abord** que positions vides et segments flottants ont en commun ce qu'on peut appeler leur 'inertie' : ces objets ne participent à la syllabation que si celle-ci l'exige ou l'implique.

Les deux temps sont des prétérits et se distinguent tout d'abord par leur valeur aspectuelle.

Avant toute chose

Avant toute chose, rappelons brièvement la façon dont les grammaires traitent à date moderne du phénomène.

Avant toute chose, il n'est pas inutile de rappeler l'étymologie de cet adjectif : simplex s'oppose à *duplex* et à *complex*, et sert à parler de ce qui a un seul pli (*plecto*, *plier*, et *sem-/sim-*, qu'on retrouve dans *semel*, *simul*, une seule fois, et dans le grec *eis* < *sem-s, "un").

Pour finir

Après un rappel sur l'accentuation et la structuration prosodique du français, je présenterai le cadre théorique sous-jacent à la majorité des travaux menés jusqu'à maintenant dans ce domaine. **Ensuite**, je montrerai quelles en sont les limites en m'appuyant sur les résultats des études expérimentales que j'ai menées. **Pour finir**, une tentative de formalisation du modèle sera proposée.

Pour finir, nous expliciterons la différence de sens qui existe entre les SN un monde pluriel (13) et un monde multiple (23).

Jusqu'ici

Uporabom konektora *jusqu'ici* izriče se i zaključno značenje jer se sadržajem rečenice zaokružuje prethodni dio rada. Riječ je i o metatekstualnome konektoru jer upućuje na etape rada.

Jusqu'ici, les exemples analysés illustraient des mécanismes de convergence entre le cotexte et la forme verbale, et les cas de divergence étaient résolus en faveur de l'imparfait. (la concordance des temps LF)

Jusqu'ici nous avons examiné des exemples où le présent s'interprétait comme un présent de vérité générale.

Jusqu'à présent

I ovaj se konektor ističe metatekstualnom službom.

Nous avons jusqu'à présent montré quelques aspects d'une approche linguistique du texte en nous appuyant sur des exemples empruntés à certains des domaines de la cohérence.

Souvent

Il est souvent admis que ces déterminants fonctionnent comme articles définis dès le IVe ou le Ve siècle.

Très souvent, *pareil* établit d'ailleurs des rapprochements imagés et peut être remplacé par comme, dont les rapports avec *pareil* à mériteraient une étude plus approfondie (...)

Souvent, la présence d'un clitique est justement reliée à la variation dans l'accent.

Fréquemment

On rencontre assez fréquemment ce type d'emploi, un démonstratif déterminant un nom présomptif qui résume le sens de paroles qui viennent d'être prononcées.

Il arrive fréquemment aussi que *ça* soit non référentiel et qu'il entre dans des tournures impersonnelles du type de celle qu'on trouve en (7).

Le plus souvent

Ça a le plus souvent aussi un rôle topical : il a avec le reste de l'énoncé une relation d'à propos (« aboutness ») et il est fréquemment – mais pas toujours – le sujet syntaxique de la proposition dans laquelle il se trouve.

Le plus souvent, cette différence de textualisation est attribuée à des normes rhétoriques et stylistiques qui diffèrent dans les deux cultures (Korzen & Lundquist 2003), normes disant en français de varier les renvois anaphoriques dans un texte afin de faire beau et intéressant (« la loi de variété », Corblin 1995: 195), et en danois de répéter afin d'être clair et univoque.

Encore une fois

Il faudra donc réfléchir encore une fois sur le couple discours-histoire de Benveniste.

L'imparfait a encore une fois une valeur modale en (27).

A ce moment-là

Seul est d'ailleurs à ce moment-là déplaçable, et susceptible de figurer après l'ensemble dét + N : *cette méprise seule. . .*, ordre qui peut sembler plus logique (et que le Grand Robert - article SEUL, III. I. n° - juge moins littéraire que l'ordre dét. *seul* N).

Finalement

Il existait par ailleurs, dans le Paris du XVIe siècle, une tendance populaire à ne pas prononcer le [r] final ; on disait [plezi] (*plaisir*), [fini] (*finir*), [dine] (dîner) au lieu de [pleziR], [finiR] et [dineR] (Pope, 1934/1952). Bien des voix s'élevèrent alors contre cette prononciation, jugée « provinciale ». Ce [r] final sera finalement restauré au XVIIIe siècle, sous l'influence analogique des verbes en *-ire* notamment.

Quelquefois

Quelquefois ce même type de *que* se retrouve également avec *pareil* et *différent*, mais avec *pareil* son emploi est très familier et condamné par les grammaires normatives.

Parfois

Parfois l'utilisation de la critique littéraire se révèle nécessaire pour l'interprétation du démonstratif : ainsi W. de Mulder tient compte de la description donnée par un critique de l'ordre général du roman *L'Amant* car il a besoin de considérer la macro-structure du texte.

Ce phénomène se trouve notamment associé à des PS. Parfois, mais c'est là une autre question, il est mis en évidence par les italiques, etc.

Alors

C'est donc alors seulement le sens qui permet de comprendre que ces deux expressions si différentes visent un même référent.

6.2. Prostorni konektori u znanstvenome diskursu

Kategorije prostora i vremena, iako jasno odvojene, mogu se preklapati, posebno kada je riječ o strukturi pisanoga teksta. Kako okarakterizirati izraze poput *u prvom dijelu*, *u središnjem dijelu*, *u zadnjem dijelu*, *na početku*, *na kraju*, *naposljetku* i slične? Ne upućuju li oni istodobno i na prostor (teksta) i vrijeme pisanja? Ta činjenica dolazi posebno do izražaja kod metatekstualnih izraza. Na taj je način dio koji je u tekstu pisan *ranije* istovjetan onome dijelu koji je pisan *više*. Isto tako ono što je pisano *kasnije* jednako je onome što je pisano *niže*. Vrlo su česti primjeri u tekstu *kako smo prethodno naveli* ili *kako je istaknuto gore/više, podrobnije ćemo opisati /niže/kasnije/u poglavlju...*

Brojni su primjeri koji pokazuju ispreplitanje kategorija vremena i prostora. Primjerice mjesni prilog *ici* koji znači *ovdje*, *ovamo*, *amo*, ima i vremensko značenje koje je vidljivo iz sintagmi *jusqu'ici* (*dosad*), *d'ici là* (*dotle, dotada*), *d'ici à peu* (*za malo, za kratko vrijeme, uskoro*), *d'ici quelques jours* (*za nekoliko dana*).

6.2.1. Prikaz prostornih konektora u hrvatskome i francuskome

Prostorni konektori u većini slučajeva, poput vremenskih, u znanstvenim člancima iz građe prelaze u skupinu metatekstualnih konektora u službi upućivanja na pojedine dijelove samoga teksta (npr. u *nastavku*; *plus loin*).

U odabranim hrvatskim znanstvenim člancima pronašli smo nekoliko slučajeva uporabe prostornih konektora: *tu*, *tamo*, *ondje*, *svugdje*, što je uvjetovano temom članaka (dijalektologija). U francuskome dijelu građe nije zabilježena uporaba prostornih konektora.

Prostorni se konektori u znanstvenim tekstovima koji su dio građe rada većinom ne upotrebljavaju u svojem izvornome značenju označivanja prostornih odnosa, nego, poput vremenskih, postaju metatekstualni. Njima se naznačuju različiti dijelovi samoga teksta (koji se može shvatiti kao pisani prostor).

U primjeru koji slijedi konektorima *dans une première partie* i *dans une seconde partie* naznačava se dvodijelna struktura znanstvenoga članka. Izvorno spacijalni konektori dobivaju u znanstvenome diskursu metatekstualnu funkciju kojom se upućuje na dvodijelne odnose unutar strukture samog teksta.

Nous verrons, **dans une première partie**, que la linguistique théorique et, à sa suite, la linguistique appliquée, lorsqu'elles se limitent au cadre de la phrase, ne peuvent donner une interprétation satisfaisante de tous les phénomènes ; il nous semble toutefois que l'approche proposée par les linguistes de l'Ecole de Prague permet de lier la linguistique de la phrase et la linguistique du texte ; c'est ce que nous essayerons de montrer **dans une seconde partie**.

Konektori koji upućuju na dijelove rada mogu se podijeliti na anaforičke i kataforičke ovisno o smjeru njihova upućivanja. U francuskome se jeziku za upućivanje na prethodne dijelove rada (napisani više) koristi konektorom *plus haut* (*više*) uz preciznu naznaku navedenu u zagradi.

Comme je l'ai déjà noté **plus haut** de façon générale (section 1), l'existence présumée d'une telle règle est en fait paradoxale.

Koristi se i uputom unutar zagrada (*voir supra*) (*vidi gore/iznad*) (zbog nemogućnosti uporabe priloga *haut* na mjestu *supra*):

Pour Bernard Combettes, on l'a vu (voir **supra**), c'est avant tout le niveau énonciatif -informationnel qui fonde la catégorie qu'il appelle « construction détachée » (CD), et où il inclut, accessoirement, le gérondif: fonctionnant dans les époques antérieures, selon les recherches de Combettes, surtout comme un moyen cohésif vis-à-vis du contexte précédent, la « construction détachée » se grammaticalise cependant de plus en plus, en privilégiant les rapports phrastiques (coréférence actancielle, accord).

Je rappelle aussi qu'on retrouve le type équatif en construction attributive (voir **supra**).

Konektorima *plus bas* (*niže*) i (*voir*) *infra* (*vidi dolje/ispod*) u znanstvenome se diskursu (kataforički) upućuje na dijelove teksta koji slijede (napisani niže), a kao i u primjeru s *plus bas* u zagradi se poblizije označuje gdje se može pronaći sadržaj o kojemu je riječ, dok se uputa *voir infra* redovito donosi u zagradi.

Ce corpus sera précisé **plus bas** (section 1.4.).

Ajoutons que ce type de séquence est très rare dans la langue parlée de tous les jours (voir **infra**).

Uporabu izvorno prostornih, a u znanstvenome diskursu metatekstualnih konektora poput *dans la section suivante* (u sljedećemu dijelu) kao kataforičke najave sljedećih dijelova ili anaforičkoga upućivanja na sljedeće dijelove poput *dans la section précédente* (u *prethodnom dijelu*) pokazuju sljedeći primjeri:

Comme nous allons le voir **dans la section suivante**, ce raffinement est motivé de façon plus générale encore.

Gouverner fait aussi une prédiction concernant la directionnalité du Gouvernement Infrasegmental, dont on verra l'intérêt **dans la section suivante**.

La réponse à ce genre d'objections tient dans l'architecture même de ÎÑ telle que nous l'avons esquissée **dans la section 1** ci-dessus.

Voyons à présent en quoi le dispositif théorique mis en place **dans la section précédente** éclaire les questions de phonologie française soulevées au début de cet article.

Cette valeur, « subjective » et « pragmatique », peut être décrite en termes de « sphère du locuteur » (voir section 2 ci-dessous).

U hrvatskom dijelu građe nailazimo na približan ekvivalent francuskome konektoru *plus haut* i *plus bas*. Za upućivanje na prethodne dijelove rada, dijelove koji se nalaze više u tekstu, koristi se konektorom *gore* jer se u hrvatskome jeziku prilog *više* odlikuje izrazitom višeznačnošću (*više* kao količinski prilog, tj. komparativ priloga *puno*; *više* kao vremenski prilog).

U okviru **gore** navedenih radova iz kognitivne lingvistike polisemija se tumači kao princip kategorizacije, kao odraz enciklopedijskih podataka, tj. podataka znanja o svijetu prenesenih i organiziranih tako da postaju značenjski podaci, odnosno dio jezične strukture.

Ne pripadaju sve posuđenice jednoj od **gore** navedenih kategorija.

Tako dobivamo **gore** rekonstruiranu paradigmu.

Neocirkumfleks se izvan ovih triju sustava javlja samo u g. n. p. a u štok. i češ. (**vidi gore**).

Situacija je drugačija u slučaju *plus bas* jer se i u znanstvenim člancima na hrvatskome jeziku javljaju konektori istovjetnoga značenja:

Prema **niže** navedenim primjerima, ispušteni mogu biti: engleski određeni član, npr. *the Baltic Exchange* > *Baltic Exchange*, (...)

Dodajmo da se za (kataforičko) upućivanje na pojedine dijelove rada koji slijede uz *niže* koristi i konektorom *dolje*, kao i različitim prijedložnim izrazima:

U drugima prednaglasna duljina čak olakšava čuvanja dočetnoga naglasaka (vidi *dolje*).

Takvo strukturiranje poetskoga pisma opravdava tezu o metapoeziji, o kojoj će više riječi biti u posljednjem odjeljku.

Za potrebe ovoga rada potvrda pripadnosti psihološkoj glagolskoj skupini pronalazi se u zbroju leksičko–semantičkih osobina glagola i sintaktosemantičkih osobina njegove argumentne strukture, o čemu će se govoriti u nastavku.

6.2.2. Primjeri hrvatskih prostornih konektora iz građe

Za prostorne konektore, slično kao i za vremenske, koji se javljaju u građi vidljivo je da upućuju na dijelove teksta rada, što ih funkcionalno preusmjerava u skupinu metatekstualnih konektora čija se uporaba izdvaja kao posebno obilježje znanstvenoga diskursa.

Ipak u pojedinim se znanstvenim člancima mogu pronaći prostorni konektori u pravome smislu (koji uistinu označuju pojedina mjesta i područja). Njihovo je pojavljivanje povezano ili s temom rada (dijalektologija koja podrazumijeva zemljopisni prostor) ili s tipom teksta (opisni). Evo nekoliko primjera: *tu*, *tamo*, *ondje*, *svugdje* (u ponuđenome se primjeru može shvatiti i kao metatekstualni konektor)

Tu

Tu se u lokativu jd. čuva duljina koja je bila unesena onamo sekundarno iz nominativa jd. prije pokrate zanaglasnih duljina (...)

Tamo

Uz to nalazimo *o*-osnovu u stcsl. *ramo*, strus. *rámo*, sln. *rámo*, bug. *rámo* i prema Skoku i u nespecificiranim dijalektima štokavskog, čakavskog, ili kajkavskog podrijetla: *ràmo*. *Tamo* također nalazimo oblik *ràma*, što odgovara sln. *ráma*.

Ondje

No čini se da klasičnu teoriju (...) potvrđuju podatci iz sjevernih sln. dijalekata u kojima je to duljenje provedeno kasnije nego u središnjim govorima i u načelu samo u dvosložnim riječima. *Ondje* trosložne riječi sa starim akutom na prvom slogu imaju kratki uzlazni (a ne silazni!) naglasak (...)

To se lijepo vidi na primjeru natuknice *barka* u Akademijinu rječniku (...). Daničić *ondje* piše da je ta riječ potvrđena od 15. stoljeća, a od rječnika da se nalazi u Belostenčevu, Stulićevu, Vukovu i Daničićevu.

Takvih pak naglasnih dvojbi nema u govoru Hrebine. *Ondje* su kratki naglasci doista kratki, ne produljuju se bez obzira na govorne okolnosti i pri izgovoru ne mijenjanju intonaciju.

Svugdje

Imajući u vidu gramatikalizaciju kao višefazni proces semantičkog izbjeljivanja i paralelnog slabljenja strukturno–formalne autonomije jezične jedinice, možemo ustanoviti da je ta kompleksna jezična promjena zahvatila fokusirani glagol *dati* u složenim izrazima gdje se on javlja uz infinitiv, u svim ovdje razmotrenim funkcijama. **Svugdje** smo uočili stanovitu mjeru semantičke shematizacije (što se odvija putem razvoja modalnog, odnosno čisto gramatičkog značenja kao što je dijateza), a s tim u skladu i smanjenu morfosintaktičku varijabilnost (što već anticipira i obavezna infinitivna dopuna).

6.2.3. Primjeri francuskih prostornih konektora iz građe

Konektori pronađeni u građi, iako formalno pripadaju skupini prostornih konektora, uglavnom pokazuju metatekstualnu ili enumerativnu ulogu u tekstu. To su *ici, ici encore, là, c'est là, là encore, dans la première partie – dans la deuxième partie, dans cet article, dans la section (3)*.

Ici

Ici, le processus informationnel fonctionne différemment : le support de l'apposition présente un nouvel objet de discours, que l'apport du groupe apposé vient immédiatement identifier.

Ici, la relation entre les deux syntagmes nominaux est de type hyperonyme-hyponyme.

Ici encore

Ici encore, c'est la construction de la séquence discursive qui prédomine : la valeur causale que prend l'apposition est un facteur plus important que la fonction strictement référentielle, la saillance du thème principal est telle que sa non-expression comme sujet dans une proposition est en quelque sorte compensée à la fois par le lien logique introduit par l'apposition et par la structuration de la séquence, qui fait attendre une nouvelle mention (...)

Ici encore, étant l'élément le plus faible de l'inventaire vocalique, le schwa est la voyelle de prédilection pour cette chute interconsonantique (MAX[V] » ES » MAX[schwa])).

Là

Là, j'avais moi-même (Forsgren, 1991 : 607-611) proposé pour l'apposition un triptyque : apposition attributive — avec les sous-types prédicat typant, prédicat caractérisant, prédicat dénominatif — , localisante et identifiante.

C'est là

C'est là un procédé qui permet une description cohérente de la matière en question.

C'est là sans aucun doute une attitude prudente, étant donné la fiabilité douteuse, comme critère analytique, de la ponctuation, système secondaire et diacritique par rapport au système grammatical-fonctionnel lui-même.

Là encore

Primjer koji slijedi donosi kombinaciju prostornoga i vremenskoga konektora. Zadobivši metatekstualno značenje, oba su izgubila svoje prvotno tako da se prostornim konektorom upućuje na primjer koji se analizira, dok vremenski preuzima ulogu dodavanja koja je inače svojstvena pribrojnim konektorima.

Là encore l'opposition est entre un nom, cadeau, qui désigne un objet mais d'abord une intention, et un nom, fleurs, qui ne désigne qu'un objet ;

Là encore, ces possibilités paraphrastiques n'existent pas pour tous les adverbes de phrase, ce qu'on peut neutraliser au profit d'une équivalence globale : si heureusement est en apposition en (5), alors hélas, qui lui est substituable, l'est aussi, même s'il ne connaît pas la construction hélas que et s'il n'a pas d'adjectif correspondant.

Dans la première partie – dans la deuxième partie

Dans la première partie, nous définissons ces adjectifs en les étudiant dans des énoncés attestés fournis pour la plupart par le corpus de la base de données textuelles Frantext11.

Dans la deuxième partie, nous montrons que, par delà leur spécificité, le sémantisme des adjectifs pluriel et multiple s'organise autour de la problématique du « même » et de l'« autre » que chacun met en scène différemment dans les énoncés.

Dans cet article

Dans cet article, je présente d'abord certaines caractéristiques essentielles de ÎÑ, une théorie conceptuellement très simple fondée sur l'existence présumée d'un ensemble de contraintes universelles dont les relations de dominance variables sont à la source des diverses phonologies que l'on trouve dans les langues du monde (section 1).

Dans la section (3)

Dans la section 3, j'ébauche un traitement ÎÑ sur la chute variable du schwa interconsonantique.

Dans les exemples

Dans les exemples si délicats qu'on vient d'évoquer, la relation predicative est bien là, sous-jacente à la compréhension de la relation logique entre les deux GN, mais la syntaxe procède autrement, selon une mise à plat des deux groupes.

Dans les deux premières phrases

Dans les deux premières phrases, personnel peut constituer l'argument des noms prédicatifs responsabilité et conflits, mais ce n'est pas le cas pour les autres noms de ce type, vie et parcours ; plus surprenant, la paraphrase nominale peut dépendre de la construction où figure l'adjectif ; par exemple, l'expression attaque personnelle, isolée, peut se paraphraser par attaque contre la personne, ce qui devient difficile dans une phrase comme (...)

Dans ces expressions

Dans ces expressions, le possessif est possible, mais cette fois, il est réfléchi (...)

6.3. Suprotni konektori u znanstvenome diskursu

Ova je vrsta konektora nezaobilazna u tekstovima znanstvenih članaka. Njihovom uporabom autori osnažuju svoje korake u argumentaciji koja je jedna od temeljnih obilježja znanstvenoga diskursa. U svakome znanstvenome članku znatan dio zauzima argumentacijski tip teksta (rasprava), no on nije jedini tip kojime se znanstveni diskurs (članak) odlikuje; dijelovi teksta u kojima je u prvome planu opis također se mogu smatrati uobičajenim segmentima znanstvenoga članka. Svojim ustaljenim i unaprijed zadanim ustrojstvom znanstveni članak otvara prostor za različite tipove teksta. Logičkom se kategorijom suprotnosti u argumentiranju obilato koristi bilo da je riječ o prikazivanju određenih pojava u svjetlu razlika/kontrasta (pri čemu se koristi konektorima *nasuprot tome, s druge strane* itd.), ili o iskazivanju suprotnoga mišljenja (izriče se konektorima *no, međutim, pak, naprotiv* itd.). Stoga ne čudi vrlo širok raspon suprotnih konektora koji se javljaju u znanstvenim člancima na hrvatskome i francuskome jeziku, o čemu svjedoče izdvojeni primjeri iz hrvatskoga dijela građe:

No, i dalje smo mišljenja da bez obzira na veću razgranatost i raznolikost semantičkih struktura pridjeva mora postojati jedinstvena shema koja omogućuje koherentnost strukture i međusobnu povezanost značenja i značenjskih nijansi.

Ništa od toga troga nije **međutim** točno, takve su imeničke složenice u suvremenim hrvatskim gramatikama jednostavno prevedene.

Metonimija se **pak** ostvaruje ne temelju konceptualne *bliskosti* koja vrlo često kao što smo na Setovu primjeru *ham sandwich* vidjeli, može biti stvarna, referencijalna.

Ako, **nasuprot tome**, smatramo da su generativna sintaksa i generativna morfologija dijelovi jedinstvene jezikoslovne teorije – generativne gramatike, pojavit će se problemi s uporabom naziva *rječnik* za pojam *leksikon*.

S druge strane, uvrštavanje infinitiva uz glagol *dati* možemo razmotriti i u sklopu procesa infinitivizacije, kako se to odvija u hrvatskom jeziku, a taj postupak – slično mehanizmima gramatikalizacije – također pokazuje mnogo univerzalnih svojstava koja nalazimo i u drugim jezicima.

I francuski dio korpusa nudi široku lepezu tekstnih veznih sredstava sa značenjem suprotnosti:

Il est rare **cependant** que l'on s'attache aux indices qui, dans le contexte plus ou moins immédiat, signalent, délimitent, ce type d'énonciation rapportée, alors que bon nombre d'études portent sur les verbes « introducteurs », lorsqu'il est question du discours direct ou du discours indirect.

Par contre, son emploi anaphorique est nettement plus fréquent (10 % pour *pareil* épithète vs 0,7 % pour *pareil* attribut).

Au contraire, la position antéposée permet de construire un haut degré sur le plan quantitatif comme en témoigne le contexte apocalyptique de (30), par exemple.

D'autre part l'équivalence sémantique entre *À* et complétive n'est pas toujours garantie, comme nous le verrons infra pour le verbe voir.

Certes, l'usage moderne est déjà présent dans les textes de la période classique et l'on peut relever de nombreux exemples de participes présents qui traduisent une « simultanété » avec le prédicat principal qui les suit, de même que sont très bien attestées les formes composées, qui expriment l'aspect accompli ou l'antériorité.

Mais cette catégorie est elle-même si mouvante, puisque les propriétés dépendent généralement du nom adjacent, que l'on n'est guère avancé.

6.3.1. Tablični prikaz suprotnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 5: Suprotni konektori

Hrvatski	Francuski
a	et, or, mais
naprotiv	au contraire, par contre
međutim	cependant, pourtant, cela dit
no	mais, or
ali	mais
pak	en revanche, quant à ...
nasuprot tomu/tome	contrairement à cela, à l'inverse, inversement, à l'opposé
s jedne strane – s druge strane	d'une part – d'autre part, d'un côté - de l'autre (côté)
s druge strane	d'autre part, d'un autre côté
za razliku od	à la différence de ⁵⁹
ili	ou
inače	par ailleurs
	par contraste ⁶⁰
i obratno/i obrnuto	et inversement ⁶¹
	il en va tout autrement ⁶²

⁵⁹ U francuskome dijelu građe dolazi samo u vezničkoj funkciji.

⁶⁰ Ekvivalent bi u hrvatskome mogao biti *suprotno tomu* ili *za razliku od toga*.

⁶¹ Javlja se samo u vezničkoj funkciji u francuskome dijelu korpusa.

⁶² Ekvivalent bi u hrvatskome bio *potpuno/posve je drugačije*.

Francuski suprotni konektori koji se upotrebljavaju u građi prema formalnim svojstvima pripadaju skupinama veznika, priloga i glagolskih konstrukcija, a hrvatski suprotni konektori skupinama veznika, priloga i prijedložnih izraza. Francuski raspolaže širim spektrom tekstnih veznih sredstava kojima se izražava suprotnost, što posebno zorno prikazuju priložni izrazi tvoreni od leksema koji izražavaju neku vrstu suprotnosti (*contraste, opposé, autre, inverse, contraire*).

Podjela hrvatskih suprotnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: *a, no, ali, ili, i obratno, i obrnuto, pak*⁶³
- b) prilozi: *međutim*⁶⁴, *inače*
- c) čestice: *naprotiv*⁶⁵ *međutim, pak*
- d) prijedložni izrazi: *nasuprot tomu, s jedne strane – s druge strane, s druge strane, za razliku od*
- a) imenske sintagme: -
- b) glagolske konstrukcije: -

Podjela francuskih suprotnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *et, mais, quant à*
- b) prilozi i priložni izrazi: *par contre, au contraire, cependant, contrairement à cela, d'une part – d'autre part, d'un côté – de l'autre (côté), d'autre part, d'un autre côté, à l'opposé, par ailleurs, par contraste, inversement, à l'inverse, en revanche*
- c) prijedložni izrazi: *à la différence de*
- d) glagolske konstrukcije: *il en va tout autrement*

Za suprotne konektore nismo uočili izrazitije dodire u značenju s drugim konektorskim skupinama, osim sa skupinom dopusnih konektora, što se može provjeriti u nastavku.

⁶³ *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić 2003) određuje *pak* kao veznik koji (postpozitivno) stavlja riječ iza koje stoji u naglašenu suprotnost prema onome što je prethodno rečeno; *nasuprot, naprotiv*.

⁶⁴ Za *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić 2003) riječ je o rečeničnome prilogu koji nije vezan mjestom u rečenici; odgovara suprotnome vezniku *ali, dok, ipak*. *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) opisuje *međutim* kao veznik (u značenju *a, ali*) i kao prilog (u značenju *ujedno, u isto doba*).

⁶⁵ *Naprotiv* se u *Rječniku hrvatskoga jezika* (2000) navodi kao prilog, a u *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* (Anić 2003) kao prilog i čestica. S obzirom na to da se njime izražava stav govornika, ubrajamo ga u čestice.

6.3.2. Primjeri hrvatskih suprotnih konektora iz građe

Odabrana građa donosi sljedeće primjere suprotnih konektora: *a, naprotiv, međutim, no, ali, pak, nasuprot tomu, nasuprot tome, s jedne strane – s druge strane, s druge strane, za razliku od, ili, inače, i obratno, i obrnuto.*

A

U službi konektora *a* dolazi jedino na početku rečenice. Često njime počinju pitanja na koje se odmah daje odgovor kako se može vidjeti u navedenim primjerima.

A suznačne glagole možemo definirati kao glagole bez vlastite valencije: oni tvore predikat zajedno s nekim samoznačnim glagolom koji po svojoj valenciji otvara mjesta komplementima u rečenici, stvarajući osnovni kostur rečenice, i suplementima koje dopušta sukladno svom značenju.

A kakve rečenice imamo ako ostane samo jedan subjekt? Evo nekoliko primjera iz hrvatske književnosti (...)

A zašto koordinativne složenice jesu složenice, jesu riječi?

Naprotiv

I u prvome od triju navedenih primjera konektor *naprotiv*, koji se u odabranim pravopisima ubraja u modalne riječi, trebao bi se odvajati zarezom jer se njime izriče stav autora prema sadržaju. Zbog katkada nejasne semantičke granice između konektora i modalnih riječi i izraza ovdje ga ubrajamo u konektore.

Naprotiv prema gramatici zavisnosti i teoriji valentnosti glagoli *bojati se, plašiti se, odlučivati, uspjeti, početi, nastavljati, prestajati* u rečenicama (1)–(7), kako je gore pokazano na primjeru rečenice (1a), samoznačni su jer imaju vlastitu valenciju, po kojoj otvaraju mjesta komplementima u rečenici.

Prevladano je mišljenje da je figura, metafora, samo ukras i suvisna u drugoj uporabi osim poetske. Metafora, **naprotiv**, ima status kognitivnog instrumenta.

Antijezik ne pripada višem ni srednjem društvenom sloju, **naprotiv**, sve što je etablirano, njemu je strano.

Međutim

Građa sastavljena od lingvističkih članaka na hrvatskome jeziku pokazuje vrlo raznoliku uporabu konektora *međutim* kada je riječ o njegovu odvajanju ili neodvajanju zarezom. Čak smo naišli na slučajeve da se unutar jednoga članka koji put odvaja, a koji put ne odvaja zarezom, bilo da se kao konektor nalazi na početku rečenice, ili pak unutar rečenice. Ista je neujednačenost, u istome članku, uočena u uporabi konektora *osim toga*. Budući da *međutim* ne možemo smatrati modalnim izrazom (u tome slučaju bi odvajanje bilo nužno), za njegovo odvajanje zarezom ne nalazimo opravdanja. Sljedeća dva primjera donose pogrešnu uporabu konektora *međutim* zbog njegova odvajanja zarezom, a u trećemu se primjeru istim konektorom koristi na ispravan način:

Međutim, u gramatikama se vrlo često upravo rod veže uz sklonidbeni tip, pa se utvrđuje da se razlika među imenicama različita roda »uspostavlja gramatičkim morfemima (nastavcima)« (Silić i Pranjković 2005:97), ili se tvrdi da se »imenički ... rod izriče nastavkom« (Ham 2002:39).

Teško je, **međutim**, na racionalnoj osnovi razlikovati doslovno od metaforičkog u jeziku jer je, prema autoru, figurativni jezik dio konvencionalne jezične upotrebe, a ne samoga jezika (Sadock 1998: 42–44).

U praksi **međutim** te dvije pojave nije lako razgraničiti.

No

No i modalni glagoli u užem smislu na granici su prema samoznačnim glagolima, kako će biti prikazano u glavnom dijelu ovog rada (poglavlje 2).

No, to nije tako.

No, s druge strane i imenice *rodbina*, *stanovništvo* također označuju osobe.

Ali

Dok u apozitivnim sintagmama slaganjem uvijek upravlja lijevi član, to u koordinativnih složenica nije uvijek tako. **Ali** nije ni da uvijek upravlja desni (kao što je slučaj u subordinativnih). I na tome se pokazuje njihova neobična koordinativna narav – kao da je riječ o značenjskome klatnu koje preteže sad lijevo sad desno.

Ali s dvjema dobrim stranama – značenjski opis onoga što kopolativno slaganje podrazumijeva te zahvalan korpus potvrda.

Pak

Prvi primjer donosi česticu *pak* u funkciji konektora jer se nadovezuje na sadržaj prethodnoga teksta, a u drugome je primjeru *pak* upotrebljen uz rastavni veznik *ili* tako da zajedno čine veznički izraz kojim se izražava izbor između dvaju elemenata: česticom *pak* se ističe različitost/suprotnost tih elemenata.

Ako ga **pak** zamijenimo glagolom *postojati*, red riječi ostaje isti – *Postoji jedna krčma u planini*.

Iako se agens svih ovih radnji ne izriče, on se može prepoznati iz užeg ili šireg konteksta, ili **pak** iz sugovornikova fonda znanja o svijetu.

Nasuprot tomu

Nasuprot tomu, metonimija se primarno koristi u svrhu referencije, tj. mi upućujemo na jedan entitet pomoću drugog entiteta.

Nasuprot tomu, u rečenici 2) *fish* se konstruira kao glagol, a u profil glagolske predikacije ulazi relevantan dio domene pecanja.

Nasuprot tome

Ako, **nasuprot tome**, smatramo da su generativna sintaksa i generativna morfologija dijelovi jedinstvene jezikoslovne teorije – generativne gramatike, pojavit će se problemi s uporabom naziva *rječnik* za pojam *leksikon*.

S jedne strane – s druge strane

Ovim se parom veznih sredstava može koristiti za izražavanje suprotnosti među rečenicama u tekstu, što je vidljivo iz prvoga i drugoga primjera, kao i za izražavanje suprotnosti među članovima rečeničnoga ustrojstva, o čemu svjedoči treći primjer.

S jedne strane, naziv opravdava činjenica da u generativnim modelima gramatike oblici za glagolska vremena gotovo nikada ne će nastajati u leksikonu ili u morfološkoj (ili tvorbenoj) sastavnici te ne će ni biti proizvod tvorbenih pravila.

S druge strane, u hrvatskom je gramatičkom terminološkom sustavu uobičajeno kod samostalne porabe riječi tvorba bez određujuće dopune u prvom redu misliti na tvorbu riječi, a ne na tvorbu glasova ili glagolskih vremena.

Ova preinaka može se objasniti, **s jedne strane**, semantikom takvih konstrukcija – one često izražavaju neku govornikovu prosudbu koju on izriče generalizirano i koja se, dakle, lako može svesti na njega samog. **S druge strane**, forma infinitiva se može slobodno koristiti kako u agentivnim tako i u deagentivnim konstrukcijama.

Kao što se vidi, nesročni predikat može imati, **s jedne strane**, oblik za reflektivni ili participijski pasiv, a **s druge strane**, taj se oblik može graditi i od tranzitivnih i od intranzitivnih glagola.

S druge strane

Recimo, Norman (1972) smatra da se kod pasiva glagolska radnja mora usmjeravati na gramatički subjekt u rečenici, koji je obvezatno prisutan u njoj. **S druge strane**, autori poput Hrakovskog (1991) i Bondarka (1991) stajališta su da je za pasiv dovoljno kada u dijatezi sintaktičke konstrukcije makrouloga subjekt ne odgovara sintaktičkom elementu subjekt.

Za razliku od

U prvome sljedećemu primjeru vezno sredstvo *za razliku od* javlja se u funkciji veznika, no postoji i mogućnost njegove uporabe u konektorskoj funkciji, što pokazuje drugi primjer.

Za razliku od prethodnih frazema u kojima je osobi oduzeta sloboda i nesputanost u primjeru *dati se u ruke* komu i talijanskome frazemu dijelom različite pozadinske slike *buttarsi tra le braccia di qualcuno* ostvaruje se značenje svojevoljnoga odricanja od vlastite slobode, odnosno slijepoga oslanjanja na koga.

Za razliku od njih, glagoli koji su uvijek upotrijebljeni kao samoznačni, a dopuštaju da jedan njihov komplement bude izražen infinitivom, ne mijenjaju značenje ako im je dotični komplement izražen nominalno;

Ili

U hrvatskom jeziku obvezna je dopuna u infinitivu: (70) *Mogu izvesti jedan trik.* Ili upotrebljavamo samoznačni glagol *znati*: (71) *Znam jedan trik.*

Ili razdjeljuje sebstvo kako bi popunjavao svijet, napučujući svemir fragmentima sebstva (...) ili pak internalizira ono što bi se moglo smatrati izvanjskim”.

Ili kao što to za konstrukcije prototipne, 3. vrste definira Ham, ali na snazi je i ovdje: kod takvih konstrukcija je komunikacijska perspektiva »'stojeći uz' samu radnju».

Inače

Inače oblik *jezičan* seže u praslavensko vrijeme s preoblikom ‘koji pripada jeziku’, ‘koji se odnosi na jezik’.

Inače je i kao takva tvrdnja netočna jer se imenice ženskoga roda sklanjaju po dvjema vrstama: *e* i *i*.

I obratno

Budući da je riječ o apelativu i imenu, ne može biti posrijedi višeznačnost. I obratno, kad se apelativ onimizira, dobiva se nova riječ, ime.

I obrnuto

Isto tako, znamo li da glas *a* u riječi *stáblo* potječe od izvornoga **ъ* (koji je uvijek kratak), znamo da tu *´* ne može biti izvoran naglasak (stariji je naglasak *stà blo*). I obrnuto, znamo li da glas *a* u genitivu *mà ka* potječe od izvornoga **a* (koje je uvijek dugo), znamo da *`* tu ne može biti izvoran naglasak (*a* bi pred naglaskom, tj. kao uzlazno, moralo biti dugo, a dug bi morao biti i N. *māk*) te znamo da varijanta *māka* mora biti starija.

6.3.3. Primjeri francuskih suprotnih konektora iz građe

Odabrana je građa ponudila sljedeće primjere suprotnih konektora: *par contre, mais, inversement, à l'inverse, au contraire, par ailleurs, cependant, il en va tout autrement, contrairement à cela, en revanche, d'une part – d'autre part, d'autre part, d'un autre côté, d'un côté – de l'autre (côté), ou, à l'opposé, par contraste, et, or, quant à.*

Iako je u francuskome jeziku uobičajeno konektore na početku rečenice odvajati zarezom, u građi nalazimo i primjere uporabe koji pokazuju suprotno. U drugome se primjeru *par contre* ne odvaja zarezom, nego biva pripojen sintagmi *dans les phrases à verbe quelconque* nakon koje slijedi zarez, što je u skladu s francuskom interpunkcijom u kojoj je dopušteno zarezom odvajati dijelove rečeničnoga ustrojstva poput, kao u ovome primjeru, priložne oznake mjesta.

Par contre

Par contre, dans une phrase à verbe avoir « possessif » ou à verbe support, le déterminant est indéfini ou possessif réfléchi : (...)

Par contre dans les phrases à verbe quelconque, ce complément est analysable dans le cadre du groupe nominal où il figure (*J'ai résumé le commentaire qui est personnel à Jean sur cette élection*) et n'a pas de rapport avec le verbe principal ni avec le sujet de celui-ci, d'où le possessif non réfléchi.

En français, **par contre**, où l'information sémantique est dirigée vers les noms, on préférera un autre découpage du monde: les noms les plus répandus (les noms de base) ont la forme de lexèmes monoradicaux n'ayant pas besoin d'être spécifiés davantage en ce qu'ils précisent directement de quelle entité concrète il s'agit (Herslund 1997: 30 ss.; Baron 2000: 63 ss., 2003: 34 ss.).

Mais

Cette belle cohérence pourrait faire préférer cette analyse à la précédente ; **mais** elle a l'inconvénient de n'être pas généralisable : alors que l'adjectif personnel peut figurer dans toutes les constructions, le nom personnel et le pronom sont beaucoup moins réguliers : (...)

Mais on écartera cette idée pour deux raisons : 1) la notion de possession n'est pas en jeu dans les expressions à verbe support : il n'y a pas de différence de sens significative entre *Max émet une opinion personnelle* et *Max émet son opinion personnelle* ; 2) dans les phrases où intervient un sens de possession, c'est-à-dire avec avoir et des noms concrets, si l'on supprime l'adjectif personnel, le sens est modifié : la phrase *Max a une voiture personnelle* veut dire autre chose que *Max a une voiture*, elle peut même signifier que Max n'est pas le possesseur de la voiture, que celle-ci est simplement mise à sa disposition, ce qui veut dire que *personnel* a un sens et n'est pas un simple ajout grammatical.

Inversement

Inversement, il existe des constructions où personne n'est pas remplaçable par un pronom : (...)

Inversement, le passage à l'opinion devrait être difficile pour un verbe comme regarder, étant donné qu'il relève de la perception active, or les exemples ne manquent pas.

À l'inverse

À l'inverse, *-el* et *-eux* sont plus fréquents dans le corpus Web, et leurs taux de croissance y sont conséquemment plus faibles.

Les langues qui, **à l'inverse**, ne lexicalisent pas ce composant dans leurs verbes de mouvement centraux, sont de type exocentrique: la racine verbale est assez indifférente en ce qui concerne l'entité qui bouge et accepte normalement toutes sortes de sujets (ou d'objets).

Au contraire

Au contraire un lien de parenté n'est pas interchangeable, c'est une relation fixe et déterminée par des structures indépendantes des individus.

Il convient **au contraire** de s'interroger sur la spécificité de l'IN par rapport à la prédication canonique.

En français, **au contraire**, c'est la lexicalisation de la CONFIGURATION, à savoir l'aspect visible, des objets qui permet de dissocier les mots d'un paradigme les uns des autres.

Par ailleurs

Par ailleurs la définition « se dit de ce qui appartient en propre à quelqu'un » n'est pas un hasard.

Par ailleurs, *-ier* est rare dans *cismefnéphro*.

Par ailleurs, l'hétérogénéité de la représentation permet d'éviter la successivité des processus.

Cependant

Il est rare **cependant** que l'on s'attache aux indices qui, dans le contexte plus ou moins immédiat, signalent, délimitent, ce type d'énonciation rapportée, alors que bon nombre d'études portent sur les verbes « introducteurs », lorsqu'il est question du discours direct ou du discours indirect.

Cependant, l'étude de courbes mélodiques croisées avec un classement des actes illocutoires ouvre des perspectives d'analyse là où la syntaxe est limitée.

Cependant, dès le XVIe, les consonnes devant *s* sont restaurées (*coq* vs *coqs*, *drap* vs *draps*), sauf dans certains mots très courants (*tous*, *gens*).

Il en va tout autrement

Il en va tout autrement quand le phénomène d'apposition touche deux groupes nominaux (GN) tous deux déterminés.

Il en va tout autrement de l'adjectif multiple qui introduit l'idée de dispersion, comme nous le verrons dans le détail plus loin.

Contrairement à cela

Contrairement à cela, l'auxiliaire *have* 'avoir' ne traduit pour sa part, lorsqu'il est employé avec le même verbe lexical, par exemple *gå* 'marcher', *svømme* 'nager', ou *flyve* 'voler' qu'une activité tout à fait indépendante du but à atteindre.

En revanche

En revanche, dans les enchaînements où les deux GN, quels que soient leurs déterminants respectifs, peuvent l'un et l'autre fixer une référence, c'est toujours le premier, même s'il n'est pas le plus identificateur des deux, qui supporte cette charge référentielle.

En revanche, *-el* a un iP plus élevé dans le corpus médical que dans Le Monde, avec un nombre de types et d'hapax eux aussi plus élevés ; *-el* semble donc effectivement plus productif dans le corpus médical : alors qu'il est déjà plus loin dans sa courbe de croissance, il continue à un taux d'accroissement plus élevé.

Dans le cas du déterminant démonstratif, **en revanche**, cette supposition fait défaut et la relation intersubjective entre les deux interlocuteurs est invoquée pour réguler le processus

de repérage référentiel, dans ce sens que le locuteur invite l'allocutaire à faire intervenir une expérience commune en vue du repérage du référent (De Mulder 1997 : 188).

D'une part – D'autre part

D'une part, la taille des corpus, en nombre d'occurrences, doit être comparable. Si ce n'est pas le cas, un échantillonnage nécessite des précautions pour préserver la cohésion des sources, qui influe sur leur distribution lexicale. Une autre possibilité, que nous n'avons pas explorée ici, est d'avoir recours à des techniques d'interpolation ou d'extrapolation des courbes de croissance du vocabulaire étudié, techniques qui peuvent être complexes si l'on veut obtenir des résultats précis (voir par exemple [Baayen, 2001, p. 173seq]). **D'autre part**, les corpus doivent représenter les dimensions que l'on veut étudier (ici, genre et domaine).

Ceci nous permet d'établir un premier classement tout à fait général des systèmes linguistiques en fonction du caractère des informations qu'ils codent dans leurs lexèmes centraux: **d'une part**, nous avons les langues où le poids lexical est localisé au centre de la proposition, dans le verbe - nous les qualifierons de langues *endocentriques* - et **d'autre part**, on trouve les langues où les informations convergent vers les unités « excentrées», à savoir les noms, les verbes ne conservant alors qu'un sens général assez diffus - ce sont les langues *exocentriques* (Herslund & Baron 2003).

D'autre part

D'autre part, avec ce N en apposition, le groupe support a nécessairement un déterminant défini (ou possessif).

D'un autre côté

D'un autre côté, il peut être l'objet d'une extraction ou d'une restriction : (...)

D'un côté – de l'autre (côté)

La mise en avant de discours mixtes et de l'arrimage énonciatif brouillé par les indices co(n)textuels s'appuie sur la dualité intrinsèque des temps concernés par la concordance : **d'un côté** l'imparfait, temps du passé d'aspect sécant, **de l'autre** le présent, temps du présent d'aspect sécant.

D'un côté, une récurrence inhérente à l'organisation du langage et du discours conduit à la répétition obligée de phonèmes, de mots, de tours, d'expressions dont la liste, pour fournie qu'elle soit, est finie. **D'un autre côté**, afin de parer ce qu'a de fastidieux le ressassement d'un propos déjà tenu et connu, par un principe d'économie, se manifeste une propension à abrégé la formulation de ce qui est à dire.

Ou

Uporabu rastavnoga veznika *ou* u konektorskoj funkciji tumačimo kao kombinaciju značenja suprotnosti i pribrojnosti, tj. dodavanja, međutim smatramo da u ovome primjeru suprotno značenje dominira.

Ou aussi à Paul ?

Ou la ponctuation, qui le plus souvent marque, d'une manière ou d'une autre, le côté « à part » du terme apposé ? Ou encore la référentialité plus forte de l'un des deux ? Ou, en dernier ressort, le sens ?

À l'opposé

À l'opposé, le concept de l'« autre » définit ce qui est différent et souligne la spécificité d'un objet ou d'un ensemble d'objets par rapport à d'autres objets.

Par contraste

Par contraste, premier ne tolère pas cet emploi « absolu » (53).

Par contraste, les noms de rôle coïncidant avec principal ne désignent pas des fonctions aux limites aussi nettes.

Et

Et il y a bien une ambiguïté sous (27. b), selon qu'on peut ou non commuter *dans* avec *par* ou à *cause*

de — comme en (27. a) — ou selon qu'on peut relier ou non l'idée verbale au syntagme prépositionnel au moyen de *être* ou *consister*.

Et si **Paul n'a pas l'index de large*, tout de même *il a toujours son index de levé*, et même *l'index de levé*.

Et dans (15), l'accumulation des relatives apporte la justification discursive de la mise en relief du référent de cet Arabe ; après une première relative purement informative (qui labourait) (...)

À titre indicatif, lorsque l'on élimine ces mots du corpus presse, sa taille descend de 27 531 441 à 26 531 554 occurrences et de 201 571 à 88 892 types. Et dans le corpus cismef-signes, la liste d'adjectifs non filtrés comprendrait 43 785 types (21 659 une fois filtrés), et la liste de noms 40 514 (38 025).

Or

Dans cette optique, il est clair que le prédicat identifiant se démarque surtout par rapport aux segments détachés adjectivaux et participiaux, et par rapport aux constructions absolues, qui tous jouent un rôle important dans la composante informationnelle, pour la structure thème-rhème et la cohésion textuelle (voir aussi Blumenthal, 1980 ; Neveu, 1998a et b), et qui tous sont relativement mobiles dans la phrase.

Or, dans l'optique qui est la mienne, où je cherche à isoler des invariants répondant aux critères discutés ci-dessus, et où le critère de déplacement n'apparaît pas comme critère définitoire, il est clair que le type équatif sera retenu.

La phrase (18) a ceci de remarquable que l'apposition frontale n'a pas le sujet de la phrase pour antécédent, mais un clitique datif. Or dans la phrase (18) tout à fait acceptable, il existe bien une relation anaphorique entre l'apposition frontale et le clitique datif.

En effet, dans les cas où le groupe nominal est un pronom tonique défini ou un nom

propre, une expansion non appositive est exclue ; or, le GI n'est de toute évidence pas une apposition, vu les caractéristiques intonatives de l'IN.

Quant à ...

L'attribut verbal apparaît en effet lié au sens perceptif, tandis que l'attribut nominal tend plutôt à se concentrer sur l'opinion et n'exprime en fait qu'exceptionnellement la perception. L'adjectif, *quant à lui*, apparaît dans une position intermédiaire pouvant s'associer aussi bien à la perception qu'à l'opinion, mais, comme on l'a vu, présente une variation interne liée à la nature des propriétés désignées : plus la propriété est permanente, plus la structure penche vers l'opinion (Olsson [1976]).

Dans l'exemple (6), simple entre dans la mise en place du contraste posé entre une promesse et un serment solennel. La seconde de ces opérations est présentée comme renchérisant sur la première, et simple sert à confirmer que la première opération représente bien un stade inférieur par rapport à l'autre. L'exemple (7), *quant à lui*, présente deux groupes prépositionnels juxtaposés.

6.4. Dopusni konektori u znanstvenome diskursu

Dopusnim se konektorima izražava dopusnost. Logička kategorija dopusnosti može se podijeliti na uzročnu dopusnost, pri kojoj se suprotnost udružuje s uzročnošću, i uvjetnu dopusnost, pri kojoj se suprotnost udružuje s uvjetom (Silić 2007: 349). Ona podrazumijeva ostvarenje jednoga sadržaja unatoč tome što je on u suprotnosti s drugim sadržajem (Silić 2007). Dopusnost podrazumijeva da i uz ispunjavanje određenoga uvjeta nije postignut očekivani rezultat (Barić i dr. 2005: 511).

Dopusnim se konektorima, kao i suprotnim, koristi u tekstovima znanstvenih članaka u dijelovima u kojima se jasno ističe argumentacijski tip teksta. Često se dopusnim konektorima uvode rečenice kojima se „*priznaju oporbena stajališta kao razlika u mišljenjima ili kao uvod u pobijanje*“ (Oraić Tolić 2011: 365). Evo nekoliko primjera (prvo iz hrvatskoga dijela građe, a zatim iz francuskoga dijela građe):

Schema *međutim ipak* jest sadržana i u tipičnom značenju.

(Za uvod bi mogao, kao mala vježba, poslužiti jedan naslov Nedjeljka Fabrija: »Sva moja 'vježbanja života' u *riječkoj Taliji*«. U njem rod i broj triju imenica nisu sporni pogotovo što u njihovu određivanju pomažu odredbene riječi.) *No, ipak* je potreban komentar.

(Semantička polja koja razlikuju Kluge, Green, Matasović i Stender-Petersen u nekoliko se elemenata preklapaju s mojom klasifikacijom. Zajedničko slaganje vidljivo je u postojanju semantičkih kategorija koje se odnose na ratovanje ili politiku te na trgovinu.) S obzirom na materijal, mislim da *ipak* ne postoje indicije za pretpostavku o posebnoj kategoriji riječi koje se odnose na umjetnost i obrt (Kluge, Stender-Petersen) ili umješnosti (Green), niti osnova za seman tičku kategoriju konfiguracije zemljišta (Matasović), oznake za geografska područja (Stender-Petersen) ili polja i šume (Kluge, kao dio 3. kategorije).

Tout de même, on peut douter de l'acceptabilité de groupes nominaux où simple serait associé à des noms contenant en eux-mêmes l'idée d'un degré supérieur (...)

Force est de constater que, depuis les polémiques des années 20-50, la stylistique de la langue défendue par Bally a été complètement supplantée par la stylistique individuelle, de sorte que (ou parce que) la notion de style collectif en vigueur dans les arts plastiques s'est effacée au profit de la « parole singulière » de l'auteur.

Néanmoins, le tableau suivant montre que dans deux des trois sous-corpus analysés les occurrences du *ça* déictique de discours représentent environ la moitié des occurrences du pronom neutre (...)

6.4.1. Tablični prikaz dopusnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 6: Dopusni konektori

hrvatski	francuski
ipak	pourtant ⁶⁶ , toutefois ⁶⁷ , néanmoins ⁶⁸ , pour autant ⁶⁹ , tout de même ⁷⁰ , cependant, force est de ... que, il n'en reste pas moins que
pa ipak	et pourtant
unatoč (tomu) ⁷¹	en dépit de ⁷² , cela dit
premda	bien que
... jest ⁷³	certes, il est vrai (que), même si ⁷⁴

Podjela hrvatskih dopusnih konektora prema formalnim obilježjima:

a) veznici i veznički izrazi: *pa ipak*, *premda*

b) prilozici: *ipak*⁷⁵

⁶⁶ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *ipak, međutim*

⁶⁷ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *ipak, uza sve to, pri svemu tom, ali, međutim*

⁶⁸ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *ipak, pri svemu tome, međutim*

⁶⁹ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *ipak, kako bilo da bilo*

⁷⁰ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *(pa) ipak, uza sve to*

⁷¹ U tom se značenju, ali u vezničkoj funkciji u korpusu javljaju *malgré* i *nonobstant*.

⁷² *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987): *usprkos, pored svega*

⁷³ Na sličan način dopusnost uvodi i vezno sredstvo *istina ... ali*, kao mogući ekvivalent francuskome *il est vrai que*, no ono nije zabilježeno u hrvatskome dijelu građe.

⁷⁴ Sva tri navedena vezna sredstva uvode dopusnost za određenu tezu koja je samo privremeno postavljena i prihvaćena, no koja se u nastavku pobija.

⁷⁵ Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) *ipak* je prilog, a prema *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* (Anić 2003) prilog i čestica.

- c) čestice: *jest*⁷⁶
- d) prijedložni izrazi: *unatoč tomu*
- e) imenske sintagme: -
- f) glagolske konstrukcije: -

Podjela francuskih suprotnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *bien que, et pourtant*
- b) prilozi i priložni izrazi: *pourtant, toutefois, néanmoins, tout de même, cela dit ?, cependant, certes, même si*
- c) prijedložni izrazi: *en dépit de*
- d) glagolske konstrukcije: *il est vrai (que), force est de ... que, il n'en reste pas moins que*

Činjenica da bi se pojedini francuski konektori mogli u hrvatskome jeziku zamijeniti s *ali* i *međutim* govori o uskoj povezanosti kategorija suprotnosti i dopusnosti.

6.4.2. Primjeri hrvatskih dopusnih konektora iz građe

Najčešće se kao dopusni konektor u građi javlja *ipak*. Uz njega su zabilježeni i *unatoč tomu* te *premda*. Izdvajamo i uporabu izraza *jest* i u vezničkoj i u konektorskoj službi, kao uvod u izražavanje dopusnoga značenja izraženoga suprotnim (dopusnim) veznim sredstvima, kao npr. *ali, no* i *međutim*. U građi nisu pronađeni dopusni konektori *uza sve to, usprkos tome, bez obzira na to* i *svejedno*.

Za konektor *premda* bilo je teško razlučiti radi li se o vezničkoj ili konektorskoj uporabi. Primjer koji navodimo u nastavku (vidi dolje) može se smatrati konektorom zahvaljujući odnosnoj zamjenici *to* u anaforičkoj ulozi, za razliku od sljedećega primjera u kojemu je *premda* u vezničkoj ulozi:

Premda je jedno od teorijskih polazišta ovoga rada bila Taylorova tvrdnja o slabijem ustroju pridjeva i glagola mehanizmom *razrade* od imenica, i premda je riječ o premalom uzorku leksičke građe da bismo mogli donositi općenite zaključke, analiza upućuje na drukčije moguće zaključke.

Ipak

Ipak, mogu se uočiti neke razlike.

Ipak, valja imati na umu da se Croftova (1991) postavka temelji na primjerima iz raznih jezika koji sadrže isključivo egzistencijalne glagole – *biti/ne biti*, odnosno *imati/nemati*.

⁷⁶ Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* (2000) *jest* kao čestica potvrđuje ono što je sugovornik izrekao.

Pa ipak

Pa ipak, to ne stoji, ne samo zato što bi to fonetski poprilično kompliciralo stvari (te bi trebalo pretpostavljati fonetski različite akutirane i cirkumflektirane nenaglašene duljine još u zadnjoj fazi praslavenskoga), nego i zato što se stara opreka po duljini kod nekih sufikasa vidi iako je usklonidbi, glagolskim i većini drugih sufikasa ujednačena.

Pa ipak, to se čini najvjerojatnijim rješenjem.

Unatoč tomu

Unatoč tomu i u hrvatskome realističkome romanu, iako nije u potpunosti uspio ostvariti razvijenost europskoga realizma, zbog društvenih prilika i činjenice da su hrvatski realisti u vlastitoj tradiciji imali jedino Augusta Šenou, ipak je prisutna balzakovska ideja o stvaranju novih, urbanih tipova – studenata, činovnika, birokrata, policajaca, političara, umjetnika, a u djelima Vjenceslava Novaka i radništva, koje najavljuje rast kapitalizma, neraskidivo od urbanoga tkiva u romanima, primjerice Balzaca i Zole.

Premda

Završni fonem ima različit status, jednom je nastavak za N jd., jednom završetak osnove, jednom nastavak za N mn. m. r. itd. (npr. -i u primjerima *Novi, žiri, trnci*). Premda to nije metodološki najispravnije, uzeto je namjerno iz didaktičkih razloga upravo zato što se dočetak, bez obzira na to bio on nastavački ili osnovski, vezuje uz rod (odatle se imenice na -a proglašuju ženskim rodom).

Može se pretpostaviti da su značenja nekih višeznačnica na putu da se osamostale, ali je ovdje dovoljno da utvrdimo da nove riječi mogu nastati i depolisemizacijom. Premda ona pripada dijakronijskim istraživanjima, postoje slučajevi, doduše vrlo rijetki, da se nastanak homonima može pratiti i sinkronijski zahvaljujući semantičkomu posuđivanju, za što je ilustrativan primjer ekonomskoga naziva *medvjed* 'burzovni špekulant' koji je u hrvatski ušao kao semantička posuđenica iz engleskoga.

Jest

Tržnica kao gradski prostor u kontrastu je s "prirodnim" okruženjem u kojem obitava poetski subjekt, stvaranim iz zbirke u zbirku amplifikacijom i ponavljanjem stalnih motiva, ali ono bi se samo uvjetno moglo nazvati prirodom. Ono jest iscertano različitim elementima i ciklusima prirodnoga svijeta, kao što su more, ptice, zvijezde, šuma, kiša, vjetar, sunce, promjena godišnjih doba, dana i noći, vremenskih prilika itd., ali oni u *svijetu teksta* bivaju apstrahirani i podvrgnuti metaforičkom preoznačavanju te tjelesnom i mentalnom prožimanju s lirskim sugovornicima i metajezičnim pojmovima pa cijeli prostor zadobiva vrijednost irealnoga.

Petranović jest za »narodni jezik« kao književni jezik, pa i za zajednički književni jezik, no ne za Karadžićev jezik odnosno njegov jezični model kojim bi se prekinuo kontinuitet sa srpskom književnojezičnom poviješću (...)

Konceptualna metafora aktivna u osnovi primjera (11) – (13) jest ZNATI JE VIDJETI ili, preciznije, NE ZNATI JE NE VIDJETI. Međutim, specijalizacijom značenja za upotrebu u znanstvenoj terminologiji, domena NEDOSTATKA VIDA (SLJEPOJ A)

preslikava se na dio domene NEDOSTATKA INTELEKTUALNOG SHVAĆANJA (PLANIRANO USKRAĆIVANJE ZNANJA) u slučajevima posebne upotrebe u terminologiji znanstvenih istraživanja.

6.4.3. Primjeri francuskih dopusnih konektora iz građe

U građi se u konektorskoj funkciji javljaju *toutefois*, *pourtant*, *et pourtant*, *néanmoins*, *pour autant*, *tout de même*, *bien que*, *en dépit de*, *cela dit*, *force est de ... que*, *il n'en reste pas moins que*, *certes*, *il est vrai que*, *même si*.

Pojedina vezna sredstva (Riegel, Pellat i Rioul 1999 : 620) poput *certes*, *il est vrai* uvode dopusnost za neku tezu koja je nakratko prihvaćena, ali iza nje dolazi druga teza koja je pobija (a uvodi se suprotnim veznim sredstvima kao npr. *mais*). Isto svojstvo u pojedinim slučajevima pokazuje i *même si*, pa ga pridružujemo toj skupini. No treba dodati da je građa ponudila primjere za *certes* i *il est vrai* i u konektorskoj i u vezničkoj funkciji, dok se *même si* pojavljuje isključivo u vezničkoj funkciji.

Toutefois

Notons **toutefois** que ce terme de linguistique cognitive, de plus en plus utilisé, recouvre en fait des aspects assez divers de l'approche de la langue et des textes et qu'on s'intéressera évidemment ici en priorité à ce qui concerne, tant en production qu'en réception, la gestion de la cohérence textuelle.

Toutefois, la phrase : Regimbart en sortait entraîne une interprétation purement « descriptive », en cohérence avec une certaine lecture du contexte antérieur : avant que Frédéric ne soit entré dans la boutique, il aperçoit Regimbart qui en sort.

Toutefois la question n'est pas résolue de formes comme *paquet* [pak' e] (~ [pak'e]).

Pourtant

Pourtant, je considérerai au départ, ce qui n'est pas du tout classiquement structuraliste, que le pragmatique prime le syntaxico-sémantique, et qu'ainsi l'apposition doit être cernée d'abord comme un acte de langage, une stratégie discursive, laquelle commande le choix au niveau lexico-sémantique, qui à son tour contraint les configurations formelles (voir Neveu, 1998a : 65 15).

Nous avons **pourtant** relevé des cas très marqués d'hésitations entre un ou plusieurs référents.

Pourtant l'ampleur de la tournure excède de beaucoup ce seul champ.

Et pourtant

Et pourtant, dès lors qu'il reste contenu en soi, le même comportement s'avère non seulement licite mais obligé, nécessaire, vital.

Et pourtant, dès lors qu'il reste contenu en soi, le même comportement s'avère non seulement licite mais obligé, nécessaire, vital.

Et pourtant : contrairement à (6iii), le type (6i-ii), qui n'implique pas de noms de « parties du corps » et ne connaît pas l'article défini, exige à nouveau de son prédicat secondaire qu'il décrive un état précaire : *elle avait sa fille tout à fait remarquable / *elle avait sa -place très confortable.

Néanmoins

Les genres comportent **néanmoins** des invariants qui tiennent au « matériau » : les *topod* dans lesquels l'écrivain puise, et aux « solutions formelles » : les modes ou types discursifs (narratif/descriptif/argumentatif/dramatique, etc.).

L'important demeure **néanmoins** que ce niveau cohyponymique français, où l'on trouve notamment les structures nominales complexes N prép N, fréquentes autant que productives dans les langues romanes, est plus spécifié que le niveau co-hyponymique danois, avec notamment des noyaux plus diversifiés (...)

Pour autant

Pour autant, la parole intérieure n'est pas exclusive et la coexistence est de règle dans le dédoublement (ou plus) du circuit verbal mental quand la restitution du discours externe est confrontée au discours poursuivi par l'auditeur qui court deux propos à la fois, écoutant d'une oreille tout en faisant ses commentaires in petto, prolongeant au dedans les parties et réparties d'un dialogue venu du dehors. (endophasie et linguistique LF)

Pour autant, les données empiriques et les processus qui font consensus ne se sont pas constitués ex nihilo. (loi de trois consonnes LF)

Tout de même

On retiendra **tout de même** quelques éléments de certitude.

Tout de même, on peut douter de l'acceptabilité de groupes nominaux où *simple* serait associé à des noms contenant en eux-mêmes l'idée d'un degré supérieur : *un simple trésor, un simple palais, une simple apothéose, une simple exaltation, un simple festin, une simple extase*, etc.

Bien que

(*Seulement* tend à exclure *simple*, comme si les deux éléments étaient excessivement redondants l'un par rapport à l'autre, alors que *ne... que* est compatible avec ce même adjectif.) **Bien que** ce ne soit pas le propos principal de cet article, on peut s'attarder un instant sur ce point, qui concerne non seulement *ne... que* et *seulement*, mais aussi *seul, simple* et *simplement*.

En dépit de

En dépit de ce constat, ces résultats montrent clairement que les séances d'apprentissage ont bénéficié aux élèves du groupe expérimental : l'apprentissage de la procédure analogique les a aidés à mieux écrire les formes en *-er* ainsi que les PP-*ée* employés avec le Vaux être.

Cela dit

En revanche, on ne peut manquer de s'interroger sur le fait que, dans les chapitres 5 et 6 de *La transparence intérieure*, la problématique antérieure est brutalement passée sous silence. **Cela dit**, même avec le monologue auto-rapporté ou avec le monologue autonome, il semble que la supériorité de la troisième personne sur la première ait toujours cours, puisque Cohn considère qu'avec le mouvement vers le monologue autonome, l'auteur va vers des impasses narratives (cf. la facticité des actions rapportées par le « je » in *LSC*, *La nauasée* ou *Les derniers jours d'un condamné à mort* [Cohn 1981 : 238-243]), et que le lecteur est aux prises avec une dommageable absence de repères.

Force est de ... que

La question centrale, posée par Bakhtine, reste l'articulation entre le singulier et le collectif, entre le discours individuel et la sphère sociale de la langue comme institution. **Force est de constater que**, depuis les polémiques des années 20-50, la stylistique de la langue défendue par Bally a été complètement plantée par la stylistique individuelle, de sorte que (ou parce que) la notion de style collectif en vigueur dans les arts plastiques s'est effacée au profit de la « parole singulière » de l'auteur.

Il n'en reste pas moins que

Ce type d'interaction des divers sous-systèmes n'est guère facile à analyser, dans la mesure où il faudrait disposer d'une bonne connaissance des grands principes de fonctionnement de chacun des niveaux, ce qui est loin d'être le cas. **Il n'en reste pas moins que** la description de l'aspect « global » est une tâche fondamentale, qui concerne tous les aspects de la cohérence textuelle.

Certes, Cohn reconnaît que le MI parcourt tous les degrés de l'authenticité, du mensonge à la sincérité la plus absolue, **il n'en reste pas moins que** la valeur du psycho-récit est intrinsèquement supérieure

au MI (sous l'angle de la vérité), parce que seul le narrateur-créateur est en capacité d'approcher les processus de la pensée, derrière le langage.

Même si

L'existence de cet emploi mémoriel du démonstratif, **même si** elle constitue un progrès dans le processus de grammaticalisation, ne suffit toutefois pas pour assigner à *ce* le statut d'article défini.

Même si les arguments présentés n'ont pas tous le même poids ni la même pertinence, nous espérons néanmoins avoir réussi à montrer que, sans « plus », l'énoncé *Hier, à midi, il pleuvait* est incomplet.

Même si le travail sur des points isolés a montré son intérêt et apparaît comme incontournable si l'on ne veut pas en rester aux visions trop globalisantes et aux tentations quelque peu irréalistes de construire un

modèle « complet » de la cohérence du texte, il n'en reste pas moins que l'étude des diverses marques et, dans cette étude, la prise en compte des aspects cognitifs, ont rapidement mis en lumière la nécessité de prendre en considération de multiples facteurs

qui entrent en jeu dans les opérations de production et de réception, facteurs qui relèvent de niveaux différents de l'analyse.

Certes

Certes, selon Fournier (1998), l'application de la règle n'est pas systématique, et l'on rencontre des « négligences » et des « exceptions », notamment dans les cas particuliers de cette règle. Mais, dans les manuscrits et les imprimés des auteurs classiques que nous avons étudiés, nous observons une tendance générale à accorder le participe passé avec l'objet antéposé, même dans des textes antérieurs aux Remarques de Vaugelas, qui est venu confirmer un usage déjà répandu et le renforcer.

Certes, l'usage moderne est déjà présent dans les textes de la période classique et l'on peut relever de nombreux exemples de participes présents qui traduisent une « simultanité » avec le prédicat principal qui les suit, de même que sont très bien attestées les formes composées, qui expriment l'aspect accompli ou l'antériorité. Dans tous ces cas, on peut considérer que les participes apposés relèvent du second plan

et auraient pour équivalents, du côté des formes conjuguées, des imparfaits ou des plus-que-parfaits. Il n'en reste pas moins qu'il semble difficile d'assimiler totalement cette répartition entre les deux plans à celle qui est mise en œuvre dans les textes plus modernes.

OT constitue **certes** une avancée profonde qui permet de donner un nouvel élan à la recherche, mais la théorie a ses racines dans la phonologie générative telle qu'elle est pratiquée depuis longtemps, c'est-à-dire non seulement avec des règles ordonnées, mais aussi avec des contraintes, que ce soient des contraintes sur la structure des morphèmes (Halle 1959) ou des contraintes sur l'application des règles (Kisseberth 1970a,b).

Il est vrai (que)

Il est vrai que le DIL, par définition, pourrait-on dire, ne paraît pas comporter de marques formelles (à l'exception d'incises comme disait-il) qui le signaleraient comme tel. Il n'en reste pas moins que le DIL ne peut apparaître dans n'importe quelle configuration textuelle et qu'il est d'ordinaire annoncé, « préparé ».

L'exemple (12), **il est vrai**, présente le GN Dét. simple N entre guillemets, mais ces guillemets ont-ils un rôle si décisif pour l'interprétation ?

6.5. Namjerni konektori u znanstvenome diskursu

Namjerni se konektori koriste za izricanje namjere, odnosno cilja određenog postupka ili radnje.

Skupina namjernih konektora, u usporedbi s drugim skupinama konektora, ne nudi velik broj primjera njihove uporabe u znanstvenim člancima. Donosimo nekoliko primjera francuskih namjernih konektora:

Pour ce faire, nous procéderons à une double analyse: dans une première partie, nous comparerons les verbes en considérant leur degré de précision ou de généralité, et dans

une seconde partie, nous examinerons le caractère sous-spécifié ou spécifié de leurs actants, les noms.

Il nous faut **pour cela** revenir sur la définition de la contribution aspectuelle de l'imparfait.

6.5.1. Tablični prikaz namjernih konektora u hrvatskome i francuskome

Ova je konektorska skupina ukupno gledajući najmanje zastupljena u građi ovoga rada. Kao konektor u hrvatskome se dijelu korpusa javlja prijedložni izraz *s tim ciljem*, a u francuskome su dijelu građe zabilježeni glagolska konstrukcija *c'est à cette fin que* te prijedložni izrazi *pour ce faire*, *pour cela* i *afin de*.

Tablica 7: Namjerni konektori

hrvatski	francuski
s tim ciljem	c'est à cette fin que, afin de
	pour ce faire ⁷⁷
	pour cela ⁷⁸

6.5.2. Primjeri hrvatskih namjernih konektora iz građe

Jedini pronađeni primjer namjernih konektora u hrvatskim člancima koji čine građu prijedložni izraz *s tim ciljem*.

S tim ciljem

S tim ciljem izdale su 1779. godine za tamiški Banat naredbu o ukidanju ćirilice izvan crkve i o uvođenju latinice i »općega čistoga ilirskoga jezika« u škole.

6.5.3. Primjeri francuskih namjernih konektora iz građe

Skupina namjernih konektora razmjerno je slabo zastupljena u odabranoj građi. Javlja se sljedeći konektor: *c'est à cette fin que*, *pour ce faire*, *pour cela*, *afin de*.

C'est à cette fin que

C'est à cette fin qu'ont été suggérées dans cet article des hypothèses sur la signification chronématique du squelette ou sur la conceptualisation d'une quote comme processus d'anaphore où l'environnement, verbal et non verbal, est intégré à l'unité lexicale au lieu que le sens de l'unité lexicale soit défini comme une conséquence ou une condition du contexte.

⁷⁷ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *(po)radi toga*.

⁷⁸ Ibid.

Pour ce faire

Pour ce faire, je ferai appel au modèle de la grammaire fonctionnelle de Dik (1997) qui propose une description à niveaux multiples et imbriqués de la prédication.

Pour ce faire, nous procéderons à une double analyse: dans une première partie, nous comparerons les verbes en considérant leur degré de précision ou de généralité, et dans une seconde partie, nous examinerons le caractère sous-spécifié ou spécifié de leurs actants, les noms.

Pour cela

Dans des travaux antérieurs (Habert et al., 2001), nous avons cherché à recenser les dimensions utiles pour la constitution d'un corpus médical diversifié. Nous avons **pour cela** repris, fusionné et complété pour nos besoins les propositions de (Sinclair, 1996) et de (Biber, 1994).

(Passons maintenant à l'examen détaillé des inférences que l'on peut associer à un énoncé à l'imparfait en co(n)texte.) Il nous faut **pour cela** revenir sur la définition de la contribution aspectuelle de l'imparfait.

Afin de

Il se pourrait donc fort bien qu'un verbe comme regarder refuse certains types d'AO parce qu'il n'a pas les propriétés sémantiques requises. **Afin de** vérifier ceci, il convient tout d'abord d'examiner la façon dont s'organisent les rapports entre les différents types d'AO et les sens des verbes concernés.

6.6. Načinski konektori u znanstvenome diskursu

Pojedini načinski konektori pokazuju značenjska preklapanja sa skupinama objasnidbenih i pribrojnih konektora: primjerice načinskim se konektorima *na taj način*, *tako* i sl. dodatno objašnjava prethodni sadržaj, dok se konektorima poput *isto tako* na temelju sličnosti dodaje, pribrojava novi element. Kod većine načinskih konektora prisutno je i značenje usporedbe na temelju sličnosti (*na isti način*, *isto vrijedi za*, *jednako je*, *de la même façon*, *de la même manière*, *il en est de même pour*).

U znanstvenome članku načinski se konektori javljaju u središnjim dijelovima njegovog teksta. Za načinskim konektorima autori znanstvenih članaka posežu često pri analizi primjera kada žele uputiti na sličnosti između pojedinih jezičnih pojava. Za ilustraciju navodimo nekoliko primjera:

Slično je i s glagolom *živjeti* uz koji su imenice *život*, *dan*, *trenutak* i *sekunda* obvezatno modificirane

(*živjeti svoj/vlastiti/diovlji život*, *živjeti život samotnika*, *živjeti svaku sekundul/svaki trenutak/ svaki dan kao da ti je zadnji*), dok modifikacija uz akuzativne dopune *pjesma* i *vjera* nije obvezatna.

Takav je slučaj s prenošenjem sufiksa *-y* u pseudoanglizmu *деливери*, s dodavanjem hrvatskoga sufiksa *-k-* u anglizmu *multinacionalka* te s ruskim sufiksima *-ир-ова-* i *-н-* u anglizmu *спонсировать* ili *спонсирование*.

6.6.1. Tablični prikaz načinskih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 8: Načinski konektori

hrvatski	francuski
tako	ainsi
slično je	il en va de même
isto se to vidi ⁷⁹	
isto vrijedi ⁸⁰	
na taj način	de cette manière, de telle façon
na ovaj način	de cette manière, de telle façon
na isti način ⁸¹	de même
takav je slučaj	c'est le cas
tako je i s ⁸²	
time ⁸³	par là, du coup
za usporedbu ⁸⁴	
	parallèlement ⁸⁵
	symétriquement ⁸⁶
	de façon semblable ⁸⁷
	dans une optique un peu différente ⁸⁸

⁷⁹ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti i *on observe la même chose*.

⁸⁰ Ekvivalent bi u francuskome bio *cela est aussi vrai/juste*.

⁸¹ Ovaj je konektor usporediv s pribrojnim konektorom *isto tako*.

⁸² Ekvivalent bi u francuskome bio *c'est aussi le cas*.

⁸³ Ovaj je konektor usporediv s konektorom *ujedno* koji pokazuje pribrojno i objasnidbeno značenje te u francuskome može imati ekvivalent *du coup*.

⁸⁴ U francuskome bi ekvivalent bio *à titre de comparaison*.

⁸⁵ U hrvatskome bi ekvivalent bio *isto tako*.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ U hrvatskome bi ekvivalent bio *na sličan način*.

⁸⁸ U hrvatskome bi ekvivalent bio *u malo drugačijem svjetlu*.

Podjela hrvatskih načinskih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: -
- b) prilozi: *tako, time*
- c) čestice: -
- d) prijedložni izrazi: *na taj način, na ovaj način, na isti način, za usporedbu*
- e) imenske sintagme: -
- f) glagolske konstrukcije: *slično je, isto se to vidi, isto vrijedi, takav je slučaj, tako je i s*

Podjela francuskih načinskih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: -
- b) prilozi i priložni izrazi: *ainsi, parallèlement, symétriquement, de cette manière, de telle façon*
- c) prijedložni izrazi: *dans une optique un peu différente, par là*
- d) glagolske konstrukcije: *il en va de même, c'est le cas*

Načinski konektori značenjem su bliski ponajviše pribrojnim konektorima (npr. *parallèlement, symétriquement*), ali i skupini objasnidbenih konektora (npr. *tako, time*).

6.6.2. Primjeri hrvatskih načinskih konektora iz građe

U nastavku izdvajamo primjere načinskih konektora iz korpusa: *tako, slično je, isto se to vidi, isto vrijedi, na taj način, na ovaj način, na isti način, takav je slučaj, tako je i s, time, za usporedbu*. Primjećujemo da u gotovo svakome primjeru ima značenja usporedbe.

Tako

Sljedeći primjer donosi neprimjereno odvajanje zarezom priložnoga izraza *tako* u konektorskoj funkciji koji se nadovezuje na ono što je izrečeno u prethodnoj rečenici. U ostalim se primjerima *tako* piše ispravno, bez odvajanja zarezom.

Jedan je od zaključaka i da isti jezični izraz često aktivira istovremeno više od jedne metafore ili metonimije. Tako, Lakoff (1998) uočava paralelnost pojava triju metafora i jedne metonimije u tumačenju faraonova sna iz *Knjige postanka*.

Tako ćemo u nje primjerice naći mnoge pridjeve sa sufiksoidom *-lik* (*muzolik, dlanolik, slapolik, suzolik, snolik*), glagole *rasprozoriti, odjezeriti*, imenice *noćivo, nebnice* (usp. *zemunice*), *kukuruzojed, medojed, strahopija, nebotres*, štogod *zeleno* u Žagarove može biti *noćnozeleno, zimzeleno, smrtnozeleno, srebrnozeleno*, onaj koji ima volujske oči *volook* je, *rosna* životinja *guar* komponirano može biti *ja-guar* i *ti-guar*, sloboda u srastanju iznjudruje *nemavremena, mjesječveljuske* i sl.

Tako nastaju pseudoanglizmi kod kojih se izostavljaju grafemi ili ligaturni znakovi, ili elementi sintagme iz modela, a dodaju novi grafemi koji u jeziku davaocu u tim nazivima

ne postoje, npr. u kratici *C & F* izostavlja se ampersand i umjesto njega koristi grafem <A>.

Tako frazem *pružiti (dati) ruku* komu može ostvariti značenje 'pomoći komu' te je istovjetan talijanskima *porgere la mano a qualcuno* i *dare una mano a qualcuno*.

Tako je primjer *odmahnuti/odmahivati rukom* ('ostaviti/ostavljati što; odbaciti što s prezirrom') utemeljen na slici geste prezirnog odmahivanja rukom prema *komu* ili *čemu*, koje, što nije vrijedno pažnje.

Vezni izrazi *slično je* i *isto se to vidi* uz načinsko značenje izražavaju i pribrojno značenje jer se njima služi pri nizanju, to jest dodavanju primjera za izrečene tvrdnje ili uočena pravila.

Slično je

Slično je, premda ne jednako, u n. p. C (*bogôf* ali *grādôf/gradôf*). (Oblik *grādôf* u n. p. C postaje analogijom prema *pūžôf* (B) umjesto starijega *gradôf*.)

Slično je i s glagolom *živjeti* uz koji su imenice *život*, *dan*, *trenutak* i *sekunda* obvezatno modificirane (*živjeti svoj/vlastiti/divlji život*, *živjeti život samotnika*, *živjeti svaku sekundu/svaki trenutak/ svaki dan kao da ti je zadnji*), dok modifikacija uz akuzativne dopune *pjesma* i *vjera* nije obvezatna.

Isto se to vidi

Isto se to vidi i u Bednji gdje prema izvornom *grođjev* < *gradôv imamo i sekundarno *grōdev*, analogijom *gespedôrev* (B).

Isto vrijedi

Isto vrijedi za oblik *pisūmo, što nam pokazuje litavski oblik *piešēmas* 'crtanje', koji je nastao iz istoga baltoslavenskog jedninskog oblika.

Isto vrijedi i za dopunu u dativu koja se u rijetkim slučajevima ipak može pojaviti uz faktitivni izraz.

Na taj način

Na taj način izjednačava se kvalifikacija stupnjeva adaptacije na fonološkoj i morfološkoj razini s kvalifikacijom stupnjeva adaptacije elipse te se ujedno kao i na spomenutim razinama, može kvalitetnije razlučiti razlika između kompromisne replike i one koja je u potpunosti prilagođena sekundarnom adaptacijom odnosno trećim stupnjem elipse.

Na taj način jedan djelić ekstravagantna jezika A. Žagar – iz neke druge perspektive vjerojatno bogohulno – svodimo zapravo na tek mali zahvat, na *pomak u zamjenicu*.

Na ovaj način

Na ovaj način se odvija nesmetana komunikacija i sugovornik može pravilno interpretirati započeti izričaj i ispravak.

Na isti način

Na isti način Kopitar tumači važnost narodnih pjesama (Ivić 1926:200, 223—224) i važnost prijevoda Novoga zavjeta, daljnje temeljnoga djela Karadžićeve književnojezične reforme.

Takav je slučaj

Takav je slučaj s anglicizmima *биз, нут, лаг* odnosno *biz* i *lag* koji su transferirani na osnovi eliptičnih oblika engleskih modela.

Takav je slučaj s prenošenjem sufiksa *-y* u pseudoanglizmu *деливери*, s dodavanjem hrvatskoga sufiksa *-k-* u anglicizmu *multinacionalka* te s ruskim sufiksima *-up-ова-* i *-н-* u anglicizmu *спонсировать* ili *спонсирование*.

Tako je i s

Tako je i s prijevodom na druge jezike jer bi svaka riječ kojoj se u dvojezičnome rječniku pridružuje više istovrijednica koje međusobno nisu sinonimne bila homonimna, a ne višeznačna, a tako je i sa sintagmatskom spojivošću.

Time

Time one prekoračuju granice morfologije, odnosno narušavaju načelo jedincatosti fleksije te načelo prema kojemu je fleksija zadnji korak pri tvorenju oblika jer u njima poslije fleksije imamo još i slaganje.

Time jasno potvrđujemo prije iznesenu sumnju u Setovu tvrdnju da kod metonimija koje nastaju referencijalnom, izvanjezičnom povezanošću bliskih elemenata kao kod primjera *ham sandwich* ne postoji jedinstven shematski koncept.

Za usporedbu

Za usporedbu, njemački ekvivalenti *mögen* i *wollen* danas se upotrebljavaju podjednako često kao samoznačni i kao suznačni glagoli, glagol *mögen* čak možda i češće kao samoznačni.

Za usporedbu, prezime »Horvat« ima 1248 nositelja, među kojima su u bazi 382 osobe evidentirane kao Hrvati, a 5 kao Srbi.

6.6.3. Primjeri francuskih načinskih konektora iz građe

Donosimo primjere načinskih konektora pronađenih u građi: *ainsi, parallèlement, symétriquement, par là, de façon semblable, dans une optique un peu différente, de cette manière, de la même façon, c'est le cas.*

Ainsi

Najčešći i najtipičniji predstavnik skupine načinskih konektora zasigurno je *ainsi*.

Ainsi, en ce qui concerne son statut syntaxique et sémantique, l'adjectif personnel, au sens 1) donné dans les dictionnaires, est sans mystère : c'est un prédicat à deux arguments, qui désigne une certaine relation entre deux termes dont un humain, (...)

Ainsi, dans tous ces énoncés, personnel renvoie à la notion de personne comme entité psychologique et morale, par opposition aux phrases (4.1) où le nom *personne* a un sens physique (*Max contemple sa personne, et non psychologique* (???*Max méprise sa personne/Max se méprise*), ce qui signifie que le nom et l'adjectif pourraient se partager les rôles pour désigner dans une personne ce qui relève du physique et ce qui relève du psychologique.

Parallèlement

Svojim se značenjem konektor *parallèlement* može svrstati u red načinskih konektora ako ga uzmemo u značenju *na paralelan/usporedan način*, ali i pribrojnih konektora ako mu pripišemo značenje *jednako tako*. U rječniku *Le nouveau petit Robert* (2010) navodi se i vremensko značenje: *en même temps, corrélativement*. U svim nijansama značenja izraza *paralelno* prisutna je središnja misao povezanosti i sličnosti, što potvrđuje i *Rječnik stranih riječi* (2007): *paralelan – odgovarajući, podudaran, sličan, analogan, jednak*.

Parallèlement, il est tout à fait remarquable que les appositions frontales et elles seules développent une interprétation-liste. Je reprends en (42) un exemple de Fradin (1980) 21, où il oppose sémantiquement (42a) à (42b) : (...)

Parallèlement, à partir des formes renforcées du démonstratif *ecce ille* et *ecce iste* du latin tardif se développent en ancien français les formes *cil* et *cist*, prenant la relève pour assumer la fonction démonstrative.

Symétriquement

Symétriquement, pourrait-on dire, la « fermeture » du discours rapporté est signalée dans le contexte de droite par un retour à la scène initiale (...)

Par là

Odgovarajući hrvatski konektori su *time, tako, na taj način*, što nam pokazuje da pripada skupini načinskih konektora.

Par là, la stylistique des genres serait une sous-discipline (un « sous-genre ») de la stylistique, qui se subdiviserait elle-même en sous-ensembles définis par leurs objets : stylistique « de la prose », de la poésie, du roman, du « langage dramatique », etc.

De façon semblable

De façon semblable, mais opposée, -ien présente un taux de croissance T supérieur dans cismef-signes, mais pour un nombre de types et d'occurrences plus faible que dans *Le Monde*.

Dans une optique un peu différente

Uz označivanje načina promatranja proučavane jezične pojave ovaj konektor u manjoj mjeri ima i semantičku sastavnicu kontrastiranja (suprotnosti), kao i komponentu dodavanja (pribrojni konektor) i pojašnjenja (objasnidbeni konektor).

Dans une optique un peu différente, Talmy (2000: 221 ss.) a étudié le mme phénomène en s'intéressant, pour sa part, non pas à la *concentration* des informations, mais au *cadre* situationnel établi par la DIRECTION.

De cette manière

De cette manière on concilierait récursivité et ségrégation des niveaux (*strict layer hypothesis*).

De la même façon

De la même façon, si le complément de l'introducteur est un anaphorique comme *ce dernier*, il y a peu de chance qu'il y ait une mise en série (...)

C'est le cas

C'est le cas notamment dans cet extrait des *Mémoires* de Comynnes (...)

C'est le cas, en général, des langues romanes.

6.7. Pribrojni konektori u znanstvenome diskursu

Vežna sredstva u funkciji dodavanja (u nabranjanju) javljaju se na svim jezičnim razinama: njima se povezuju rečenični dijelovi, surečenice unutar složene rečenice i rečenice u tekstu.

Pribrojni su konektori razmjerno česti u znanstvenome članku jer je njihova glavna funkcija uvođenje dijelova teksta kojima se prethodnome sadržaju dodaju novi elementi. Sadržaji uvedeni pribrojnima nadovezuju se prema načelu sličnosti na prethodni tekst te tako stvaraju široku i čvrstu podlogu (dokaza) koja usmjeruje tijek misli/argumentacije željenome zaključku. Prema Oraić Tolić (2011: 361) upotrebljavaju se na mjestima gdje se „ideja razvija nabranjanjem, dodavanjem i nizanjem različitih aspekata i podataka; često u podjeli i klasifikaciji, naraciji, nabranjanju, navođenju primjera, analizi“.⁸⁹

U poljskome *također* postoje takve imenice i pisanje im je standardizirano u pravopisu, npr. *pepeerowiec* (od PPR).

Isto tako, one se slažu i s našom podjelom promjenâ u anglizmima – imeničkim sintagmama u kojima, sukladno definiranoj kvalifikaciji, različiti morfološki elementi

⁸⁹ Taj se opis funkcija u citiranome djelu ne odnosi samo na pribrojne konektore (aditive), nego i na sekventive i enumerative koji su ondje, prema argumentacijskim strategijama, svrstani u jednu skupinu.

preneseni iz jezika davaoca ili morfološki elementi jezika primaoca, utječu na razlikovanje stupnja adaptacije anglizama.

I poljske serije na TV Polonia pokazuju da svi glumci govore književnim jezikom, a samo u malom stupnju pojedini najmlađi likovi govore žargonom mladeži.

Le même problème se pose pour une phrase comme *Cet incident confirme Marie dans ses soupçons*, puisque l'énoncé **Cet incident confirme Marie est incorrect*; (...)

6.7.1. Tablični prikaz priložnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 9 : Priložni konektori

Hrvatski	Francuski
nadalje	de plus, ensuite
uz to	de plus, en outre
usto	de plus, en outre
dalje	par ailleurs
k tomu	en outre, de plus
također	également, aussi ⁹⁰ , en plus
i	et
i konačno	pour finir, en (guise de) conclusion
jednako tako	tout aussi bien, de même
isto tako	tout aussi bien, de même
isto je i s	il en va de même pour
osim toga	en outre, de plus, de surcroît
pored toga	de surcroît, en outre, de plus
ili	ou
dodajmo	ajoutons que
dodajemo	nous ajoutons
treba dodati	il faut ajouter
nadovezujući se na to	dans le même ordre d'idées, dans le même esprit, dans la même perspective
i još jedna razlika ⁹¹	

⁹⁰ Javlja se kao uzročno-posljedični konektor kada stoji na početku rečenice.

⁹¹ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti *ajoutons/mentionons une autre différence*.

i (obratno)	et inversement ⁹²
pri tome	ce faisant
pritom, a pritom i	ce faisant
ni	...non plus ⁹³
dodatno ⁹⁴	
isto je primjenjivo i	le même raisonnement s'applique à
slična je situacija i s ⁹⁵	
	le même raisonnement fonctionne pour ⁹⁶
	le même phénomène s'observe pour ⁹⁷
	le même problème se pose pour ⁹⁸

Pribrojni konektori koji se javljaju u hrvatskome dijelu građe prema svojim se formalnim obilježjima razlikuju od konektora iz francuskoga dijela korpusa, ponajviše kada je riječ o razlici između prijedložnih i priložnih izraza; za razliku od hrvatskih konektora koje ubrajamo u skupinu prijedložnih izraza, pojedini se njihovi francuski ekvivalenti (prema rječniku *Le Nouveau Petit Robert 2010*) svrstavaju u kategoriju priložnih izraza (npr. hrvatski prijedložni izraz *pored toga* nasuprot francuskome priložnome izrazu *de plus*). Francuski pribrojni konektori iz našega korpusa ne pripadaju skupini prijedložnih izraza, nego samo skupini priložnih izraza. S druge strane hrvatski pribrojni konektori iz građe raspoređuju se u obje skupine (i priložnih i prijedložnih izraza).

Podjela hrvatskih pribrojnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici : *i, ili, ni, i (konačno), i (još jedna razlika), i (obratno), a (pritom i)*
- b) prilozi (i priložni izrazi): *nadalje, također, dalje, usto, također, jednako tako, isto tako, isto je i s, pritom, dodatno*
- c) čestice: -
- d) prijedložni izrazi: *uz to, k tomu, osim toga, pored toga, pri tome*
- e) imenske sintagme: -

⁹² U francuskome se korpusu javlja samo u vezničkoj funkciji.

⁹³ Za razliku od hrvatskoga konektorskoga ekvivalenta ne može stajati na samome početku rečenice.

⁹⁴ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti *en plus*.

⁹⁵ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti *c'est la même situation avec*.

⁹⁶ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *isto (razmišljanje) vrijedi za*.

⁹⁷ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *isti je fenomen vidljiv kod*.

⁹⁸ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *isto se pitanje postavlja za*.

f) glagolske konstrukcije: *dodajmo, dodajemo, nadovezujući se na to, slična je situacija i s, isto je primjenjivo i, treba dodati*

Podjela francuskih pribojnih konektora prema formalnim obilježjima:

a) veznici: *et, ou*

b) prilozi i priložni izrazi: *ensuite, également, aussi, tout aussi bien, ... non plus, de plus, en plus, de surcroît, en outre, ce faisant*

c) prijedložni izrazi: -

d) glagolske konstrukcije: *il en va de même pour, le même raisonnement s'applique à, le même raisonnement fonctionne pour, le même phénomène s'observe pour, le même problème se pose pour, ajoutons que, il faut ajouter, nous ajoutons*

Pojedini pribojni konektori značenjem dodiruju druge konektorske skupine, kao na primjer načinske, objasnidbene, zaključne i suprotne konektore.

a) pribojni + načinski: *jednako tako, isto tako, isto je i s, slična je situacija i s, isto je primjenjivo i, (il en va de même pour, le même raisonnement s'applique à, le même raisonnement fonctionne pour, le même phénomène s'observe pour, le même problème se pose pour)* itd.

b) pribojni + objasnidbeni: *nadovezujući se na to (dans le même ordre d'idées, dans le même esprit, dans la même perspective)*

c) pribojni + zaključni: *i konačno (pour finir, en guise de conclusion)*

d) pribojni + suprotni: *i obratno (et inversement), ili (ou)*

6.7.2. Primjeri hrvatskih pribojnih konektora iz građe

Skupina pribojnih konektora razmjerno je često zastupljena u analiziranim znanstvenim člancima. Za pribojnim konektorima između rečenica poseže se kada je potrebno nešto dodati, nastaviti na isti način. U korpusu smo pronašli niz međurečeničnih veznih izraza koji pripadaju pribojnim konektorima: *nadalje, uz to, dalje, k tomu, usto, također, i, i konačno, jednako tako, isto tako, isto je i s, isto je primjenjivo i, slična je situacija i s, osim toga, pored toga, dodajmo, dodajemo, treba dodati, nadovezujući se na to, štoviše, i još jedna razlika, i obratno, ili, pri tome, pritom, a pritom i, ni, dodatno, još.*

Toj se skupini pridružuju i *zatim, potom* predstavnici skupine vremenskih konektora koji gube vremensko, a dobivaju pribojno značenje.

Posebno izdvajamo konektore *dodajmo, dodajemo, nadovezujući se na to, isto je primjenjivo i* na temelju njihovih formalnih obilježja: riječ je o glagolskim oblicima čiji smisao nam daje za pravo njihovo svrstavanje u skupinu konektora.

Na rečeničnoj razini pribojnim je konektorima semantički najbližnja skupina sastavnih veznika. Veznici su sastavnih rečenica *i, pa, te, ni, niti*. Svaki od sastavnih veznika može se pojaviti i u funkciji konektora, kao vezno sredstvo

na nadrečeničnoj razini, međutim u znanstvenome diskursu nije uobičajeno da se javljaju u međurečeničnoj funkciji (osim veznika *i* i *ni* kojima se koristi kao pribrojnim konektorima u znanstvenim člancima na hrvatskome jeziku, što ćemo niže u tekstu potkrijepiti primjerima iz građe).

Nadalje

Sljedeći primjeri hrvatskoga znanstvenoga diskursa pokazuju mogućnost primjene konektora *nadalje* međurečenično i unutarrečenično, odnosno u funkciji veznika *i* u funkciji konektora.

Nadalje, manje su vješta u uporabi sintaktičkih informacija da bi zaključili koje je značenje riječi.

Nadalje, kao što se od flektivnog oblika *i* očekuje, ima jedan gramatem (-a), koji je na njegovoj periferiji, odnosno od svih sastavnih elemenata najudaljeniji je od korijena: (...)

Od njih se, prema Sinclairu i Coulthardu, sastoje potezi, od kojih se *nadalje* sastoje jezične razmjene koje su dijelovi transakcija od kojih se sastoji nastavni sat.

Uz to

Vezni izraz *uz to* može se javiti u funkciji konektora, što pokazuje prvi primjer, ali i u funkciji veznika, o čemu govori drugi navedeni primjer:

Uz to, uporaba postojećeg jezika bila je vrlo loša.

Na temelju spoznaja vezanih ponajprije za teorijski pristup dvo/višejezičnosti, a time i za poteškoće s kojima se susreću dvo/višejezični govornici, polazna je teza da će govor na stranom jeziku biti podložniji obilježjima netečnosti, tj. da će se udaljiti od fluentnoga govora kako ga ovdje definiramo, a to znači da će govor, neprirodnoga tempa te informacijski i komunikacijski neuravnoteženo opterećen, biti, *uz to*, protkan još oklijevanjima, zastajkivanjima, ponavljanjima, ispravljanjima, poštapalicama, te punim i praznim stankama.

Dalje

Pribrojni konektor *dalje* ne nudi mogućnost unutarrečenične uporabe u funkciji veznika.

Dalje, derivacija je samo jedan od rječotvornih tipova pa ne prihvaćamo naziv derivacijska morfologija kao sinonim za rječotvorje odnosno tvorbu riječi, iako se taj naziv u svjetskom jezikoslovlju često upotrebljava.

K tomu

K tomu, velik se broj radova slavističkoga predznaka bavi prije svega ruskim jezikom (v. primjerice Chvany, 1975; Babby, 1980, 2000; Padučeva, 1992; Arutjunova, 1997; Pereltsvaig, 1997; Borschev i Partee, 1998, 2002; Brown, 1999; i dr.).

Kada bismo k tomu zanemarili leksičke osobine tog argumenta [+osobno, +živo] i bez većih ograničenja prihvatili Mihaljevićevu tvrdnju, gotovo da bismo takve glagole mogli poistovjetiti s ergativnima: »...Naziv se međutim proširio tako da se rabi za glagole kod kojih imenska skupina koja ima istu tematsku ulogu može biti jednom subjekt, a drugi put objekt istog glagola.«

Usto

Usto se imenice singularia tantum očito ne obrađuju temeljito, što je bitno za shvaćanje rodovne semantičke nemotiviranosti.

Mislimo na pjesništvo Anke Žagar (r. 1954.), jedan od središnjih opusa suvremene hrvatske književnosti, *usto* veoma razigrana, stvaralačkoga jezika.

Također

Konektor *također* u sljedećim četirima primjerima javlja se u međurečeničnoj funkciji povezivanja: odnosi se na sadržaj prethodne rečenice, a ne na sadržaj rečenice čiji je dio.

Naziv jezik struke *također* spada u sociolekt, ali njime se služe skupine ljudi određenih zanimanja.

Teresa Pietraszkiewicz *također* vidi dva značenja u poljskom terminu »gwara«: to je jedan od oblika općenarodnoga jezika od kojega se razlikuje po leksiku (*gwara zawodowa*, profesionalni govor) ili po leksiku, gramatičkoj i fonetskoj strukturi (*gwara ludowa*, dijalektni govor).

Domaći sufiksi mogu se *također* dodavati na strani skraćeni korijen: *supać* ili *supić* (< super).

Višesložne riječi *također* imaju razliku D. i L. izvorno, npr. D. *gòvoru*, L. *govòru* (naravno, opet samo kod neživih, usp. DL. *gòlùbu*).

Također se postavlja pitanje jesu li homonimne riječi koje imaju "praznine" u paradigmi, tj. koje nemaju sve oblike.

Također, sporno je treba li u i. n. p. b rekonstruirati naglasak na osnovi ili na nastavku (...)

Značenje konektora *također* iz posljednjega primjera različito je od značenja konektora *također* u prethodnim primjerima u argumentacijskome smislu. Kod prethodnih je primjera puno manje zamjetno dodatno argumentacijsko značenje, u njima prevladava pribrojno značenje. Konektor *također* s argumentacijskom težinom mogao bi se na francuski prevesti konektorom *or* koji se u francuskome jeziku javlja isključivo na početku rečenice. Konektor *također* s prevladavajućim pribrojnim značenjem u francuskome jeziku može biti zamijenjen konektorima *aussi*, *également*.

I

Primjeri koji slijede donose uporabe pribrojnoga konektora *i* na početku rečenice:

I poljske serije na TV Polonia pokazuju da svi glumci govore književnim jezikom, a samo u malom stupnju pojedini najmlađi likovi govore žargonom mladeži.

I kratice se mogu ponašati kao imenice na koje se dodaje sufiks, a problem je sa zapisivanjem takvih oblika.

I pravi deminutivni oblik u današnjem poljskom razgovornom jeziku postaje augmentativ s hipokorističnim značenjem.

Kada se veznik *i* nalazi na početku rečenice, kao u prethodnim trima primjerima, lakše je zaključiti da se radi o konektoru, a ne o vezniku jer je na taj način početni konektor i vizualno povezan sa sadržajem prethodne rečenice. Tri primjera koje donosimo u nastavku također su dio nabiranja, nadovezuju se na kontekst prethodnih rečenica te smatramo da ih treba ubrojiti u pribrojne konektore. Tekstna semantička veza postignuta u posljednjem primjeru nije samo pribrojna, nego i načinska, odnosno usporedna, što se potvrđuje kada sintagmu *slično se ponaša* zamijenimo eksplicitnom načinskom sintagmom *na sličan se način ponaša*.

Skraćivati se može i dio osnova riječi. (Pintarić, Filologija 2010)

Skraćivanje se može vršiti i u frazemu. (Pintarić, Filologija 2010)

Slično se ponaša i eksvokacijski pozdrav *Trzymaj si* koji se pretvara u kraći oblik *trzymanko*. (Pintarić, Filologija 2010)

I konačno

I konačno u kontrastivnoj analizi modalnih glagola u njemačkom jeziku upozoreno je na važnu strukturnu mogućnost alternativne upotrebe konstrukcije da + prezent umjesto infinitivne dopune modalnom glagolu u hrvatskom jeziku, koja u njemačkom jeziku strukturno ne postoji.

I konačno, preciznijim definicijama stupnja elipse u anglizmu predlaže se jednostavnije određivanje njihovih granica i razlika da bi nove definicije bile u skladu s drugim definicijama na jezičnim razinama na kojim se odvija adaptacija *transferonima*.

Jednako tako

Jednako je tako i s imenicama *tele* i *dugme*.

Jednako tako činjenica je da nova riječ može nastati onimizacijom i deonimizacijom.

Isto tako

Isto tako, one se slažu i s našom podjelom promjenâ u anglizmima – imeničkim sintagmama u kojima, sukladno definiranoj kvalifikaciji, različiti morfološki elementi preneseni iz jezika davaoca ili morfološki elementi jezika primaoca, utječu na razlikovanje stupnja adaptacije anglizama.

Isto tako, analiza će pokazati da u formiranju elipse u anglizmima u ruskom i hrvatskom jeziku nije nužno samo ispuštanje određenih elemenata, nego da se eliptični oblik angлизма može formirati i s pomoću kombinacija drugih tvorbenih načina: kombinacijom elipse i supstitucije, elipse i kompozicije, elipse i adicije, elipse, supstitucije i adicije, elipse, supstitucije i kompozicije te kombinacijom elipse, adicije i kompozicije.

Isto je i s

Isto je i s radovima čija osnovna tema nisu egzistencijalni glagoli, već s njima blisko povezane pojavnosti, primjerice (ne)brojivost u hrvatskome (Peti, 2004), odnos teme i reme u obavijesnoj strukturi (Silić, 1984), strukturni i nestrukturni padeži u hrvatskome (Mihaljević, 2010) i sl.

Isto je primjenjivo i

Isto je primjenjivo i na primjere u perfektu (19), s tim da primjer (19.c), čak i s prototipnim redom riječi, ne utvrđuje samo nepostojanje vrtića u mjestu, već implicira da se umjesto vrtića u mjestu nalazilo nešto drugo.

Osim toga

Osim toga jedni isključuju unutarnje organe, a drugi i njih smatraju somatizmima (Kovačević, 2006: 15) pa tako unutar somatskoga sloja frazema uključuju i frazeme sa sastavnicom *srce, duša, krv* i sl.

Osim toga infinitiv je jasno uveden gramatičkim svojstvom finitnoga glagola koji traži objekt, pa se postularanje infinitiva kao dijela predikata ne uklapa u gore citirano određenje predikata da se ne uvrštava u rečenicu po gramatičkim svojstvima drugih članova rečeničnog ustrojstva.

Osim toga, kad bismo uzeli sinonimiju kao jedan od kriterija nelogično je da se ne uključi i antonimija.

Osim toga, napominjemo da se u radu doslovno prevode frazemi kod kojih je visok stupanj desemantizacije ili potpuna desemantizacija sastavnica, a ne prevode oni u kojima je provedena djelomična desemantizacija sastavnica.

Pored toga

Pored toga, za jezične priručnike katoličkih Ilira tvrdi da su prikladni samo za pripadnike rimske crkve i za protestante.

Dodajmo

Dodajmo da su često kumovi osobe od ugleda pa se uz njihova imena stavljaju i titule.

Dodajmo tomu da iz istih razloga za oba slučaja vrijedi selekcijski princip za infinitivni glagol: zbog pasivnog odnosa sa subjektom on mora biti tranzitivan.

Dodajemo

Dodajemo da je pojavljivanje benefcijensa u rečenici s infinitivom u ovome modelu dopuštanja gotovo obavezne naravi, stoga je uvrštenje subjekata pojedinim glagolima (upravnom i infinitivnom) još transparentnije.

Treba dodati

Ovdje **treba dodati** u tu kombinaciju i kategoriju broja jer je bez njezina poznavanja jednostavno nemoguće onomu tko ne zna značenje riječi *babinke* odrediti rod zato što se iz lika te riječi dade iščitati dvoje: srednji rod (jd.) i ženski rod (mn.).

Treba dodati da bi «desni» što se brojnosti metafore tiče bili u još većoj prednosti nad «ljevicom» da se HSS deklarirao u njemu prirodnije okruženje - desno.

Nadovezujući se na to

Nadovezujući se na to, možemo dodati da je spoj glavnoga glagola i predikatnog proširka obično manje koherentan, tj. glavni glagol manje ili uopće ne iziskuje nužno uza se proširak, a da je rečenica i bez njega logičko-semantički punovrijedan iskaz; dok se kod infinitivizacije obično radi o jačem upravljanju glavnoga glagola – budući da velik dio glagola koji se šire infinitivom, zbog svoga semantičkog karaktera, često i obavezno traži infinitivnu nadogradnju.

Slična je situacija i

Navedeni vezni izraz mogao bi biti klasificiran kao načinski konektor, ali stavljamo ga kao primjer za pribrojni konektor jer se njime uz uspoređivanje vrši nizanje, odnosno nabranje.

Slična je situacija i s pseudoanglizmima *рејганизм* i *reganizam* kod kojih je sufiks *-изм/-izam* zamijenio drugi dio složenice *reaganomics* (*-nomics*).

I još jedna razlika.

I još jedna razlika. Pri kraćenju, pa tako i pri univerbizaciji, zastupljeni su uobičajeni rječotvorni tipovi, najčešće sufiksacija s nekoliko vrlo plodnih sufikasa.

I obratno

I obratno, kad se apelativ onimizira, dobiva se nova riječ, ime.

Pribrojni konektori jednako kao i većina konektorskih skupina pokazuju svoje višefunkcionalno lice. Pritom mislimo na one konektore koji, ovisno o smislu konteksta, mogu nositi više značenja te tako biti pripadnici dviju ili čak više konektorskih skupina. Spomenimo u tome smislu konektore *jednako tako*, *isto tako*, *isto je i s*, *isto je primjenjivo i*, *slična je situacija i s* koji prema svojem usporednome značenju mogu biti dio skupine načinskih konektora. Konektor *štoviše* može se uvrstiti i u skupinu pojačajnih konektora.

Ili (kao veznik i konektor)

Skupinu rastavnih veznika čini veznik *ili* u jednostrukoj i dvostrukoj uporabi unutar rečenice *ili – ili*. U funkciji konektora također se može pojaviti sa značenjem koje možemo opisati kao kombinaciju pribrojnoga i objasnidbenoga, primjerice u okviru nabiranja koje se proteže iz rečenice u rečenicu, pri čemu može biti prisutno i dodatno suprotno značenje. U takvoj, međurečeničnoj funkciji *ili* se javlja isključivo na početku rečenice, no u hrvatskim znanstvenim tekstovima takva je njegova uporaba rijetka. Nerijetko se kao konektor javlja u upitnim rečenicama:

Ili, ako je kajk. L. jd. *smřti* (od *smřt*) postao pravilnim duljenjem ispred *-ī < *-ěj, zašto toga istoga duljenja nema u inf. *přti*, *dřti* gdje -ti također postaje od staroga *-ī < *-ěj (inf. je postanjem stari L. jd. *i*-osnova)?

Ili upotrebljavamo samoznačni glagol *znati*: (71) *Znam jedan trik*.

Ili kao što to za konstrukcije prototipne, 3. vrste definira Ham, ali na snazi je i ovdje: kod takvih konstrukcija je komunikacijska perspektiva »stojeći uz' samu radnju«.

Pri tome

Pri tome, valja napomenuti da rad ne obuhvaća sve moguće frazeme navedenih jezika.

Pri tome ću osječki govor često uspoređivati sa suvremenim hrvatskim standardnim jezikom.

Pri tome je važno da Vrančić nije slijedio strani tvorbeni model, nego se oslonio na istovrsne složenice poznate hrvatskomu jeziku.

Značenjski bi se konektor *pri tome* mogao opisati kao pribrojni i(li) objasnidbeni.

Pritom

Primjećujemo **pritom** da će prije spomenuta riječ daninoć (v. § IV), u općem leksiku zapravo jedini imenički predstavnik modela s veznikom i u Žagarove dobiti tri-četiri nova ostvaraja: *dab-i-strah*, *noćidan*, *žar-i-gar*, eventualno *krv i ćub*.

Pritom nas posebno zanimaju takve imeničke složenice, pridjevske manje, priložne pak najmanje.

Pritom nitko nije protumačio što je s osnovnim gramatičkim pravilom koje kaže da se atribut s imenicom slaže u rodu, broju i padežu jer primjeri kao što je hrabar vojvoda u njihovu modelu poništava dio toga pravila.

Primjeri donose uporabu konektora *pritom* kao nosioca značenja istodobnosti i dodavanja. Iz spomenutih je primjera vidljivo da se kao konektor *pritom* može javiti i na početku rečenice i unutar rečenice. Nije uobičajena njegova uporaba kao veznika, osim u slučaju da se nalazi na početku rečenice koja je od prethodne odvojena točkom-zarezom.

A pritom i

A pritom i prekršiti pravilo dano u prvoj definiciji homonima koji se donosi u udžbeniku o istome izrazu, a različitome sadržaju bez ikakva objašnjenja.

Ovaj konektor uz vremensko značenje (istodobnost) nosi značenje dodavanja. Može se upotrijebiti i u konektorskoj i u vezničkoj funkciji. Kad se upotrebljava kao konektor, prihvatljiv je jedino na početnome položaju u rečenici.

Primjećujemo da se u primjeru iščitava jači polemički ton koji je osiguran prisustvom *a* i *i* (*a* u ovome primjeru ne nosi svoje uobičajeno suprotno značenje, dok *i* dodaje ovoj skupini pojačajno značenje), a koji naglašava stajalište autora teksta.

Ni

Ni raščlamba tvorbenih postupaka nije pri tome izuzetak.

Ni danas naziv *tektologija* nije općeprihvaćen, uobičajen je u negdašnjim zemljama Istočnoga bloka.

Ni za termin *ritina* ne nalazimo nikakvih paralela u čakavskim rječnicima kojima se služimo.

Dodatno

Dodatno usložnjava pitanje okolnost da je spojem *dati* + infinitiv moguće realizirati i nekoliko različitih konceptualnih sadržaja, što dosad (prema našim saznanjima) nije bilo predmetom detaljnijih istraživanja.

Dodatno je objašnjenje da se lingvistički izraz može tumačiti kao metafora ili metonimija jedino na temelju konteksta, pozadinskog znanja ili svrhe interpretatora (Bartsch 2003; Goossens 2003; Geeraerts 2003).

Još

Još neke imenice: *bráda, brádu, gréda, grêdu, grêde*; vjerojatno sekundarno *stijéna, stijênu* i *stijénu, stijêne*, ali su npr. *zora* i *rosa* u osječkom n. p. b.

Još jedan važan segment koji se mora uzeti u obzir u proučavanju djece s ovim poremećajem, a koji je ujedno i dio teorije važnosti (v. Sperber i Wilson, 1995), jest da govornik pokušava dati informacije koje su slušatelju bitne i koje su u vezi s postavljenim pitanjem.

6.7.3. Primjeri francuskih pribrojnih konektora iz građe

U građi sastavljenog od francuskih lingvističkih članaka pronađeni su sljedeći konektori : *aussi, tout aussi bien, de même, et, également, de plus, en outre, en plus, encore, ajoutons que, il faut ajouter, nous ajoutons, de surcroît, le même fonctionne/s'applique à, ce faisant, ... non plus.*

Aussi

Il peut arriver aussi que des noms désignant des actions semblant relever du même champ sémantique « réagissent » différemment avec l'adjectif personnel : (...)

On en induit aussi qu'une règle de substitution de suffixes¹¹ <E> ite est à l'œuvre¹² et peut s'appliquer sur d'autres couples de mots attestés du domaine.

De même

; de même, dans le domaine plus abstrait des noms prédicatifs, avoir une idée personnelle signifie qu'on est le seul à l'avoir, ou plutôt à en être l'auteur, « qui appartient en propre à une personne », disent très justement les dictionnaires.

De même, il n'y a pas à parler d'anaphore à propos de la spécification circonstancielle temps et lieu impliquée par une prédication.

Il en va de même pour

Il en va de même pour R. Hopper (1998) qui, devant le peu de pertinence de la distinction classique du premier plan et du second plan dans l'analyse de textes polynésiens, propose de reconnaître un « style cognitif », propre non seulement à chaque langue, mais aussi et surtout à chaque type de texte.

Il en va de même pour la représentation du cadre hypothétique.

Et

Et rien d'étonnant non plus si on retrouve des deux côtés la notion de massivité (ou de globalité) (cf. le de façon globale de Ducrot, 1979, l'imparfait comme massif du verbe chez Hoepelman et Rohrer, 1980 et le massif chez Gosselin, 1996).

Et il ajoute pour confirmer cette conclusion : « Comparer ces deux dialogues : — *Plevvait-il hier ?* — *NON, à peine quelques gouttes vers trois heures de l'après-midi et A-t-il plu hier ?* — *OUI, quelques gouttes vers trois heures de l'après-midi.* »

(Tous expriment la DIRECTION, à l'exclusion de la MANIÈRE.) Et comme les verbes français de la première série, ils n'imposent pas de restrictions de sélection systématiques formulables en termes de classes lexicales telles que [animé], [humain], [animal], etc. (cf. 1.1 et 1.3.3 ci-dessus).

Également

Il est également possible de compter deux referents ma fille et ta mère, les deux syntagmes nominaux pouvant être représentés par le clitique *les* et le tonique *elles* : (...)

Nous pouvons également hésiter entre les cas (ii) et (iii).

De plus

De plus, le schéma à verbe second est d'ordinaire construit sur une progression : Thème + Verbe + X, l'énoncé étant ouvert par un constituant à valeur thématique, qui, sous des réalisations diverses (syntagmes nominaux, adverbiaux, subordonnées,..), assure le rattachement au contexte de gauche.

De plus, si on veut fonder l'effacement sur l'aptitude à occuper la position coda, on explique mal la latence de *-r* dans *premier* [pramj'e], *première* [pramj'er] ou dans les infinitifs.

En outre

En outre, *ça* est lui-même souvent topicalisé, soit dans une dislocation à gauche (exemple 15), soit dans une dislocation à droite (exemple 16) :

En outre, par rapport à la typologie des procès, voir s'analyse différemment : comme un achèvement dans les trois premiers cas, comme un état dans le dernier.

En plus

En plus, l'absence de groupe nominal se fait sous condition de récupérabilité dans le contexte, qu'il s'agisse de structures IN en chaîne ou que le groupe nominal soit récupérable dans la phrase verbale précédente : (...)

En plus, si une consonne de liaison *y* est effectivement autorisée, on ne peut pas absolument prédire quelle consonne va apparaître.

Encore

Soulignons encore le point suivant qui concerne la différence d'information entre le passé composé et l'imparfait dans ce type d'énoncé.

Là encore, l'adéquation de la paraphrase « allaient être » correspond à l'attribution au journal du point de vue « les impôts seront... », et considérer qu'elle n'est pas admise revient à attribuer au Monde le point de vue « les impôts seraient... ».

Tout aussi bien

(Mais quel nom donner à un au-delà de l'imprudence ? De l'inconscience, peut-être.) De l'irresponsabilité tout aussi bien.

La syllabation de ces formes pourrait tout aussi bien aboutir à *[bk] qu'à [kol] selon le segment pris pour point de départ.

Ajoutons (à cela) que

Ajoutons à cela que les emplois non verbaux de *pas* semblent aussi avoir progressé pendant cette période.

Ajoutons que la structure est très rare dans le corpus (2 exemples seulement) (...)

Nous ajoutons

En ce qui concerne la primitive de Direction, nous ajoutons des déterminations topologiques (intérieurité, frontière, extérieurité) des lieux, notamment pour rendre compte des valeurs sémantiques exprimées par les prépositions et les préfixes verbaux, en particulier dans les langues slaves.

Il faut ajouter

(Zanuttini (1997) propose la liste suivante de langues et dialectes *øV pas*: piémontais, valdôtain, québécois, occitan, milanais et sursilvain.) **Il faut ajouter** à cette liste, d'après Ramat et Bernini (1990), le lombard.

Le même (raisonnement/phénomène s'applique à/fonctionne pour/s'observe pour)

Le même raisonnement s'applique à -al, dont le taux iP est identique dans les deux corpus, mais dont les nombres de types et d'occurrences sont nettement supérieurs dans cismef-signes.

Le même raisonnement fonctionne pour le cas inverse d'une paire de mots comme /soe/-/set/ (ce/cet[te]).

Le même phénomène s'observe pour -ien, qui a pour le corpus d'hématologie un taux de croissance iP quatorze fois supérieur à celui du corpus de cardiologie.

Le même problème se pose pour une phrase comme *Cet incident confirme Marie dans ses soupçons*, puisque l'énoncé **Cet incident confirme Marie est incorrect* ;

De surcroît

De surcroît, les consonnes féminines ne donnent pas toutes une consonne de liaison correspondante ; ainsi, franc n'entre pas en liaison au moyen du [J] final du féminin correspondant franche (Morin 1992).

Ce faisant

(La caresse de l'énoncé hypocoristique tient à cette double dimension échoïque : c'est non seulement El qui est montré citant l'énoncé de el ; c'est également Ll qui est montré rapportant les tours et particularités de la parole sans voix de 11, les inflexions et l'intonation qu'il lui prête.) **Ce faisant**, le locuteur vise à signifier empathiquement à l'allocutaire qu'il comprend la pensée (l'opinion, l'appréciation) que celui-ci ne peut verbaliser mais manifeste par son comportement vocal et paraverbal, qu'il lui prête sa voix pour la signifier en la rapportant.

Ce faisant, l'ancrage en A est préféré à la possibilité d'ouvrir un A' grâce au passé simple. Le verbum dicendi avoir coutume de dire privilégie aussi une énonciation récurrente.

...non plus

(Doit-on prendre comme unité la phrase syntaxique, la proposition, autre chose encore ?) Rien n'est dit **non plus** de la façon dont on délimite à gauche ce contexte-source.

Leur point commun est, en fait, on le voit, le trait de simultanéité : l'inaccompli entraîne la simultanéité de même que l'anaphoricité temporelle entraîne la simultanéité. Et rien d'étonnant **non plus** si on retrouve des deux côtés la notion de massivité (ou de globalité) (cf. le de façon globale de Ducrot, 1979, l'imparfait comme massif du verbe chez Hoepelman et Rohrer, 1980 et le massif chez Gosselin, 1996).

6.8. Uzročno-posljedični konektori u znanstvenome diskursu

Odnos uzroka i posljedice vrlo je važan u logičkome mišljenju koje je temelj znanstvene misli pretočene u (znanstveni) tekst. Jasno predočen uzročno-posljedični odnos usko je povezan s donošenjem zaključaka u argumentacijskome tipu teksta. Razmjerno često pojedini konektori pokazuju istodobnu pripadnost skupini uzročno-posljedičnih i zaključnih konektora, a to potvrđuje i svrstavanje konektora tih dviju skupinu u jedinstvenu skupinu uzročno-posljedično-zaključnih konektora (Lundquist 1980).

Uzročno-posljedični konektori čine samu srž argumentacije znanstvenoga teksta koja priprema put zaključcima. Različite se vrste uzročno-posljedičnih konektora javljaju i u hrvatskim i u francuskim znanstvenim člancima koji čine građu.

Upravo primjeri kao što su *ova vrata, ova skripta* navode mnoge na zaključak da su to imenice ženskoga roda. **Stoga** pravilo treba proširiti i na akuzativ.

Zato se rječnik poznanjskoga govora samo donekle može uspoređivati s hrvatskim rječnikom žargona.

Iz tih razloga, zato što se zbog ustaljenog redosljeda pisanja dosta toga podrazumijeva, česte su neoglagoljene rečenice.

(...) et je dirais volontiers aujourd'hui qu'on est au contraire un peu écrasé par l'abondance d'écrits sur les démonstratifs. **C'est pourquoi** je ne tenterai pas ici un véritable bilan.

Il en résulte que la syllabation est un processus nécessaire, puisque l'émission orale d'une séquence suppose sa linéarité.

Par conséquent, si le PP marque ainsi que deux situations se complètent ou se confondent en quelque sorte, le gérondif signale grâce à l'élément en, un décalage, aussi mince soit-il, entre deux situations nettement séparables.

D'où l'intérêt qu'il y a pour nous à décrire le plus finement possible la façon dont est délimitée la portion du discours qui sert de source au *ça* déictique discursif.

6.8.1. Tablični prikaz uzročno-posljedičnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 10: Uzročno-posljedični konektori

hrvatski	Francuski
stoga	du coup, par conséquent, dès lors
zbog svega navedenog	
zbog ovoga	de ce fait, c'est pourquoi
zbog toga	de ce fait, c'est pourquoi
zato	c'est pourquoi, aussi, de ce fait
razlog je tomu	la raison en est, c'est la raison pour laquelle, c'est (d'ailleurs) pour cette raison que

iz tih razloga	pour cette raison
iz istih razloga ⁹⁹	
kao rezultat toga	il en est résulté, il en résulte, le résultat est que
zato što	parce que
slijedom toga	de ce fait, à la suite de
samim time	par là même ¹⁰⁰
odatle	d'où
uzrok tomu	la raison en est
onda	alors
jer	car
	grâce à (elle) ¹⁰¹
	conséquence ¹⁰²
tako da	de sorte que, en sorte que

Podjela hrvatskih uzročno-posljedičnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *jer, zato, zato što, tako da*
- b) prilozi: *onda, stoga, odatle, samim time*
- c) čestice: -
- d) prijedložni izrazi: *iz tih razloga, iz istih razloga, slijedom toga, kao rezultat toga, zbog toga, zbog ovoga, zbog svega navedenog*
- e) imenske sintagme: *uzrok tomu*
- f) glagolske konstrukcije: *razlog je tomu*

Podjela francuskih uzročno-posljedičnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *car, parce que, de sorte que, en sorte que*
- b) prilozi i priložni izrazi: *alors, d'où, de ce fait, par conséquent, du coup*
- c) prijedložni izrazi: *par là même, à la suite de, pour cette raison, grace à*
- d) imenska sintagma (imenica): *conséquence* :
- e) glagolske konstrukcije: *c'est pourquoi, il en est résulté, il en résulte, le résultat est que, la raison en est*

Uzročno-posljedični konektori pokazuju obilježja slična zaključnim konektorima poput *stoga (alors, dès lors)*.

⁹⁹ Ekvivalent bi u francuskome bio *pour les mêmes raisons*.

¹⁰⁰ Javlja se samo u vezničkoj funkciji u francuskome dijelu građe.

¹⁰¹ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *zabvaljujući*.

¹⁰² Ekvivalent bi u hrvatskome mogao biti *posljedica je*.

6.8.2. Primjeri hrvatskih uzročno-posljedičnih konektora iz građe

Navodimo konektore iz korpusa koji izražavaju uzročno-posljedično značenje: *stoga, zbog svega navedenog, zbog ovoga, zbog toga, zato, razlog je tomu, iz tih razloga, iz istih razloga, kao rezultat toga, zato što, slijedom toga, samim time, odatle, uzrok tomu, onda, jer.*

Stoga

Dok prvi primjer donosi uzročno-posljedičnu uporabu veznoga izraza *stoga* u čistome obliku, drugi primjer dopušta postojanje kombinacije (jačega) uzročno-posljedičnoga i (slabijega) zaključnoga značenja. Takva je kombinacija razmjerno česta u slučaju veznoga izraza *stoga*, o čemu je već bilo govora u dijelu rada koji razmatra skupinu zaključnih konektora. Zbog različitih mogućnosti tumačenja značenja konektora *stoga*, a posljedično i različitih mogućnosti svrstavanja u konektorske skupine, za ovaj konektor dajemo nešto širi kontekst.

Šaka je dio ruke, a već je navedeno da je ruka organ koji tuče, kažnjava pri čemu se najčešće tuče upravo šakama. *Stoga* se za osobu koja je sklona tučnjavama i svađama, koja se lako potuče može reći *brz na šakama*.

Budući da se rod određuje po atributnom slaganju, nije dovoljno uzeti pokaznu zamjenicu u nominativu. Upravo primjeri kao što su *ova vrata, ova skripta* navode mnoge na zaključak da su to imenice ženskoga roda. *Stoga* pravilo treba proširiti i na akuzativ.

Zbog svega navedenog

Zbog svega navedenog, tradicionalna se razlika između metonimije i metafore ne može više održati.

Zbog ovoga

Govornik može oblikovanjem nove rečenice ili fraze isti sadržaj iskazati drugačije, što pretpostavlja uključivanje novoga sintaktičkog materijala u prvobitni izričaj (Levelt, 1989). Slušatelji interpretiraju govor u stvarnom vremenu koliko god je to moguće te nastoje sintaktički, semantički i pragmatički uklopiti svaku novu riječ u postojeći izričaj. *Zbog ovoga* se govornici pridržavaju dviju konvencija ponovnog započinjanja: konvencije istovjetnosti riječi i konvencije istovjetnosti kategorije.

Zbog toga

Zbog toga ovaj se proces posebno tiče jezičnih konstrukcija čije je, s jedne strane, leksičko značenje u dovoljnoj mjeri uopćeno i shematizirano, odnosno, s druge strane, čija je upotreba dovoljno učestala.

Zbog toga svaki značenjski dio polisemne strukture predstavlja određeni vid konceptualizacije stvarnoga svijeta.

Zato

Zato je katkad teško reći je li određeni jezični primjer metonimija ili metafora, ili možda i jedno i drugo.

Zato je prikladnije govoriti o egzistencijalnim konstrukcijama ili predikatima nego o egzistencijalnim glagolima kao takvima.

Razlog je tomu

Razlog je tomu što se oblik *nema*, osim za izražavanje neposjedovanja (4.a), rabi i kao niječni egzistencijalni glagol, odnosno kao bezlični oblik koji izražava nepostojanje ili neprisutnost nečega ili nekoga (4.b): (...)

Razlog tomu je simbolika boja iako, što se potvrdilo provedenom analizom, u dijelu frazema boje nemaju simboličnu nego samo vizualnu ulogu.

Iz tih razloga

Sintaktička ujednačenost zapisa u maticama proizlazi iz formule pisanja tako da pokazuje iste sintaktičke odnose osim što se mijenjaju imena. Unose se istovrsni podatci istim redom. **Iz tih razloga**, zato što se zbog ustaljenog redosljeda pisanja dosta toga podrazumijeva, česte su neoglagoljene rečenice.

Upravo iz tih razloga rečenicu ćemo promatrati kao dio diskursa, koji i sam može biti diskurs.

Iz istih razloga

Iz istih se razloga vrši zamjena jednog sufiksa drugim ili se zamjenjuje domaći korijen riječi stranim.

Kao rezultat toga

Kao rezultat toga, djeca s pragmatičkim jezičnim poremećajem imaju poteškoća u razumijevanju kratkih fraza i pojedinačnih riječi, otežano razumiju povezani diskurs i imaju poteškoće u sposobnosti dekodiranja značenja u određenoj kontekstualnoj situaciji.

Jer

Jer pogledamo li na kartu predmigracijskoga razmjешtaja (a većina preseljenja dogodila se upravo zbog osmanlijskih prodiranja), uvidjet ćemo da je riječ o području u kojem se dodiruju, a najvjerojatnije i prepliću tri hrvatska narječja.

Navedeni primjer pokazuje mogućnost uporabe subjunktora *jer*, koji se primarno javlja kao veznik zavisne uzročne surečenice u zavisnosloženoj rečenici, kao konektora u znanstvenome diskursu koji uz uzročno-posljedično izražava i objasnidbeno značenje.

Zato što

Ako su korijeni takvih zamjenica *k-* i *č-*, i ako su sinkronijski nominativni oblici *tko* i *što* u supletivnom odnosu s ostalim padežima (to zbog premetanja deikse *to* osobito vrijedi za zamjenicu za živo), zašto se to tako ostvaruje i ako je zamjenica prefigirana? – Očito zato što se oblici *-tko* i *-koga* prefigiraju nakon fleksije.

Slijedom toga

Slijedom toga, pretpostavili bismo izvođenje *čit+ov+at*, posebno uzmemo li u obzir Skokovo tumačenje da se izvedenica *čitov* (od *čit+ov*) pojavljuje u rumunjskome, a proširena sufiksom *-at* u Marulića i leksikografa 16. st.

Samim time

Samim time omogućit ćemo i međujezične usporedbe hrvatskog jezika s nekim drugim jezicima svijeta za koje je test također prilagođen (njemački, španjolski, danski, talijanski, francuski....).

Povijesno je dokumentirano da su kajkavci ikavci doseljenici, tj. da nisu autohtono pučanstvo, nego da su prebjeli pred turskom najezdom¹ koji su naselili tipično kajkavski kraj, no postoje izvjesni prijepori o njihovu podrijetlu, tj. o mjestu njihova iseljavanja pa samim time i o njihovu idiomu.

Odatle

Odatle se može objasniti činjenica da kajkavci ikavci nakon toliko stoljeća i danas govore ikavski, što je najmarkantnija osobina tih govora, ali da imaju i neke tipično kajkavske govorne značajke koje ih povezuju s okolnim ekavskim govorima i kajkavskim govorima uopće (i u fonologiji i u morfologiji, sintaksi, tvorbi, leksiku), koje ne moraju biti rezultat samo utjecaja okolnih govora.

Odatle i naša suzdržanost prema terminu dvopojmivnosti: *grad-država* označava jedan pojam, jednako kao što to čine i *grad* i *država*.

Uzrok tomu

Uzrok tomu možemo tražiti u brzini kojom danas živimo i koja se onda odslikava i u govoru.

Uzrok tomu vjerojatno je u tome što od svih funkcionalnih varijanti konstrukcije *dati* + infinitiv upravni glagol *dati* ovdje čuva u najvećoj mogućoj mjeri svoju izvornu samoznačničku nijansu značenja, za razliku od svih drugih ostvaraja, gdje je proces semantičkog izbjebljivanja opipljivo više uznapredovao (osobito u faktitivnoj realizaciji u funkciji pod br. 4).

Onda

To *onda* nisu pravi homonimi već samo homografi ili istopisnice (isto se pišu).

Pretpostavka bi *onda* bila da se dugo *šva* na kraju prije toga valjda nije pisalo?

Znači da se značenje u ovim primjerima temelji na metaforičkom preslikavanju. Metafora **onda** postaje ishodište za metonimiju koja aktivira sekundarno značenje i ističe ga kao primarno, u zajedničkoj funkcionalnoj domeni INTELEKTUALNOG SHVAĆANJA.

6.8.3. Primjeri francuskih uzročno-posljedičnih konektora iz građe

Pretraživanjem odabrane građe pronašli smo razmjerno velik broj uzročno-posljedičnih konektora : *d'où, au vu de, car, c'est pourquoi, parce que, par conséquent, pour cette raison, c'est la raison pour laquelle, c'est (d'ailleurs) pour cette raison que, la raison en est, du coup, à la suite de ces réflexions, conséquence ;, il en est résulté, il en résulte, le résultat est que, il s'ensuit que, de ce fait, grâce à elle, en sorte que, de sorte que, aussi, dès lors, alors.*

D'où

D'où la conclusion : « En somme, les constructions incidentes à la phrase forment avec d'autres constructions non analysées comme appositives un groupe de tournures aux caractéristiques syntaxiques et sémantiques communes : elles ne constituent donc pas une catégorie syntaxique ou sémantique close» (ibid. : 120).

D'où l'importance, dans le troisième point, du choix du mot union qui, par sa composition même, impose qu'il ne s'agit pas de réaliser une liaison entre deux éléments pré-existants (son et sens) mais de les faire exister à partir de leur accretion en une unité insécable (le recto et le verso de la feuille).

Au vu de

Au vu de ces quelques exemples, personnel ne serait pas compatible avec des noms qui désignent des états ou des activités d'ordre physique, alors qu'il s'applique à ceux qui relèvent de l'intellect et du psychologique ; (à l'appui de cette idée, les termes qui désignent un sens (propriété physique) ne sont pas associables à personnel, alors qu'ils le sont quand ils ont une acception psychologique : (...))

Car

Car ceux-là comme ceux-ci non seulement maintiennent les accords du verbe au singulier, mais aussi permettent la non-reprise d'une préposition initiale.

(Cette catégorie sera à la fois plus restreinte et plus accueillante que chez d'autres.) Plus restreinte, **car** il en exclut ce que d'autres ont voulu voir comme l'apposition type ou apposition canonique, à savoir le type Luc, ton cousin, vient d'appeler (voir infra). Plus accueillante, car il inclut le gérondif, malgré le fait que

cette construction n'a pas, selon la manière traditionnelle de voir, une incidence nominale.

C'est pourquoi

C'est pourquoi on adoptera, dans ce qui va suivre, la perspective d'une recherche de ce qui en constitue le ou les dénominateurs communs, au niveau de la phrase, et indépendamment du type de discours.

C'est pourquoi il m'a semblé intéressant de comparer des phrases produites par un locuteur de chaque type.

Parce que

Les passages de la perception à l'opinion apparaissent donc au moins en partie liés aux propriétés sémantiques des verbes concernés. En partie, parce que tous les cas ne se laissent pas décrire selon les mêmes principes : *entendre*, par exemple, devrait en principe être susceptible de passer à l'opinion mais ne le fait pas.

Par contraste, les noms de rôle coïncidant avec principal ne désignent pas des fonctions aux limites aussi nettes. D'abord, parce que celles-ci émanent d'un faisceau de critères hétérogènes, quantitatifs et qualitatifs, objectifs mais aussi (et peut-être même surtout) subjectifs.

Par conséquent

Par conséquent, dans (11), N2 doit être phonétiquement nul pour une autre raison. C'est ici que le Gouvernement Infrasegmental (GI) entre en jeu.

On peut par conséquent avancer que les marqueurs de thématisation son intrinsèquement thématiques.

Pour cette raison

Pour cette raison, le type de gouvernement qui prévaut entre consonnes est dit « infrasegmental » (le GP, quant à lui, est défini non pas sous le squelette, mais entre constituants).

Et c'est peut-être pour cette raison que l'énoncé à l'imparfait apparaît comme un peu plus hypocoristique que les autres. . .

C'est la raison pour laquelle

C'est la raison pour laquelle nous avons tenté de mettre en place des procédures progressives fondées sur la construction de paradigmes modaux et catégoriels, car nous avons, en français, à côté des formes homophones opaques des formes hétérophones transparentes à la phonographie (*vendre / vendu ; prendre / pris*, etc.).

Il n'est certes pas facile de plier tout l'empan du comportement de *ə* à une loi unique, fût-elle assortie de lois locales secondaires. C'est la raison pour laquelle, ici comme ailleurs, la distinction des niveaux est techniquement déterminante du point de vue même de la méthodologie néogrammaire : par l'homogénéisation artificielle qu'elle permet, elle rend tout simplement possible l'établissement de lois stables.

C'est (d'ailleurs) pour cette raison que

C'est d'ailleurs pour cette raison que les démonstratifs introduisant un référent nouveau en début de roman sont facilement acceptés, malgré l'énigme référentielle qu'ils posent : le lecteur peut se dire qu'un éclaircissement suivra.

La raison en est

La raison, à notre avis, en est plutôt l'impossibilité pour un complément temporel « pur » de servir d'antécédent (en version anaphorique) ou de point d'incidence (en version imperfective) à l'imparfait.

La raison en est que (par hypothèse) la contrainte A domine les trois autres contraintes ; c'est donc elle qui décide.

Du coup

Du coup, deux attitudes se font jour parmi les linguistes. D'un côté, les partisans d'une concordance dite « mécanique » ou - étiquette valorisante - « formelle ». De l'autre côté, les tenants d'une approche plus « sémantique ». Comrie (1986) et Berthonneau-Kleiber (1997) illustrent ces options antagonistes.

Du coup, la pertinence de la ségrégation position/ contenu devient coûteuse et douteuse.

À la suite de ces réflexions

À la suite de ces réflexions, nous posons que la caractéristique du sémantisme de l'adjectif pluriel est de signaler la diversité des composantes du N pluriel, tout en préservant l'identité et la richesse de ce N.

Conséquence :

(C'est la raison pour laquelle, contrairement à la majorité des définitions lexicographiques, nous ne faisons pas appel aux termes « plusieurs » et « exemplaire » pour l'analyse de l'adjectif pluriel, termes métalinguistiques 18 que nous réservons pour la description de l'adjectif multiple.) **Conséquence** : notre caractérisation de l'adjectif pluriel va à l'encontre de celle proposée par Le Grand Robert de la Langue Française (édition 1985) en termes de plusieurs exemplaires.

Il en est résulté, il en résulte

Il en est résulté une détermination du débit et la stabilisation de limites perceptives dimensionnées aux qualités propres de l'articulation et de la composition syllabique, proportionnant la rapidité du prélèvement d'informations à la fréquence des constructions, des tournures et des données : on s'entend à demi-mots quand les présupposés sont partagés.

Il en résulte qu'on a nécessairement affaire à une genericité restreinte 10 : contrairement au défini, le démonstratif ne permet pas de viser l'ensemble d'une classe, mais une sous-classe déterminée par le contenu de la relative (*les femmes* vs *ces femmes qui P*).

Il en résulte que la syllabation est un processus nécessaire, puisque l'émission orale d'une séquence suppose sa linéarité.

Le résultat est que

Le résultat est que pour une paire de mots comme ma/mon, seul mon est syntaxiquement compatible avec un nom masculin, alors que ma et mon sont tous deux syntaxiquement compatibles avec un nom féminin.

Il s'ensuit que

Il s'ensuit que le passé simple est doublement anaphorique, une fois par l'intervalle de référence et une seconde fois à cause de la localisation temporelle, alors que l'imparfait ne l'est qu'une fois, par l'intermédiaire de l'intervalle de référence, la localisation temporelle étant fournie soit directement, si c'est un adverbe temporel, soit indirectement, si c'est un autre procès, par l'antécédent recruté.

Il s'ensuit que dans (14a) les deux entités coordonnées du sujet fonctionnent comme arguments de deux prédications parallèles, indépendantes l'une de l'autre, alors que dans la lecture interne de (15a) ces deux entités fonctionnent comme les deux arguments d'un même prédicat à sens réciproque.

De ce fait

De ce fait, comme le note bien I. Tamba, l'ordre des mots est décisif du point de vue fonctionnel : seul le GNX est en rapport grammatical avec le reste de l'énoncé, tandis que le GN2 est en rapport syntaxique d'abord avec le GNX.

De ce fait aussi, il est souvent difficile d'identifier avec précision les limites du contexte qui sert de source à l'anaphore.

Grâce à elle

Grâce à elle, nous sommes en mesure aussi bien de dénommer les objets concrets qui nous entourent que de préciser les concepts abstraits que représentent nos pensées non formulées.

En sorte que

En sorte que nous croyons plus productif d'analyser comment ces tensions se matérialisent dans et par le langage.

De sorte que

De sorte qu'il est aujourd'hui difficile de prétendre, comme on le fit naguère, que l'écrit n'est qu'une représentation seconde de la langue (Saussure 1972 ; Bloomfield 1970).

De sorte que l'énoncé hypocoristique peut très bien se passer de l'imparfait, comme nous l'avons vu au § 1., avec les occurrences (5), (6) et (7), respectivement au présent, au passé composé et au futur périphrastique.

Aussi

Aussi, les conclusions auxquelles nous parviendrons ici s'appliqueront-elles *mutatis mutandis* à tous les verbes de la langue.

Dès lors

Par ailleurs, les travaux sur le placement montrent que la construction antéposée structure le N par la mise en évidence de ses propriétés distinctives. **Dès lors**, rien d'étonnant à ce que la position gauche soit contrainte pour l'adjectif pluriel.

Or nous avons examiné précédemment des cas où le procès reste valide tout en étant à l'imparfait (exemples 3 et 4). **Dès lors** il s'agit d'expliquer pour quoi c'est le temps présent qui est privilégié (le repère A) au détriment du temps passé (repère A').

Alors

Alors, va-t-on considérer le syntagme prépositionnel comme une apposition ?

6.9. Zaključni konektori u znanstvenome diskursu

Ova se vrsta konektora semantički djelomično preklapa s objasnidbenim konektorima s jedne strane, a s druge s uzročno-posljedičnim konektorima. I njih se vezuje uz argumentaciju i argumentacijski tip teksta. Obilježje zaključnih konektora jest njihova završnost. Zaključnim se konektorima uvode rečenice kojima se izražava završno/zaključno mišljenje koje je izvedeno iz prethodno izrečenih rečenica. Zaključak je ključan element logičkoga mišljenja i argumentacije. Prema *Rječniku stranih riječi* (Klaić 2007 s.v. *argumentacija; argument; silogizam; premisa*) *argumentacija* je dokazivanje, obrazlaganje, niz argumenata s istim zaključkom; *argument* je dokaz, razlog, opravdanje, obrazloženje; *silogizam* je logički zaključak koji se izvodi iz dviju ili više pretpostavki; *premissa* je jedan od bar dvaju sudova iz kojih se izvodi zaključak; pretpostavka, propozicija.

Zaključni konektori zauzimaju vrlo važno mjesto u tekstovima znanstvenoga članka. Budući da je zaključak jedan od neizostavnih dijelova svakoga znanstvenoga članka, može se reći da je i uporaba zaključnih konektora neizostavna (javljaju se bar u posljednjemu dijelu članka – zaključku). Zaključivanje je neizostavno u logičkome razmišljanju koje je temelj znanstvenoga mišljenja. Prema *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* (Anić 2004) *zaključak* je termin iz logike koji označuje misao sastavljenu od dvaju ili više sudova, odnosno posljedicu izvučenu iz obrazloženja.

6.9.1. Tablični prikaz zaključnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 11 : Zaključni konektori

Hrvatski	francuski
stoga	alors, ainsi
dakle	donc
prema tome/tomu	alors
iz toga se može zaključiti da	nous pouvons conclure/en déduire
na kraju	enfin

i za kraj	pour conclure, en (guise de) conclusion, finalement
u konačnici	finalement, enfin
sve to kaže ¹⁰³	tout cela veut dire
na koncu konca ¹⁰⁴	en fin de compte
konačno	finalement, enfin
sve u svemu ¹⁰⁵	en somme
(iz toga) proizlazi	il ressort de tout cela, il en ressort que, il s'ensuit que
iz toga se daje izvesti zaključak ¹⁰⁶	
sve nas ovo upućuje na zaključak	tout porte à croire, tout porte à penser
zaključujemo	nous concluons, pour conclure
zaključak je da ¹⁰⁷	
kao zaključak	en conclusion, pour conclure

Podjela hrvatskih zaključnih konektora prema formalnim obilježjima:

a) veznici: *dakle, i (za kraj)*

b) prilozi: *stoga, konačno*

c) čestice: -

d) prijedložni izrazi: *prema tome/tomu, sve u svemu?, na koncu konca, u konačnici, na kraju, kao zaključak*

e) imenske sintagme: -

f) glagolske konstrukcije: *iz toga se može zaključiti da, sve to kaže, iz toga proizlazi, iz toga se daje izvesti zaključak, sve nas ovo upućuje na zaključak, zaključujemo, zaključak je da*

Podjela francuskih zaključnih konektora prema formalnim obilježjima:

a) veznici: *donc*¹⁰⁸

b) prilozi i priložni izrazi: *alors, enfin, finalement, en somme, ainsi*

¹⁰³ Isti je par konektora naveden u tablici koja prikazuje objasnidbene konektore.

¹⁰⁴ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti i *somme toute*.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ekvivalent bi u francuskome bio *cela permet de conclure*.

¹⁰⁷ Ekvivalent bi u francuskome mogao biti *notre conclusion* ili *nous en concluons*.

¹⁰⁸ Iako se iz tradicijskih razloga svrstava u skupinu veznika, prema pojedinim sintaktčkim svojstvima pripada skupini priloga.

c) prijedložni izrazi: *pour conclure, en conclusion, en guise de conclusion, en fin de compte*

d) imenska sintagma: -

e) glagolske konstrukcije: *nous pouvons en conclure, nous pouvons en déduire, il ressort de tout cela, il en ressort que, il s'ensuit que, tout porte à croire, tout porte à penser*

Zaključni se konektori semantički dodiruju s uzročno-posljedičnim konektorima jer se u pojedinim slučajevima zaključnost s jedne strane, i uzročno-posljedični odnos s druge mogu preklapati, što pokazuju konektori *prema tome, stoga (alors), iz toga proizlazi (il ressort de tout cela, il en ressort que, il s'ensuit que)*. Značenjski su bliski i s onim dijelom vremenskih (metatekstualnih) konektora koji označuju posljednji dio: *na kraju (enfin), i za kraj (finalement), na koncu konca (en fin de compte)*.

6.9.2. Primjeri hrvatskih zaključnih konektora iz građe

U znanstvenome se članku, zbog njegovih obilježja, zaključni konektori gotovo u pravilu redovito javljaju na različitim mjestima unutar strukture teksta.

Ta je skupina konektora semantički bliska skupini uzročno-posljedičnih konektora. Tome svjedoči i činjenica da pojedine konektore, poput *zato, stoga, shodno tomu, sukladno tome, u skladu s tim/u skladu s rečenim*, možemo promatrati i kao zaključne i kao uzročno-posljedične konektore. Zaključni konektori dijele određena zajednička obilježja i s vremenskim i prostornim konektorima *na kraju, na koncu i naposljetku* zahvaljujući svojoj semantičkoj sposobnosti izricanja završnosti. U pojedinim se slučajevima može govoriti i o prisutnosti objasnidbenoga značenja. U odluci o kojoj se vrsti konektora radi pomaže kontekst.

U građi se javljaju sljedeći zaključni konektori: *stoga, prema tome, prema tomu, iz toga se može zaključiti da, dakle, na kraju, i za kraj, u konačnici, sve to kaže, na koncu konca, konačno, sve u svemu, (iz toga) proizlazi, iz toga se daje izvesti zaključak, sve nas ovo upućuje na zaključak, zaključujemo, zaključak je da, kao zaključak*.

Stoga

Zaključno značenje prevladava, ali je prisutno i uzročno-posljedično, što je provjerljivo kada postojeći konektor zamijenimo drugim zaključnim konektorima (*dakle, prema tome*), odnosno konektorima koji nose uzročno-posljedično značenje (*zato, iz tog razloga*)

Stoga je jedina mogućnost za spas izračuna da se particip pojavi u nesročnome (priložnome) obliku.

Stoga u tom slučaju treba uključiti i kategoriju padeža pa će sklonidba »otkriti« rod i broj.

Sljedeći primjer pokazuje uporabu konektora *stoga* s uzročno-posljedičnim značenjem koje se nadovezuje na sadržaj prethodnih rečenica kao posljedica pri čemu je prethodni sadržaj uzrok ili razlog:

U gradu ljudi nisu povezani u čvrste odnose i pretežno se cijeni individualizam, a grad je mahom leglo zla i poroka, odnosno nemorala. Seksualni nagon djeluje mimo razmnožavanja pa je poimanje seksualnosti i užitka mnogo slobodnije. **Stoga** je grad predstavljen kao svojevrsni korak nazad, mjesto gdje je moguće postići neposredno zadovoljenje.

Učenici se u nižim razredima spontanije uključuju u verbalnu interakciju pa ona **stoga** ponekad dobiva obilježja prirodne komunikacije.

Stoga u kombinaciji s *pa* naglašeno upućuje na postojanje uzročno-posljedičnoga odnosa između sadržaja prvoga i drugoga dijela rečenice.

Stoga je cilj ovog rada ispitati upravo egzistencijalne glagole i rečenice te njihova obilježja i posebnosti u hrvatskome, no prije svega potrebno je prvo odrediti se prema pojmu egzistencijalnosti, odnosno egzistencijalnih glagola.

Prema tome

Prema tome, možemo zaključiti da se u hrvatskome crkvenoslavenskome dopunjač *da* ne može pojaviti uz glagole fizičke, već samo mentalne percepcije, tj. samo uz glagole mišljenja i spoznaje.

Prema tome, različite leksičko-semantičke varijante s jednakom formom mogu uspostaviti odnos s jednim leksemom (slučaj polisemije ili mnogoznačnosti) ili različitim leksemima (slučaj homonimije).

Prema tome, u stanovitoj jezičnoj sinkroniji neki elementi mogu biti tek u početnoj fazi gramatikalizacije, tj. da se usporedo s njihovim izvornim autosemantičnim značenjem postupno razvijaju i značenja (ili funkcije) »manje pojmovnosti«, a da to u danom sinkronom stanju jezika ne mora bitno utjecati na imanentne formalne (površinske) karakteristike samog izvornog elementa.

Prema tomu

Prema tomu, naša argumentacija uvažava i sve promjene odnosno svaku prilagodbu na ortografskoj razini, a sukladno tomu i rezultat elipse nastale ispuštanjem grafema iz modela.

Prema tomu *rak samac* (pod)vrsta je *raka*, *ptica dodo* (pod)vrsta je *ptice*. Sintagma u cjelini slaže se onako kako se slaže lijevi njezin član: (...)

Prema tomu, mi se samo zalažemo za dvosmjernost tu primijenjenog načela: dva izrazno različita nesvršena glagola (*oticati* i *otjecati*) biti će dovoljan razloga da ne razmišljamo o tome je li *oteći* jedan glagol ili je riječ o dvama glagolima.

Iz toga se može zaključiti da

Iz toga se može zaključiti da ona nije dio crkvenoslavenskoga, već samo hrvatskoga (čakavskoga) jezika.

Dakle

Dakle, za sve je kriv Maretić, ali ga današnji jezikoslovci nisu pažljivo čitali.

Dakle, prema takvu shvaćanju imenice na *-a* ženskoga su roda.

Dakle nije predikatni proširak, pa prema tome, sukladno definiciji tog pojma kao dijela predikata u Katičić (2002: 48), nije ni dio predikata, nego mu je tek srodan! I doista: u poglavlju o predikatnom proširku Katičić (2002: 47–48) ne predviđa infinitiv niti uopće glagol (...)

Konektorom *dakle*, kao najistaknutijim predstavnikom skupine zaključnih konektora, vrlo se često koristi u znanstvenim člancima na hrvatskome jeziku. Na početku se, kako je vidljivo iz primjera, i odvaja i ne odvaja zarezom od ostatka rečenice. Kao konektor može stajati na početku rečenice kao u prethodnim dvama primjerima, ali i unutar rečenice:

Žargon je **dakle** rezerviran samo za razgovorni stil, no u hrvatskom se govoru njime služe i odrasli, a ne samo mladež.

Javlja se i kao veznik, što zorno pokazuje sljedeći primjer u kojemu se najprije iznosi određeno pravilo, a zatim daje primjer koji je temelj za vraćanje na sadržaj pravila što je naglašeno veznikom *dakle* u vezničkoj funkciji:

U mnogim se štok. i čak. govorima dulji slog ispred sonanta prilikom ispadanja poluglasa (u kajk. se *stârca* dulji kao i *svâdba*, **dakle** uvijek kad je ispao poluglas, bez obzira je li riječ o sonantu ili ne).

Sljedeći primjer pokazuje dvostruku uporabu *dakle* u jednoj rečenici. Prvi dolazi u objasnidbenoj i pojačajnoj ulozi, a drugi kao uvođenje primjera što se također može okarakterizirati kao objasnidbena uloga.

Inače se u u čak. i kajk., **dakle** ako nema štok. utjecaja, prilikom povlačenja dobivaju stari naglasci " i ˘, **dakle** *nogà* > *nòga*, *glāvā* > *glāva*.

Na kraju

Na kraju ovog pregleda može se reći da je odnos između metafore i metonimije jedan od važnijih odnosa za kognitivnu lingvistiku.

Na kraju treba zaključiti da će izbor naziva *rječnik* ili *leksikon* i naziva koji sadrže odnosni pridjev *rječnički* ili *leksički* ovisiti o određenju discipline o kojoj govorimo.

Na kraju se članka još govori o problemu naglaska genitiva množine imenica n. p. B (i C) s nepostojanim *a* te o problemu genitiva množine (nastavku *-ā* i naglasku tog padaža).

Dok se u prvim dvama primjerima može govoriti o zaključnome značenju izražene konektorom *na kraju*, u trećemu primjeru ne izražava se zaključak, nego se upućuje na strukturu rada, prema čemu se taj konektor može pridružiti skupini metatekstualnih konektora.

Svaki znanstveni članak mora sadržati zaključak kao strukturnu cjelinu koja se nalazi na njegovu kraju. Međutim to ne znači da se zaključni konektori javljaju samo u zaključku. Oni se javljaju puno prije u strukturi članka na onim mjestima gdje se posebno želi istaknuti da pojedina tvrdnja proizlazi iz onoga što je rečeno u prethodnoj ili prethodnim rečenicama.

I za kraj

I za kraj, treba napomenuti da vrlo vrijedan dokaz semantičko-pregmatičkog poremećaja može biti i stupanj oklijevanja u ključnim točkama razgovora.

U konačnici

U konačnici, selo nudi sigurnost zbog naravi međuljudskih odnosa.

Na koncu konca

Na koncu konca, to se duljenje i događa u novonastalim zatvorenim slogovima koji postaju zatvoreni upravo zbog ispadanja dočetnih poluglasa.

Sve to kaže

Sve to kaže da je za našu temu bolji put onaj značenjski (manjkavosti pravopisnoga osobito će do izražaja doći u sferi jezika pojedinca, pa još i književnika, o čemu u § VI).

*Konačno*¹⁰⁹

Konačno, unutar kompozicije ili slaganja razlikujemo takvo slaganje u kojemu je jedan od dvaju (ili više) korijenskih, leksičkih morfova koji u slaganju sudjeluju drugomu u semantičkome i sintaktičkome smislu nadređen, glavni, te takvo slaganje u kojemu načelno nijedan od dvaju (ili više) leksičkih morfova koji u slaganju sudjeluju nije glavni, nije glava.

Konačno, tako nastaje i čitateljska metafora tekstualne interpretacije: ČITANJE JE PUTOVANJE POKRAJINOM.

*Sve u svemu*¹¹⁰

Sve u svemu, čini se da govore više nego što stvarno mogu razumjeti. (Sharp, 1992)

Čakavski oblici, **sve u svemu**, ne izgledaju pretjerano pouzdano i perspektivno za rekonstrukciju psl. n. p. d.

¹⁰⁹ *Konačno* pripada skupini modalnih izraza prema *Hrvatskom pravopisu* (Badurina, Marković i Mićanović 2007).

¹¹⁰ *Ibid.*

(Iz toga) Proizlazi

Proizlazi da je, lakanovskim riječima rečeno, grad mjesto radikalne drugosti i otuđenja koje djeluje negativno na sebstvo samih subjekata, a roman *U registraturi* Ante Kovačića ponajbolje ilustrira spomenute procese.

Iz toga proizlazi da shematski koncept u nekim značenjskim nijansama nije jednako istaknut kao u drugima.

Iz toga se daje izvesti zaključak

Iz toga se daje izvesti zaključak da su u jednome času postojala dva rukopisna rječnika: hrvatsko-mađarski i navedeni trojezični, koje je kasnije Vrančić spojio, vjerojatno između 1585. i 1590. godine (Vončina 1979: 11).

Sve nas ovo upućuje na zaključak

Sve nas ovo upućuje na konačan zaključak da, ako je suditi po metafori, na hrvatskoj političkoj pozornici ipak nisu sasvim prepoznatljive stranke ljevice od stranaka desnice.

Zaključujemo

Zaključujemo tek da je manjkav.

Zaključak je da

Zaključak je ovoga rada da sportske glagole te glagol *disati* moramo posebno istražiti i da kod njih možemo govoriti o nekom tipu pseudoprijelaznosti.

Kao zaključak

Kao zaključak navest ćemo Paola Zollija koji za tal. *frasca* iznosi vlastitu pretpostavku »Prob. vc. d'orig. preindeur.«, a za ostala mišljenja upućuje na druge autore (DELI-cd).

6.9.3. Primjeri francuskih zaključnih konektora iz građe

U građi su pronađeni sljedeći zaključni konektori : *donc, alors, enfin, en conclusion, en guise de conclusion, pour conclure, en somme, il ressort de tout cela, il en ressort que, tout porte à croire, tout porte à penser, la conclusion est claire, finalement, nous pouvons conclure/en déduire, nous concluons, en fin de compte*

Donc

Il s'agit de phrases simples, à un prédicat ; **donc** le complément dépendant de personnel ne peut renvoyer qu'au sujet du verbe support, ou de avoir possessif (J'ai fait le commentaire qui m'est personnel sur cette élection) d'où le possessif obligatoirement réfléchi en alternance avec l'indéfini.

On est **donc** en droit de rechercher des points de contact entre ces deux disciplines, et il est permis de penser que la stylistique, marquée par une certaine hétérogénéité dans ses

objectifs et dans ses méthodes (cf. Saint-Gérand, 1995), pourrait tirer quelques bénéfices de la prise en compte de certains des concepts et des observations de la linguistique du texte.

Donc en schéma, on doit partir de A' (disait), poser un A2 (actualité du père : maintenant) et un A2' (actualité passée du père pour avant on en voyait).

Alors

Posljednja rečenica sažetka članka donosi zaključni konektor u značenju *dakle*, na temelju svega što je izrečeno.

Alors, va-t-on considérer le syntagme prépositionnel comme une apposition ?

Chaque langue choisira **alors**, outre le MOUVEMENT, un ou plusieurs des quatre autres composants qu'elle codera dans ses racines verbales.

Enfin

Enfin, la démarche d'apprentissage adoptée dans notre recherche montre qu'il convient de combiner des activités procédurales et déclaratives, spécifiques et intégrées, qui tiennent compte de l'âge et des compétences des élèves.

En conclusion

En conclusion, il semble légitime d'admettre que la structure doit être analysée, au plan syntaxique, comme une structure comportant deux constituants distincts et de même rang ; le caractère obligatoire de GI et la facultativité conditionnée de GN pourrait même mener à attribuer une certaine prééminence au membre verbal.

En conclusion, l'adjectif personnel dans sa première acception, confronté aux propriétés des adjectifs dits qualificatifs et à celles des pseudo-adjectifs, a l'air inclassable, tout en paraissant plus proche des seconds.

En guise de conclusion

En guise de conclusion : l'imparfait, le lièvre et le chocolat

Pour conclure

Pour conclure sur ce point, il n'y a donc aucune raison théorique qui s'oppose à l'intégration de ceux des hapax qui, certes, peuvent être le résultat d'un jeu sur la langue, mais qui sont construits de façon régulière et sont intégrables dans un paradigme d'unités lexicalisées.

En somme

En somme, si celui-ci est relativement rare dans les textes littéraires, c'est qu'il est typiquement, en raison de sa nature mentionnelle, voué à apparaître en contrepoint des chaînes de référence principales assurées par les vrais pronoms.

En somme, l'emploi du démonstratif pour « récupérer » l'entité la moins focalisée n'a pas réellement plus aidé le lecteur que lorsque le pronom anaphorique était utilisé.

Il ressort de tout cela

Il ressort de tout cela que la diversité est valorisante au détriment de l'uniformité qui appauvrit le N.

Il en ressort que

(Le bref examen de l'infinitif de narration qu'offre cette contribution vise à préciser le statut de l'IN comme phrase et comme prédication.) **Il en ressort que** l'IN est une sous-phrase, membre non initial d'une phrase complexe structurée par coordination ou par parataxe et même exceptionnellement par hypotaxe (voir note 7), d'où le joncteur caractéristique de l'IN.

Tout porte à croire

Tout porte à croire plutôt que le renforcement des parallélismes qu'on vient de noter conduit à interpréter les deux GN démonstratifs comme étant sur le même plan, anaphorisant l'un et l'autre conjointement un référent antérieur à la citation proposée.

Tout porte à penser

Tout porte à penser qu'il en va autrement de l'instruction aspectuelle.

La conclusion est claire

La conclusion est claire. (L'IN est bien un cas de prédication, mais de prédication réduite ou partielle.)

La conclusion est ainsi claire : dans les emplois en question, les deux effets imputés au démonstratif ne trouvent pas d'autre appui que la seule présence du démonstratif lui-même.

La conclusion s'impose que

La conclusion s'impose que (19) est un groupe nominal, complexe, incorporant un lien prédicatif et que ce groupe fonctionne comme noyau d'une entité phrastique.

Conclusion :

Conclusion : au vu des critères, l'apposition se présente, comme on l'a démontré ailleurs (Forsgren, 1993b), comme une variante attributive, avec cependant des caractéristiques, notamment discursives, qui en font une fonction syntaxique de plein droit.

D'où **la conclusion** : « En somme, les constructions incidentes à la phrase forment avec d'autres constructions non analysées comme appositives un groupe de tournures aux caractéristiques syntaxiques et sémantiques communes (...) »

La conclusion est que

La conclusion avancée **est que** ces déterminants doivent avoir une fonction propre en syntaxe.

Finalemment

Ce sont finalement les valeurs « circonstancielle », surtout la valeur « causale », bien représentée, qui autorisent à parler d'une liaison de l'apposition avec le contexte de droite ; les emplois de *lors*, *car*, etc. , que nous avons cités vont dans ce sens.

Il n'y a finalement que certains verbes de la perception visuelle (apercevoir, (re)voir, regarder, découvrir, surprendre) et de la perception tactile comme sentir et ressentir qui admettent plusieurs types d'attributs à la fois.

Nous pouvons conclure/en déduire

En termes statistiques, le groupe expérimental a progressé de manière significative par rapport au groupe contrôle ($p < 0,0001$ pour la dictée à trous et $p = 0,05$ pour le QCM). Nous pouvons donc conclure à l'efficacité de la séquence didactique mise en place.

Nous pouvons également en déduire que le facteur « contexte » est surtout déterminant pour les *Vinf-er*.

Nous concluons

De ce constat nous concluons que dans un tel context modal, l'imparfait n'introduit aucune phase dans l'interface sémantiquepragmatique (...)

En fin de compte

En fin de compte, on représentera comme suit les mots où se pose le problème de la conciliation de la présence simultanée de schwa et d'une consonne latente, soit le type *paquet* (...)

Il s'agit en fin de compte de l'ensemble des phénomènes où la position « sujet » se désémantise et s'efface au profit de celle de « thème ».

6.10. Pojačajni konektori u znanstvenome diskursu

Glavna uloga pojačajnih konektora jest isticanje, naglašavanje ili izdvajanje određenoga sadržaja. Sadržaj rečenica uvedenih pojačajnim konektorima nastavlja se na prethodni pojačavajući ga. Pojačajni konektori dijele pojedina značenjska obilježja s pribrojnim konektorima (dodavanje + gradacija).

Pojačajnim se konektorima autori znanstvenih članaka služe kada žele naglasiti određeni sadržaj, izdvojiti ono što se najviše ističe, skrenuti pažnju na ono što je najjače izraženo, što na najbolji način pokazuje neko svojstvo; time se pojačava argumentacija i postiže dojam uvjerenosti u ono što se tvrdi ili zaključuje. I sljedeći primjeri pokazuju povezanost pojačajnih konektora s objašnjavanjem (što dopušta njihovo svrstavanje u podvrstu objasnidbenih konektora) s jedne, i sa zaključivanjem (što ih dovodi u blisku vezu sa zaključnim konektorima), s druge strane:

Upravo spoj s pridjevnom riječi pokazuje da su te imenice muškoga roda jer pridjevi dobivaju rod, broj i padež od imenica.

Čak i one metaforički motivirane *značenjske nijanse* leksema koje su udaljenije od uobičajenih i učestalijih uporaba pokazuju da su ponovno vrlo čvrsto vezane s obilježjima shematskog koncepta.

C'est bien ce que note aussi B. Combettes (1998 : 25-28), conscient de la différence essentielle qui sépare de ce fait les GN déterminés des adjectifs et des substantifs sans déterminant, dont il souligne lui aussi la dépendance référentielle.

(Dans une perspective plus large, ces distinctions typologiques laissent présager des rapports intimes entre le lexique, la syntaxe et même le discours.) Non seulement le type lexical auquel appartient une langue aura des répercussions sur la syntaxe, par exemple sur les attributs de l'objet (Korzen ce volume), mais l'organisation lexicale et syntaxique d'une langue entretiendra également des rapports non-triviaux avec des phénomènes pragmatiques et textuels, telles les anaphores associatives, qui, parce qu'elles reposent sur la composition sémantique des noms, vont différer systématiquement d'une langue à l'autre (Lundquist 2003).

6.10.1. Tablični prikaz pojačajnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 12 : Pojačajni konektori

hrvatski	francuski
upravo	c'est bien ce que, précisément, justement
baš	précisément, justement
čak	même
štoviše	qui plus est, bien plus ¹¹¹
osobito	surtout, en particulier, particulièrement, notamment
posebice	surtout, en particulier, particulièrement, notamment, plus particulièrement
posebno	surtout, en particulier, particulièrement, notamment
naročito	surtout, en particulier, particulièrement, notamment
tim više	d'autant que
još (+ komparativ)	et plus encore
da stvar bude još gora ¹¹²	
prije svega	en premier lieu, tout d'abord, avant toute chose
ne samo ... nego	non seulement ... mais

¹¹¹ *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik* (Putanec 1987) za *bien plus* navodi značenja *što više, osim toga, uza to*, iz čega su vidljiva preklapanja pojačajnih i pribrojnih konektora.

¹¹² Ekvivalent bi u francuskom mogao biti *la situation/le résultat est encore pire parce que*.

Podjela hrvatskih pojačajnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *ne samo ... nego*
- b) prilozi i priložni izrazi: *tim više*¹¹³
- c) čestice: *čak*,¹¹⁴ *štoviše*,¹¹⁵ *upravo, osobito, posebice, posebno, naročito, još, baš*
- d) prijedložni izrazi: *prije svega*
- e) imenske sintagme: -
- f) glagolske konstrukcije: *da stvar bude još gora*

Podjela francuskih pojačajnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi: *d'autant que, et plus encore, non seulement ... mais*
- b) prilozi i priložni izrazi: *même, qui plus est, surtout, en particulier, particulièrement, notamment, bien plus, tout d'abord, en premier lieu, précisément, justement*
- c) prijedložni izrazi: *avant toute chose*
- d) imenska sintagma: -
- e) glagolske konstrukcije: *c'est bien ce que*

Prema pojedinim konektorima koji ulaze u sastav skupine pojačajnih konektora vidljivo je njihovo semantičko ispreplitanje s vremenskim konektorima koji označuju prvi dio ili početak, kao na primjer *prije svega* (*en premier lieu, tout d'abord, avant toute chose*).

6.10.2. Primjeri hrvatskih pojačajnih konektora iz građe

Pojačajnim konektorima u znanstvenom se tekstu izriče isticanje, naglašavanje neke činjenice u odnosu na prethodni tekst. Njihovom uporabom autori iskazuju svoju sigurnost u ono što tvrde. Smatramo da prisutnost pojačajnih konektora pojačava uvjerljivost teksta u kojemu se javljaju. Građa je ponudila sljedeće pojačajne konektore: *upravo, da stvar bude još gora, još, tim više, posebno, naročito, posebice, osobito, čak, štoviše, prije svega, ne samo da ... nego, baš*.

Upravo

U prvome sljedećemu primjeru veznički izraz *upravo* uz pojačajno donosi, u manjem omjeru, i objasnidbeno značenje nadovezujući se na sadržaj prethodne rečenice. I drugi primjer donosi kombinaciju pojačajnoga i objasnidbenoga značenja.

¹¹³ *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) *tim* određuje kao prilog, a *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (2003) *tim* opisuje kao zamjenicu koja dolazi u priloškim izrazima (*utoliko*).

¹¹⁴ Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) *čak* se navodi kao prilog koji pojačava sadržaj onoga što je rečeno. Budući da pojačajne čestice pojačavaju sadržaj (Silić i Pranjković 2007), smatramo da je *čak* čestica.

¹¹⁵ Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) *štoviše* se navodi kao prilog koji pojačava i istiche smisao. Mi ga svrstavamo u čestice.

Upravo je interakcija metafore i metonimije glavna tema ovog rada.

Upravo spoj s pridjevnom riječi pokazuje da su te imenice muškoga roda jer pridjevi dobivaju rod, broj i padež od imenica.

Upravo metapoeziju smatramo ključnom odrednicom Žagarićine poetike kojoj je sve podređeno, naravno prihvaćajući da se metapoetičnost i može i mora pridružiti svakoj poeziji.

Da stvar bude još gora

Da stvar bude još gora, sve je potkrijepljeno tablicom u kojoj u koloni »jedinina« stoje imenice *pile, tele* ..., a u koloni »množina« *pilići / pilad, telići / telad* itd.

Još

Uz pojačajno značenje, prisutno u prvim dvama primjerima, čestica *još* može imati i pribrojno značenje koje pokazuju treći i četvrti primjer:

Treba ipak napomenuti da je riječ o dvjema jezičnim jedinicama, jedna je *auto-* i druga je *auto* (*aut-o*), im. m. r.: *putujem autom, autopraonica je blizu*, te da je jedino bitno koju ulogu u strukturi tvorenice ima koji element, a ne koju ulogu ima izvan rječotvorja. **Još** je neispravnije u raščlambi tih složenica govoriti o riječima.

Još je češće pozivanje na negativne kategorije, tj. kršenje jezičnih pravila, što i danas čini važnom Friedrichovu tezu da za analizu moderne lirike "jedva da još dostaju normirani i normalni gramatički pojmovi, osim da se ustanovi na koji se to način govori njima usuprot".

Tim više

Tim više što su se koordinativne složenice pravopisnoj normi pokazale zanimljive, pa su predmetom filologije na razini elementarnoga pravopisa bivale više u ortografskome negoli u semantičko-sintaktičkom smislu (piše li se *tamnoplav* sastavljeno ili s crticom, ima li kakve razlike u dvama načinima pisanja, piše li se *svijetloplav* ili *svjetloplav*).

Mogli bismo zaključiti da je antijezik zbog toga i stvoren, pa je njegova funkcija primarno simbolička, a tek onda komunikacijska, **tim više** što je svaki član 'antijezične zajednice' bio (ili je još) i član neke druge zajednice s drugačijim kulturnim predznakom.

Posebno

U ovom je radu predmet analize Jagićeva kritika teksta (novovjekovni, srednjovjekovni korpus). **Posebno** se osvjetljuje Jagićevo načelo (»ne diraj u tuđe dobro«) i njegov sukob s ilirskom edicijskom praksom deset godina prije prve knjige u ediciji *Stari pisci hrvatski*.

Takav način prevladavanja razlika na dijalekatno nehomogenome terenu postat će izrazito obilježje franjevačke i uopće nabožne književnosti 17. i 18. st. **Posebno** se u uporabi kontaktnih sinonima ističe B. Kašić.

Naročito

Naročito je uočljiva uporaba nekoga glagolskoga oblika i infi nitiva, npr. prezent i infinitiv, aorist i infinitiv.

Posebice

Primjeri pokazuju da se javlja i kao konektor i kao veznik.

To se **posebice** odnosi na geste, pa tako uzdignut palac u američkoj kulturi i većini zemalja europskoga kulturnog kruga znači pozitivnu reakciju na što, dok primjerice na Srednjem istoku i Sardiniji ima negativne konotacije.

Naime, promjene su u njegovoj strukturi, **posebice** u leksiku, namjerno vrlo česte i *ad hoc* te je i to jedan od razloga njegove semantičke neprozirnosti.

Osobito

Osobito se to odnosi na frazeme gestovnoga podrijetla jer ne znače sve geste u svim kulturama isto, a neke se i ne koriste.

Osobito je zanimljivo istražiti kako kognitivna lingvistika objašnjava našu sposobnost interpretiranja teksta koji krši sintaktičko-semantička pravila, što je vrlo česta pojava u poetskom diskursu.

Čak

Čak i one metaforički motivirane *značenjske nijanse* leksema koje su udaljenije od uobičajenih i učestalijih uporaba pokazuju da su ponovno vrlo čvrsto vezane s obilježjima shematskog koncepta.

Čak se i u sintaktičkim radovima katkada javlja naziv *dictionary*.

Štoviše

Konektor štoviše uz pojačajno značenje (njime se postiže jača dimenzija značenja u odnosu na prethodne dijelove teksta) izražava i značenje dodavanja.

Štoviše, u nekim je slučajevima vrlo teško odrediti radi li se o značenju 'nalaziti se' ili 'postojati' pa možemo zaključiti da se ona u jednom manjem dijelu preklapaju, kao primjerice u rečenici (15.c)

Štoviše ta kovanica značenjski odolijeva i Bauerovoj (2003: 43–4) kritici – kako ju mi razumijemo – prema kojoj istinski *dvandva* mora biti ne samo 'i jedno i drugo', nego upravo *nešto treće*, nešto što nije ni jedno ni drugo, a opet je oboje, da mora biti ne samo oznaka za puki spoj dvaju pojmova ili svojstava, nego oznaka za kakvu pojmovnu ili svojstvenu novost, *trećost*, a *cura-dečko* svakako je bila/bio takva/takav.

Prije svega

Prije svega, negacijski se genitiv može pojaviti samo na argumentu zanižekanoga glagola koji se nalazi unutar glagolskoga izraza i nije u kosome padežu.

Ne samo da ... nego

Osim slučajeva u kojima se ispuštaju sufixi i određene vrste riječi koje se u dosadašnjim istraživanjima nisu navodile, uočena je i svojevrsna varijabilnost u njihovoj tvorbi. **Ne samo da** se ti anglicizmi tvore elipsom, **nego** se s njom kombiniraju i određeni drugi tvorbeni načini.

Njegovu ulogu trebamo shvatiti kao narativni simbol, onoga koji je u funkciji reprodukcije društvene moći pa predstavlja svojevrsnoga simboličkog oca, introjiciranoga kao ego ideal u sve pripadnike zajednice. Oni time **ne samo da** dijele zajednički ego ideal poistovjećujući se s vođom, **nego** bivaju slični i po egu pa su i spremni poistovjetiti se jedni s drugima (vidi Paul 1991: 278).

Baš

Kemijski naziv *bor* i botanički naziv *bor* homografi su jer pripadaju istoj vrsti riječi, imaju istu sklonidbu, ali nemaju isti naglasak u oblicima te riječ *bor* 'kemijski element' nema množinu, a u nominativu jednine ti su nazivi homoforme: (...) Zanimljivo je da se **baš** te riječi u mnogim radovima o homonimiji navode kao primjer homonima.

No događa se da neke već zaboravljene riječi ponovno ožive u žargonu, **baš** kao što se to događa i u književnom jeziku.

6.10.3. Primjeri francuskih pojačajnih konektora iz građe

U građi se javljaju sljedeći pribrojni konektori: *notamment, même, c'est bien ce que, surtout, en particulier, particulièrement, plus particulièrement, qui plus est, d'autant que, bien plus, en premier lieu, non seulement ... mais, précisément, justement, et plus encore.*

Notamment

C'est **notamment** le cas des désinences verbales homophones correspondant indistinctement au phonème [e], -é, -er et -ez ; ce problème concerne les verbes en -er (type aimer), mais aussi les autres verbes si l'on tient compte de la neutralisation tardive de la distinction des timbres de E, en ajoutant à la série les désinences en -ai- de l'imparfait de l'indicatif1 (voir Brissaud & Sandon 1999).

Nous y verrons **notamment** comment la pensée originale de Grammont paraît beaucoup plus déliée, riche et moderne que ce que la vulgate en retient aujourd'hui.

Même

Elle peut **même** être cent pour cent personnelle.

Ce dernier peut être un nom à déterminant zéro (...) C'est **même** une des caractéristiques majeures des phrases prédicationnelles.

Mais aucune langue n'entre dans cette catégorie. **Même** dans les langues (comme le chinois) où la pauvreté des alternances segmentales ne donne pas lieu à une abondance de règles, les modifications que subissent les emprunts démontrent clairement qu'il existe en fait des principes phonologiques précis qui déterminent la forme des mots (...).

Même le système des sons d'une langue (phonèmes et allophonie) est derivable à partir de ce mécanisme (...).

C'est bien ce que

C'est bien ce que note aussi B. Combettes (1998 : 25-28), conscient de la différence essentielle qui sépare de ce fait les GN déterminés des adjectifs et des substantifs sans déterminant, dont il souligne lui aussi la dépendance référentielle.

Surtout

Konektor *surtout* u značenju *ponajviše, prije svega* ubrajamo u skupinu pojačajnih konektora zbog njegove uloge isticanja pojedinih dijelova teksta.

Ce sont surtout des questions touchant la présentation, l'identification des referents, le fonctionnement du niveau « informatif », le rôle fondamental de la mémoire discursive, qui seront prises comme exemples ; on peut en effet penser que c'est principalement dans les nouvelles façons d'aborder ces diverses problématiques que linguistique du texte et stylistique pourront se retrouver sur des approches communes. Surtout, l'hypothèse d'une unicité du flux verbal est démentie par les nombreux indices qui accèdent, dans un auditeur, l'existence d'une polyphonie.

En particulier

En particulier, comme nous l'avons montré (Marchello-Nizia 2003, 2004), le même locuteur peut, d'un énoncé à l'autre, à deux moments différents, exclure de sa sphère un élément qu'il y avait antérieurement inclus.

Ces schémas syntaxiques ne sont pas associés de façon bi-univoque à des significations; en particulier, ils ne permettent pas d'opposer les emplois spatiaux aux autres emplois.

En particulier, le SN2 désignant l'ensemble présupposé par principal peut être singulier (48-49), ce qui n'est pas envisageable pour *premier* (60-61) (...)

Particulièrement

Cela est particulièrement clair avec un jour prochain, puisque jour échappe de toute façon à la deixis adjectivale (...)

C'est particulièrement net pour (7) dans lequel les mots de l'enfant semblent être l'écho des manifestations de joie de la bête.

Plus particulièrement

Plus particulièrement, la « version CVCV » de cette théorie exposée par Lowenstamm (1996) sera mise à l'œuvre ici.

La phrase danoise est rigidement structurée, jusqu'à former « a tight-knit, phrase-like topological organisation with slots pre-reserved for the different GRs (grammatical relations) and adjuncts » (Herslund 2002: 103). Plus particulièrement, le danois est une langue « V 2 », ce qui veut dire que la position seconde dans une phrase indépendante est toujours occupée par le verbe fini, ou en d'autres mots, qu'un seul constituant peut précéder le verbe fini (Herslund 2002: 95).

Qui plus est

Qui plus est, le DDL connaît des degrés dans l'expression de la liberté : ce sont d'abord les marques typographiques qui disparaissent, alors que le verbe du discours reste présent (...) (représentations de parole intérieure LF)

Qui plus est, c'est une différence qui génère d'autres différences, systématiques et prévisibles, lesquelles - nous le postulons - concourent aussi à faciliter l'accès à l'anaphore infidèle en français, par comparaison au danois.

D'autant que

Robert Estienne, imprimeur et grand humaniste du XVIe siècle, joua un rôle décisif. **D'autant qu'**il sera suivi par l'Académie, qui écrit dans la Préface de sa 1re édition (1694) : (...)

Mais au nom d'un principe du type « qui peut le plus doit pouvoir le moins », il arrive aussi que, pour être reconnu, un signe ne puisse compter que sur sa forme graphique. **D'autant que** l'orthographe du français, comme la plupart des orthographes, exclut les variantes, et doit de ce fait utiliser une forme et une seule, une fois pour toutes, sans tenir compte de la charge informative véhiculée.

Bien plus

Bien plus, en l'absence d'emphase et en présence de l'item de, la tte du DP renvoyant à une « partie du corps » est susceptible d'être un article défini, mais le prédicat secondaire dénote toujours un état épisodique et la construction se réduit ainsi partiellement au type (4) (...)

Ces deux types n'ont pas été choisis au hasard : d'abord et surtout, ce sont les seules appositions à apparaître dans tous les registres langagiers ; **bien plus**, en conversation spontanée de tous les jours, si apposition il y a, il semble bien ne s'agir que de ces deux types-là.

En premier lieu

En premier lieu, ce mémoriel reste ancré dans son contexte d'emploi, manifestant ainsi son affiliation à la définitude pragmatique.

Non seulement ... mais

Za konektor *non seulement ... mais* uz pojačajno značenje iščitava se i nijansa pribrojnoga značenja.

On comprend pourquoi quand on essaie de construire une analyse dans ce cadre théorique. Il est **non seulement** impossible de relier entre eux les faits de liaison régulière et supplétive, **mais** l'analyse de la liaison supplétive ne peut en plus n'y être qu'arbitraire.

Dans une perspective plus large, ces distinctions typologiques laissent présager des rapports intimes entre le lexique, la syntaxe et même le discours. **Non seulement** le type lexical auquel appartient une langue aura des répercussions sur la syntaxe, par exemple sur les attributs de l'objet (Korzen ce volume), **mais** l'organisation lexicale et syntaxique

d'une langue entretiendra également des rapports non-triviaux avec des phénomènes pragmatiques et textuels, telles les anaphores associatives, qui, parce qu'elles reposent sur la composition sémantique des noms, vont différer systématiquement d'une langue à l'autre.

Précisément

Quand la syntaxe et le lexique sont indéterminés quant au choix entre deux allomorphes, c'est uniquement la phonologie qui est en état de prendre une décision. Le problème ici est **précisément** que l'on est forcé, à tort, de recourir à une décision phonologique dans les cas suivants.

Or, cette structure serait viable si un des candidats au GP disparaissait. C'est **précisément** le cas sous (16), et on en est assuré du fait de la disparition de [r] : (...)

Justement

Cette différence tient au fait que la relative, comme le nom-tête, n'a qu'un rôle secondaire dans la détermination du référent du G/V dém. Je voudrais **justement** préciser ce rôle, et montrer que la relative, dans les groupes ce N qui P, se définit par rapport à la relation du locuteur au destinataire de l'énoncé.

Et plus encore

La confusion entre ces interprétations est susceptible de gêner les observateurs peu habitués à analyser la langue parlée spontanée. **Et plus encore** la confusion qui met en concurrence l'interprétation avec même référent et celle des cas (i) où il y en a plus d'un.

6.11. Isključni konektori u znanstvenome diskursu

Isključni konektori imaju ulogu isticanja onih elemenata koji se izdvajaju od ostalih prema određenim obilježjima koja ih čine posebnima i različitima. Prema izražavanju značenja isticanja i izdvajanja mogu se usporediti s pojačajnim konektorima. Ipak razlika između isključnih i pojačajnih konektora jest u činjenici da isključni konektori uvode sadržaj koji je suprotan prethodnome, dok se pojačajnim konektorima ne izražava suprotnost, nego pojačanje, gradacija.

U znanstvenim se člancima isključni konektori najviše koriste za isticanje određenih posebnosti, kao na primjer različitih iznimki, odnosno odstupanja od pravila. Evo nekoliko primjera:

Samo kod imenica koje se uglavnom rjeđe upotrebljavaju u L i D, najčešće u manjine govornika ti padeži ne moraju biti visni (...)

Jedino opravdano pitanje odnosi se na značenje akuzativne skupine: je li značenje akuzativno obilježenih skupina jednako značenju instrumentalnih skupina, dakle imaju li unutrašnji objekti priložno/adjunktno značenje ili imaju značenje blisko pravome objektnom značenju.

Seuls les groupes sociaux peu scolarisés perdent donc cette possibilité.

Seuls les lexèmes non préfixés en bulgare sont capables d'exprimer la valeur de transitivité sémantique (schème C).

6.11.1. Tablični prikaz isključnih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 13: Isključni konektori

hrvatski	francuski
samo	seulement, ne ... que, seuls, seule, seules
jedino	seulement, ne ... que, seuls, seule, seules
jedina, jedini, jedino ¹¹⁶	la seule, le seul, les seuls, les seules

Podjela hrvatskih isključnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: -
- b) prilozi: *samo, jedino*
- c) pridjevi: *jedina, jedini, jedino*
- d) čestice: -
- e) prijedložni izrazi: -
- f) imenske sintagme: -
- g) glagolske konstrukcije: -

Podjela francuskih isključnih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: -
- b) prilozi i priložni izrazi: *seulement, ne ... que*
- c) pridjevi: *seule, seuls, seules¹¹⁷, la seule, le seul, les seuls, les seules*
- d) prijedložni izrazi: -
- e) imenska sintagma: -
- f) glagolske konstrukcije: -

6.11.2. Primjeri hrvatskih isključnih konektora iz građe

U građi je zabilježeno nekoliko isključnih konektora: *jedino, samo, jedini, jedina*.

¹¹⁶ U slučaju pridjeva *jedini* i francuskih ekvivalenata navodimo samo one oblike koji se javljaju kao konektori u hrvatskome i francuskome dijelu korpusa, zbog čega nema ekvivalencije (roda i broja) između lijeve i desne strane tablice.

¹¹⁷ Iz gramatičkoga motrišta riječ je o pridjevima (promjenjive riječi koje se slažu u rodu i broju s imenskom riječi). Semantički gledano riječ je o priložima, to jest *seul, seule, seuls* i *seules* imaju vrijednost priloga (*seulement, uniquement*).

Jedino

Prvi primjer donosi kataforičnu uporabu konektora *jedino*, dok je u drugome primjeru *jedino* u anaforičkoj ulozi.

Jedino pridjev *brdovit* ne traži inojezičnu istovrijednicu za utvrđivanje značenja: jasno je i očito značenje obilja. (U svim ostalim primjerima tek latinska istovrijednica otkriva posebnu značenjsku nijansu (...)) (U tome nema gramatičkih ograničenja.)

Jedino je ograničenje svrhovito sklapanje rečenica i sposobnost čitatelja ili slušatelja da ih tako sklopljene razumije.

U sljedećim primjerima može se iščitati značenje dopusnosti koje je u drugi plan potisnulo isključno značenje.

Za određivanje broja imenica uz brojeve *dva*, *tri*, *četiri* ne treba primjenjivati dijakronijski kriterij. Imenica m. i s. roda u NAV ima oblik G jd., a ž. roda oblik N mn. **Jedino** treba napomenuti da je to poseban oblik kad dolazi koja atributna riječ: *dva gradska parka*.

Jedino, zbog pasivnoga oblika glavnoga glagola, subjekt infinitiva nije mogao dobiti/provjeriti akuzativ kao padež, pa je umjesto na položaj izravnoga objekta – kao u (19) – morao biti premješten na položaj subjekta glavnoga glagola, gdje kao padež može dobiti/provjeriti samo nominativ.

Samo

Visnost se u imenica s dugim i produljenim slogotvornikom dobro čuva. **Samo** kod imenica koje se uglavnom rjeđe upotrebljavaju u L i D, najčešće u manjine govornika ti padeži ne moraju biti visni (često *ovisiti o jednom bôdu*, rjeđe *daviti se u mûlju*).

Prema svim njemačkim gramatikama predikat u takvim rečenicama složen je od modalnoga glagola i infinitiva, kao što to među hrvatskim gramatičarima postuliraju i Silić/Pranjaković (2007). **Samo** dva njemačka modalna glagola dopuštaju osim infinitiva i dopunu konstrukcijom *da* + prezent. (To su glagoli *wollen* i *mögen*.)

Primjeri komentirani u točkama 2-4 pokazuju da se mnogi internacionalizmi razlikuju od riječi koje veći ili manji broj govornika doživljava kao njihovu domaću (ne-internacionalnu) inačicu na jednoj ili više razina. **Samo** poznavanje i uvažavanje tih razlika omogućava uporabu i internacionalizama i potencijalnih inačica na način koji će omogućiti njihovu punu primjerenost komunikacijskoj situaciji odnosno, kada se koriste u prijevodima, na način koji neće ugroziti komunikacijsku ekvivalenciju izvornika i prijevodnog teksta.

Jedini

Jedini je primjer u Selcima s duljinom u N. *jästög* (*jästoga*)¹⁸⁴ te bi to eventualno mogao biti prežitak izvornoga obrasca n. p. C.

Jedina

Jedina kontekstualna okruženja koja bi mogla uputiti na tumačenje sheme, a da su kao enciklopedijski podaci sadržani u tipičnom značenju jesu: *biljka raste iz korijena, korijen omogućuje biljci da raste i razvija se*.

Jedina je razlika u tome što egzistencijalne rečenice s genitivnim dopunama na početku rečenice imaju neprototipni (dakle, obilježeni) red riječi te u sebi nose određenu značenjsku implikaciju (...)

6.11.3. Primjeri francuskih isključnih konektora iz građa

Građa je ponudila sljedeće primjere isključnih konektora : *seulement, seuls, seule, il n'est que, la seule, le seul, les seuls, les seules*.

Seulement

C'est **seulement** en fait la proposition : il crut même apercevoir au loin son chapeau qui entraîne une recomposition des informations données par le contexte, nouvelle interprétation renforcée et rendue obligatoire par la fin du paragraphe : la vision avait disparu.

Il s'agit **seulement** ici de souligner que le phénomène de la prédication seconde agit comme un révélateur de la différence entre les deux interprétations des verbes psychologiques.

Seuls, seules

Seuls des linguistes et des poéticiens – Kristeva Meschonnic et, surtout, Todorov – se sont intéressés à la théorie bakhtinienne, mais, comme pour les Formalistes, dans la perspective d'une poétique générale bien plus que d'une analyse stylistique.

(Pour les interrogatives, nous savons bien qu'il n'existe plus en français de correspondances avec l'exemple (32) de l'espagnol.) **Seules** les interrogatives avec clitique sujet peuvent être comparées.

Seule

Seule la suite du texte – *Une douzaine rie flamants roses ont été volés, apparemment par ries trafiquants d'animaux...* – permet de confirmer la seconde interprétation.

Ne ... que

Il n'est **que** commentaire à propos d'un référent fixé par ailleurs : pour reprendre une terminologie ancienne et commode, l'un est « apport », l'autre est « support ».

(Dans tous ces cas la pluralité du sujet est mise en relief d'une façon ou d'une autre.) **Je n'ai trouvé que** l'exemple (21) avec un SN pluriel sans marquage supplémentaire de la structure plurielle interne de l'entité désignée.

Nous n'avons trouvé que neuf occurrences, mais elles se divisent assez nettement en deux groupes : pour certains on peut traduire par un : « je ne vois pas » avec une espèce de je barré (cf. l'analyse de Sartre, dans *L'Être et le Néant*, de l'absence sur fond d'attente).

La seule, le seul, les seuls, les seules

La seule possibilité de maintenir le démonstratif consiste à construire un GN complexe avec à sa tête l'apport, relative ensuite par un que attribut dans une relative dont le support est sujet inversé.

La seule différence entre (ii), synonymie, et (iii), retouche, réside dans la mention intentionnelle ou non du deuxième terme : intentionnel de la part du locuteur en (ii), non intentionnel en (iii).

Le seul cas où il n'y ait pas à proprement parler métaphore, (41), met en jeu néanmoins des N dont la relation sémantique est suffisamment divergente : homme vs produit, aboutissant, et n'a pas un fonctionnement très différent.

Les seuls circonstants de lieu situants réitèrent le cadre ou apportent une précision en focalisant sur une composante de celui-ci : (...)

Ce sont **les seules** unités auxquelles a accès la composante phonologique de la grammaire (une fois qu'ils sont définis, elle n'a plus accès à la structure syntaxique de surface).

6.12. Uvjetni konektori u znanstvenome diskursu

Uvjetnim se konektorima izražava uvjet za ostvarenje određene radnje. I ta se konektorska skupina javlja u argumentacijskom tipu teksta. Pojedina se vezna sredstva, zbog njihovih formalnih obilježja, mogu pogrešno pripisati skupini uvjetnih konektora. No značenjem se svrstavaju u druge konektorske skupine, najčešće metatekstualnu (npr. *u nekim slučajevima/dans certains cas, u svim slučajevima/dans tous les cas*).

Uvjetni se konektori u znanstvenim tekstovima ponajviše koriste u odlomcima u kojima se argumentira ili pak nudi objašnjenje primjera. Vrlo često gube uvjetno značenje u korist metatekstualnoga, što će pokazati sljedeći primjeri:

Čini mi se da je potonja analiza puno uvjerljivija. **U tom slučaju** je slavenska riječ izravna izvedenica od glagolskoga korijena, kao i veći dio ostalih *men*-osnova.

Le lecteur interprétait Pierre comme un support et le fils de Lola comme un apposé. **Dans ce cas**, le syntagme apposé est sur un registre plus bas, comme on s'y attend.

6.12.1. Prikaz uvjetnih konektora u hrvatskome i francuskome jeziku

U hrvatskim se člancima u funkciji uvjetnih konektora javljaju samo *u tome slučaju*, a u francuskim člancima zabilježeni su *dans ce cas (u tome slučaju), auquel cas*¹¹⁸ (*u tom slučaju*), *sinon (u suprotnom slučaju), si ce n'est pas le cas (u suprotnom slučaju, ako ne)*.

6.12.2. Primjeri hrvatskih uvjetnih konektora iz građe

Sljedeći primjer donosi jedini uvjetni konektor pronađen u građi.

U tom(e) slučaju

U tome se slučaju osim spomenutoga primjera može upotrijebiti frazem *crven kao krv* koji je posve podudaran njemačkome *rot wie Blut* – **blutrot*.

¹¹⁸ Prema *Le Nouveau Petit Robert* (2010) konektori *auquel cas* i *dans ce cas* imaju uzročno-posljedično značenje slično *alors (stoga, prema tome)*.

(Čini mi se da je potonja analiza puno uvjerljivija.) U tom slučaju je slavenska riječ izravna izvedenica od glagolskoga korijena, kao i veći dio ostalih *men*-osnova.

Na sva tri mjesta u mađarskome stupcu stoji *hazi*. U tome slučaju se može pomišljati da se radi o izravnom prenošenju para *domaći – hazi* iz hrvatsko-mađarskoga rukopisnoga koncepta u petojezičnik bez uvažavanja minucioznih razlika u latinskom.

Istaknimo semantičko razilaženje uvjetnog konektora *u tom(e) slučaju* i formalno istovjetnog anaforičkog prijedložnog izraza *u tom slučaju* kojim se upućuje na prethodni sadržaj bez izricanja uvjetnosti :

Budući da je determinator glavni pokazatelj roda te da je u hrvatskom jeziku nastavak *-a* pokazatelj i N mn. s. r. (*ova sela*), svi su dobiveni pogrešni odgovori utemeljeni u gramatici. Stoga u tom slučaju treba uključiti i kategoriju padeža pa će sklonidba »otkriti« rod i broj.

6.12.3. Primjeri francuskih uvjetnih konektora iz građe

Francuski dio građe ponudio je više primjera uvjetnih konektora od hrvatskoga dijela : *dans ce cas, auquel cas, sinon, si ce n'est pas le cas*.

Dans ce cas

Dans ce cas, le syntagme apposé est sur un registre plus bas, comme on s'y attend.

Dans ce cas, la série est homogène (1).

Auquel cas

Petit Robert (2010) pripisuje značenje *alors* (uvodi posljedicu: stoga, s obzirom na to) izrazima *en ce cas, dans ce cas, auquel cas*.

Auquel cas, comme il a été noté plus haut, on peut marquer la coordination, et en même temps la fermer, par *et*.

Sinon

L'imparfait est donc bien un imparfait d'origine (Facques, à paraître), de dicto, exprimant un passé.

Sinon, on serait obligé d'y voir un jugement du journaliste (cette actrice a longtemps pensé [cru] qu'une actrice fait /faisait...).

Notre seconde hypothèse est que la concomitance est choisie par défaut en l'absence de marques précises. Sinon, les repères peuvent se multiplier.

Si ce n'est pas le cas

Si ce n'est pas le cas, un échantillonnage nécessite des précautions pour préserver la cohésion des sources, qui influe sur leur distribution lexicale.

Si ce n'est pas le cas, alors *dernier* postposé n'est plus acceptable, et *prochain* signifie au plus 'proche' de *t*.

6.13. Metatekstualni konektori u znanstvenome diskursu

Metatekstualne smo konektore uvrstili u podjelu konektora prema semantičkome ključu jer ih smatramo posebnim obilježjem znanstvenoga diskursa. U znanstvenim se člancima često javljaju na mjestima na kojima se spominju pojedini dijelovi teksta ili tekst u cjelini. Vrlo su korisni za čitatelje teksta onda kada se kakva važna pojava u tekstu spominje dva ili više puta: primjerice samo se jednom o određenoj pojavi govori opširnije, a u sljedećem se (ili prethodnom) njezinome spominjanju uporabom metatekstualnih konektora upućuje na dio teksta koji donosi potpuni sadržaj. Prema svojim se formalnim obilježjima (kao i enumerativni konektori) ta skupina konektora razlikuje od ostalih: u metatekstualnoj se službi ne javljaju jednostavni, već složeni konektori poput različitih sintagmi ili cijelih rečenica. Kao metatekstualni konektori, kojima se upućuje na strukturu rada, često se javljaju jedinice koje u drugim kontekstima vrše ulogu prostornih i(li) vremenskih konektora. Najčešće se u ulozi metatekstualnih konektora u hrvatskom i francuskom znanstvenom diskursu koriste: *o tome više u sljedećem poglavlju, vidi gore, vidi str., o čemu je bilo riječi u uvodu, u nastavku, plus loin, avant de poursuivre, notre étude s'articulera en quatre parties* itd.

6.13.1. Prikaz metatekstualnih konektora u znanstvenome diskursu

U skupinu metatekstualnih konektora ubrajamo vezna sredstva kojima se upućuje na pojedine dijelove teksta. Prema formalnim obilježjima slični su prostornim i vremenskim konektorima, ali se od njih razlikuju po upućivanju na tekst u kojemu figuriraju, što prostorni i vremenski konektori ne čine. Sljedeći primjer pokazuje uporabu vremenskoga konektora *kasnije*:

(Zbog asocijacije s nebeskim i božanskim u 12. i 13. st. plava boja počinje zauzimati i važno mjesto u društvenome životu te postaje kraljevskom bojom, bojom elite.) *Kasnije* je plava postala svojevrsna moderna uniforma, plava je boja odijela radnika i uniformi službenika, ali i mornarice, avijacije, policije, poštara i sl.

Konektor *kasnije* iz primjera koji slijedi ubrajamo u metatekstualne konektore:

O tome će biti nešto više riječi *kasnije*.

Nećemo ih prikazati tablično zato što veći dio metatekstualnih konektora čine različite sintagme koje autori članaka oblikuju tijekom pisanja rada kako bi povezali različite sadržajne cjeline. Možemo reći da su upravo metatekstualni konektori izrazito obilježje znanstvenoga diskursa. Od ostalih se konektorskih skupina, koje su usmjerene anaforički, razlikuju po tome što mogu biti anaforični ili kataforični, ovisno o tome upućuje li se na prethodni ili sljedeći dio teksta; ako pak upućuju na rad u cjelini, obilježja anafore ili katafore izostaju.

Iz hrvatskoga dijela korpusa izdvajamo sljedeće konektore: *kao što je već spomenuto, kao što je već navedeno, kao što je navedeno ranije, već je uvodno rečeno, također je već ranije spomenuto, već je spomenuto da, u daljnjemu ćemo tekstu pokazati, u daljnjemu tekstu komentirat ćemo, u daljnjemu radu, u nastavku* itd.

Francuski metatekstualni konektori iz korpusa su *comme nous venons de le voir, comme indiqué plus haut, comme nous l'avons écrit au début de cet article, tout au long de cet article, nous y reviendrons dans la seconde partie de l'article, nous y reviendrons dans le détail dans la seconde partie de cet article, avant de poursuivre, notre étude s'articulera en quatre parties* itd.

6.13.2. Primjeri hrvatskih metatekstualnih konektora iz građe

Kao posebnu skupinu konektora izdvajamo metatekstualne konektore kojima se tekstem upućuje na dijelove samoga teksta, bilo prethodnoga, bilo sljedećega. Korpus je iznjedrio sljedeće anaforičke metatekstualne konektore (koji upućuju na prethodni tekst, to jest prethodni dio rada): *kao što je već spomenuto, kao što je već navedeno, kao što je navedeno ranije, već je uvodno rečeno, također je već ranije spomenuto, već je spomenuto da*. Kataforički metatekstualni konektori (koji upućuju na dio rada/tekst koji slijedi) iz korpusa su *u daljnjemu ćemo tekstu pokazati, u daljnjemu tekstu komentirat ćemo, u daljnjemu radu, u nastavku*.

Kao što je već spomenuto

Kao što je već spomenuto, ruke su organ kojim se što čini, obavlja i pri tome često doslovno postaju prljave.

Kao što je već navedeno

Desna ruka se, *kao što je već navedeno*, smatra važnijom, spretnijom od lijeve, a to je motiviralo i značenje frazema *biti (postati) desna ruka čija, komu – essere il braccio destro di qualcuno* 'biti (postati) glavni pomoćnik (oslonac, potpora) čiji, komu'.

Kao što je navedeno ranije

Kao što je navedeno ranije, voda u Stvarnicama preuzima ulogu gravitacijskoga središta poetskoga svijeta koju su prije imale šuma i snijeg.

Već je uvodno rečeno

Već je uvodno rečeno da je refleks praslavenskoga glasa *ě* u govoru kajkavaca uz donji tok rijeke Sutle do Zaprešića tipičan ikavski te da je zapravo ta činjenica i bila jednim od poticaja ovomu radu.

Također je već ranije spomenuto

Također je već ranije spomenuto da se sporadično može kao alternanta glasu *i* na mjestu *ě* javiti i zatvoreno *e*, no riječ je samo o vrlo rijetkoj artikulacijskoj pojavi koja nije uvjetovana ni pozicijski, ni kvantitativno, ni intonacijski.

Već je spomenuto da

Već je spomenuto da su neki lingvisti smatrali da je metonimija vrsta metafore. (Levin 1998, Searle 1998).

U daljnjemu ćemo tekstu pokazati

U daljnjemu ćemo tekstu pokazati da se u toj definiciji može problematizirati potreba za potpunom odvojenošću semantičkih struktura.

U daljnjemu tekstu komentirat ćemo

U daljnjemu tekstu komentirat ćemo spornost nekih primjera postanka homonima koji se navode u literaturi.

U daljnjemu radu

U daljnjemu radu na brojnim primjerima leksikografske obradbe pokušat ćemo ponuditi svoja rješenja, tj. uspostaviti po našem mišljenju relevantne kriterije za razgraničenje polisemije i homonimije, te – osobito važno – upozoriti na hijerarhiju tih kriterija s pomoću koje se rješavaju slučajevi u kojima bi dvije riječi temeljem jednoga kriterija bile homonimne, a temeljem drugoga ne bi.

U nastavku

U nastavku će se na osnovi prikupljene građe pokušati odgovoriti na pitanje onomastičke motivacije za imenovanje ruralnih gospodarstava na području jugozapadne Istre.

U nastavku ćemo najprije navesti neke od temeljnih postavki Langackerova kognitivnog modela relevantnih za nasu daljnju raspravu.

6.13.3. Primjeri francuskih metatekstualnih konektora iz građe

U francuskome se dijelu građe javljaju sljedeći metatekstualni konektori: *comme nous venons de le voir, comme indiqué plus haut, tout au long de cet article, nous y reviendrons dans la seconde partie de l'article, nous y reviendrons dans le détail dans la seconde partie de cet article, comme nous l'avons écrit au début de cet article, avant de poursuivre, notre étude s'articulera en quatre parties, plus loin.*

Comme nous venons de le voir

Comme nous venons de le voir, les corpus peuvent s'opposer sur différentes dimensions, qu'il faut caractériser et documenter.

Comme indiqué plus haut

Comme indiqué plus haut, nous cherchons à étudier trois oppositions, qui nécessitent des corpus médicaux possédant les caractéristiques suivantes : (...)

Tout au long de cet article

Tout au long de cet article, nous prendrons le soin d'illustrer cette hypothèse de travail.

Nous y reviendrons dans la seconde partie de l'article

Nous y reviendrons dans la seconde partie de l'article.

Nous y reviendrons dans le détail dans la seconde partie de cet article

Nous y reviendrons dans le détail dans la seconde partie de cet article.

Comme nous l'avons écrit au début de cet article

Comme nous l'avons écrit au début de cet article, contrairement à l'adjectif multiple, l'adjectif pluriel ne peut pas être antéposé à un N, mais uniquement postposé.

Avant de poursuivre

Avant de poursuivre, remarquons que l'apposition droite non déterminée est quasiment interdite si l'antécédent n'est pas le sujet de la phrase 27 (...)

Notre étude s'articulera en quatre parties

Notre étude s'articulera en quatre parties.

Plus loin

Nous verrons plus loin que ces observations sont interprétables en termes de traits formels du verbe.

6.14. Enumerativni konektori u znanstvenome diskursu

Enumerativni se konektori također izdvajaju kao posebno obilježje znanstvenoga diskursa. U tekstovima znanstvenih članaka koriste se kako bi struktura rada bila jasnije naznačena, posebno u uvodnome dijelu u kojemu se najavljuje redosljed i tijekom iznošenja informacija. No enumerativni se konektori mogu upotrijebiti i u svim onim dijelovima rada koji zahtijevaju kakvu podjelu (npr. prema redosljedu, važnosti i slično). Poput metatekstualnih i enumerativni se konektori ističu svojim formalnim obilježjima: može se govoriti o njihovoj univerzalnosti koja probija granice hrvatskoga i francuskoga jezika (koji su tema ovoga rada). Naime enumerativnim se konektorima smatraju i različite brojevne i slovne oznake. Različiti vremenski i prostorni konektori gube svoja obilježja označavanja vremenskih i prostornih

odnosa u znanstvenome članku gdje imaju ulogu isticanja redosljeda. Kao najčešći hrvatski i francuski enumerativni konektori izdvajaju se *na početku – zatim – na kraju, u prvom dijelu – u drugom dijelu – u završnom dijelu, prvo – drugo – treće...*; *tout d'abord – ensuite – enfin, dans un premier temps – dans un second temps, dans la première partie – dans la deuxième partie, premièrement – deuxièmement – troisièmement...*; a), b), c), i), ii), iii) itd.

6.14.1. Prikaz enumerativnih konektora u znanstvenome diskursu

Zadatak enumerativnih konektora jest učiniti jasnom i vidljivom strukturu rada u cjelini ili većih i manjih dijelova rada. U ulozi enumerativnih konektora upotrebljavaju se različite jezične jedinice: prilozi, slova, brojevi, prijedložni izrazi i sl. Pojedini interpunkcijski znakovi (npr. crte u okomitome nabravanju) imaju ulogu jasnijega naznačavanja elemenata koji se nabrajaju. To je jedina skupina konektora koja pokazuje obilježje univerzalnosti jer se isti njezini članovi javljaju i u hrvatskome i u francuskome znanstvenome diskursu [a), b) ... ; 1), 2), 3) ... ; (i), (ii), (iii), (iv) ...].

Od konektora koji se javljaju u hrvatskome dijelu korpusa ističemo *prvo, drugo, treće ..., prije svega – nadalje – i konačno, a), b) ... ; 1), 2), 3) ... ; (i), (ii) ...*

Najčešći enumerativi konektori u francuskome dijelu korpusa bili su *tout d'abord – ensuite – (et) enfin, en premier lieu – en deuxième lieu, premièrement – deuxièmement, dans un premier temps – dans un second temps, dans la première partie – dans la deuxième partie, a), b) ... ; 1), 2), 3) ... ; (i), (ii), (iii), (iv) ...*

6.14.2. Primjeri hrvatskih enumerativnih konektora iz građe

Ova se vrsta konektora redovito javlja u dijelovima teksta čiji se sadržaj može klasificirati. Njihovom se uporabom postiže veća preglednost. Prije enumerativnoga niza uvijek stoji rečenica koja ga najavljuje. Od konektora koji se javljaju u hrvatskome dijelu korpusa ističemo *prvo, drugo, treće ..., prije svega – nadalje – i konačno, a), b) ... ; 1), 2), 3) ... ; (i), (ii) ...*

Prvo, drugo, treće ...

Hrvatske pridjevske koordinirane složenice dijelimo u četiri skupine. **Prvo**, malobrojne ustaljene, leksikalizirane složenice poput *zlopak, starodrevan, sladogorak* (sic!, Babić 1986: 420, 2002: 472), *gluhonijem*, koje značenjskim tumačenjem iskazuju dva koordinirana, usporedna, istodobna svojstva, svojstva jednaka reda. Bez spojnika, odnosno s nultim spojnikom pridjev je starmali. U tu prvu skupinu pridjeva ubrajamo i *danonoćni*.

Drugo, također leksikalizirani i ne odveć brojni pridjevi koji se od prve skupine razlikuju time što su izvedeni od koordiniranih imeničkih složenica (v. dalje). Takvi su

npr. *kupoprodajni, jugoistočni, sjeverozapadni, sadomazobistički, tragikomičan, euroazijski* (prema *Euroazija*), *indokineski* (prema *Indokina*).

Treće, mnogobrojni pridjevi koji se tvore prigodno, okazionalno, kad za njima postoji komunikacijska potreba, odnosno kad se želi iskazati trenutna ili trajna usporednost dvaju ili više svojstava kakva imeničkoga pojma, npr. *crno-bijel, crveno-bijelo-plav, kiselo-sladak, slatko-sladak, javno-privatni* i sl. (pravopisno se u njima intervenira crticom).

Prije svega – nadalje – i konačno

Nekoliko je razloga zbog kojih je istraživanje provedeno. Prije svega, na temelju rezultata analize anglizama uočene su nove mogućnosti u njihovu formiranju elipsom. Osim slučajeva u kojima se ispuštaju sufiksi i određene vrste riječi koje se u dosadašnjim istraživanjima nisu navodile, uočena je i svojevrsna varijabilnost u njihovoj tvorbi. Ne samo da se ti anglizmi tvore elipsom, nego se s njom kombiniraju i određeni drugi tvorbeni načini. Nadalje, slučajevi kod kojih elipsa nije provedena u jeziku davaocu i kod kojih je došlo do promjene značenja u jeziku primaocu također su potvrdili potrebu reinterpretacije prijašnjih rezultata. I konačno, preciznijim definicijama stupnja elipse u anglizmu predlaže se jednostavnije određivanje njihovih granica i razlika (...)

a), b), c) ...

Razlikovanje primarnih od sekundarnih promjena ima za rezultat tročlanu podjelu adaptacije anglizama: a) *nulta adaptacija*, b) *primarna adaptacija* i c) *sekundarna adaptacija*. Primijenjena u analizi elipse, ta podjela pruža mogućnost razrade stupnja elipse u procesu jezičnog transfera. Postoje tri stupnja elipse: a) *prvi stupanj elipse ili nulta adaptacija*, b) *drugi stupanj elipse ili primarna adaptacija* i c) *treći stupanj elipse ili sekundarna adaptacija*.

1), 2) ...

U bugarskoj gramatici ističe se mišljenje Ivanove (1998), koja govori o podjeli u kategoriji pasiva uvjetovanoj odnosom glagolskoga lica prema primatelju glagolske radnje: 1) kada se glagolsko lice podudara s primateljem radnje (to je, dakle, pasiv u strogom smislu), 2) kada se dvije pojave ne podudaraju (i ovamo svrstava sve bezlične konstrukcije).

(i), (ii) ...

Dva su temeljna i komplementarna pitanja na koja ćemo pokušati dati odgovor: (i) Je li u okviru kognitivne lingvistike prototipno značenje ono koje predstavlja strukturalno središte polisema? Odnosno, je li prototip onaj element strukture koji jedini predstavlja okosnicu za daljnje širenje polisema? (ii) Na koji su način metafora i metonimija kao temeljni kognitivni procesi uključeni u stvaranje *značenjskih nijansi*?

6.14.3. Primjeri francuskih enumerativnih konektora iz građe

Odabrana građa iznjedrila je sljedeće primjere enumerativnih konektora: *dans la première partie – dans la deuxième partie – dans la troisième partie – finalement,*

premièrement – deuxièmement, premièrement – deuxièmement – troisièmement, en premier lieu – en second lieu, (i), (ii), (iii), (iv), (1), (2), (3), a), b).

Dans la première partie – dans la deuxième partie – dans la troisième partie – finalement

Dans la première partie, consacrée à l'article *le*, nous montrerons (...) Dans la deuxième partie, portant sur le déterminant *ce*, nous effectuerons (...) Dans la troisième partie sera examiné quels sont les contextes d'emploi (...) Nous nous interrogerons finalement sur le stade d'évolution de *ce* par rapport à ce processus de grammaticalisation, de la définitude pragmatique vers la définitude sémantique, et sur ses chances d'aboutissement : *ce* est-il un article défini (en devenir) ?

Premièrement – deuxièmement

Premièrement, tous les énoncés attestés extraits de Frantext montrent l'absence de mots ou de groupes de mots ayant pour fonction d'identifier la nature des composantes du N qualifié par l'adjectif pluriel. (quatre adjectifs atypiques)

(...)

Deuxièmement, lorsque l'adjectif pluriel est coordonné à un autre adjectif par et dans un énoncé, la plupart du temps cet adjectif est divisé, synonyme dans ce cas de dispersé, mais jamais varié. (quatre adjectifs atypiques)

Premièrement – deuxièmement – troisièmement

Premièrement, ils tolèrent, exception faite de principal (cf. J. Giry-Schneider, 1997 : 34), un système de gradation « parallèle », premier admettant des formes d'intensification en *tout, tout tout, bon, voire grand, primordial* en *vraiment* (40), *si* (41) ainsi que des adverbes en *-ment* (42) et *tout à fait* (...)

Deuxièmement, ils sont bivalents comme le mettent en évidence les paraphrases des dictionnaires, *premier* : « qui vient avant tous les autres » (Petit Robert), *principal* :

Troisièmement ils *présupposent un ensemble*.

En premier lieu – en second lieu

En premier lieu, Marot se recommande de l'exemple de l'italien (Dio noi a fatti), qui ne suivait guère en réalité la contrainte de position qu'il défend (Pellat 2002). En second lieu, cette contrainte de l'antéposition de l'objet n'était guère suivie dans l'usage français du XVIe siècle : F. Brunot (1966, Le XVIe siècle) donne de nombreux exemples de participes passés non accordés avec l'objet antéposé et de participes accordés avec l'objet postposé.

(i), (ii), (iii), (iv)

Leur analyse relève donc de deux questions en principe séparables : (i) Où peuvent apparaître les consonnes de liaison (leur caractère extrinsèque) ? et (ii) Quelle est leur source lexicale (leur caractère intrinsèque) ?

Quel rôle donner dès lors aux indices co(n)textuels ? Reprenons tous les éléments en présence : (i) la forme verbale... ; (ii) le cotexte : la personne, les circonstants temporels les marqueurs typographiques... (iii) le contexte : la persistance de la situation passée, l'éternité du présent.

À chacune des significations du verbe monter nous associons: (i) des exemples illustratifs et caractéristiques d'une signification; (ii) un schéma syntaxique; (iii) un schéma prédicatif (logico-grammatical) et (iv) un schème construit à l'aide d'un agencement structuré de primitives sémanticocognitives.

(1), (2), (3)

La déclinaison d'une identité ou la dénomination d'un élément de perception, virtuel ou réel, remplacé par «je», «ça», etc., suppose pour être efficiente (1) une interprétation coïncidente des phonèmes, (2) une analyse syntaxique identique et (3) sur le plan sémantique, un accord minimal sur la situation d'interaction (principe de coopération) et sur la représentation qu'en ont les partenaires impliqués par et dans l'échange.

a), b)

1) Suivant et prochain peuvent dans les deux cas référer à la même entité :

a) Pour l'espace, il suffit que l'entité qui sert de repère à suivant soit trouvée dans la situation d'énonciation, cas de figure référentiel relativement facile à satisfaire (cf. *Je descends à la station prochaine/suivante*).

b) Pour le temps, il faut que suivant puisse prendre appui sur une mention antérieure d'une entité temporelle, et que celle-ci soit déictique (cf. *Tu viens cette semaine ou la semaine prochaine/la semaine suivante ?*). Cette situation n'est pas la plus fréquente, puisqu'elle implique une énumération.

2) Suivant et prochain peuvent aussi, dans les deux cas, ne pas référer à la même entité.

a) Pour le temps, c'est le dispositif le plus normal. Les entités temporelles n'étant pas saillantes dans la situation, précédent /suivant ne peuvent opérer que sur un moment déjà nommé (*en juin ...Le mois suivant/précédent*), tandis que prochain s'ancre directement à to (le mois prochain).

b) Pour l'espace, il faut que suivant opère sur une première mention déictique du nom : *Je suis descendue à Montparnasse et lui (à la [station] suivante/*à la [station] prochaine*).

6.15. Objasnidbeni konektori u znanstvenome diskursu

Objasnidbeni konektori imaju ulogu u povezivanju onih dijelova diskursa/teksta u kojima se na više različitih načina nastoji prikazati određeni problem. Sudjeluju u uvođenju diskursnih dijelova kojima se objašnjava već izrečeni sadržaj pri čemu može biti riječi o parafraziranju, tj. prikazivanju sadržaja uporabom drugih riječi, ilustriranju pomoću jednoga ili više primjera te pojašnjavanju uporabom preciznijih riječi i izraza. Pri objašnjavanju najčešće se ide od općega prema specifičnome, od širega prema užemu (značenju).

Objasnidbeni konektori u znanstvenome diskursu imaju jak argumentacijski predznak i pridonose većoj autorovoj uvjerljivosti pokazujući da autor suvereno vlada pojavom koju opisuje. Posredstvom rečenica uvedenih objasnidbenim konektorima sadržaj se prikazuje ili promatra iz različitih očišta. Glavna funkcija pojašnjavanja jest prikaz istoga sadržaja na drugačiji način, odnosno uporabom drugih riječi. Pojašnjenje može ići u smjeru parafraziranja (*drugim riječima, drukčije rečeno; en d'autres termes, autrement dit*), dopunjavanja ili konkretiziranja (*jednostavnije (rečeno), preciznije (rečeno); plus simplement, plus exactement*), ali pojašnjavati se može i pomoću primjera i ilustracija (*par exemple*).¹¹⁹

Znanstveni je diskurs bogat izvor različitih objasnidbenih tekstnih veznih sredstava kojima se postiže jasnoća i preciznost, a izbjegava nedorečenost i općenitost. Prikazivanje određenoga sadržaja na više različitih načina omogućuje njegovo bolje poznavanje i ovladavanje njime te usmjerava propitivanju iz novih motrišta. Pojedini objasnidbeni konektori u semantičkome smislu s jedne strane pokazuju dodirne točke s pojačajnim konektorima (*posebno, naročito, osobito; notamment, particulièrement, singulièrement*), a s druge sa zaključnima (*kratko, ukratko, jednom riječju; bref, en bref, en résumé*). O zajedničkim obilježjima (dijela) objasnidbenih konektora sa zaključnima svjedoči i ovaj primjer:

Dakle, rečeno drugim riječima, nema dvojbe o utjecaju ulaznoga jezika na jezični razvoj djeteta, ali je još uvijek nepoznanica do kojeg stupnja i kako jezik odrasle osobe utječe na stvaranje jezičnoga sustava u ranome razdoblju.

6.15.1. Tablični prikaz objasnidbenih konektora u hrvatskome i francuskome

Tablica 14: Objasnidbeni konektori

Hrvatski	Francuski
drugim riječima	en d'autres termes, en d'autres mots
drugim riječima rečeno	autrement dit
drugačije rečeno	autrement dit
drukčije govoreći	autrement dit, dit autrement
pitanje je(st)	la question est
postavlja se pitanje	la question qui se pose est
jednostavno	simplement
	tout simplement ¹²⁰

¹¹⁹ Oraić Tolić (2011: 362-364) razdvaja objasnidbene konektore u dvije skupine: eksplikativni u funkciji pojašnjenja i egzemplativni i ilustrativni u funkciji uvođenja primjera i ilustracija.

¹²⁰ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *sasvim jednostavno*.

	plus simplement ¹²¹
to znači	cela signifie que, c'est dire que, ainsi
znači	cela veut dire, donc
zapravo	en réalité, en fait,
ustvari ¹²²	pratiquement, de fait
to jest	c'est-à-dire
naime	en effet, de fait
odnosno	c'est-à-dire, ou, à savoir ¹²³ , respectivement ¹²⁴
doista ¹²⁵	au vrai, vraiment ; de fait
radi se o	il s'agit de
riječ je o	il est question de, (il s'agit de)
primjerice	par exemple
na primjer	par exemple
recimo	disons que, à supposer que ¹²⁶
u tom(e) smislu	en ce sens, à ce titre
u skladu s tim(e)	conformément à ¹²⁷
sukladno tomu/tome, sukladno s time	conformément à ¹²⁸
očito	de toute évidence, évidemment, apparemment
vidljivo je	il est évident que, on voit que, il apparaît que, il s'avère que
jasno je	il est clair que
razvidno je	il est évident que, il apparaît que, il s'avère que, on voit que
očigledno	de toute évidence, à l'évidence, évidemment
evidentno je	il est évident
posrijedi (ni)je	il (ne) s'agit (pas) de

¹²¹ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *jednostavnije*.

¹²² Javlja se u hrvatskoj građi samo u vezničkoj funkciji.

¹²³ U korpusu se javlja samo u vezničkoj funkciji.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Može biti i konektor i modalna riječ.

¹²⁶ Ne javlja se u francuskoj građi kao konektor, nego samo u vezničkoj funkciji.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid.

konkretno	concrètement ¹²⁹
	soyons concrets ¹³⁰
detaljnije ¹³¹ , točnije ¹³²	plus précisément
ukratko rečeno	pour résumer
ukratko rečeno	en résumé
	pour expliquer ¹³³
ukratko	bref
ukratko	en bref
sve to kaže	tout cela veut dire
o čemu svjedoči ¹³⁴	en témoigne
	cela revient à dire ¹³⁵
	effectivement ¹³⁶
u prilog ...	à l'appui de
u tom(e) pogledu	à cet égard
jer	car
slijedom toga	en suivant cette logique
to dokazuje	pour preuve
to dokazuje, dokaz (je) tomu	(il) prouve
nadovezujući se na to	dans le même ordre d'idées
nadovezujući se na to	dans le même esprit
u tom kontekstu	dans un tel contexte
	dans cette optique ¹³⁷
	dans cette perspective ¹³⁸
time se potvrđuje, to potvrđuje	cela confirme
ujedno	du même coup
to pokazuje	c'est ce que montre

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *budimo konkretni; konkretno*.

¹³¹ Približno jednako značenje; javlja se u bilješci u metatekstualnoj funkciji.

¹³² Približno jednako značenje; javlja se u hrvatskome korpusu samo u vezničkoj funkciji.

¹³³ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *da pojašnimo, jasnije rečeno* i sl.

¹³⁴ Javlja se u hrvatskoj građi samo u vezničkoj funkciji.

¹³⁵ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *to opet govori, to opet pokazuje*.

¹³⁶ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *jest (da)*.

¹³⁷ Ekvivalent bi u hrvatskome bio *u tom svjetlu, u tom pogledu*.

¹³⁸ Ibid.

Iz Tablice 4 u kojoj se prikazuju hrvatski i francuski konektori iz građe može se iščitati nekoliko vrsta odnosa:

- a) istovrijednost oblika i sadržaja
- b) istovrijednost sadržaja
- c) približna jednakost sadržaja
- d) jedinica se u jednome jeziku javlja u vezničkoj, u drugome u konektorskoj službi i obratno

Tako u hrvatskome jeziku objasnidbeni konektor *drugim riječima* u francuskome ima dva moguća ekvivalenta *en d'autres mots* i *en d'autres termes* (prvi je značenjski potpuno istovrijedan, a drugi približno zbog razlike u značenju između *mot* i *terme*). Njihova istovrijednost u obliku (*drugim riječima* imenska je sintagma, a *en d'autres mots/termes* prijedložni izraz) nije ostvarena zbog znatnih razlika između gramatičkih sustava hrvatskoga i francuskoga jezika (deklinacija se u francuskome ostvaruje uz pomoć prijedloga) koje ne ulaze u u tematski okvir ovoga rada. S druge strane konektori *drugim riječima rečeno*, *drugачije rečeno*, *drukčije govoreći* u francuskome imaju samo jedan ekvivalent: *autrement dit* i *dit autrement*. Konektorima *pitanje je(st)* i *postavlja se pitanje* odgovaraju *la question est* i *la question se pose*. Građa hrvatskih znanstvenih članaka daje primjer uporabe konektora *jednostavno*, a u francuskim se znanstvenim člancima uz *simplement* javljaju i *plus simplement*, *tout simplement*. *To znači* i *znači da* u francuskome su izraženi konektorima *cela signifie que*, *c'est dire que*, *cela veut dire* (u istome je značenju moguće upotrijebiti i zaključni konektor *donc* ili načinski *ainsi*).

Najveće razlike između konektora hrvatskoga i francuskoga jezika uočili smo u slučaju francuskih prijedložnih izraza *en suivant cette logique* ; *dans le même ordre d'idées*, *dans le même esprit* ; *dans cette perspective*, *dans cette optique* za koje u hrvatskome doslovan prijevod ne bi bio najbolje riješenje, zbog čega smo kao ekvivalente naveli *slijedom toga*, *nadovezujući se na to* i *u tom svjetlu*. Prazna mjesta u tablici na lijevoj strani označuju da u hrvatskome dijelu građe nisu pronađeni konektori koje bismo mogli navesti kao ekvivalente francuskima, ali smo u bilješci dali njihove moguće istovrijednice.

Pojedini objasnidbeni konektori svojim su značenjem bliski zaključnim, pribrojnim, pojačajnim ili pak uzročno-posljedičnim konektorima:

- a) objasnidbeni + zaključni : ukratko (*bref*, *en bref*), ukratko rečeno (*pour résumer*, *en résumé*), sve to kaže (*tout cela veut dire*)
- b) objasnidbeni + uzročno-posljedični: jer (*car*); postavlja se pitanje (*la question qui se pose*), slijedom toga (*en suivant cette logique*)
- c) objasnidbeni + pribrojni: nadovezujući se na to (*dans le même esprit*)
- d) objasnidbeni + pojačajni: doista (*au vrai*, *vraiment* ; *de fait*)

Podjela hrvatskih objasnidbenih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici: *jer*, *odnosno*

- b) prilozi:¹³⁹ *naime, zapravo, primjerice, očito, očigledno, ujedno, ukratko, doista*¹⁴⁰
- c) čestice: -
- d) prijedložni izrazi: *na primjer, u tom(e) smislu, u skladu s tim(e), sukladno tomu/tome, u tom(e) pogledu, u tom kontekstu, u prilog ...*
- e) imenske sintagme: *drugim riječima*
- f) glagolske konstrukcije: *drugim riječima rečeno, drugačije rečeno, drukčije govoreći, to znači, znači, to jest, recimo, vidljivo je, razvidno je, evidentno je, posrijedi (ni)je, to dokazuje, dokaz je tomu, time se potvrđuje, to potvrđuje, to pokazuje, radi se o, riječ je o* itd.

Podjela francuskih objasnidbenih konektora prema formalnim obilježjima:

- a) veznici i veznički izrazi (*locutions conjonctives*): *car, c'est-à-dire*
- b) prilozi i priložni izrazi (*locutions adverbiales*): *évidemment, pratiquement, plus précisément, en réalité, en fait, en effet, de fait, bref, en bref, par exemple, à cet égard, au vrai, simplement, en résumé, à l'évidence, de toute évidence, tout simplement, plus simplement, effectivement*
- c) prijedložni izrazi (*locutions prépositives*): *en d'autres termes, en d'autres mots, en ce sens, à l'appui de, dans cette optique, pour preuve, dans le même ordre d'idées, dans le même esprit, dans un tel contexte, dans cette perspective, du même coup*
- d) glagolske konstrukcije: *autrement dit, cela signifie que, c'est dire que, cela veut dire, c'est-à-dire, disons que, il est évident, on voit que, soyons concrets, tout cela veut dire, en témoigne, cela revient à dire, en suivant cette logique, cela confirme, c'est ce que montre, il s'agit de, il (ne) s'agit (pas) de, il est question de, la question est, la question qui se pose, pour résumer, pour expliquer, il prouve*

Skupina objasnidbenih konektora pokazala se, sveukupno gledajući, jednom od najbogatijih konektorskih skupina koje se javljaju u znanstvenome diskursu, a to je u skladu s pojedinim obilježjima znanstvenoga diskursa, kao što su jasnoća i preciznost. Raznovrsnost objasnidbenih konektora omogućuje njihovu diobu u nekoliko podskupina:

- a) konektori koji drugim riječima prikazuju određeni sadržaj (*drugim riječima, drugim riječima rečeno, drugačije rečeno, drukčije govoreći, to znači, znači, zapravo, to jest, odnosno, radi se o, riječ je o, posrijedi je* itd.)
- b) konektori koji pojašnjavaju navođenjem primjera (*primjerice, na primjer, recimo* itd.)

¹³⁹ U hrvatskome jezikoslovlju nema suglasja o tome pripadaju li morfološki pojedini konektori priložima ili česticama.

¹⁴⁰ Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) *doista* je prilog kad iskazuje tvrdnju da je nešto upravo tako, a ne drugačije, a kao istoznačnice navodi *uistinu, zbilja, zaista; doista* može biti i čestica kojom se izriče čuđenje ili nevjerica.

- c) konektori koji (nadovezivanjem) razvijaju sadržaj (*naime, u tom pogledu, jer, u tom kontekstu, to pokazuje, to potvrđuje* itd.)
- d) konektori koji ponavljaju najbitnije, tj. sažimaju sadržaj (*ukratko, pour résumer* itd.)

6.15.2. Primjeri hrvatskih objasnidbenih konektora iz građe

Njihova je uloga da dodatno, na drugačiji način pojasne prethodno izrečene tvrdnje u tekstu stvarajući dojam uvjerenosti i vjerodostojnosti ili pak autorovu interpretaciju (zaključak) rezultata, tj. tvrdnji. Pojedini članovi (*zapravo, ukratko*) ove skupine pokazuju semantičku sličnost sa zaključnim konektorima, što se posebno jasno ističe u sljedećemu primjeru zahvaljujući kombinaciji *zapravo* i *bi se moglo zaključiti*:

Zapravo bi se na temelju činjeničnoga stanja današnjega govora kajkavaca ikavaca moglo zaključiti da njihov specifičan govor ima vrlo mnogo kajkavskih značajki (i u morfologiji, tvorbi i sintaksi), a od uvjetno čakavskih osobina najizrazitije bi bile troakcenatski sustav te 'čist' vokalizam (uglavnom je riječ o srednjim ostvarajima vokala, bez artikulacijskih pomaka), premda je troakcenatski sustav karakterističan i za druge hrvatske govore, primjerice starostokavski te najkonzervativniji kajkavski, upravo u susjedstvu s kajkavcima ikavcima.

Navodimo velik broj objasnidbenih konektora pronađenih u građi: *drugim riječima, drugim riječima rečeno, drugačije rečeno, drukčije govoreći, to znači, znači, zapravo, to jest, naime, odnosno, i doista, doista, radi se o, riječ je o, primjerice, na primjer, konkretno, recimo, u tom(e) smislu, u skladu s tim(e), sukladno tomu/tome, sukladno s time, jednostavno, očito, vidljivo je, jasno je, razvidno je, očigledno, evidentno je, posrijedi (ni)je, to dokazuje, dokaz (je) tomu, time se potvrđuje, to potvrđuje, ujedno, (sve) to pokazuje, sve to kaže, u tom kontekstu, u tome (su) pogledu, ukratko, ukratko rečeno, jednostavno, pitanje jest, postavlja se pitanje, u prilog ...*

Drugim riječima

Drugim riječima, riječ je *zapravo* o glagolima mišljenja i spoznavanja.

Drugim riječima, moramo li zbog preciznosti dati prednost nazivu *pravila tvorbe riječi* pred nazivom *tvorbena pravila*.

Drugim riječima rečeno

Drugim riječima rečeno, pitanje je jesu li one složenice, jesu li one dakle riječi, ili su sveze riječi, dakle sintagme.

Drugačije rečeno

Drugačije rečeno, sintaktička pravila u njih se primjenjuju na dijelove riječi, ne na riječ u cjelini.

Drukčije govoreći

Za razliku od mnogih drugih znakovnih sustava, u prirodnom jeziku znakovi mogu imati više od jednog značenja. **Drukčije govoreći**, u jeziku postoje skupovi jednostavnih znakova, koji se podudaraju po formi, ali se razlikuju sadržajem.

To znači

To znači da se za ostvarenje metaforičkog preslikavanja koristi dio ishodišne i ciljne domene.

To znači da je jedan element anglicizma, npr. određeni član, ispušten još u modelu prije početka procesa transfera, npr. the big board > big board.

A **to znači** da je prototipni deagentivni glagolski oblik (*ne naplaćuje se*) neutralan u pogledu suodnosa: *ja (i ti)* vs. *drugi*, dok neodređeni oblik sadrži implicitnu govornikovu informaciju o tome.

Znači

Znači da postoje različite mogućnosti interpretacije danog izraza, kao metonimijskog ili metaforičkog.

Znači: ne radi se ni o denotativnom ni o konotativnom značenju, odnosno neki znak, tj. plan sadržaja ima sasvim drugi plan izraza.

Zapravo

Zapravo, barem što se dijalektološke perspektive tiče, irelevantno je jesu li doseljenici u brdovečki kraj iz današnje Bosne ili iz krajeva koji su danas dio Republike Hrvatske, nego kojim su dijalektom govorili u svojoj prapostojbini.

To je **zapravo** bila posljedica izravne namjere da se document privremeno »zamrzne«, kako bi se upotrebljavala isključivo publicirana inačica *Steel-1983*, ali se splotom okolnosti privremeno »zamrzavanje« pretvorilo u trajno.

I doista

Uz objasnidbeni može biti i pojačajni konektor, a može ga se protumačiti i kao modalni izraz.

I doista, sasvim se logičnim čini Krivošićevo razmišljanje, jer su franjevci u ono doba iz područja o kojemu on govori pripadali franjevačkoj provinciji ili redodržavi Bosni Srebrenoj, ali to nikako ne mora značiti da su oni došli iz Bosne sa svojim narodom (...)

Naime, vokalizam kajkavskoga ekavskoga Kupljenova karakteriziraju tipične kajkavske osobine, za razliku od Hrebine, koju već i sam ikavski refleks praslavenskoga glasa *ě* deklarira kao netipičan kajkavski govor. **I doista** se može reći da je u konsonantizmu i akcentuaciji između naših dvaju govora daleko više podudarnosti, dočim se u vokalizmu već na »prvo slušanje« oni osjetno razlikuju.

I doista: u poglavlju o predikatnom proširku Katičić (2002: 47–48) ne predviđa infinitiv niti uopće glagol: (...)

Doista, među tim trima toliko različitim objektima može se uočiti određena vanjska sličnost: 'nešto usko i dugačko'.“ (Krongauz 2001: 151)

Naime

Prilogom *naime* koristi se isključivo kao konektorom. Obvezno dolazi na početku rečenice. U praksi se, kako i pokazuju sljedeći primjeri, negdje odvaja, a negdje ne odvaja zarezom. Posebno je zanimljiva uporaba u primjeru gdje nakon *naime* stoji dvotočka.

Naime, imenice brat i dijete nemaju množinu pa se ta praznina nastoji na neki način popuniti.

Naime komplementi su definirani kao sintaktički ekvivalenti argumenata semantičkog predikata.

Naime: kada se u jednom mikrotekstu o nekoj pojavi govori u više od jedne rečenice, onda ta pojava u prvoj rečenici zauzima mjesto reme.

Odnosno

Vrlo je česta njegova unutarrečenična uporaba gdje povezuje (zapravo rastavlja) različite članove rečeničnoga ustrojstva:

U gradu ljudi nisu povezani u čvrste odnose i pretežno se cijeni individualizam, a grad je mahom leglo zla i poroka, **odnosno** nemorala.

Opisane osobine teksta, kao i navedeni utjecaji na sudionike u komunikaciji, rezultiraju losijim ostvarenjem izvorne komunikacijske namjere sudionika u komunikaciji **odnosno** planirane funkcije teksta.

Kao konektor se javlja rijetko. U pronađenome primjeru iz građe stoji na početku upitne rečenice, pri čemu se može primijetiti sličnost s uporabom veznika *ili* u funkciji konektora koji se također javlja na početku upitnih rečenica.

Odnosno, je li prototip onaj element strukture koji jedini predstavlja okosnicu za daljnje širenje polisema?

To jest

Sljedeći primjer donosi uporabu konektora *to jest* u bilješci (fusnoti) kao objašnjenje rečenice u tekstu:

Nalaze se u drugom dijelu članka i ne opterećuju čitatelja koji će ono bitno pronaći u prvom dijelu.

To jest ako se neko poziva na neki članak statuta, on će prvo pročitati samo početak koji mu je bitan da nešto dokaže, recimo neku nepravilnost članova bratovštine itd.

Veznim se sredstvom *to jest* puno češće koristi unutarrečenično u vezničkoj funkciji nego međurečenično u funkciji konektora. Isto obilježje pokazuje i vezno sredstvo *odnosno*.

Pri tome je potrebno voditi računa i o raznovrsnim uporabama testa, **to jest** različitim skupinama govornika čije rječničko znanje test mora moći valjano ispitati.

Radi se o

Vrsta komunikacijske aktivnosti pri kojoj su snimke zabilježene može se opisati kao komunikacija o prethodno usvojenim jezičnim i izvanjezičnim sadržajima. **Radi se dakle** o jezičnom znanju koje se operacionalizira u komunikaciji o izvanjezičnim sadržajima koji su nastavniku i ostalim učenicima poznati ili nepoznati.

Prethodni primjer sadrži objasnidbeni konektor izražen veznim izrazom *radi se dakle o*. Uporaba elementa *dakle* u spoju s objasnidbenim konektorom više pridonosi pojačavanju, podcrtavanju objasnidbenoga značenja negoli dodavanju značenja koje inače imaju zaključni konektori.

Radi se o balkanskom grecizmu, koji na Jadranu potječe iz sjevernotal. dijalekata.

Riječ je o

Riječ je o mlet. riječi koja kao i tal. *secchia* (preko vlat. *sicla*) potječe iz lat. *sicula*, a ne može je se vjerodostojno povezati s indoeuropskim podrijetlom.

Riječ je o posudenicama iz nekog čakavskog govora, prema distribuciji sjevernijega.

Primjerice

Primjerice neki puni glagoli u konstrukciji *dass + prezent* mogu se s modalnim glagolima *wollen* i *mögen* uz identičnost subjekta upotrijebiti samo ako su i sami modalizirani (...)

Primjerice, red riječi u rečenici (24), koji je posve prihvatljiv na ruskome, u hrvatskome zvuči vrlo stilski obilježen kao književni ili pjesnički: (...)

Na primjer

Na primjer njemački modalni glagol *können* poznaje, za razliku od hrvatskog ekvivalenta *moći*, i upotrebu kao puni tranzitivni glagol (...)

Na primjer pridjevu *mlad* u različitim se značenjima pridružuju različiti sinonimi, a ipak se u rječnicima beziznimno navodi kao polisemna riječ.

(Primjeri koji se navode otvaraju i problem sustava u kojemu možemo govoriti o homonimiji.) Npr. riječ *griz* 'pšenična krupica' ne pripada standardnomu jeziku, riječ *griz* 'ugriz' također mu ne pripada, pitanje je i gdje se ostvaruje u spomenutom značenju.

Konkretno

Konkretno, u našem primjeru *radi se o* ubacivanju kamenčića u nizu *radi postizanja* veće težine na vagi.

Što za nas znače ove semantičke definicije vrsta riječi? Jednostavno to da uz ovakav sastav semantičkog pola vrsta riječi postoji načelna mogućnost pretvaranja neglagolskih predikacija u glagolske izvjesnim konceptualnim pomacima i alternativnim profiliranjern dane predikacije. **Konkretno**, atemporalne relacijske predikacije moguće je alternativno

koncipirati (sekvencijalno pratiti) kao stabilne ili promjenjive relacijske odnose u koncipiranom vremenu.

Recimo

Recimo, u rečenici *Na sjednici direktora tvrtki se dogovorilo da se tvrtke ujedine* agens je eksplicitno izražen u samoj rečenici: *direktori tvrtki su se dogovorili*.

Recimo, ako zamislimo situaciju, u kojoj su tri profesorice odvele svoje učenike u park, deagentivnom rečenicom bi se ta situacija izrazila ovako: *Danas su učenike odveli u park*.

Ovo mišljenje potvrđuje, **recimo**, i sljedeći primjer (...)

U tom(e) smislu

U tome smislu, hrvatski pripada tipu B.

U tom smislu one su konzistentnije od riječi o statusu kojih se i ne dvoji.

U skladu s tim(e)

U skladu s tim pristupom dalje ćemo govoriti o rječotvorju kad mislimo na jezikoslovnu disciplinu i o tvorbi kad mislimo na tvorenje, postupak nastanka riječi u najširem smislu.

U skladu s time predgovor rječnika započinju objašnjenjem kako je prošlo već tisuću godina od kada Srbliji imaju svoja slova i pismo, a do danas nemaju još ni u kakvoj knjizi svojega pravoga jezika.

U skladu s time, kada se u perfektu pojavljuje kongruencija prema gramatičkom rodu subjekta, u (1)a glagolski se pridjev radni od *dati* mijenja prema tom kriteriju (*Mrlja se dala ukloniti.*), dok u (1)b ostaje u jedinome mogućem neutralnom rodu kompatibilnom općem subjektu (*Ovdje se dalo živjeti vrlo komotno.*).

Sukladno tomu/tome, sukladno s time

Pod pojmom *materinski jezik* (koji ćemo obilježiti kao L1) podrazumijevamo u ovom slučaju onaj jezik [sa svim njegovim idiomatskim varijetetima usvojenim u obitelji u djetinjstvu, (...)] **Sukladno tomu**, *stranim jezikom* smatramo onaj sustav koji se usvaja (koji je usvojen) naknadno i koji nikako nije prvi, odnosno onaj koji u nekoj državi ima status stranoga jezika.

Analiza isključuje bilo kakve pokušaje etimoloških i dijakronijskih objašnjenja. **Sukladno tome**, primjerice ruralna kuća za odmor (...) na temelju podataka prikupljenih terenskim istraživanjem svrstana je među ruralna gospodarstva koja motiv nastanka svog imena nalaze u toponimu i nije se ulazilo u daljnju raspravu o nastanku toponima (...)

Petranović zauzima dakle stav sličan Vidakovićevu iz 1814. **Sukladno s time** Petranovića nema među potpisnicima Dogovora.

Jednostavno

Jednostavno se uvažava postojanje alternativnih obrazaca, odnosno shema apstrahiranih iz samog jezičnog supstrata, koje služe za kategorizaciju novih uporabnih događaja, tj. novih glagola.

Što za nas znače ove semantičke definicije vrsta riječi? **Jednostavno** to da uz ovakav sastav semantičkog pola vrsta riječi postoji načelna mogućnost pretvaranja neglagolskih predikacija u glagolske izvjesnim konceptualnim pomacima i alternativnim profiliranjem dane predikacije.

Očito

Prilog *očito* javlja se u službi konektora na mjestima gdje autori daju svoje tumačenje prethodno izrečenih činjenica. Uz objasnidbeno ovaj konektor pokazuje uzročno-posljedično i zaključno značenje.

Očito je da studenti imaju iskrivljenu predodžbu o rodu i broju koju su stekli u svom školovanju od osnovne škole do fakulteta i da je teško promijeniti već jednom naučeno.

Očito da Vrančić ne slijedi ni latinski ni mađarski bezlični oblik, nego kalkira talijanski.

Očito kontekst - izvanjezični univerzum - (u ovom slučaju svijet kriminala) ima presudni utjecaj na ponavljanje procesa.

Vidljivo je

Vidljivo je da Grimm preuzima Kopitarova shvaćanja, da ne pokazuje nimalo razumijevanja za srpske književnojezične posebnosti i da poprilično otvoreno traži da se hrvatska književnojezična tradicija uvede u srpske krugove.

Jasno je

Ova je grupa izrazito heterogena budući da do razlika u komunikacijskoj vrijednosti može doći na temelju većeg broja međusobno vrlo različitih tekstualnih i situacijskih obilježja. **Jasno je** da ograničen korpus poput moga ne može sadržavati primjer svakog zamislivog tipa pragmatičke nepodudarnosti pa je u tom smislu ovaj prikaz nepotpun.

Razvidno je

Razvidno je da prema postavkama Chomskoga vanjski argument može imati više oblika nego što ih ima vanjski argument prema teoriji istaknutosti.

Iz toga je razvidno da je u Skoka *stanoviti* infinitiv glagola, a ne pridjev.

Očigledno

Očigledno je pri tome riječ o Stulićevu pojmu, iako je latinski prijevod modificiran.

Očigledno preuzima i vodstvo Kopitarova projekta pa već 1847. kao Karadžićev pomoćni suautor potpisuje članak (recenziju) za koji se vidi da ga je napisao on (Miklošič), a ne Karadžić.

Evidentno je

Iz navedenih je primjera evidentno da se radi ili o riječima stranoga podrijetla ili o pozicijski uvjetovanu akutu (u slogu zatvorenu sonantom) pa je moguće zaključiti da je ovo noviji akcenatski podtip.

Posrijedi (ni)je

Posrijedi je prostor koji diše i pulsira te predstavlja lomljenje individualne svijesti.

Posrijedi nije prelazak *od* sela *do* grada, nego *od* grada *do* sela, u čemu se prije svega ogleda spomenuti Kovačićev rusoizam.

To dokazuje

To dokazuje da je oznaka prostora neizostavni dio egzistencijalnih konstrukcija, o čemu se pobliže govori u sljedećem dijelu ovog rada.

Dokaz (je) tomu

Dokaz tomu je i činjenica da rečenica (10) *Njegove su slike krasne.* može biti parafraza primjera (9), ali ne i primjera (8).

Dokaz je tomu i pridjev u uvećanici *prefin, predobar (przepyszne).*

Time se potvrđuje

Time se potvrđuje Taylorova teza da su imenice kao leksičke kategorije jasno strukturirane prema mehanizmu *razrade.*

To potvrđuje

To vrlo zorno potvrđuje na kraju ove raščlambe samo nekih izvora zbirka pitanja i odgovora sa srednjoškolskih takmičenja iz hrvatskoga jezika na županijskoj i državnoj razini.

To potvrđuje da se i u n. p. B izvorno kod primjerâ kao *seštâr* očekuje naglasak na korijenu a kod primjerâ kao *otâc* naglasak na kraju.

*Ujedno*¹⁴¹

Ujedno su i metaforički motivirana proširenja, što posebice dolazi do izražaja u izrazima *čista istina* ili *čista petica* kod kojih se 'nečistoća' odnosi na vrlo apstraktne pojavnosti kao što su kriteriji prema kojima se može zaslužiti 'čista petica' ili stupanj laži koji utječe da nešto nije 'čista istina'

Ujedno ističe da su ih ponajviše »spisali Italijani, koji su dolazili iz škola bogoslovskih iz Rima«.

Ujedno, ti su studenti u prosjeku «proizveli» više prekida koje su popunili nekim neartikuliranim glasom (4 puta zvukom «hmm», 3 puta pucketanjem jezika i 4 puta kraćim smijehom).

To pokazuje

To pokazuje da su izabrani tekstovi, koje su ispitanici u potpunosti razumjeli i bez pogreske svakoj recenici pridružili odgovarajuću ilustraciju, bili više nego primjereni pretpostavljenoj razini znanja ispitanika.

¹⁴¹ Uz objasnidbeno izražava i pribrojno značenje.

To pokazuje da je barem dio Slavena bio pokršten prije misije apostola Ćirila i Metoda 863. godine.

Sve to pokazuje¹⁴² da je Jagić bio vodeći slavist druge polovine 19. stoljeća, a po nekim rezultatima, odlukama i interesima bio je on filologom ispred svojega doba.

Sve to kaže

Sve to kaže da je za našu temu bolji put onaj značenjski (manjkavosti pravopisnoga osobito će do izražaja doći u sferi jezika pojedinca, pa još i književnika, o čemu u § VI).

U tom kontekstu

No najpoznatija je u tom kontekstu gramatika autora Jiříja Konstaneca pod naslovom *Brus jazyka českeho* (1667.), po kojoj su puristička nastojanja kasnije dobila naziv *brusičtvi* (brušenje), a njihovi protagonisti *brusiči*.

U tome (su) pogledu

U tome su pogledu iznimke glagol *ratovati* (njegov je objekt gotovo obvezatno modificiran, ali ne postoji srodna instrumentalna sintagma) te dopune *trenutak*, *sekunda* i *dan* uz glagol *živjeti* (*živjeti svaki trenutak***živjeti svakim trenutkom*).

Ukratko (rečeno)

O kriterijima pak za određivanje roda dosad se dosta pisalo. Ukratko se može reći da je glavni kriterij atributno slaganje, odnosno da su naši stari gramatičari bili u pravu kad su imenicama dodavali pokaznu zamjenicu.

U Marković (2008) iznesene su značajke hrvatskih apozitivnih sintagmi. Ukratko: lijevi njihov član semantička je i sintaktička glava sintagme i njegova se gramatička obilježja prenose na sintagmu u cjelini (uključujući obilježja slaganja), desni je član zavisna, modifikatorski.

Ukratko rečeno, glagoli su relacijske predikacije koje označavaju proces s pozitivnim vremenskim profilom; tj. njihov razvoj u vremenu prati se sekvencijalno.

Jednostavno

Jednostavno se uvažava postojanje alternativnih obrazaca, odnosno shema apstrahiranih iz samog jezičnog supstrata, koje služe za kategorizaciju novih uporabnih događaja, tj. novih glagola.

Što za nas znače ove semantičke definicije vrsta riječi? Jednostavno to da uz ovakav sastav semantičkog pola vrsta riječi postoji načelna mogućnost pretvaranja neglagolskih predikacija u glagolske izvjesnim konceptualnim pomacima i alternativnim profiliranjem dane predikacije.

¹⁴² Uz objasnidbeno prisutno je i zaključno značenje.

Pitanje je(st)

Činjenica je da se govorom pokazuje poželjna slika govornikove osobnosti, stoga je važno da političke stranke koje drže do svojih ideja i osobnosti porade i na svom govoru. Pitanje jest je li višestranačje u Hrvatskoj izdiferenciralo i stranačke sociolekte pa onda stranke uz svoje (poželjno) različite programe i djelovanja imaju isto tako izdiferenciran i prepoznatljiv jezik i govor?

Pitanje je tada treba li jednostavno one druge, kao *tvrdi sanak* uz glagol *spavati* zvati načinskim akuzativima.

Postavlja se pitanje

Ima nijansu uzročno-posljedičnoga značenja.

Dakle, leksik je dinamičan već zbog same činjenice da pripada jeziku. Postavlja se pitanje svrhovitosti izrade rječnika kad znamo da u svakom trenutku nastaju nove riječi i nova značenja postojećih riječi, a rad na izradi rječnika dugotrajan je i nimalo lak.

Naročito je uočljiva uporaba nekoga glagolskoga oblika i infinitiva, npr. prezent i infinitiv, aorist i infinitiv. Postavlja se pitanje je li uporaba glagola *imam* + infinitiv stari oblik futura ili je to neki imperativ *jima se* ...

U prilog ...

U prilog toj teoriji ide i niz germanskih posuđenica s kršćanskom vjerskom tematikom u praslavenskome.

U prilog drugomu rješenju govori sročnost između odnosne zamjenice *kih'* i participa *prêmoženih'*.

Tomu u prilog Klaić navodi činjenicu da su hrvatska štokavska ikavska i (i)jekavska djela srpski pisci prevodili (...)

6.15.3. Primjeri francuskih objasnidbenih konektora iz građe

U građi su pronađeni sljedeći objasnidbeni konektori : *en d'autres termes, en d'autres mots, autrement dit, dit autrement, simplement, plus simplement, tout simplement, en réalité, en fait, pratiquement, de fait, soyons concrets, plus précisément, pour résumer, en résumé, en effet, effectivement, à l'appui de, il s'agit de, il est question de, la question qui se pose est, cela signifie que, il ne s'agit pas de, par exemple, pour expliquer, bref, en bref, c'est dire que, c'est-à-dire (que), (tout) cela veut dire, cela revient à dire, en témoigne, à cet égard, car, en suivant cette logique, dans cette optique, pour preuve, à l'évidence, dans le même ordre d'idées, dans le même esprit, on voit bien par là, on voit que, en ce sens, dans un tel contexte, dans cette perspective, évidemment, de toute évidence, il est évident, il est clair, apparemment, disons que, au vrai, vraiment, cela confirme que, à ce titre, il apparaît, du même coup, il s'avère, c'est ce que montre, il prouve.*

Širok raspon tekstnih veznih izraza u službi objašnjenja u skladu je s glavnim obilježjima znanstvenoga diskursa (preciznost, jasnoća izraza, točnost, logička povezanost itd.). Navedeni konektori autorima znanstvenih članaka omogućuju da

bolje objasne svoje teze, da usmjere pažnju čitatelja na bitne međurečnične odnose koji vode do zaključka. Njihovom uporabom tekst dobiva veću argumentacijsku težinu, postaje protočniji i pregledniji, ne ostavljajući mjesta za eventualne pogrešne interpretacije značenjskih odnosa u tekstu.

En d'autres termes

En d'autres termes, la disposition relative des deux parties n'affecte pas la syntaxe du tout (ce qui n'empêche pas que le choix de l'anté- ou de la postposition de l'apport puisse avoir une incidence sur l'organisation informationnelle et argumentative, évidemment).

En d'autres termes, la proportion d'erreurs qui consistent à faire l'accord avec le sujet augmente pour le groupe expérimental.

En d'autres mots

En d'autres mots, le pronom *celui-ci* pourrait être bien adapté pour signaler un changement de focus, pour mettre au premier plan une entité qui ne s'y trouvait pas.

Plus particulièrement, le danois est une langue « V 2 », ce qui veut dire que la position seconde dans une phrase indépendante est toujours occupée par le verbe fini, ou **en d'autres mots**, qu'un seul constituant peut précéder le verbe fini (Herslund 2002: 95).

Autrement dit

Autrement dit, et comme le souligne bien F. Neveu, on ne saurait dire que les deux termes apposés sont coréférentiels, puisqu'à proprement parler un seul des deux supporte la référence, tandis que l'autre accroche au référent ainsi fixé le wagon des informations qu'il véhicule, comme une prédication seconde à son propos.

Autrement dit, par opposition à d'autres prépositions causales (*à cause de, du fait de*) qui présentent une cause attribuée de manière extérieure à l'événement, dans montre le déchirement comme constitué du souvenir, le souvenir comme constitutif du déchirement ;

Dit autrement

(C'est dire que les occurrences rassemblées ne doivent pas se retrouver dans d'autres types d'emplois, mais doivent bien constituer un fonctionnement référentiel particulier.)

Dit autrement encore, il s'agit de situations, avec des ingrédients divers, qui font que le démonstratif n'y fonctionne pas de la même manière.

Dit autrement, la possession est-elle indispensable à notre existence?

(L'alternance de avoir et du datif dans les constructions épistémiques, c'est-à-dire la possibilité d'omettre le premier, montrerait que avoir n'apporte pas de contributionsémantique propre à la construction de la proposition) ; **dit autrement**, il ne joue aucun rôle dans la prédication, c'est une copule.

Simplement

(C'est ce qui se passe de même avec des appositions d'autre forme, adjectifs ou noms à déterminant 0.) **Simplement**, et comme on le voit aux exemples (4), (5) et (6), l'aspect

classificateur du déterminant indéfini fait accepter N2 sans expansion, ce qui serait beaucoup plus difficile en l'absence de ce même déterminant (...)

(On retiendra tout de même quelques éléments de certitude. Le premier, c'est qu'il n'y a aucune raison de refuser la fonction appositive à des GN déterminés, sous prétexte qu'ils le sont.) **Simplement**, la relation appositive entre deux GN déterminés se construit bien autrement que dans les cas où l'apposition, adjective ou substantive, se présente sans déterminant, donc sans aucune aptitude référentielle.

Tout simplement

(Le français parlé pourrait être intégré dans cet inventaire tout en lui attribuant la particularité que l'évolution n'est pas complète.) Elle est, **tout simplement**, en cours (telle est la position d'Ashby 1981, 2001).

Plus simplement

(Dit autrement, la possession est-elle indispensable à notre existence ?) Ou **plus simplement** : avoir n'est-il qu'un être renversé ?

Plus simplement, (5) peut se paraphraser par (5.b), qui fait apparaître une relation predicative attributive entre la phrase, éventuellement représentée par ce, et l'adverbe sous sa forme adjectivale (...)

En réalité

Konektor *en réalité* (*ustvari, zapravo*) uz svoju primarnu objasnodbenu ulogu izražava i suprotnost u odnosu na prethodni dio teksta.

(Le sens contrastif évoqué ci-dessus semble concerner aussi des adjectifs comme *individuel, privé*.)

En réalité le premier diffère tout à fait de personnel.

En réalité, le réfèrent est mentionné, de façon complète, au début de la séquence narrative (et Gauvain ceint...) et il y a bien ici une continuité thématique, ce réfèrent possédant un degré élevé de saillance qui le maintient comme candidat le plus apte à la coréférence anaphorique.

En fait

En fait, ces deux analyses sont complémentaires : celle qui part du nom personne permet de remonter à la source nominale de l'adjectif.

Leur point commun est, **en fait**, on le voit, le trait de simultanéité : l'inaccompli entraîne la simultanéité de même que l'anaphoricité temporelle entraîne la simultanéité.

Pratiquement

La Grammaire méthodique du français de Riegel, Pellat et Rioul renchérit quand elle aborde ce même discours indirect : « Le changement des temps du verbe est réglé par la concordance des temps » (1994 : 599). **Pratiquement**, le « système des temps du discours direct est décalé au passé » (ibid.), le plus-que-parfait transposant le passé composé, l'imparfait transposant le présent et le conditionnel transposant le futur.

Soyons concrets

Soyons concrets. Tout DR suppose un avant (le discours à citer) et un après (le discours cité), celui-là fût-il réel ou fictif, et celui-ci fidèle ou manipulé par ajout, troncation ou paraphrase.

De fait

De fait, avec plus de 3 milliards de pages accessibles, il constitue actuellement la plus grande collection de documents disponible.

De fait, des travaux récents marginalisent le critère de la coréférence pour n'en faire qu'un cas parmi d'autres de la sémantique des constructions appositives — à l'image des constructions attributives.

Plus précisément

Plus précisément, faut-il penser que dans les configurations qui nous intéressent, il y a vraiment coréférentialité des deux segments successifs, comme il le dit lui-même pour justifier ce rejet ?

(Les changements examinés ont tous quelque chose à voir avec la modalité de la phrase.)

Plus précisément, avec des opérations syntaxiques ayant une interprétation modale et organisées autour du verbe.

Pour résumer

Ovaj se konektor u semantičkome pogledu nalazi na raskrižju između objasnidbenih i zaključnih konektora jer se njime i objašnjava, to jest ponavlja, i izriče ono najbitnije, to jest zaključuje.

Pour résumer, les particularités syntaxiques relevées ici à propos de l'emploi de l'adjectif personnel se révèlent cohérentes avec l'intuition que cet adjectif renvoie d'une manière ou d'une autre à une personne, mais qu'il n'est pas un élément grammaticalisé pour autant.

Pour résumer, l'alternance N singulier/N pluriel entraîne le passage d'une entité qualitativement distinguée au sein d'une classe à une classe d'entités qualitativement variables, donc non distinguées.

En résumé

En résumé, ces observations tendent à montrer une productivité plus grande des suffixes *-el, -ique, -al*, et peut être *-odde* dans *cismef-signes* que dans *Le Monde*.

En résumé, les appositions se comportent comme des nominaux non dotés de référence propre.

En effet

On sait **en effet** que la succession un N1, ce N2 est impossible.

En effet, dans (51), faudrait ne commute pas avec « faut » - et « il-falloir-infléchir. . . » est représenté en corrélation avec un cadre hypothétique explicite.

I za sljedeći primjer možemo reći da je riječ o objasnidbenome konektoru, a ne vezniku iako je upotrijebljen unutar rečenice.

À l'argument historique, on peut joindre l'argument statistique : **en effet**, cette description a l'avantage d'être régulière, contrairement à la description par paraphrase nominale notamment, qui était suggérée par les propriétés d'adjectif relationnel de personnel dans certaines expressions ;

Effectivement

Effectivement, en danois, les noms les plus usuels (les noms de base cf. Rosch *et al.* 1976) sont des lexèmes sous-spécifiés (ex. *stol* tout objet destiné à ce qu'une personne s'y tienne assise ou debout) nécessitant un supplément d'information pour acquérir leur sens exact: ils seront repris et précisés par un modifieur dans des structures morphologiquement composées (ex. *kokkenstol* 'cuisine-').

À l'appui de

Au vu de ces quelques exemples, personnel ne serait pas compatible avec des noms qui désignent des états ou des activités d'ordre physique, alors qu'il s'applique à ceux qui relèvent de l'intellect et du psychologique ; à l'appui de cette idée, les termes qui désignent un sens (propriété physique) ne sont pas associables à personnel, alors qu'ils le sont quand ils ont une acception psychologique : (...)

Il s'agit de

Il s'agit d'exemples qui répondent à la définition de l'apposition comme « prédication secondaire ».

Il s'agit du conditionnel temporel pour la première interprétation, et du conditionnel d'altérité énonciative pour la seconde.

Il est question de

Se basant sur la typologie des emplois de l'article défini présentée dans Hawkins (1978), Löbner (1985) distingue entre définitude pragmatique et définitude sémantique. **Il est question de** définitude pragmatique quand le SN introduit par l'article défini dépend crucialement, pour le repérage univoque de son référent, de la situation ou du contexte spécifique de son énonciation.

En quoi « une simple exclamation admirative » marquerait-elle un argument plus fort que « un mot affectueux », puisque, malgré tout, une exclamation (au sens probable de « interjection ») est moins qu'un mot en principe ? C'est qu'ici **il est question de** souligner l'habileté de Frédéric de Prusse à effacer chez ses interlocuteurs les duretés qu'il leur fait subir : qu'il ait peu de choses à faire pour obtenir un tel effet est donc un signe de cette habileté, et qu'une « simple exclamation admirative » y suffise fournit ainsi un argument plus fort que le « mot affectueux » qui précède.

La question qui se pose est

La question qui se pose est de savoir jusqu'où l'on peut tolérer les équivalences ou neutraliser les différences, ainsi qu'on l'a illustré en I.

(Il s'agit des cas où l'apposition suit immédiatement un connecteur, terme que l'on peut prendre ici avec la valeur large de marqueur de lien logique que possèdent certains adverbess, certaines conjonctions de coordination, mais aussi certaines conjonctions de subordination.) La question qui se pose est celle de la portée du connecteur ;

La question est

(Il reste à expliquer qu'en plus des séquences CVCV, les séquences CVCCV et CVVCV ont aussi cours dans de nombreuses langues. Ce fait indique que les contraintes *CC et *VV peuvent être transgressées.) La question est de savoir pourquoi.

La question est de savoir si ces deux effets sont effectivement « présents » – c'est le cas de le dire – dans ces emplois observationnels de démonstratifs.

Cela signifie que

Cela signifie que l'adjectif pluriel, à l'opposé de ce que l'on croit habituellement, n'a pas tendance à discrétiser le N, en le fragmentant simplement en plusieurs parties n, mais à l'enrichir de ses différences.

Cela signifie que les objets ne sont pas considérés du point de vue de ce qu'ils ont de spécifique, mais uniquement du point de vue de leur ensemble d'appartenance.

Il ne s'agit pas de

Il ne s'agit pas pour nous de dire que la séquence est mal formée ou agrammaticale.

Par exemple

Par exemple, les incises sont des phénomènes qui présentent, dans certains cas à délimiter, des caractéristiques proches des appositions.

(À l'intérieur d'un même domaine, différents genres (ou encore registres) peuvent se rencontrer.) Par exemple, dans le domaine médical, on trouvera entre autres des articles scientifiques, des cours, des guides de bonnes pratiques, des comptes rendus d'hospitalisation, etc.

La médecine se divise en spécialités, qui correspondent à des sous-domaines pouvant se recouvrir partiellement : par exemple, cardiologie, néphrologie, neurologie, pneumologie, rhumatologie, pédiatrie, chirurgie, obstétrique, etc.

Pour expliquer

Pour expliquer (18), je reprendrai les thèses de Reinhart (1983) pour leur relative simplicité d'exposition.

Bref

Bref, dans la terminologie du présent travail, l'apposition de (42b) et seulement celle-là a une interprétation-liste.

Bref, le signe, comme union indissociable d'un signifiant et d'un signifié, est au principe d'une linguistique qui récuse l'hypostasie du sens linguistique dissocié du traitement phonologique.

Bref, la centration sur une définition abstraite et offrant prise aux dérives normatives (comme si « le » MI était un ensemble homogène sur les plans de l'expression et du contenu) fonctionne d'emblée comme un précipité des analyses ultérieures consacrées au ML.

En bref

En bref, la séquence didactique mise en place permet sans doute d'accompagner les élèves de CM2 dans leur (lente) appropriation du système d'écriture et de travailler dans leur zone proximale de développement : en les aidant à discriminer l'opposition *-er/-é*, elle leur permet aussi de passer à l'étape suivante qui se manifeste par la propension à accorder la forme en *-é* avec le sujet.

C'est dire que

C'est dire que, en même temps qu'il fait de la problématique des genres le fondement de toute réflexion sur la poésie (la littérature, pour nous), Aristote la détache des questions de style, qui ne paraissent guère l'intéresser dans le cadre générique.

C'est dire que l'imparfait est finalement moins anaphorique que le passé simple.

C'est-à-dire (que)

C'est-à-dire que l'attribut doté du trait 'permanent' a partie liée avec le sens 'opinion' et tend à être marqué par comme (en n'a pas été rencontré), sauf dans le cas de sentir.

C'est-à-dire avec d'autres prédicats que avoir à et ne mettant pas en jeu des tournures de prédication seconde : *elle a tourné la tête / on lui a rasé la tête / la tête lui brûle*.

C'est-à-dire : (8) *Tu as acheté quoi (comme voiture) ?*

Tout cela veut dire

Tout cela veut dire que les langues qui lexicalisent la MANIÈRE ont, de ce fait, des restrictions en ce qui concerne la FIGURE - restrictions qui découlent de la MANIÈRE - alors que les langues qui ne lexicalisent pas la MANIÈRE dans leurs verbes centraux sont assez indifférentes en ce qui concerne le choix des sujets (ou des objets).

La différence entre (24b) et (25b) entre en corrélation avec des restrictions bien connues sur les codas complexes, à savoir qu'en principe les codas complexes obéis sent à un schéma de sonorité décroissante pour les consonnes qui les composent. Pour les exemples qui nous concernent ici, **cela veut dire qu'**une coda complexe [rd] (sonorité décroissante) est plus légitime qu'une coda complexe [kl] (sonorité croissante).

Cela revient à dire

Cela revient à dire que la séquence française avec un nom, attribut indirect (relation grammaticale, RG1) précédant le sujet (RG2) comme dans la figure ci-dessous, est interdite en danois (...)

En témoigne

En témoigne, parmi d'autres, la paraphrase suivante d'un chroniqueur politique commentant à la radio les mesures prises pour lutter contre les conséquences de la vache folle : *On a vu ries [mcr] réagir. . . enfin ries élus. . .*

En témoignent les deux courts exemples suivants : [apøle] le 23 mars et On aura vu X [atake].

À cet égard

À cet égard, il est intéressant de souligner qu'un verbe germanique comme *go*, qui, comme le montrent ses congénères étymologiques du danois (*gå*) et de l'allemand (*geben*), à l'origine veut dire ' marcher ' (MOUVEMENT + MANIÈRE), a changé de classe sémantique et a rejoint le groupe des emprunts de verbes inaccusatifs faits au français, acquérant par là les propriétés qui caractérisent le verbe français *aller* et devenant le verbe de mouvement abstrait par excellence, cf. des collocations comme *go by car* ' aller en voiture ', *this train goes to London* ' ce train va à Londres ', *I have to go* ' je dois partir ', etc. **À cet égard**, l'hétérographie aurait sans doute pu emprunter d'autres formes, être réduite, voire absente.

Car

Quant au sens de l'adjectif -personnel (**car** malgré son rôle référentiel qui pourrait le rapprocher d'un pronom, il n'a rien d'un élément grammaticalisé), qu'en est-il au juste ? C'est plutôt entre les cas de reformulation et ceux d'apposition stricte que le départ est délicat. **Car** ceux-là comme ceux-ci non seulement maintiennent les accords du verbe au singulier, mais aussi permettent la non-reprise d'une préposition initiale.

En suivant cette logique

En suivant cette logique, on posera /nets/ derrière [net] et la non-réalisation de /t/ dans *prêt* pourra être imputée à ce que l'occlusive finale ne peut pas être syllabée sans un schwa qui la suive.

Dans cette optique

Dans cette optique, il est clair que le prédicat identifiant se démarque surtout par rapport aux segments détachés adjectivaux et participiaux, et par rapport aux constructions absolues, qui tous jouent un rôle important dans la composante informationnelle, pour la structure thème-rhème et la cohésion textuelle (voir aussi Blumenthal, 1980 ; Neveu, 1998a et b), et qui tous sont relativement mobiles dans la phrase.

Pour preuve

Pour preuve, ce type de descriptions définies peut toujours être l'argument postprédicatif de structures impersonnelles : (...)

Pour preuve, il est plus facile d'objecter à quelqu'un qui dit A1 et A2 B1 que B2 : (...)

À l'évidence

À l'évidence, les mots qui tolèrent une exécution sans schwa lorsque celui-ci est la première voyelle d'un mot s'opposent à ceux qui interdisent une telle prononciation par le fait qu'ils ne présentent qu'une seule consonne initiale.

On voit bien par là

On voit bien par là que Hier à midi ne suffit pas à saturer l'attente provoquée par l'imparfait.

On voit que

On voit que la généralité est atteinte à travers la particularité, par la répétition de situations empiriques.

En ce sens

En ce sens, ils ne permettent pas une remise en cause immédiate des modèles à constituance.

Dans le même esprit

Dans le même esprit, on remarquera que l'énoncé de L3C ouvre l'article et précède la description phénoménale qu'elle permet de comprendre et d'analyser.

Dans le même ordre d'idées

Dans le même ordre d'idées, examinons le cas suivant. C'est un de ces discours indirects « mimétiques » mêlant marqueurs du DD (l'interjection *Tu parles Charles*, le déictique *cette*) et énonciation indirecte (troisième personne, imparfait).

Dans un tel contexte

Dans un tel contexte, l'adjectif nimbé peut tout aussi bien qualifier forêts que sapins mais l'accord - nimbées - sélectionne le premier terme.

Dans cette perspective

Dans cette perspective, nous posons que l'analyse du sens de l'adjectif ne saurait se limiter à la prise en compte du SN dans lequel il se trouve.

Évidemment

Évidemment, il resterait à rendre compte du passage d'une formulation à une autre (et en particulier de l'apparition de la préposition dans) mais on peut prendre le parti d'ignorer le détail des contraintes et de parler d'« apposition » même si, à strictement parler, elle n'est pas démontrable dans tous les cas par une paraphrase attributive.

C'est évidemment la seconde interprétation qui correspond à une référence générale.

De toute évidence

Nous devons de toute évidence suggérer des procédures qui se déploient sur l'axe syntagmatique – tout du moins dans un premier temps d'apprentissage –, pour ensuite et complémentairement recourir à la procédure analogique testée ici, notamment pour les PP-e' précédés par des Vaux.

Il est évident que

Il est évident que seule l'analyse d'un vaste matériau peut permettre d'élucider en détail les différents principes de sélection lexicale, de disposition des symboles et de leur groupement sémantique, tels qu'on les observe dans les différentes formes de la langue poétique.

Il est clair que

Il est donc clair que c'est la présence de la relative qui est responsable de l'interprétation générique des GN *dém* dans les énoncés (4) et (5).

Il est clair que, si on ne fait pas de telles distinctions, on passe à côté de l'essentiel, car, dans ce cas, même si on postule une définition globale correcte du démonstratif, on manque de voir comment il contribue effectivement à l'établissement de l'interprétation globale de l'énonciation dans laquelle il se trouve employé.

Apparemment

Est-il ici aussi anaphorique du premier? Apparemment non.

Ce qui n'exclut apparemment pas que le gérondif peut parfois avoir une valeur assez semblable à celle du PP, cf. l'exemple suivant cité par Gettrup (...).

Disons que

Disons simplement que, pour des expressions comme nos démonstratifs, on est conduit à distinguer des types d'emplois dès lors qu'on entend décrire comment fonctionnent ces expressions dans les occurrences rencontrées.

Disons seulement pour terminer que le PP présente deux verbes, verbe principal + co-verbe, comme désignant une même situation alors qu'avec le gérondif, les deux verbes désignent toujours deux situations séparées.

Au vrai

Et, au vrai, si le MI marque une rupture avec les représentations romanesques, c'est moins du fait de la nouveauté de la représentation des états de conscience ou des investigations dans les profondeurs du moi qu'en raison de la remise en cause du statut du narrateur (c'est d'ailleurs par là que le MI doit être articulé avec le PDV), sur laquelle Dujardin insiste moins que sur le rendu d'une pensée « tout venant ».

Vraiment

(Nous ne prendrons donc pas d'énoncé où cet antécédent ou intervalle de référence est donné par un événement, puisque cela ne permet guère de séparer le temps de la situation elle-même et le risque est grand de porter au crédit de l'un ce qui revient à l'autre.) Il faut vraiment se pencher sur un énoncé comportant, en tête, pour des raisons que les anaphoristes peuvent expliquer aisément, un adverbial de temps susceptible d'indiquer le point de référence ou d'incidence déterminant la vision sécante ou la durée du procès à l'imparfait considéré ou qui représente l'antécédent liant anaphoriquement l'intervalle laissé ouvert dans la situation à l'imparfait.

Cela confirme que

Cela confirme que loin d'être un objet inerte, figé une fois pour toutes, l'orthographe évolue et peut s'adapter aux besoins des époques qu'elle traverse.

À ce titre

À ce titre, elle ne saurait se situer sur le même plan épistémologique que les courants historiquement attestés de la stylistique depuis Charles Bally.

(Fois est le marqueur générique de l'occurrence d'un événement.) À ce titre, il se situe à la charnière entre les noms temporels et les noms d'entités matérielles.

Il apparaît (donc) que

Il apparaît donc que lorsque *ça* réfère au contenu propositionnel des dernières paroles du locuteur, un ensemble d'indices (syntaxiques, suprasegmentaux, mots du discours) contribuent à disjoindre nettement le contexte-source du contexte hôte.

(On a constaté à plusieurs reprises combien la fréquence de *ça* pouvait varier selon les types de données analysées et les registres de langue utilisés (Maillard 1989).) Il apparaît donc que *ça* est peu employé dans les situations d'échange les plus formelles, comme le sont par exemple les communications présentées lors de rencontres scientifiques.

Il apparaît que la presque totalité des erreurs produites au post-test par le groupe expérimental a consisté à accorder le PP avec le sujet de la phrase, alors que ce n'était le cas qu'environ une fois sur deux au pré-test.

Il s'avère

(L'examen conjoint du tableau et des graphes nous amène à faire les observations suivantes :

-if orme et -oïde ont trop peu d'occurrences dans les deux corpus. Aucun dérivé en -oïde n'a été recensé dans Le Monde.) Après examen, *il s'avère* qu'il contient 4 lemmes adjectivaux se terminant en -oïde (anthropoïde, bêta-amyloïde, typhoïde, androïde).

Du même coup

Du même coup, la question du mimétisme ne s'appréhende plus seulement d'un pôle diégétique vers un pôle mimétique, elle traverse l'ensemble des formes, puisqu'on peut étendre à chacune les degrés du mimétisme que Cohn, MacHale et Genette ont analysé à propos du discours narrativisé et du discours indirect, et que nous avons étudié à propos du PDV.

C'est ce que montre

(Les homophones hétérographes sont morphologiquement motivés. À ce titre, ils appartiennent à des réseaux dérivationnels qui peuvent justifier certaines de leurs configurations orthographiques.) *C'est ce que montre* le réseau des homophones en [soi]. : cent (< centaine), sang (< sanguin), sent (< sentir), etc.

Il prouve

(Ce résultat, comme nous l'avons souligné, est capital, aussi bien pour la thèse imperfective que pour la thèse de l'anaphore temporelle.) *Il prouve* en effet qu'une approche uniquement temporelle, que ce soit en termes anaphoriques ou en termes aspectuels d'imperfectivité, n'est pas suffisante pour caractériser l'imparfait, dans la mesure où précisément la seule présence d'un facteur temporel (adverbial temporel) pouvant servir soit d'antécédent à un temps anaphorique temporel, soit de point d'incidence ou d'intervalle de référence à une saisie imperfective, n'est pas à même d'imposer l'imparfait.

7. PREGLED I ANALIZA INTERPUNKCIJE IZ GRAĐE

Ovo poglavlje najprije donosi sažet uvid u uporabu interpunkcijskih znakova u odabranoj građi (za svaki znak posebno), a zatim se prikazuju primjeri iz hrvatske i francuske građe uz tumačenje rezultata i ukazivanje na razlike i sličnosti proizašle iz analize građe.

Ovdje neće biti uključeni svi znakovi koji se navode u različitim pravopisima i gramatikama (bilo da ih se naziva interpunkcijskim, ili pravopisnim) jer oni nisu stvar interpunkcije, nego se tiču pravila ispravnoga pisanja i(li) tipografije. Na temelju vlastitoga popisa interpunkcijskih znakova do kojeg smo došli nakon tablično prikazanih usporedbi popisa iz odabranih pravopisa i gramatika donosimo primjere koji nam mogu pokazati određene sličnosti, ali i razlike u uporabi interpunkcije u hrvatskome i francuskome dijelu građe.

Usporedit ćemo redom uporabu interpunkcijskih znakova (točka, uskličnik, upitnik, dvotočka, točka-zarez, trotočka, crta, crte, zarez, zagrade) u odabranim znanstvenim člancima na hrvatskome i francuskome jeziku. Ukupno gledajući, interpunkcijski se znakovi po svojem obliku kao jezični podsustav, zahvaljujući svojoj univerzalnosti, ne razlikuju kada ih promatramo u hrvatskome i francuskome jeziku. Stoga se usporedbi uporabe interpunkcijskih znakova ne može pristupiti na jednak način kao usporedbi uporabe konektora u hrvatskome i francuskome jeziku koji se, što se oblika tiče, potpuno međusobno razlikuju, kao što se razlikuju i jezični sustavi dvaju jezika. To međutim ne znači da je pisanje interpunkcijskih znakova jednako u hrvatskome i francuskome jeziku. Budući da je interpunkcija neraskidivo povezana s jezičnim jedinicama i njihovim međusobnim kombinacijama koje nose određeni smisao, kako u hrvatskom, tako i u francuskom, osim sličnosti, očekuju se i razlike u pisanju pojedinih znakova interpunkcije. Usto brojni interpunkcijski znakovi, poput jedinica leksika, pokazuju manji ili veći stupanj višeznačnosti, što je u skladu s jezičnom ekonomijom, jednim od temeljnih obilježja jezika općenito te dovodi do sinonimnih odnosa pojedinih znakova:

Tablica 15: Sinonimija interpunkcijskih znakova

zagrade	crte, zarezi
dvotočka	crta
crta	zarez (kraj rečenice), dvotočka (naslov)
crte	zarezi, zagrade
zarezi	zagrade, crte
dvotočka	točka-zarez

Razlike u uporabi interpunkcijskih znakova u promatranoj građi hrvatskoga i francuskoga znanstvenoga diskursa, osim u interpunkcijskim načelima, počinjavaju i u češćoj uporabi pojedinih funkcija interpunkcijskih znakova. Kada na temelju rezultata dobivenih analizom građe usporedimo uporabu primjerice dvotočke, crte i točke-zareza u hrvatskim i francuskim znanstvenim člancima, dolazimo do zanimljivih rezultata. Nedvojbeno je činjenica da se navedeni interpunkcijski znakovi javljaju i u francuskim i u hrvatskim znanstvenim tekstovima koji čine našu građu, međutim glavna se razlika pokazuje kad usporedimo pojedine uporabe za svaki interpunkcijski znak. Nije svejedno radi li se o uporabi dvotočke ispred citata, nabiranja ili pak pojašnjenja. Jednako tako odvojeno smo promatrali i uspoređivali različite uporabe točke-zareza (u nabiraju; u pojašnjenju). Pojedini se interpunkcijski znakovi – primjerice crta, dvotočka, zagrade i zarez – mogu javiti u vrlo sličnim ulogama postižući podjednake značenjske učinke. Za hrvatski je znanstveni diskurs obuhvaćen građom na primjer tipično da se u naslovima i podnaslovima koristi podjednako crtom i dvotočkom u službi pojašnjenja. U istoj se funkciji u naslovima i podnaslovima francuskoga znanstvenoga diskursa javlja dvotočka. Točka-zarez u francuskome znanstvenome diskursu obuhvaćenome građom puno se češće javlja u funkciji oslabljene točke ili pojačanoga zareza negoli u hrvatskome. Za pojedine interpunkcijske znakove istaknut ćemo one njihove uporabe u kojima se najčešće javljaju. Brojeve vezane uz učestalost uporabe pojedinih interpunkcijskih znakova dat ćemo samo kada nam takav pristup potkrepljuje uočena odstupanja između hrvatskoga i francuskoga dijela građe.

7.1. Točka

Točka se kao interpunkcijski znak ističe svojom jednoznačnošću. I u hrvatskome i u francuskome jeziku označuje kraj rečenice. Kao pravopisnim znakom njome se koristi u popisima citirane literature, u hrvatskome nakon rednih brojeva te, u obama jezicima, kao oznakom skraćenih oblika riječi i izraza (*itd.*, *i sl.*, *etc.*).

Točka je temeljni interpunkcijski znak kojim se označuje kraj rečenice i u vezi s njezinom uporabom (kao interpunkcijskoga znaka) nema prijepora. Zbog

njezine jednostavne uporabe (kao interpunkcijskoga znaka) nećemo posebno izdvajati primjere u kojima se točkom koristi. Napomenimo samo da se točka javlja i kao interpunkcijski i kao pravopisni znak u svim znanstvenim člancima (i na hrvatskome i na francuskome jeziku) koji čine našu građu.

7.2. Uskličnik

Iako se uskličnik prema svojim obilježjima označivanja širokoga spektra osjećaja ne uklapa u objektivnost i strogost znanstvenoga diskursa, odabrani je korpus ipak ponudio primjere njegove uporabe. Veći broj uporabe uskličnika na strani je francuskoga dijela građe. Njime se izražava autorova iznenađenost otkrivenim činjenicama, ističe određeni sadržaj ili pak podcrtavaju vlastite tvrdnje i zaključci. Uskličnikom u zagradi, koji se javlja samo u hrvatskome dijelu korpusa, iznosi se komentar (čuđenje, nevjerica, neslaganje) tvrdnji drugih, u tekstu citiranih autora.

7. 2. 1. Primjeri uporabe uskličnika u hrvatskom dijelu građe

Uskličnik se kao interpunkcijski znak javlja samo na dvama mjestima u jednome znanstvenome članku. Na tim je mjestima autor članka upotrijebio uskličnik u ulozu isticanja vlastite iznenađenosti pronađenim činjenicama i neodobravanja uočenih postupaka leksikografa.

Ipak, govoreći o drugom značenju riječi *barka* u Karadžićevu rječniku iz 1852. godine, Daničić ne uzima u obzir njemački prijevod koji je ostao isti u obama izdanjima Karadžićeva rječnika, već uzima u obzir samo modificirani latinski prijevod (koji je modificirao on!) i ponaša se kao da se radi o nekom sasvim novom pojmu. To mu omogućuje zaključiti sljedeće: »piscina lignea; u tom značenju samo u Vukovu!»

Uskličnik u zagradi kao autorov komentar (izraz čuđenja i/ili neslaganja) javlja se triput u dvama znanstvenim člancima:

Zatim Karadžić Kopitara obavještava da je u hercegovačkom dijalektu (tj. natuknicama) na nekim mjestima stavio *ě* (tj. *(i)je*) gdje Hercegovci imaju *e* ili *i* (!) (radi se očigledno o unaprijed dogovorenim zahvatima).

1818. godine šef policije Grof Sedlnizky izvješćuje Cara (!) da je cenzor Kopitar u suradnji s jednim ovdje se nalazećim Srbinom, imenom Vuk, završio njemačko-latinsko-srpski rječnik i da ga sada kane objaviti (Bonazza 1995: 292).

7. 2. .2. Primjeri uporabe uskličnika u francuskom dijelu građe

Par le SN présumposant *Cet imbécile*, on suggère fortement — stratégie rhétorique ! — que Jean a commis d'autres actes imbéciles auparavant.

Uskličnikom se u najvećoj mjeri koristi u primjerima (uskličnih rečenica) koji se daju u člancima. Ovdje ih nećemo navoditi jer držimo da nisu relevantni za temu rada (primjeri pripadaju različitim diskursnim tipovima).

Uskličnom se rečenicom izražava (katkada unaprijed iskazana) iznenađenost, autora određenom (jezičnom) pojavom ili spoznajom do koje je došao ili do koje se dolazi logički:

(Ainsi le fait de rendre un intervalle anaphorique et non plus une expression a de quoi surprendre.) Il en va de même du traitement imposé au passé simple : celui-ci devient en effet, par le biais de l'anaphore de l'intervalle de référence avec les propres limites du procès qu'il dénote, un anaphorique de... lui-même !

(S'il n'y a pas de vide à combler, c'est-à-dire si l'intervalle temporel correspondant à l'imparfait est un intervalle fermé et non un intervalle ouvert, il n'a plus à être complété anaphoriquement.) Présenté comme ceci, c'est un peu l'histoire de l'oeuf imperfectif et de la poule anaphorique !

Les imperfectivistes ont en effet repris du poil de la bête et, chose plus surprenante encore, des défenseurs de la vue anaphorique, comme Tasmowski-de Ryck (cf. Tasmowski-de Ryck et De Mulder, 1998), dont on n'a pas oublié les deux articles marquants de 1985 qui promouvaient une conception anaphorique, et Veters (De Mulder et Veters, 1999), sont sagement revenus au bercail d'un imperfectivisme des plus classiques !

Uočili smo i primjere u kojima se uskličnikom kao interpunkcijskim znakom ističe i naglašava sigurnost u iznesenu tvrdnju ili komentar autora:

Si l'on pose une forme sous-jacente où /t/ final comme schwa qui précède sont inertes, le résultat est immanquablement *[pak] !

Si l'on prend le passé composé, perfectif, il est difficile de dire qu'il n'a pas plu avant ni après : tout simplement parce que *hier à midi* ne donne pas la durée !

Réalisé sans autre facteur contextuel justificateur, bien évidemment !

Je tâcherai de répondre à ces questions indirectement, en prenant le problème par un tout petit bout, celui de l'emploi dit hypocoristique de l'imparfait, actualisé p. ex. dans (4) : (...) qui fait partie des usages marginaux de l'imparfait - certains disent modaux : la modalité a bon dos ! -, dont on essaie parfois d'amadouer l'étrangeté par l'entremise de l'adjuvant, quelque peu magique, du co(n)texte.

Uporaba uskličnika unutar zagrada (!) nije zabilježena u francuskome dijelu građe.

7. 3. Upitnik

Obradeni korpus pokazao je puno češću uporabu upitnika kao interpunkcijskoga znaka u francuskim znanstvenim člancima. Upitne rečenice obično su se javljale u nizu (vodoravno u okviru teksta ili okomito, izdvojeno od ostatka teksta) ili u kombinaciji pitanje – odgovor. Pitanja su se upotrebljavala kako bi se jače naglasila problematika o kojoj se piše, a čini nam se da je sam tekst dobio s jedne strane

na dinamici, a s druge na jasnoći i preciznosti: pitanja su istaknula glavne točke zanimanja pojedinoga članka. Kao pravopisni znak upitnik se javlja i u hrvatskome, i u francuskome dijelu građe za označavanje primjera za koje ne postoji potvrda o potpunoj gramatičkoj ispravnosti.

7. 3. 1. Primjeri uporabe upitnika u hrvatskom dijelu građe

Iako se brojni podaci ne mogu smatrati mjerodavnima za sve vrste istraživanja, u slučaju nekih interpunkcijskih znakova, među kojima je i upitnik, mogu biti pokazatelji određenih tendencija. Hrvatski i francuski dio građe izrazito se razlikuju upravo u učestalosti uporabe upitnika. Dok se u dijelu građe sa znanstvenim člancima na hrvatskome jeziku upitnik javlja 26 puta u svega 7 članaka, u francuskome dijelu upitnik je zabilježen čak 484 puta u 47 članaka. Samo se jedna njegova uporaba (unutar bilješke na dnu stranice) može opisati kao interpunkcijska:

Znači li to da ima i »nepunoznačnih osnova«?

Upitnik se, znatno rjeđe nego u francuskome dijelu građe, javlja i u naslovima:
AKUZATIVNE DOPUNE UZ NEPRIJELAZNE GLAGOLE: ŠTO SU UNUTRAŠNJI OBJEKTI?

Upitnikom u zagradi donosi se autorov komentar kojim se izražava sumnja u ispravnost dijela teksta koji stoji ispred upitnika (4 puta u dvama člancima):

Kod konstrukcija s glagolima *drijemati*, *spavati* i *plakati* (?) čini nam se da je pak priložno značenje u prvome planu.

Infinitivna je tvorba zastupljena samo kod oblikovanja futura (*Neće nam dati ući.*), a konstrukcije proširene drugim modalnim glagolima (poput (?) *Moraš mi dati spavati.*) doista nisu uporabno potvrđene.

Ostale su uporabe upitnika pravopisne: obično se stavlja ispred „rubnih“ primjera za koje se ne može sa sigurnošću reći da su gramatički (ili komunikacijski) ispravne:

Prema našem mišljenju načinske priloge i unutrašnje objekte uz navedene glagole nije moguće baš lako koordinirati:

18. ?Živjela sam jedno i težak život./Živjela sam težak život i jedno.

19.. ?Disati teško i hladan zrak.

Dokaz tomu je što glagol *čuti* u primjeru (3.d) teško možemo zamijeniti nekim drugim egzistencijalnim glagolom, primjerice glagolom *biti* (3.d'): (3) a. *Čuo se glas.*

b. *Nije se čuo ni glas.*

c. **Čulo se glasa.*

d. *Nije se čulo ni glasa.*

d.' ?*Nije bilo ni glasa.*

U jednome se članku u popisu kratica i znakova donosi značenje upitnika:
 ? pred primjerom znači da je relevantnost primjera upitna

7.3.2. Primjeri uporabe upitnika u francuskom dijelu građe

Usporedba uporabe upitnika u francuskome dijelu građe s njegovom uporabom u hrvatskom dijelu pokazuje veliki nesrazmjer. Upitnik se u građi na francuskome jeziku javlja čak 484 puta u 47 različitih članaka.

Upitnik je zabilježen u naslovima i podnaslovima znanstvenih članaka:

L'ADJECTIF PERSONNEL : ANAPHORE OU PRÉDICAT DE RELATION ?
 COMPLÉMENTS CIRCONSTANCIELS OU APPPOSITIONS ?
 QU'EST-CE QUE LA DEIXIS DISCURSIVE ?
 Ça est-il toujours déictique discursif ?

Upitnikom se označuju pitanja koja su sastavni dio teksta, a autor ih članka postavlja kako bi jače istaknuo teorijske ili praktične probleme na koje će u daljnjemu tekstu pokušati dati odgovor. Vrlo često pitanja u tekstu dolaze u nizu:

(D'autre part, il faudrait définir avec plus de précision la nature des unités qu'elle appelle *segments de discours* et qui structurent le discours.) Doit-on prendre comme unité la phrase syntaxique, la proposition, autre chose encore ? Rien n'est dit non plus de la façon dont on délimite à gauche ce contexte-source. Comment sait-on jusqu'où remonter ? Quels sont les éléments qui permettent de regrouper les segments de discours dans des unités de niveau supérieur, ces unités supérieures servant de *demonstratum* au démonstratif ? (Notre objectif ne sera pas de répondre ici à toutes ces questions. Nous espérons toutefois donner quelques indications qui aideront peut-être à résoudre certaines d'entre elles.)

Elle prélude à une critique de la connaissance en interposant, entre l'observateur et son observation, des productions régies par leurs principes propres. Par où commencer pour les jauger, en déterminer la mesure, sinon par ce qui s'y conserve de perceptible, de comptable ? Quelle donnée physique subsiste dans la mentalisation dont la mentalisation ne saurait faire l'économie ? Comment procéder pour y accéder sinon par l'évaluation quantitative de la parole intérieure sur le locuteur, le discours et la langue ?

Mais quel est le rôle exact du co(n)texte ? Consiste-t-il à filtrer telle ou telle valeur spécifique à partir d'une valeur de base du temps verbal ? à intercepter la dynamique de son sens à telle étape de son mouvement ? à déformer sa valeur pour qu'elle puisse s'adapter à lui ? à ajouter des ingrédients comme on sale, poivre, et accommode une viande avec une sauce ? Je tâcherai de répondre à ces questions indirectement, en prenant le problème par un tout petit bout (...)

Posljednji primjer pokazuje neuobičajen i nepravilan pravopisni postupak: pisanje prve riječi (rečenice) poslije upitnika malim slovom. Smatramo da se malim

slovom može započeti u okomitom nizanju (nabrajanju) dijelova teksta, jedan red ispod drugoga ili dodavanjem formalne oznake nabiranja (enumerativnih konektora) poput a), b), c):

Consiste-t-il :

- à filtrer telle ou telle valeur spécifique à partir d'une valeur de base du temps verbal ?
- à intercepter la dynamique de son sens à telle étape de son mouvement ?
- à déformer sa valeur pour qu'elle puisse s'adapter à lui ?
- à ajouter des ingrédients comme on sale, poivre et accommode une viande avec une sauce ?

Consiste-t-il a) à filtrer telle ou telle valeur spécifique à partir d'une valeur de base du temps verbal ? b) à intercepter la dynamique de son sens à telle étape de son mouvement ? c) à déformer sa valeur pour qu'elle puisse s'adapter à lui ? d) à ajouter des ingrédients comme on sale, poivre, et accommode une viande avec une sauce ?

Upitnikom se koristi i u upitnim rečenicama nakon kojih odmah slijedi odgovor, što tekst čini dinamičnijim:

Simple serait-il un adjectif compliqué ? Non, pas vraiment.

Upitnik dolazi na kraju pitanja koja su vizualno jasno odvojena od ostatka teksta (okomito su postavljena) kao u sljedećim primjerima:

Cette hypothèse d'un cycle qui mène du démonstratif à l'article défini soulève deux questions :

- À quel stade du cycle se trouve le déterminant *ce* du français moderne : s'agit-il encore d'un démonstratif à part entière ou est-il en passe d'acquérir le statut d'article défini ?
- Qu'en est-il de l'article *le* : est-ce encore pleinement, dans tous ses emplois, un marqueur de définitude?

D'où les questions :

- Comment le définir par rapport aux autres adjectifs ?
- Est-il un cas à part, ou bien existe-t-il une classe d'adjectifs de même type ?
- Quel sens a-t-il au juste ? Pourquoi peut-on parler d'amis personnels, mais pas de frères personnels ? Pourquoi peut-on donner un conseil personnel, mais non une gifle personnelle ?
- Y a-t-il un lien entre les trois emplois de cet adjectif et lequel ?
- Plus largement, ne conduit-il pas à remettre en cause la classification usuelle des adjectifs en qualificatifs et relationnels ?

Upitnom se rečenicom na kraju jednoga dijela članka kataforički najavljuje o kojemu će pitanju biti riječi u njegovu drugome dijelu:

Alors quel est le rôle exact de *simple*, et quel type d'ajustement déclenche-t-il ?

Upitnikom iz sljedećega primjera izražena je sumnja u sadržaj teksta omeđen dvjema crtama. Isti sadržaj mogao bi stajati i unutar zagrada:

Nous pourrions dire qu'il y a bien une invocation - ou un retour ? - à la règle pour la transgresser dans la mise en jeu des lieux limites de renonciation où s'ancre l'interdit, en particulier le corps.

Sljedeći primjeri donose prvo jednostruku, a zatim dvostruku pravopisnu uporabu upitnika kojim se označuje da ostaje otvoreno pitanje o prihvatljivosti pojedine jezične konstrukcije:

De même, alors qu'on peut facilement imaginer un GN dans lequel simple serait suivi d'un N précédé

d'un qualificatif du type de « petit », une simple petite chaumière, une simple petite jupe, un simple petit signe, il sera difficile à l'inverse de mettre en cette même place un adjectif comme « grand » : ?une simple grande maison, ?une simple grande jupe, ?un simple grand signe. Nulle impossibilité grammaticale à cela, mais disons qu'il faudrait un contexte diablement construit et un peu paradoxal pour permettre de telles associations.

L'antéposition du GP est plus problématique :

(...)

? ?Pour ses imprudences, Paul a été critiqué

Upitnikom u zagradi iz sljedećih primjera koristi se kako bi se izrazila sumnja u jezičnu prihvatljivost primjera koji slijedi u prvome slučaju, odnosno sumnja u vlastite izrečene (napisane) riječi. Smatramo da se u prvome slučaju trebao upotrijebiti upitnik bez zagrade kao u prethodnim primjerima:

Les premières propositions du passage constituent sans ambiguïté une séquence de premier plan, et l'utilisation du passé simple, renforcée par quelques indications liées au lexique (sémantisme des prédicats se dégagèrent, se mit à rouler, de l'adverbe bientôt), rend par exemple impossible la permutation des deux premiers segments : (?) *Toute la file se mit bientôt à rouler et les premières voitures se dégagèrent.*

C'est sans doute ici que les choses plus (?) sérieuses commencent. . .

7. 4. Dvotočka

Dvotočka se kao interpunkcijski znak javlja u obama dijelovima građe u svim svojim primjenama (u naslovima gdje odjeljuje temu i remu, ispred nabranja, ispred navođenja primjera i kao najava objašnjenja unutar rečenica). Razlike između hrvatskoga i francuskoga vidljive su ponajviše u uporabi dvotočke u naslovima te u njezinoj uporabi u složenoj rečenici kad najavljuje objašnjenje. U francuskim se tekstovima u naslovima koristi gotovo isključivo dvotočkom, a u naslovima

hrvatskih tekstova uz dvotočku se javlja i crta. U hrvatskome se, u odnosu na francuski, dijelju građe rjeđe javlja dvotočka kao najava objašnjenja.

7. 4. 1. Primjeri uporabe dvotočke u hrvatskom dijelu građe

Unutarrečenična dvostruka, a potom i jednostruka uporaba dvotočke kao najava nabranjanja:

Tako se navodi da prezentski oblici mogu iskazivati: pravu i nepravu sadašnjost, prošlost, budućnost, želju i naredbu, odnosno razlikuju se: prezent, historijski prezent, futurski prezent i »ostale funkcije prezenta«.

Maretić identificira ova značenja i uporabe prezentskih oblika: prava sadašnjost (radnja se događa u vrijeme govorenja, samo impf. oblici), nepravu sadašnjost (radnja se događa »kad god se prilika desi«, str. 517, impf. i pf.), istorijski prezent (razlikuje nekoliko vrsta, mogu doći i impf. i pf. oblici), prezent za buduće radnje (umjesto futura prvog i umjesto futura drugog), modalna uporaba.

Uporaba dvotočke prije navođenja/citiranja drugih autora:

Tu dihotomiju povezuje sa značenjem oblika utvrđujući pravilo: »za sve oblike koji se upotrebljavaju u indikativu i relativu vredi pravilo: da je njihovo *pravo* ili *osnovno značenje* u indikativu, a *novo* ili *drugo značenje* u relativu«.

Uporaba dvotočke u naslovima:

KNJIŽEVNA SEMANTIKA: KOGNITIVNO-LINGVISTIČKI PRISTUP

RELEKSIKALIZACIJA: METAZNAK U ANTIJEZIKU

PRAGMATIČKI JEZIČNI POREMEĆAJ: PRIKAZ SLUČAJA

AKUZATIVNE DOPUNE UZ NEPRIJELAZNE GLAGOLE: ŠTO SU UNUTRAŠNJI OBJEKTI?

Izdvajamo i uporabu zagrada u službi dvotočke, što je još jedan primjer preklapanja funkcija pojedinih interpunkcijskih znakova:

Pojam *metafora s metonimijskom osnovom* rješava barem dio problema koji se javlja ako se studija ograniči na jednu kategoriju (metonimiju ili metaforu).

7. 4. 2. Primjeri uporabe dvotočke u francuskom dijelu građe

Dvotočkom se najavljuje drugi dio rečenice, što se nalazi s desne strane dvotočke, kojim se pobliže objašnjava ono što je izrečeno u prvome dijelu rečenice, s lijeve strane dvotočke, što je vidljivo iz sljedećih primjera:

Cela est particulièrement visible s'il vient en premier ; il se crée alors un effet d'attente.

Ces deux types n'ont pas été choisis au hasard ; d'abord et surtout, ce sont les seules appositions à apparaître dans tous les registres langagiers ; bien plus, en conversation

spontanée de tous les jours, si apposition il y a, il semble bien ne s'agir que de ces deux types-là.

Pour Bernard Combettes, on l'a vu (voir *supra*), c'est avant tout le niveau énonciatif -informationnel qui fonde la catégorie qu'il appelle « construction détachée » (CD), et où il inclut, accessoirement, le gérondif fonctionnant dans les époques antérieures, selon les recherches de Combettes, surtout comme un moyen cohésif vis-à-vis du contexte précédent, la « construction détachée » se grammaticalise cependant de plus en plus, en privilégiant les rapports phrastiques (coréférence actancielle, accord).

Objasnidbeni odnos između dijela rečenice nakon dvotočke i dijela rečenice ispred dvotočke dodatno je podcrtan i uporabom objasnidbenoga konektora *en effet*:

La première est fortement atténuée dans une communication orale ; en effet, l'adjonction d'une relative n'est que l'un des moyens dont dispose le destinataire pour accéder au référent du GN (à côté du recours au geste ou à la mémoire partagée).

Dvotočka prije vodoravnoga nabranjanja upotrebljena je u primjerima koji slijede:

Ces acquis théoriques et descriptifs sont, pour Franck Neveu (1998a et b), repérables sur trois niveaux, à distinguer pour des raisons méthodologiques : le niveau syntactico-sémantique, le niveau propositionnel ou phrastique, le niveau informationnel.

Ce que fait le locuteur, sémiotiquement parlant, en énonçant (20), ce sont donc selon moi les choses suivantes : il annonce le thème, à savoir Jean, en présupposant ainsi que l'existence de ce référent est connu ; il ajoute la prédication seconde, l'apposition cet imbécile, en posant/assertant ainsi l'identité entre le SN référentiel Jean et le SN — à noyau adjectival — également référentiel cet imbécile, dont aussi bien le référent que le contenu prédicatif sont présupposés ; il pose/asserte le rhème, la prédication première a cassé la tasse.

Dvotočka u naslovu (u naslovima hrvatskoga znanstvenoga diskursa obuhvaćenoga građom na tim se mjestima, u istoj funkciji, stavlja crta):

Les structures à $\hat{A}\hat{I}$: bilan et questions

Démonstratif et déixis discursive : analyse comparée d'un corpus écrit de français médiéval et d'un corpus oral de français contemporain

Conclusion : la fonction conative du démonstratif

Dvotočka ispred citiranoga dijela teksta:

C'est la définition de Himmelmann, adoptée ensuite par Diessel dans son ouvrage sur le démonstratif et la grammaticalisation (Diessel 1999), que nous utilisons ici : « *Discourse deixis is to be understood here as reference to propositions or events.* » (Himmelmann 1996 : 224).

Dvotočka ispred navođenja primjera:

Voici, à titre indicatif, quelques analyses portant sur la série totale des occurrences de celui-ci anaphorique dans *Madame Bovary* :

(18) *puis, quand il s'était posé à sa place, contre la table, entre les deux époux, il demandait au médecin des nouvelles de ses malades, et celui-ci le consultait sur la probabilité des honoraires. Ensuite, on causait de ce qu'il y avait dans le journal. Homais, à cette heure-là, le savait presque par coeur ;*

(19) *Et il courut encore vers le capitaine. Celui-ci rentrait à sa maison. Il allait revoir son tour. Peut-être ne feriez-vous pas mal, lui dit Homais, d'envoyer un de vos hommes ou d'aller vous-même. . .*

7. 5. Točka-zarez

Kontrastivno gledajući, uporaba točke-zareza kao oslabljene točke pokazala se najuočljivijom. Gotovo da i nema francuskoga teksta iz građe u kojemu točka-zarez ne bi bila upotrijebljena kao pojačani zarez/oslabljena točka, za razliku od hrvatskih tekstova u kojima je ista uporaba uočena u znatno manjoj mjeri. Posebno ističemo primjer uporabe točke-zareza kao pojačane dvotočke u hrvatskome dijelu građe.

7. 5. 1. Primjeri uporabe točke-zareza u hrvatskom dijelu građe

Najčešća je uporaba interpunkcijskoga znaka točke-zareza u odvijanju različitih elemenata u nabranjima:

Prvo, postoji velika varijacija između n. p. B, B—C i C; drugo, malo je primjerâ sa suglasničkim skupinama na kraju osnove; i treće, često se u slučaju suglasničkih skupina uvodi nastavak *-i* (npr. g. *mázgi*), ispred kojeg nema umetanja nepostojanoga *a* ili, rjeđe, nastavak *-á* bez ubačenoga nepostojanog *a* (npr. g. *mázg'á*).

Takav jezik govora društvenih slojeva (*gwary środowiskowe*) za Kaniu ima sljedeća obilježja: 1. emocionalno-ekspresivnu obojenost; 2. težnju za svjesnim prekoračivanjem društvenih norma; 3. želju za izražavanjem određenoga stava prema svijetu i životu; 4. modu, jezični snobizam; 5. velike razlike uvjetovane novošću i svježinom; 6. veliku skalu emocionalnih doživljaja: vulgarnih, nepristojnih, raskalašenih, pogrdnih, ironičnih, šaljivih, nježnih itd.); 7. često eufemistično obilježje; 8. lakoću stila zbog kratkoće i univerzalnosti; 9. komičnost pomoću semantičnoga kontrasta, odnosno pomoću promjene značenjskih funkcija« (Kania 1992:14, prev. N.P.).

Sljedeći primjeri pokazuju uporabu točke-zareza kao pojačane dvotočke:

Pristupi su tumačenju polisemiji različiti; sinkronijski, dijakronijski, promatra ju se kao princip kategorizacije, povezuje ju se s nekim aspektima strukturiranja umjetne inteligencije kao i metodama psiholingvistike kako bi se empirijski potvrdile teorijske postavke (Lakoff 1987, Langacker 1987, Tuggy 1993, Geeraerts 1993, 1997, Dunbar 2001, Gibs—Matlock 2001, Taylor 1995, 2003, Fauconnier—Turner 2003, Atchinson—Lewis 2003, Seto 2003 i dr.).

Vratimo li se na temeljne postavke prema kojima tumačimo načela strukturiranja polisemnih leksema u ovome radu a to su (i) postojanje strukturalno stabilnog dijela

semantičke strukture i (ii) značenjskih nijansi kao jezično realiziranih *konceptualnih inovacija* — pokušat ćemo protumačiti; (i) razumijevanje ili prepoznavanje strukturalno stabilnog dijela semantičke strukture prema *prototipu* i *shemi* i (ii) tumačenje značenjskih nijansi kao rezultata *metaforički* i *metonimijski motiviranih proširenja, razrade*, tj. jednog i drugog.

Takve rečenice ekspliciramo prema teoriji valentnosti na taj način da je modalni glagol upravitelj samoznačnoga glagola u infinitivu u sklopu predikata, a samoznačni glagol uvodi subjekt, objekte i priložne oznake i time stvara rečenicu; grafički prikaz: (...)

U hrvatskome dijelu građe pronašli smo uporabu u funkciji oslabljene točke; takva je uporaba puno češća u francuskome dijelu korpusa:

U sljedećim primjerima glagol je u varijanti (a) upotrijebljen samoznačno, a u varijanti (b) suznačno; parafraza značenja navedena je među navodnicima (...)

7. 5. 2. Primjeri uporabe točke-zareza u francuskom dijelu građe

Uporaba pri razdvajanju/grupiranju različitih elemenata u nabranjanju pri čemu su zarezom odvojeni elementi koji imaju neko zajedničko svojstvo (broj slogova, vrsta dijakritičkoga znaka, tj. ortografskoga naglaska), a točkom-zarezom elementi koji nemaju zajedničkoga svojstva, koji se razlikuju od prethodne skupine elemenata:

Le développement des trois accents permet de supprimer les lettres diacritiques (tête, côte, pâte ; détruire, étendre ; après, succès). (Histoire d E LF)

La généralité construite par les groupes ces N qui P est donc tout naturellement orientée vers la particularité d'un discours : elle permet de situer un objet particulier par rapport à d'autres du même type H, comme le souligne explicitement le contexte dans les exemples (4) et (5) (*il est représentatif de ces chefs... ; comme ces femmes...*).

Uporaba u ulozi razdvajanja dijelova rečenica koji su dovoljno povezani da bi bili članovi iste rečenice, ali i dovoljno sadržajno udaljeni da ih se razdvoji točkom-zarezom, interpunkcijskim znakom koji razdvaja jače od zareza. Ipak točka zarez iz sljedećega primjera ima više zajedničkih obilježja s točkom, nego sa zarezom, što je provjerljivo kad ju zamijenimo prvo točkom, a onda zarezom:

Mais, à la fin du XVIIIe siècle, le -r des verbes en -ir (*courir, finir*) se prononce, alors qu'il reste muet dans les verbes en -er. Ainsi est consacrée la divergence phonographique des infinitifs : le -r restera muet dans les seuls verbes en -er et sera prononcé dans les autres verbes ; par conséquent, alors que toutes les terminaisons de l'infinitif présent comportent un r à l'écrit, « l'oral distingue une désinence [e] (type chanter) et une désinence [R] (GMF : 251) » dans les autres verbes.

Mais, à la fin du XVIIIe siècle, le -r des verbes en -ir (*courir, finir*) se prononce, alors qu'il reste muet dans les verbes en -er. Ainsi est consacrée la divergence phonographique des infinitifs : le -r restera muet dans les seuls verbes en -er et sera prononcé dans les autres verbes. Par conséquent, alors que toutes les terminaisons de l'infinitif présent comportent

un r à l'écrit, « l'oral distingue une désinence [e] (type chanter) et une désinence [R] (GMF : 251) » dans les autres verbes.

Mais, à la fin du XVIIIe siècle, le -r des verbes en -ir (*courir, finir*) se prononce, alors qu'il reste muet dans les verbes en -er. Ainsi est consacrée la divergence phonographique des infinitifs : le -r restera muet dans les seuls verbes en -er et sera prononcé dans les autres verbes, par conséquent, alors que toutes les terminaisons de l'infinitif présent comportent un r à l'écrit, « l'oral distingue une désinence [e] (type chanter) et une désinence [R] (GMF : 251) » dans les autres verbes.

7. 6. Trotočka

Najčešća uporaba trotočke jest ona unutar zagrada, u službi izostavljanja pojedinih dijelova citiranih odsječaka, i u hrvatskome i u francuskome. Kao interpunkcijskim znakom njome se ne koristi često; umjesto trotočke nalazimo izraze *i tako dalje, i slično, etc*, koji se čine primjerenijima za znanstveni diskurs.

7. 6. 1. Primjere uporabe trotočke u hrvatskom dijelu građe

Trotočka kojom se upućuje na nedovršenost nabranjanja u glavnome tekstu jedini je takav primjer u hrvatskome dijelu korpusa. Zato se *itd.* u korpusu javlja 287 puta u 38 članaka, *i sl.* 66 puta u 22 članka, a *i dr.* u istoj funkciji 46 puta, čime se potvrdila naša pretpostavka da se različiti izrazi (*itd., i sl., i dr.*) puno češće javljaju kao oznake nedovršenosti u znanstvenome diskursu (najčešće kod nabranjanja).

Naime, ulaskom u obrazovni sustav i njime u širu društvenu okolinu jezično se znanje svakoga govornika uvelike mijenja jer mora zadovoljiti nove komunikacijske potrebe (intenzivna komunikacija s odraslima izvan obitelji, veći broj sugovornika, nove teme i situacije ...), ali i prilagoditi se usvajanju novih jezičnih vještine (čitanje i pisanje, stjecanje znanja o jeziku naspram dotadašnjeg jezičnog znanja).

Popis nabrojanih primjera koji se navode nije potpun, što je označeno trotočkom:

Razlog ovom nesrazmjeru uporabe imenskih predikata valja tražiti u činjenici da su matice, oporuke i *Skula* administrativni tekstovi u kojima se glagolima izriču radnje: *karsti sam. krizma, umri, združi, bi pokopan bi pričesćen, pušćam, naredismo, ima se dati ...*

Trotočkom je označena tišina u govoru, zastajkivanje u odgovaranju na pitanje:

Ispitivač: S kime sjediš u klupi?

Djevojčica A. B.: A. ... ja ... sjedim s djecom u klupi.

U građi smo uočili i primjere u kojima se (pogrešno) običnom trotočkom, umjesto trotočkom smještenom u zagrade donose citati za koje se jasno može reći da ne sadrže trotočku u izvorniku:

Prema Katičiću (2002: 157) u pasivnoj preoblici kada »...subjekt temeljne rečenice nije izrečen, aktivni glagolski oblik može se zamijeniti povratnim. Tada se aktivnom glagolskom obliku doda enklitični akuzativ povratne zamjenice.«

Međutim, u gramatikama se vrlo često upravo rod veže uz sklonidbeni tip, pa se utvrđuje da se razlika među imenicama različita roda »uspostavlja gramatičkim morfemima (nastavcima)« (Silić i Pranjković 2005: 97), ili se tvrdi da se »imenički ... rod izriče nastavkom« (Ham 2002: 39).

Donošenje nepotpunoga citata trotočkom unutar zagrade:

Ponekad bi (on = Crveni pas), za paklenih vrućina, otišao u trgovački centar (...) pa bi tamo ležao u klimatizaciji jednog od dućana, nagonski osjećajući trenutak Johnova povratka.

'... koji znače postojanje (...) Dopuna kojom se označuje ono što jest ili ono što nije, odnosno ono čega ima ili ono čega nema dolazi u takvim rečenicama u genitivu...'

Hrvatsko jezikoslovlje nije ni moglo prepoznati cirkumfiks u navedenim glagolima jer glagolsko *se* u najboljem slučaju tumači kao povratnu zamjenicu i česticu *se*: »Uz glagole se može naći *se* u ulozi čestice i u ulozi zamjenice. Njome se u ulozi čestice tvore povratni glagoli. (...) Četvrtu skupinu glagola čine glagoli u kojima *se* nije čestica, nego zamjenica (u kojima oblik *se* stoji nasuprot obliku *sebe*)« (Silić i Pranjković 2005).

7. 6. 2. Primjeri uporabe trotočke u francuskom dijelu građe

Gledajući apsolutno uporabu trotočke u hrvatskome (68 puta) i francuskome dijelu korpusa (49 puta), možemo utvrditi da se trotočkom više koristi u odabranim hrvatskim znanstvenim člancima. Ipak smatramo da je važnije utvrditi odnos pojedinih vrsta uporabe interpunkcije.

Trotočkom se u zagradi obilježava da je izostavljen dio citata:

Les deux sont conduits à une interprétation qui associe à pleuvait l'intervalle temporel donné par le complément frontal mardi et à une conclusion qui, dans le droit fil des analyses de Ducrot (1979), fait de mardi une journée de pluie : « On est (...) amené à conclure, souligne ainsi Gosselin (1999 : 25), qu'il a plu toute la journée ou au moins que cette journée peut être qualifiée de pluvieuse ».

Il découle directement de la thèse de l'obligation de présence, qui veut qu'un démonstratif ne s'emploie qu'en présence de l'objet, soit dans la situation, soit dans le contexte linguistique : « l'expression démonstrative (...) ne s'emploie qu'en présence de la chose montrée » (Ducrot, 1972 : 244).

7. 7. Crta

Crtom se, kao interpunkcijskim znakom, u promatranim hrvatskim i francuskim znanstvenim člancima jače nego zarezom unutar rečenica odvaja dodatno pojašnjenje. U hrvatskim tekstovima javlja se (uz dvotočku) u naslovima te umjesto objasnidbenih izraza *to jest*.

7. 7. 1. Primjeri uporabe crte u hrvatskom dijelu građe

U svim se četirima niže navedenim primjerima uočava uporaba crte u objasnidbenoj, pojašnjivačkoj funkciji; umjesto interpunkcijskoga znaka na istome bi mjestu mogli stajati vezni izrazi *to jest* ili *odnosno*.

Ovdje se postavlja pitanje koju tematsku ulogu ta leksička jedinica ostvaruje, s obzirom na to da ona kao subjekt PGU–a, prema do sada uočenim pravilima, kodira uzročnika, a kao objekt istoga predikata ─ doživljavača.

Poznato je da uvjete za antecedensa (prema teoriji upravljanja i vezanja, engl. *Government and Binding Theory – GB Theory*) zadovoljavaju gramatički, odnosno tematski najistaknutiji rečenični argumenti ─ subjekti.

Tu je posebnost moguće povezati s teorijom istaknutosti kada se promotri asimetrija između sintaktički najistaknutijeg i tematski najistaknutijeg argumenta, odnosno subjekta ─ uzročnika i objekta ─ doživljavača.

Grimshaw uzročnika ne prepoznaje kao samostalnu tematsku ulogu, po njoj je on sadržan u posljednjoj ulozi na ljestvici ─ temi, dok je prema Radfordu uzročnik (tematski ravnopravan agensu) iznad doživljavača, što je u literaturi ipak rjeđa relacija.

U sljedećem je primjeru vidljiva uporaba crte u funkciji pojašnjenja (uz navođenje konkretnoga primjera) prethodno izrečenoga sadržaja rečenice; to je pojašnjenje dodatno istaknuto uporabom veznoga izraza *primjerice* kojim se uvodi primjer:

Zato se i na sintaktičkoj razini modalni glagoli ponašaju nespecifično u odnosu na samoznačni glagol u infinitivu s kojim stoje u rečenici: svaki modalni glagol u načelu se može kombinirati sa svakim samoznačnim glagolom, za razliku od glagolskih komplemenata koji su specifični za glagol koji im je otvorio mjesto ─ primjerice za glagol *bojati se* specifični su subjekt i genitivni komplement, a isključeni su svi drugi komplementi.

Primijetili smo da se crtom, u većoj mjeri nego dvotočkom, koristi i kao najavom dopune, odnosno pojašnjenja u naslovima i podnaslovima. U francuskome se dijelu građe u toj službi češće javlja interpunkcijski znak dvotočka:

Apsolutiv prezenta – prezent za iskazivanje sadašnjih radnji

Značenje 'prave' sadašnjosti – iskazivanje sadašnje referencijalne radnje

KAJKAVSKI IKAVSKI GOVOR HREBINE I KAJKAVSKI EKAJSKI GOVOR
KUPLJENOVA — FONOLOŠKE USPOREDNICE

NAGLASAK O-OSNOVA MUŠKOGA RODA U HRVATSKOM — POVIJESNI
RAZVOJ

KOGNITIVNA GRAMATIKA - TEMELJ JEDINSTVENOG OPISA
ENGLJSKIH GLAGOLSKIH KONVERZIJA

ROMANIZMI U NAZIVLJU KUHINJSKIH PREDMETA U GOVORU
DUBAŠNICE NA OTOKU KRKU - ETIMOLOŠKA I LEKSIKOLOŠKA
OBRADA

Funkcionalne varijante konstrukcije *dati (se)* + infinitiv u hrvatskom jeziku – u okviru gramatikalizacije

7. 7. 2. Primjeri uporabe crte u francuskom dijelu građe

Sljedeći primjer donosi višestruku uporabu crte kao pravopisnoga znaka ispred dijelova teksta, u ovome slučaju riječ je o pitanjima u okomitome nabrajanju:

D'où les questions :

- Comment le définir par rapport aux autres adjectifs ?
- Est-il un cas à part, ou bien existe-t-il une classe d'adjectifs de même type ?
- Quel sens a-t-il au juste ? Pourquoi peut-on parler d'amis personnels, mais pas de frères personnels ? Pourquoi peut-on donner un conseil personnel, mais non une gifle personnelle ?
- Y a-t-il un lien entre les trois emplois de cet adjectif et lequel ?
- Plus largement, ne conduit-il pas à remettre en cause la classification usuelle des adjectifs en qualificatifs et relationnels ?

Umjesto crta u istoj se ulozi, kod okomitoga nabrajanja, mogu javiti i drugi znakovi, poput pojačanih točki:

Partant du schéma de Dik (1997 : 50), on peut distinguer :

- la prédication nucléaire, définissant un état de fait, formé d'un prédicat et de ses arguments ;
- la prédication de base (angl. core predication), résultat de l'application d'opérateur de caractérisation à la prédication nucléaire et définissant un état de fait qualifié ;
- la prédication étendue (angl. extended predication), résultat de l'application d'opérateurs de localisation spatio-temporelle et argumentative à la prédication de base ; cette opération obligatoire fait passer l'état de fait à la description d'un fait possible et complète la composante descriptive ou représentationnelle ;
- la proposition, première étape du passage à dénonciation : le locuteur définit son attitude par rapport au contenu énoncé grâce aux modalités épistémiques et évaluatives (cf. les modalités d'énoncé) ;
- la phrase, produite par l'application d'une force illocutoire à la proposition et qui résulte en un acte de langage (cf. les modalités d'énonciation).

Idući primjer donosi uporabu crte u ulozi sličnoj onoj koju ima zarez. Crta ovdje odvaja zadnji dio rečenice na izražajni i naglašeniji način nego što bi to bilo postignuto uporabom zareza na istome mjestu.

Un certain nombre d'études psycholinguistiques indiquent en effet que le pronom anaphorique est très sensible à la focalisation des entités ■ en particulier au statut « *en focus* » du référent vise.

7.8. Crte

Interpunkcijski znak, koji dolazi u paru, rabljen je u funkciji sličnoj funkciji zagrada, no za razliku od zagrada ili (parova) zareza jače ističe uokvireni dio teksta. Ova je primjena uočena i u hrvatskome i u francuskome dijelu građe.

7.8.1. Primjeri uporabe crta u hrvatskom dijelu građe

Crte (u paru) u pojedinim slučajevima mogu biti upotrijebljene umjesto zagrada. Sljedeći primjeri pokazuju različite značenjske učinke koji se ostvaruju uporabom zagrada, odnosno crte: sadržaj dijela naslova u zagradi odgovara značenju dijela naslova izvan zagrada, predstavljajući na taj način vrstu sinonima; u drugom primjeru dijelovi rečenice ispred i iza crte ne stoje u istoznačnome odnosu, nego se između njih iščitava odnos sredstva, odnosno rezultata jer se uporabom *historijskog prezenta* (kao sredstva) postiže *transpozicija u prošlost*.

Značenje učestalosti (habitualno značenje)

Transpozicija u prošlost – historijski prezent

Uporaba crte prije nabiranja, odnosno u funkciji u kojoj se obično koristi dvotočkom:

Jakobson (2003) razlikovao je metonimijske i metaforičke principe kao dvije osnovne ljudske sposobnosti koje utječu na konceptualizaciju. Jakobson se zapravo bavio različitim vrstama afazija i smatrao da sve one leže između dva krajnja pola – poremećaja sličnosti i poremećaja bliskosti.

Konceptualna struktura *revolucija* uključuje dvije različite domene – domenu KRETANJA NEBESKIH TIJELA u astronomiji i domenu PROMJENA.

Kod kratkih osnova vidimo u štok. u načelu ovisak na kraju – *sèstr'a : sestár'â, ègr'a : igár'â*.

Dodajmo i uporabu crte kao pravopisnoga znaka ispred dijelova teksta koji se nižu okomito:

Analizom je utvrđeno kako motivacija imenovanja ruralnih gospodarstva u jugozapadnoj Istri svoje korijene ima u:

- izražavanju vlasnosti
- ubiciranju prema nekom drugom geografskom objektu
- metonimiji
- sklonostima vlasnika ruralnih gospodarstava.

7.8.2. Primjeri uporabe crta u francuskom dijelu građe

U sljedećim primjerima dio teksta izdvojen parom crta, u odnosu na dio rečenice koji mu prethodi, predstavlja pobliže objašnjenje posebno istaknuto upravo

uporabom takvoga tipa interpunkcije: uporaba zagrada ili zareza na istome mjestu ne bi imala jednak učinak kakav je postignut parom crta.

Mais dans d'autres énoncés et ces occurrences sont de plus en plus fréquentes avec le temps et constituent une part croissante des emplois déictiques discursifs du démonstratif on ne peut établir aucun lien prédéfini entre l'expression anaphorique et les éléments présents dans le contexte précédent.

Ça a le plus souvent aussi un rôle topical : il a avec le reste de l'énoncé une relation d'à propos (« aboutness ») et il est fréquemment mais pas toujours le sujet syntaxique de la proposition dans laquelle il se trouve.

U sljedećim dvama primjerima crte koje dolaze u paru, u službi interpunkcijskoga znaka, imaju ulogu sličnu ulozi zagrada u izdvajanju pojedinih dijelova teksta, uz isticanje koje se zagradama ne bi postiglo. Oba crtama izdvojena dijela imaju funkciju pojašnjenja u odnosu na preostali sadržaj rečenice.

Le problème est ici celui de la « phrase complexe » et de sa pertinence comme domaine dans lequel pourrait être défini le fonctionnement de certaines marques linguistiques, de certaines opérations en l'occurrence, la cataphore, et, par là-même, de certains faits de style.

Ce phénomène d'attente que constitue la cataphore ne va se développer - dans le cadre de la phrase complexe - qu'assez tardivement, et ce que l'on pourrait appeler l'autonomisation de la phrase, sa libération de certaines des contraintes textuelles, est pleinement atteint lorsqu'un référent « nouveau » non mentionné dans le contexte immédiat, fait l'objet d'un tel enchaînement : (...)

Uporaba crta u paru u sljedećemu primjeru istovjetna je uporabi para zagrada:

Le schéma (22b) cf. page suivante montre que, selon (22a), le domaine du sujet est la proposition entière, et le sujet est tête du domaine phrastique.

En revanche, les noms qui ont pour fonction d'être des qualificatifs internes, stables, demandent le déterminant un (voir l'acceptabilité de (46a) vs l'inacceptabilité de (47a)). ?

Primjer koji slijedi od prethodnih se dvaju razlikuje u odnosu (parom crta) odvojenoga dijela rečenice i dijelova rečenice koji mu prethode i slijede. Taj odnos nije objasnidbeni, nego crtama izdvojeni dio predstavlja autorov komentar, iznošenje mišljenja o prethodno izrečenome sadržaju.

Traitant essentiellement de la fonction du contexte dans le domaine sémantique mais la même description nous semble possible en ce qui concerne la textualité, G. Kleiber montre très clairement comment on passe d'une conception statique du contexte à une conception beaucoup plus dynamique, le contexte devenant partie prenante de toute stratégie interprétative.

7. 9. Zarez

Zarez je interpunkcijski znak čija uporaba na najjasniji način oslikava razliku između semantičkoga i ritmo-melodijskoga interpunkcijskoga načela hrvatskoga, odnosno francuskoga jezika. U slučaju konektora i njihova odvajanja zarezom kada se nalaze na početku rečenice, u hrvatskome i francuskome ta je razlika pomalo zamučena zbog neselektivnoga odvajanja konektora u odabranim hrvatskim znanstvenim člancima. Odvajanje konektora zarezom potpuno je prihvatljivo u francuskome jeziku jer je u skladu s ritmo-melodijskim svojstvima iskaza. U francuskome se jeziku u najvećemu broju slučajeva odvaja i priložna oznaka u istome položaju, kao i zavisne rečenice u inverziji. Odvajanje konektora zarezom (neovisno o vrsti konektora) u odabranim hrvatskim znanstvenim člancima pokazuje snažan utjecaj ritmo-melodijskih zakonitosti na pisanje zarezom. Takvim zakonitostima nema mjesta u semantičkome interpunkcijskom načelu iako se katkada semantička i ritmo-melodijska obilježja doista mogu poklopiti. Francuski dio građe, u odnosu na hrvatski, pokazuje veću razinu poštivanja vlastitoga (ritmo-melodijskoga) načela koje, uz povezanost pojedinih dijelova iskaza smislom, poštuje i njihova ritmo-melodijska svojstva koja uzrokuju intenzivniju uporabu zarezom.

7. 9. 1. Primjeri uporabe zarezom u hrvatskom dijelu građe

Pisanje zarezom u hrvatskim znanstvenim tekstovima koji su dio građe ovoga rada razlikuje se od autora do autora, posebno kada je riječ o odvajanju ili ne odvajanju konektora na početku rečenice. Prema Matičinu pravopisu, kako smo već naveli, konektori se na početku rečenice ne odvajaju zarezom, dok se modalne riječi/izrazi odvajaju zarezom jer je u njima sadržan komentar autora na određeni dio teksta.

Sljedeći primjeri dolaze iz istoga znanstvenoga članka. Pokazuju pravilnu uporabu konektora na početku rečenice (bez zarezom):

Naprotiv¹⁴³ prema gramatici zavisnosti i teoriji valentnosti glagoli *bojati se*, *plašiti se*, *odlučivati*, *uspjeti*, *početi*, *nastavljati*, *prestajati* u rečenicama (1)–(7), kako je gore pokazano na primjeru rečenice (1a), samoznačni su jer imaju vlastitu valenciju, po kojoj otvaraju mjesta komplementima u rečenici.

Osim toga infinitiv je jasno uveden gramatičkim svojstvom finitnoga glagola koji traži objekt, pa se postuliranje infinitiva kao dijela predikata ne uklapa u gore citirano određenje predikata da se ne uvrštava u rečenicu po gramatičkim svojstvima drugih članova rečeničnog ustrojstva.

Naime komplementi su definirani kao sintaktički ekvivalenti argumenata semantičkog predikata.

¹⁴³ *Naprotiv* se nalazi na razmeđu modalnih izraza i konektora, pa bi se i njegovo odvajanje zarezom smatralo pravilnom uporabom (u tome slučaju nadjačala bi pripadnost *naprotiv* modalnim izrazima).

No i modalni glagoli u užem smislu na granici su prema samoznačnim glagolima, kako će biti prikazano u glavnom dijelu ovog rada (poglavlje 2).

Drugim riječima te objekte mogli bismo eksplicirati kao intenziviranje značenja dotičnoga modalnoga glagola (*ništa ne morati, sve moći, išta smjeti*), kao što smo interpretirali neke adverbijale u gornjim primjerima (31)–(34): *svakako kanim, nikako ne mogu* itd.

Na primjer njemački modalni glagol *können* poznaje, za razliku od hrvatskog ekvivalenta *moći*, i upotrebu kao puni tranzitivni glagol: (69) *Ich kann einen Trick.* '(doslovno): Mogu jedan trik'

Primjerice postulira se da je infinitivna dopuna »glagola htijenja« nastala preoblikom infinitivizacije iz (navodne) zavisne rečenice uvedene veznikom *da*, ali se nigdje ne eksplicira sintaktički status tog infintiva u novonastaloj rečenici.

I konačno u kontrastivnoj analizi modalnih glagola u njemačkom jeziku upozoreno je na važnu strukturnu mogućnost alternativne upotrebe konstrukcije *da* + prezent umjesto infinitivne dopune modalnom glagolu u hrvatskom jeziku, koja u njemačkom jeziku strukturno ne postoji.

Sada donosimo primjere u kojima se konektori odvajaju zarezom, što smatramo nepravilnom uporabom prema semantičkome načelu interpunkcije hrvatskoga jezika:

Naime, imenice brat i dijete nemaju množinu pa se ta praznina nastoji na neki način popuniti.

Drugim riječima, riječ je zapravo o glagolima mišljenja i spoznavanja.

Drugачije rečeno, sintaktička pravila u njih se primjenjuju na dijelove riječi, ne na riječ u cjelini.

I za kraj, treba napomenuti da vrlo vrijedan dokaz semantičko-pregmatičkog poremećaja može biti i stupanj oklijevanja u ključnim točkama razgovora.

Dakle, prema takvu shvaćanju imenice na *-a* ženskoga su roda.

Prema tomu, naša argumentacija uvažava i sve promjene odnosno svaku prilagodbu na ortografskoj razini, a sukladno tomu i rezultat elipse nastale ispuštanjem grafema iz modela.

Prije svega, negacijski se genitiv može pojaviti samo na argumentu zanijevanoga glagola koji se nalazi unutar glagolskoga izraza i nije u kosome padežu.

Nakon toga, napisana je i etimološka analiza naziva.

Pri tome, valja napomenuti da rad ne obuhvaća sve moguće frazeme navedenih jezika.

Osim toga, kad bismo uzeli sinonimiju kao jedan od kriterija nelogično je da se ne uključi i antonimija.

Isto tako, one se slažu i s našom podjelom promjenâ u anglizmima – imeničkim sintagmama u kojima, sukladno definiranoj kvalifikaciji, različiti morfološki elementi preneseni iz jezika davaoca ili morfološki elementi jezika primaoca, utječu na razlikovanje stupnja adaptacije anglizama.

Također, sporno je treba li u i. n. p. b rekonstruirati naglasak na osnovi ili na nastavku (...)

Uz to, uporaba postojećeg jezika bila je vrlo loša.

Nadalje, manje su vješta u uporabi sintaktičkih informacija da bi zaključili koje je značenje riječi.

Međutim, autor spomenut uz neke od navedenih naziva katkada nije tvorac naziva već se naziv smatra značajkom njegove teorije.

Uporaba zareza prema semantičkom interpunkcijskome načelu vrlo je zahtjevna, što pokazuju primjeri nepravilnoga odvajanja zarezom surečenica unutar složene rečenice. U primjerima iz nastavka zarezom su odvojene smisaono povezane surečenice (tu je vidljiv utjecaj strukturnoga načela jer se takvo odvajanje ne vrši niti prema ritmo-melodijskome načelu koje također počiva na smislu iskaza) :

Druga je skupina zadataka testirala njihovo pisanje i poznavanje leksika talijanskoga jezika, jer je valjalo pokazati poznavanje nazivaka prikazanih predmeta na sličicama i pravilno ih napisati.

Ljubav, kao godišnje doba, poima se kao spremnik koji ima dubinu, jer se vrijeme pojmovno predočuje kao prostor i kao spremnik koji se može otvoriti: *let's open the year / otvorimo ljeto.*

Osim primjene u dijagnostici, test je pogodan za primjenu u znanstvenim istraživanjima, jer omogućava međusobnu usporedbu ciljanih skupina ispitanika, kao i njihov smještaj na standardiziranoj mjernoj skali.

U sljedećemu primjeru, uz nepravilno odvajanje konektora *međutim* zarezom, nedostaje zarez na granici glavne i suprotne surečenice unutar nezavisnosložene rečenice:

Međutim, autor spomenut uz neke od navedenih naziva katkada nije tvorac naziva već se naziv smatra značajkom njegove teorije.

Iako se pogrešno pisanje zareza u hrvatskome jeziku češće očituje u njegovoj prekomjernoj uporabi, građa pokazuje i slučajeve suprotnoga predznaka. O tome svjedoče sljedeća dva primjera u kojima nedostaju zarezi između surečenica unutar složene rečenice (u prvoj je nezavisnosloženoj rečenici pisanje zareza uvjetovano suprotnim veznikom, a u drugoj zavisnosloženoj rečenici inverzijom):

Uporaba pridjeva u gradivnom značenju (tj. odnosnog s gradivnom sastavnicom u značenju) ne čini mi se upitnom dok njegova poraba u odnosnom značenju nije u velikoj mjeri uobičajena i prihvaćena.

Iako taj pridjev nema čestu uporabu bilježe ga pojedini normativni priručnici (...)

Sljedeći primjer pokazuje pogrešno odvajanje zarezom subjekta glavne surečenice *pojam romanizam* od ostatka glavne surečenice. Jednako tako zarez je izostavljen ispred vezničkoga izraza *i to* kojim se sadržaj ističe, pa smatramo da bi na tome mjestu zareza trebalo biti.

Pojam romanizam, u ovome radu obuhvaća starije romanizme i to one još iz vremena njihove zajedničke faze, tj. vulgarnolatinskoga jezika i dalmatoromanskih jezika te novije romanizme u koje se ubrajaju leksemi iz mletačkoga narječja, tršćanskoga govora i talijanskoga standardnoga jezika.

U sljedećem se primjeru potpuno pogrešno odvajaju sastavni dijelovi rečeničnog ustrojstva jednostavne rečenice (priložna oznaka od subjekta i predikata):

U službenim dokumentima, oni su štokavizirani: *Oštrobradići, Barusići, Bogovići* itd.

7. 9. 2. Primjeri uporabe zarez u francuskom dijelu građe

Kako smo već istaknuli, upravo su u uporabi zarez vidljive zakonitosti interpunkcijskoga načela koje određuje pisanje interpunkcijskih znakova u pojedinome jeziku. U francuskome se jeziku interpunkcija piše u skladu s ritmo-melodijskim načelom koje uz smisao iskaza uzima u obzir i njegova ritmo-melodijska obilježja. U nastavku ćemo ponuditi primjere koji pokazuju kako se ritmo-melodijsko interpunkcijsko načelo odražava na pisanje zarez u francuskim lingvističkim člancima iz odabrane građe.

U francuskim tekstovima različiti se tipovi konektora odvajaju zarezom kada se nalaze na početku rečenice:

De même, les résultats n'indiquaient pas de différence significative de temps de lecture pour le traitement du pronom démonstratif selon que la phrase cible référerait à l'entité 1 ou à l'entité 2 (*F1, F2, p > .09*).

En somme, l'emploi du démonstratif pour « récupérer » l'entité la moins focalisée n'a pas réellement plus aidé le lecteur que lorsque le pronom anaphorique était utilisé.

De fait, étant donné que l'indice de genre était non pertinent, deux phrases cibles ont été construites pour orienter le traitement soit vers l'entité 1, soit vers l'entité 2.

En revanche, l'entité 2, l'entité la moins focalisée, était plus enchâssée dans la phrase, codée en position d'objet indirect *via* une description de rôle (cf. Garrod *et al.* 1994 ; Sanford *et al.*, 1988).

De plus, il y avait aussi un fonctionnement référentiel spécifique du démonstratif pour référer à l'entité la moins focalisée (Entité 2) plutôt qu'à l'entité la plus focalisée (Entité 1) : les TL des phrases cibles contenant un démonstratif étaient plus rapides lors d'une référence à l'entité 2 que lors d'une référence à l'entité 1, et la différence était là aussi significative (*F1, F2, p < .001*).

Cependant, il apparaît aussi que le mode de fonctionnement du demonstrative n'est pas simplement inverse à celui du pronom anaphorique.

D'autre part, on observait aussi un fonctionnement référentiel spécifique du pronom anaphorique pour référer à l'entité la plus focalisée (Entité 1) plutôt qu'à l'entité la moins focalisée (Entité 2), et la différence était là encore significative (*F1, F2, p < .01*).

Pour ce faire, on établira dans 1.1. une typologie comparative des emplois d'avoir, de la description desquels on tirera des conclusions opératoires qui montreront en particulier

que les usages dits attributifs, type : *Léa avait tes clés sur sa porte /sa maison avait une nappe de pétrole en-dessous*, qui impliquent des relations non-inhérentes (entre *Léa*, *sa maison* et *tes clés*, *une nappe de pétrole* respectivement) en même temps que des adverbiaux (*sur sa porte*, *en-dessous*), relèvent eux aussi de la prédication seconde dont ils constituent un type plus général.

Tout d'abord, une comparaison typologique des langues humaines montre qu'elles connaissent trois situations fondamentales (...)

Ensuite, la présence de l'anaphore pronominale *sa* de (10i) est indispensable à la prédication seconde sous avoir, cette anaphore pouvant apparaître indifféremment dans le DP post-verbal ou bien dans l'adverbial : **Léa avait tes clés sur une/la porte /Léa avait tes clés sur une porte à elle /Léa avait ses clés sur une porte*.

Simplet, et comme on le voit aux exemples (4), (5) et (6), l'aspect classificateur du déterminant indéfini fait accepter N2 sans expansion, ce qui serait beaucoup plus difficile en l'absence de ce même déterminant (...)

Međutim u francuskome dijelu građe pronašli smo primjere u kojima konektori na početku rečenica nisu bili odvojeni zarezom. Usporedimo li prethodne konektore (odvajaju se zarezom) sa sljedećima (ne odvajaju se zarezom), uočavamo da se razlikuju prema formalno-gramatičkim obilježjima. Naime veznici (*mais, et, ou* itd.) i glagolske konstrukcije (*c'est bien ce que, c'est dire que, il en va tout autrement* itd.) ne odvajaju se zarezom, dok se prilozi i priložni izrazi (*ensuite, cependant, d'autre part* itd.) odvajaju.

Et c'est à ce propos qu'on se demandera si *avoir* est une copule, un verbe *être* renversé comme le veulent les auteurs cités à ce sujet à la suite de Benveniste (1966).

C'est dire que l'imparfait est finalement moins anaphorique que le passé simple.

Mais il mène à élargir la perspective en montrant que dans l'IN on retrouve les trois relations qui s'observent également dans la phrase canonique : la relation de prédominance du thème-support au plan logico-discursif, et celle de la prééminence du verbe au plan lexico-grammatical, ainsi que la relation d'interdépendance et de relative autonomie au plan syntaxique, avec cependant une certaine primauté pour le GL qui ne peut être effacé.

Mais on peut considérer aussi que dans ces exemples *ça* ne réfère pas à proprement parler au contenu propositionnel mais plutôt au topique du discours qui précède.

Mais le point qui ressort le plus clairement de notre étude concerne le rôle que le déictique de discours joue dans l'organisation discursive, et, pour ce qui concerne l'oral, dans la gestion progressive du topique de discours.

Il en va de même du traitement imposé au passé simple : celui-ci devient en effet, par le biais de l'anaphore de l'intervalle de référence avec les propres limites du procès qu'il dénote, un anaphorique de... lui-même!

Il en va tout autrement quand le phénomène d'apposition touche deux groups nominaux (GN) tous deux déterminés.

C'est bien ce que note aussi B. Combettes (1998 : 25-28), conscient de la différence essentielle qui sépare de ce fait les GN déterminés des adjectifs et des substantifs sans déterminant, dont il souligne lui aussi la dépendance référentielle.

Kad se konektor sastavljen od veznika (*et, mais*) i priloga ili priložnoga izraza nalazi na početku rečenice, oba se odvajaju zarezom od ostatka rečenice (prva tri primjera). No *et* se u kombinaciji s glagolskom konstrukcijom ne odvaja od rečenice u koju je uklopljen (četvrti primjer):

Et surtout, comment un imparfait peut-il inscrire un événement dans le *nunc* ?

Et puis, dans les emplois non possessifs d'avoir mis en jeu dans (9), on constate une mise en relation entre des parties du corps (*yeux, mains, ...*) - (9i-v), des noms relationnels (*filles, domestique, ...*)- (9vii-viii), des parties de tous (*pages, pieds-de-table...*) - (9ix-x) et la dénotation du sujet du prédicat primaire.

Mais en fait, ES détecte simplement les noyaux de syllabe et est en soi aveugle à la distinction entre schwa et les autres voyelles.

Et il ne s'agit pas seulement d'emplois métaphoriques du genre : *elle avait-elle avait le Pondichéry facile*.

Kao i u hrvatskome dijelu građe u pojedinim je francuskim tekstovima uočena neujednačenost u (ne)odvajanju konektora zarezom. Pojedini se konektori katkada odvajaju, a katkada ne odvajaju zarezom od ostatka rečenice. Evo nekoliko primjera:

De ce fait aucune nouvelle position énonciative n'est adoptée.

De ce fait aussi, il est souvent difficile d'identifier avec précision les limites du contexte qui sert de source à l'anaphore.

Ainsi, la relation qu'entretiennent entre eux les constituants soulignés des exemples de (10i-ii) peut se définir comme « locative ».

Ainsi le fait de rendre un intervalle anaphorique et non plus une expression a de quoi surprendre.

Pourtant il appert rapidement que nous avons affaire à un imparfait non pas « forain » mais « hypocoristique » : l'énoncé exclamatif du marchand se présente comme reprenant empathiquement l'explication que la cliente aurait pu fournir (énoncé (e) : « *j'aime les cerises* ») s'il lui avait reproché son larcin.

Pourtant, je considérerai au départ, ce qui n'est pas du tout classiquement structuraliste, que le pragmatique prime le syntaxico-sémantique, et qu'ainsi l'apposition doit être cernée d'abord comme un acte de langage, une stratégie discursive, laquelle commande le choix au niveau lexico-sémantique, qui à son tour contraint les configurations formelles (voir Neveu, 1998a : 65 15).

Or, les verbes du premier type sont naturellement plus proches des verbes d'état que les seconds et passeront de ce fait plus facilement à l'opinion.

Or l'analyse linguistique même des emplois anaphoriques de celui-ci est une question mal résolue.

Uočili smo i uporabu suprotnoga veznika *mais* bez zareza, što je suprotno pravilima kako ritmo-melodijskoga, tako i semantičkog interpunkcijskoga načela (oba načela propisuju odvajanje suprotnih veznika zarezom):

A cet égard il est intéressant de noter que les verbes qui admettent le passage à l'opinion sont généralement ceux dont la perception peut être durable, alors que les verbes qui ne l'admettent pas (*apercevoir, découvrir, surprendre* mais aussi *remarquer* qui n'admet aucun type d'AO) réfèrent plutôt à une perception momentanée : (...)

Il ne s'agit donc pas d'un usage déictique de ces marqueurs où le démonstratif sert à introduire un nouveau référent dans le modèle discursif en cours mais bien d'un usage anaphorique, présupposant l'existence préalable d'un cadre de référence à l'intérieur duquel le référent attendu est *déjà connu*.

Zarez u funkciji odvajanja različitih tipova priložnih oznaka na početku rečenice tipičan je za francusko ritmo-melodijsko načelo. U odvajanju priložne oznake jasno vidimo prednost ritmo-melodijskih obilježja iskaza u odnosu na njegov smisao i snažnu razliku između semantičkog i ritmo-melodijskog kriterija u pisanju interpunkcijskih znakova. Odvajanje sastavnica rečeničnoga ustrojstva jednostavne rečenice prema ritmo-melodijskome načelu pokazat ćemo na primjerima iz francuskoga dijela građe:

Priložna oznaka mjesta

Dans les limites de cet article, nous envisagerons essentiellement les états de langue anciens en essayant de déterminer sur quels points, dans quels domaines, s'exerce l'influence de « l'au-delà de la phrase ».

Dans le domaine du vocabulaire des gestes, l'adjectif peut s'appliquer à un faux pas moral, à un regard (*Marie a un regard personnel sur le monde*); quand le geste s'adresse à une autre personne, en tant que geste physique, le nom n'est pas compatible avec personnel, alors qu'il l'est au sens « moral » (...)

Dans le domaine médical, de nombreux types de documents sont mis en ligne, en particulier par les facultés de médecine (Le Beux et al., 2002).

Sur ce point, l'intuition peut être mise en défaut.

Priložna oznaka načina

Par emploi attributif, on entend une configuration à prédication seconde où un syntagme adjectival (AP) entretient avec un DP post-verbal une relation de prédicatif à argument.

En accord avec nos prédictions, le pronom anaphorique *il/elle* agit bien comme un marqueur d'accès privilégié à l'entité la plus focalisée.

Priložna oznaka vremena

Mais, à la fin du XVIIIe siècle, le *-r* des verbes en *-ir* (*courir, finir*) se prononce, alors qu'il reste muet dans les verbes en *-er*.

À chaque fois, nous avons comptabilisé le nombre de types différents (nombre de mots différents) et le nombre total d'occurrences (somme des nombres d'apparitions de ces mots).

Indirektni objekt

Pour ce type de document, seule une collecte directe est actuellement possible.

Dodajmo da se u građi mogu pronaći primjeri u kojima se priložna oznaka (vremena) ne odvaja zarezom. Neodvajanje dovodimo u vezu s ritmo-melodijskim obilježjima pojedine priložne oznake (riječ je o kraćim ritmičkim cjelinama). Evo nekoliko primjera:

Mais très souvent le syntagme apposé est une reprise du lexeme du support avec un développement (...)

Quelquefois ce même type de *que* se retrouve également avec *pareil* et *différent*, mais avec *pareil* son emploi est très familier et condamné par les grammaires normatives (cf. Hanse 1987: 679)

Parfois l'utilisation de la critique littéraire se révèle nécessaire pour l'interprétation du démonstratif : ainsi W. de Mulder tient compte de la description donnée par un critique de l'ordre général du roman *L'Amant* car il a besoin de considérer la macro-structure du texte.

U sljedećem smo primjeru uočili da unutar složene rečenice surečenica u inverziji nije odvojena zarezom, što pokazuje nepravilnu uporabu:

Quand ils sont en tête les éléments lexicaux portent majoritairement sur un sujet clitique (*je, tu, il, elle, vous*) (...)

Neujednačenost uporabe zareza (s obzirom na ritmo-melodijsko interpunkcijsko načelo) ilustrirat ćemo sljedećim primjerom. U njemu smo podcrtali dijelove koji su trebali biti odvojeni zarezom – konektor (prilog) na početku rečenice, surečenica u inverziji i suprotni veznik :

Le choix d'un corpus fini n'empêche pas, cependant, l'utilisation de versions antérieures du texte : ainsi on peut saisir l'écriture balzacienne ou célinienne dans la correction d'un *la en cette* (cf. le début de l'article de M. Léonard ou la fin de l'étude de J. Bénard) ; pour interpréter cette modification il faut convoquer un savoir linguistique mais aussi une connaissance du corpus général de l'auteur en question.

7. 10. Zagrade

Zagradama se, i kao interpunkcijskim i kao pravopisnim znakom, podjednako koristi i u hrvatskome i u francuskome dijelu korpusa. Kao interpunkcijski znak zagrada označuje da je dio teksta unutar zagrade istovjetan tekstu neposredno prije zagrade. Unutar zagrade donose se primjeri, objašnjenja, ili pak komentari autora. Kada se dio u zagradi želi posebno istaknuti, upotrebljavaju se crte. Ističemo da je vrlo često zagrada u kojoj se donosi pojašnjenje ili dodatak popraćena različitim vrstama konektora.

7.10.1. Primjeri uporabe zagrada u hrvatskom dijelu građe

Vrlo je česta uporaba zagrade u hrvatskome dijelu građe, i kao interpunkcijskog i kao pravopisnoga znaka. Unutar zagrade u različitim funkcijama može se naći 1) morfem, 2) riječ, 3) spoj riječi, 4) zavisna rečenica ili čak 5) jednostavna rečenica sintaktički potpuno neovisna o prethodnome tekstu (što je rijetka uporaba).

1) Razgovor ugodni kao moguć uzor Karadžiću pri pisanju »ije«/»je« ostao je uglavnom nezapažen jer je Kačićev jezik pretežito ikavski, a prožet je i takvim (i)jekavizmima koje je Kačić sam stvorio (npr. Mjelovan umjesto Milovan).

2) Isto je svrsi trebala poslužiti i zamisao da Stulićev rječnik postane obvezatnim (i) za pravoslavne škole.

3) Na prihvaćanje ih nije potaknula činjenica da se Stulić rubno služio (možda ne slučajno) slavenosrpskim izvorima, a ni austrijski plan da se pripremi izdanje Stulića na ćirilici (Brlek 1987:92).

4) Ijekavski refleks staroga jata sa dvosložnom vrijed nosti (koju određuje poglavito deseterački metar) piše se također »ije«, no i »ie«: učestali pridjev *bijel* piše se redovito s »ije«, a u drugim riječima čini se da prevladava »ie«.

5) Izriče preporuku da bi se toga trebali držati i oni. (Kopitar to nije prihvatio.)

Kopitar se stoga 1.X.1828. žali Grimmu da Karadžića kod austrijske policije sumnjiče kao ruskoga plaćenika (on mu je preko svojih veza pribavio ne slučajno upravo rusku mirovinu), dok ga na drugoj strani predstavljaju njegovim (Kopitarovim) oruđem pri planiranoj uniji grčke crkve s rimskom (...)

(Gaj Miklošičeve pjesme nije objavio.)

Kao interpunkcijski znak zagrade označuju/uokviruju različite vrste objašnjenja teksta koji stoji ispred zagrade. Općenito govoreći, unutar zagrada donosi se dodatni sadržaj koji donosi precizniju informaciju, ali se njegovim dokidanjem ne bi znatnije narušila značenjska cjelovitost rečenice. Sljedeći primjeri donose hiponime u zagradama koji dolaze nakon pojedinoga hiperonima:

Osim spomenutih problemskih pitanja (prevođenje pretpostavki, odnos genitivnih prema pridjevnim sintagmama, problem pridjeva rječni i metaforičnost) potrebno je i spomenuti jedno pravopisno pitanje koje je prisutno pri prevođenju naziva s engleskog jezika i to ne samo u generativnoj i lingvističkoj teoriji, već pretpostavljam i u okviru drugih znanosti.

U talijanskome *cognata* imenuje različite rodbinske i svojbinske veze (zaova, snaha, svast, nevjesta, šurjakinja), dok lat. *glos* znači bratovu ženu, pa nijedna od tih riječi nije mogla poslužiti kao model.

U idućemu primjeru također se sadržajem u zagradi (uže značenje) dodatno pojašnjava tekst ispred zagrade (šire značenje):

U literaturi se već dugo raspravlja o tome jesu li unutrašnji objekti pravi, tematski argumenti glagola te ih možemo smatrati jednom vrstom direktnih objekata ili je kod

takvih konstrukcija riječ o neargumentima, tj. o dodatcima s nekim tipom adverbijalnoga značenja (nešto poput akuzativa mjere, vremena ili načina).

Ograđivanje, odnosno dodatna napomena o drugačijoj mogućnosti:

U njoj se u stihovima dvosložni slijed /ije/, koji nije jatovskoga podrijetla, redovito piše »ije« (vrlo rijetko »ie«).

U zagradama se često navode primjeri kojima se potkrepljuju pojedine tvrdnje:

I one su u sintagmatskim odnosima (kad je posrijedi nominativ) srednjega roda množine (*Dvojica su (muškaraca) stigla jučer*), a u paradigmatičkim odnosima ženskoga roda jednine (*S onom dvojicom stigle su i njihove žene*).

U zagradama se donosi autorovo mišljenje ili komentar na tekst koji zagradama prethodi:

Karadžić mu 22.III. odgovara da se raduje što će rječnici stići te da već današnjom (sic!) poštom Frušiću šalje »objavljenje« o *Srpskom rječniku*.

Uz digitalni prijepis (koji nije uvijek pouzdan) na mreži su dostupne i preslike izvornika.

Kao interpunkcijskim znakom zagradama se koristi kako bi se u njima naveo bibliografski podatak ili metatekstualni konektor:

Poticaj je bio u gramatičkoj odrednici uz natuknicu *papa* kojom se ta imenica određivala kao ženski rod u Anićevu rječniku (Anić 1998).

Ako su pak željeli dobiti odgovor *drveće*, a pretpostavka je da je upravo taj odgovor tražen, što potvrđuje idući citat (v. dolje) iz udžbenika, onda je to potpuno pogrešno jer je ta imenica u jednini i ona uopće nema množinu (pripada imenicama *singularia tantum*).

Zagradom kao pravopisnim znakom u građi se naznačuju brojčane ili slovne oznake. U pravopisnoj uporabi može se pisati i samo drugi dio zgrade:

Uz glagol *plivati* neke je akuzativne dopune nemoguće preoblikovati u instrumental (10), dok se neke druge akuzativne dopune lako mogu zamijeniti instrumentalom (11).

U rečenici 1) *catch* je glagol čiji inherentni shematski PLM mora biti elaboriran (zbog toga je krug koji predstavlja PLM označen punom linijom), no može ga elaborirati niz različitih nominalnih predikacija poput: *fish, ball, mice, flies* itd.

7. 10. 2. Primjeri uporabe zagrada u francuskom dijelu građe

Zagrade se u francuskome dijelu građe javljaju i kao interpunkcijski i kao pravopisni znak. Kao pravopisni znak zagrada upućuje na bibliografski podatak, što je opće mjesto kada je riječ o pisanju znanstvenoga teksta. Kao interpunkcijski znak zagrada označuje da je dio teksta unutar zgrade istovjetan tekstu neposredno prije zgrade.

Unutar zgrade može stajati 1) jedna riječ 2) sintagma ili 3) cijela rečenica; sve tri mogućnosti donosimo u sljedećim primjerima.

On pourrait soutenir qu'ici *personnel* est un adjectif relationnel, puisqu'il est possible de le remplacer par *conflit de personne*, de l'opposer à *professionnel*, *sportif*, *amoureux*, et de l'étayer par le nom d'appui *d'ordre* (*personnel*).

Par contre, ce qui est régulier, c'est la portée de *personnel* renvoyant à des personnes bien précises, comme précédemment, à savoir les noms humains qui figurent dans les phrases, et la paraphrase de l'adjectif par un pronom : *Luc et Max ont un conflit personnel* (=entre eux), ce qui suggère évidemment l'idée (un peu trop hâtive, on le verra) d'un emploi de cet adjectif comme substitut de pronom réfléchi.

Na temelju primjera koje je ponudila građa uočili smo da se unutar zgrade vrlo često koristi pojedinim vrstama konektora (kada je unutar zgrade cijela rečenica), odnosno pojedinim vrstama veznika (kad je u zgradi rečenični dio), što je u skladu s jednom od (pr)opisanih funkcija zgrade kao objašnjenja. Uz objasnidbeno značenje tekst u zgradi može nositi i suprotno značenje koje je onda istaknuto uporabom veznoga sredstva sa značenjem suprotnosti. Evo nekoliko primjera:

Quant au sens de l'adjectif -personnel (car malgré son rôle référentiel qui pourrait le rapprocher d'un pronom, il n'a rien d'un élément grammaticalisé), qu'en est-il au juste ?

Le nom individu désigne les humains en tant qu'éléments d'un ensemble comme l'indique par exemple le titre Pour une sociologie de l'individu (et non de la personne) de J.-P. Kaufman (2002), ou encore cette phrase entendue à la radio « Chaque individu a sa bulle perso, un moment où il se vide la tête... », où éclate le contraste entre individu et personne.

Or on obtient *c'est la bourgeoisie qui est l'adversaire* (et non ??c'est l'adversaire qui est la bourgeoisie), et de même *il n'est ma conscience qui est ma babillarde* (et non ??c'est ma babillarde qui est ma conscience).

Une observation faite en 1.3. peut fournir un argument. On se souvient que dans les structures appositives de type le (mon) Nt, ce N2, les groupes ce N2 fonctionnaient comme des anaphores sur le GN support (ou, quoique plus rarement, comme des cataphores vers un apport subséquent).

Unutar zgrade donose se primjeri, koji mogu biti hiponimi u odnosu na dio ispred zgrade kao njihov hiperonim, što je vidljivo u sljedećim primjerima:

Présentant un ouvrage sur les approches modulaires, J.M. Adam (1999), pour illustrer cette problématique, rappelle la position de R. de Beaugrande qui écrit : « chaque sous-système d'un texte (par exemple, le lexique, la grammaire, les concepts, les étapes d'un plan, les actes de parole, et ainsi de suite) fonctionne en partie d'après ses propres principes internes et en partie selon des demandes ou des rétroactions des autres sous-systèmes » (1984, p. 356), et il ne semble guère possible, en effet, de s'en tenir à l'observation des régularités internes, surtout lorsqu'il est question d'analyse textuelle.

Bien que selon l'hypothèse de Lyons (1968) la localisation temporelle ne serait pas possible pour repérer des SN dits du premier ordre (i.e. les personnes, les animaux, les choses, les endroits), (...)

Zagrada može sadržati i dio koji se dodaje (pribrojiva) prethodnome tekstu:

Mais pour le reste, ces associations sont fort différentes du type un Nj, le N2, parce que, alors que dans celles-ci l'apport n'est pas nécessaire, ici le démonstratif initial ne se comprend (et ne se justifie) que par la présence du groupe apposé, « mes paroles », « l'appétit », « la pensée », sans quoi la description fournie, tout en imposant l'identification, ne donne pas les moyens de la construire.

Mais elle altère le principe généralement admis (et jusqu'ici vérifié dans les cas de 1.1 et de 1.2) selon lequel la structure appositive pourrait toujours être développée telle quelle par une phrase à verbe être.

L'article de Tynianov sur l'ode, n'ayant pas été traduit (ce qui est déjà en soi significatif), est resté totalement inconnu en France, alors qu'il est souvent cité par les théoriciens allemands ou anglo-saxons.

Bien qu'il n'ait cessé de s'opposer violemment aux Formalistes (et en particulier à Vinogradov), Bakhtine prolonge cette stylistique des genres ouverte par Chklovski et Tynianov, qu'il assimile (d'ailleurs à tort) à la linguistique « abstraite » de Saussure.

Force est de constater que, depuis les polémiques des années 20-50, la stylistique de la langue défendue par Bally a été complètement remplacée par la stylistique individuelle, de sorte que (ou parce que) la notion de style collectif en vigueur dans les arts plastiques s'est effacée au profit de la « parole singulière » de l'auteur.

8. ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovoga rada bio je istražiti i usporediti uporabu tekstnih veznih sredstava u hrvatskome i francuskome znanstvenome diskursu. U tu svrhu odabrana je građa koja se sastoji od 104 znanstvena članka, 52 na hrvatskome i 52 na francuskome jeziku. Znanstveni je diskurs zbog svoje argumentacijske prirode bogat izvor različitih vrsta konektora. Njihova uporaba još jače dolazi do izražaja u pojedinim znanstvenim žanrovima kao što je znanstveni članak te se može pripisati visokoj koncentraciji sadržaja u razmjerno kratkome tekstu/kratkoj formi. Velik broj konektora iz svih skupina pronađen u građi (i hrvatski i francuski znanstveni članci) upućuje na njenu dostatnu opširnost. Isto vrijedi i za interpunkcijske znakove, nezaobilazni sastavni dio (znanstvenoga) teksta u kojemu sudjeluju organizirajući tekstne dijelove bilo da je riječ o povezivanju, razdvajanju ili isticanju.

Prvi (teorijski) dio rada podijeljen je u nekoliko većih cjelina posvećenih opisu znanstvenoga diskursa, konektora i interpunkcije. Drugi (praktični) dio rada donosi primjere konektora uočenih u hrvatskome i francuskome dijelu građe, pojedine primjere uporabe interpunkcijskih znakova te interpretaciju rezultata (primjera) koje je iznjedrilo iščitavanje građe.

Nakon uvoda i teorijsko-metodološkoga okvira progovaramo o znanstvenome diskursu i njegovim obilježjima. Budući da je terminološka neujednačenost vrlo česta u suvremenoj znanosti zbog velikog broja različitih pristupa istim pojavama, na početku poglavlja o znanstvenome diskursu opisujemo i suprotstavljamo termine *tekst*, *diskurs*, *tip diskursa*, *funkcionalni stil*, *znanstveni diskurs*, *znanstveni stil*, *akademski diskurs*. Unatoč sveprisutnoj fleksibilnosti granica između diskursnih tipova – i fleksibilnosti svih granica u jeziku općenito – znanstveni diskurs pokazuje vrlo stabilna i čvrsta obilježja koja onemogućuju izrazitije prodiranje obilježja drugih tipova diskursa u oblikovanje njegovih žanrova. Blizak pratitelj svakoga misaonoga procesa, a posebno znanstvenoga (istraživačkoga) rada jest logika koja u velikoj mjeri određuje tijek jezičnoga oblikovanja znanstvene misli u svim znanstvenim žanrovima pa tako i u znanstvenome članku. Osvrćemo se na strukturu i obilježja znanstvenoga članka. Znanost se dijeli na područja, polja i grane koja se međusobno razlikuju na više načina: različit predmet istraživanja,

zatim pisane i nepisane konvencije, odnosno pravila koja vrijede u pojedinim znanstvenim područjima i sredinama mogu imati izrazit utjecaj na način pisanja znanstvenih radova. Zato su odabrani hrvatski i francuski znanstveni članci koji pripadaju istome znanstvenome području i polju (humanistika, filologija). Pisanje znanstvenih članaka nije jednosmjernan, statičan, nego dinamičan proces koji stalno ima na umu potencijalne primatelje (publiku), što se ocrtava u brojnim metadiskursnim sredstvima prisutnima u znanstvenodiskursnim tekstovima.

Iako su radovi koji iz različitih motrišta pristupaju konektorima već desetljećima prisutni na filološkoj sceni, čini se da o njima još uvijek nije sve rečeno. Primjerice nema suglasja u vezi s njihovim nazivom (*konektori*, *veznici*, *diskursne oznake* i sl.); ne postoji jedinstveno poimanje razgraničenja između a) konektora i veznika, odnosno veznih sredstava na nadrećeničnoj i rećeničnoj razini; b) konektora i anaforičkih sredstava (npr. osobne i pokazne zamjenice); c) konektora i modalnih izraza. Najveće su pak razlike vidljive u podjeli konektora na vrste prema različitim kriterijima. Imajući sve to na umu, počeli smo s pregledom opisa konektora, u odnosu na veznike, u odabranim gramatikama hrvatskoga i francuskoga jezika i tekstovima tekstne lingvistike i analize diskursa. Nakon pregleda brojnih podjela konektora prema semantičkome kriteriju utemeljili smo vlastitu podjelu koja u cijelosti slijedi klasifikaciju koju su ponudili Silić i Pranjković (2007), uz dodatak skupina metatekstualnih i enumerativnih konektora iz podjele koju je predložila Lundquist (1980). Naime te se skupine konektora vrlo često javljaju upravo u znanstvenome diskursu, što je i pokazalo pretraživanje građe.

U nastavku progovaramo o konektorima iz različitih motrišta. U osvrtu na odnos konektora i veznika pisali smo o definicijama rećenice u odabranim hrvatskim i francuskim gramatikama, o vrstama rećenice (jednostavna rećenica, složena rećenica, surećenica, klauza, perioda itd.), o rećeničnoj granici te o odnosu rećenice i diskursa s jedne, i odnosu rećenice i pojedinih rećeničnih dijelova s druge strane. U nastavku smo istaknuli dodirne točke konektora i modalnih izraza, konektora i upućivačkih sredstava, konektora i metadiskursnih oznaka, konektora i argumentacijskih strategija te konektora i tekstne kohezije.

Poglavlje o interpunkciji počinje općenitim opisom interpunkcije kao grafičkoga jezičnoga podsustava koji se obično razmatra u okviru pravopisa, što katkada uzrokuje poistovjećivanje interpunkcijskih i pravopisnih znakova. Interpunkcijske se znakove katkada naziva i pravopisnim znakovima u užemu smislu, a pojedini znakovi poznaju i interpunkcijsku i pravopisnu uporabu (npr. točka, dvotočka, upitnik itd.). Napomenimo da je navedena razlika između interpunkcijskih i pravopisnih znakova prisutna samo u hrvatskim pravopisnim krugovima, dok se ona uopće ne spominje u odabranim francuskim priručnicima. Na temelju definicije funkcije interpunkcijskih znakova, i nakon usporedbe različitih popisa tih znakova iz odabranih hrvatskih i francuskih pravopisa, gramatika i priručnika

izrađujemo vlastiti popis interpunkcijskih znakova (broji manje interpunkcijskih znakova od pojedinih navedenih pravopisa) koji postaje okvir za promatranje uporabe interpunkcijskih znakova u odabranoj građi.

Budući da su pojedini interpunkcijski znakovi neraskidivo povezani s rečenicom (nazivaju se i rečeničnim znakovima) i tekstem (pa bi se po analogiji mogli nazivati i tekstnim znakovima), još jednom govorimo o rečenici, no ovoga puta o odnosu rečenice i interpunkcije. Razlike u pisanju interpunkcijskih znakova između hrvatskoga i francuskoga jezika proizlaze iz njihovih različitih interpunkcijskih načela. Semantičko interpunkcijsko načelo hrvatskoga jezika u nekim se točkama suprotstavlja, a u nekima podudara s ritmo-melodijskim interpunkcijskim načelom francuskoga jezika. Preklapanja i razilaženja spomenutih interpunkcijskih načela ogledaju se i u pravilima pisanja interpunkcijskih znakova u hrvatskome, odnosno francuskome jeziku.

Praktični dio rada počinje šestim poglavljem koje u četiri potpoglavlja za svaku vrstu konektora (vremenski, prostorni, suprotni, dopusni, namjerni, načinski, pribrojni, uzročno-posljedični, zaključni, pojačajni, isključni, uvjetni, metatekstualni, enumerativni, objasnidbeni) donosi kratak opis njihove uporabe u znanstvenome diskursu, zatim (tablični) popis ekvivalentnih konektora u dvama jezicima popraćen analizom njihovih formalnih obilježja i opaskama o eventualnim značenjskim preklapanjima s drugim vrstama te naposljetku dijelove teksta kao primjere pojedinih hrvatskih i francuskih konektora uočenih u građi.

U skupnome usporednome prikazu konektora pronađenih u hrvatskome i francuskome dijelu korpusa unutar tablica donosimo istovrijedne ili približno ekvivalentne primjere konektora. U slučajevima u kojima građa ne nudi istovjetan hrvatski ili francuski primjer, donosimo vlastiti prijevod pojedinoga veznoga sredstva u bilješci. Situacije u kojima se u hrvatskome dijelu građe pojedino vezno sredstvo javlja samo u funkciji veznika, a u francuskome u funkciji konektora i obratno također donosimo u bilješkama. Kako su konektori, i morfološki gledano, vrlo heterogena skupina, razvrstavamo ih prema njihovim formalnim obilježjima. Tako hrvatske konektore iz građe dijelimo u skupine veznika i vezničkih izraza, priloga i priložnih izraza, čestica, imenskih sintagmi, prijedložnih izraza i glagolskih konstrukcija, a francuske u skupine veznika, priloga (priložnih izraza), prijedložnih izraza, imenskih sintagmi i glagolskih konstrukcija (francuske gramatike ne navode čestice kao morfološki razred). Najviše konektora i u hrvatskom i u francuskome dijelu građe pripada skupinama priloga, prijedložnih izraza i veznika. Kao posebno obilježje znanstvenoga diskursa izdvajaju se metatekstualni i enumerativni konektori koji ne podliježu formalnoj (morfološkoj) podjeli prema skupinama, primjenjivoj na ostale skupine. Enumerativnim konektorima smatramo i različite brojevne, slovne i interpunkcijske oznake, a mnogi metatekstualni konektori čine promjenjive opisne sintagme.

Pretraživanje građe pokazalo je i razlike u učestalosti pojavnosti pojedinih vrsta konektora. Za razliku od brojnih mogućnosti izražavanja tekstnih odnosa kojima se pojašnjava i razvija sadržaj (objasnidbeni konektori), korpus je ponudio malo primjera za skupine namjernih, uvjetnih, isključnih, vremenskih i prostornih konektora. Duljina tablice objasnidbenih konektora upućuje na najveću raznolikost objasnidbenih konektora iz građe. Jednako tako pojedini su objasnidbeni konektori pokazali semantička preklapanja s drugim konektorskim skupinama (načinski, uzročno-posljedični, pojačajni), što je razumljivo s obzirom na širinu pojma *objašnjenje*, na čemu se temelje različiti načini objašnjavanja. I druge se konektorske skupine značenjem često dodiruju, na primjer vremenski i zaključni konektori, uzročno-posljedični i zaključni konektori, suprotni i dopusni konektori, objasnidbeni i načinski konektori i tako dalje.

Velika je zastupljenost konektora u cjelokupnoj građi potvrdila visok stupanj kohezije koji se traži od tekstova znanstvenoga diskursa. Potvrdila je ujedno i argumentacijsko (retoričko) usmjerenje znanstvenih članaka obuhvaćenih građom.

Sedmo poglavlje progovara o uporabi interpunkcijskih znakova u znanstvenome diskursu, daje primjere uporabe interpunkcijskih znakova iz hrvatske i francuske građe te interpretira rezultate ukazujući na razlike (i sličnosti) proizašle iz analize.

Kada je riječ o interpunkciji, zajedničko obilježje odabranih hrvatskih i francuskih članaka jest da se svi interpunkcijski znakovi javljaju i u hrvatskome i u francuskome dijelu građe. Međutim razlike se javljaju pri usporedbi vrsta uporaba pojedinih interpunkcijskih znakova koje pokazuju određene tendencije uporabe u hrvatskim, odnosno francuskim znanstvenim člancima. U prvome se planu ističe i svojstvo interpunkcijskih znakova prema kojemu su u određenim situacijama međusobno zamjenjivi – u tome smislu mogli bismo govoriti o interpunkcijskoj višeznačnosti. To se posebice odnosi na dvotočku i crtu, zarez i crte, zgrade i zarez te zgrade i crte.

Točkom-zarezom u odabranim se francuskim znanstvenim člancima više koristi kao oznakom oslabljene točke nego što se to čini u odabranim hrvatskim znanstvenim člancima u kojima se, kao interpunkcijski znak, uglavnom piše u razdvajanju različitih elemenata pri nabranjanju. Dvotočkom se, kao najavom objašnjenja, također puno više koristi u francuskim znanstvenim člancima, a isto se može reći i za njezinu češću uporabu u naslovima francuskih članaka (u tu se svrhu u naslovima hrvatskih članaka javlja i crta). Posebno je uočljiv nesrazmjer u broju upitnih rečenica (uglavnom retoričkih pitanja): dok ih u hrvatskome dijelu građe gotovo i nema, u francuskome su dijelu prilično česta pojava.

Odudaranje semantičkoga od ritmo-melodijskoga interpunkcijskoga načela najvidljivije je kada je riječ o uporabi zarez: u francuskome katkada ritmo-melodijska obilježja iskaza imaju prednost pred smislom, što je uočljivo u gotovo obveznome odvajanju zarezom priložnih oznaka kada se nalaze na početku

rečenice, ali i odvajanju konektora. Prema semantičkome bi interpunkcijskome načelu u hrvatskome jeziku u svim slučajevima trebalo voditi računa u prvome redu o smislu iskaza kao jedinome putokazu za odvajanje zarezom. Većina primjera koji ilustriraju uporabu konektora u odabranim hrvatskim znanstvenim člancima pokazuje suprotno: konektori se na početku rečenice u većini slučajeva neopravdano odvajaju zarezom.

Proučavanje konektora i interpunkcije u hrvatskome i francuskome znanstvenome diskursu potvrdilo je neka njihova zajednička obilježja: tijesna povezanost konektora i interpunkcije s tekstom i jedinicama teksta (rečenicama) kao njihovim prirodnim „životnim okruženjem“ i zajednička uloga u organizaciji strukture teksta, posebno vidljiva u slučajevima kad se pojedini interpunkcijski znakovi (točka-zarez, dvotočka i zgrade) pojavljuju uz pojedine vrste konektora s argumentacijskim nabojem (objasnidbeni, suprotni, zaključni).

Nedvojbeno srodnost ovih tekstnih veznih sredstava razvidna je zahvaljujući vrlo važnoj ulozi konektora i interpunkcije u postizanju kohezije teksta, posebno u znanstvenome diskursu. Česta uporaba izrazito višeznačnih objasnidbenih, konektora, koji pokazuju dodirne točke sa zaključnim, uzročno-posljedičnim, pribrojnim i pojačajnim konektorskim skupinama, pomaže stvoriti dojam jasnoće i preciznosti teksta te na taj način podupire vođenje argumentacije. Sveukupnom dojmu jasnoće pridonose i metatekstualni i enumerativni konektori, u sprezi s pojedinim interpunkcijskim znakovima.

Kao zajedničko obilježje treba istaknuti i spomenutu višefunkcionalnost pojedinih interpunkcijskih znakova i pojedinih konektora. Istaknimo za kraj i zajedničku ulogu konektora i pojedinih interpunkcijskih znakova u postizanju uvjerljivosti znanstvenoga diskursa. U znanstvenim se tekstovima u intenzivnoj uporabi konektora (izdvojimo primjerice objasnidbene i pribrojne), ali i interpunkcijskih znakova poput upitnika ili uskličnika, ogleđa namjera autora da uvjeri čitatelja da prihvati njegov način vođenja argumentacije u tekstu, što unosi svojevrsnu subjektivnost u znanstveni diskurs, kojeg većinom obilježavaju objektivnost i neutralnost.

9. POPIS LITERATURE

- Adam, Jean-Michel (2004). *Linguistique textuelle – Des genres de discours aux textes*. Paris: Nathan.
- Anić, Vladimir (2004). *Pravopisni priručnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić, Vladimir (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić, Vladimir (2003). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić, Vladimir; Silić, Josip (2001). *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Arrivé, Michel; Gadet, Françoise; Galmiche, Michel (1986). *La grammaire d'aujourd'hui: Guide alphabétique de linguistique française*. Paris: Librairie Flammarion.
- Babić, Stjepan (2005). *Temelji Hrvatskomu pravopisu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan; Brozović, Dalibor; Škarić, Ivo; Težak, Stjepko (2007). *Velika gramatika hrvatskoga jezika – glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Babić, Stjepan; Moguš, Milan (2011). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan (2000). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, Lada (2008). *Između redaka: Studije o tekstu i diskursu*. Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir (2007). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Badurina, Lada; Matešić, Mihaela (2006). *O tekstnim konektorima*. Riječki filološki dani 6. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, str. 205–222.
- Badurina, Lada (2006a). *Hrvatska pravopisna norma u 20. stoljeću*. Hrvatski jezik u XX. stoljeću, ur. M. Samardžija, I. Pranjković, Zagreb: Matica hrvatska, str. 145–158.

- Badurina, Lada (1996). *Rečenica i interpunkcija*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Barić, Eugenija; Lončarić Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Beaugrande, Robert de; Dressler, Wolfgang (1981). *Introduction to Text Linguistics*. New York: Longman Linguistics Library.
- Béguelin, Marie-José (2002). *Clause, période ou autre ? La phrase graphique et la question des niveaux d'analyse*. Paris : VERBUM XXIV, 1-2, pp. 85-107.
- Bessonnat, Daniel (1988). *Le découpage en paragraphes et ses fonctions*. Pratiques 57, pp. 81-105.
- Brown, Gillian; Yule, George (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Catach, Nina (1996). *La ponctuation*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Charolles, Michel (1988). *Les plans d'organisation textuels: périodes, chaînes, portées et séquences*. Pratiques 57, pp. 3-13.
- Combettes, Bernard (1992). *L'organisation du texte*. Metz: Université de Metz.
- Drillon, Jacques (1991). *Traité de la ponctuation française*. Paris: Éditions Gallimard.
- Favart, Monik; Passerault, Jean-Michel (1999). Aspects textuels et du développement des connecteurs. Approche en production. *L'année psychologique* 99, pp. 149-173.
- Gačić, Milica (2001). *Pisanje i objavljivanje znanstvenih i stručnih radova*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.
- Glovacki-Bernardi, Zrinjka (2004). *O tekstu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Grevisse, Maurice; Goosse, André (1995). *Nouvelle grammaire française*. Paris: Duculot s.a.
- Grevisse, Maurice (1980). *Le bon usage*. Paris-Gembloux: Editions Duculot.
- Halliday, M. A. K; Hasan, Ruqaiya (1976). *Cohesion in English*. London: Longman Group Ltd.
- Harris Zellig S. ; Dubois-Charlier, Françoise (1969). Analyse du discours. In: *Langages*, 4e année, n°13, pp. 8-45.
- Hudeček, Lana; Vukojević Luka (2006). *Ne samo... nego/već (i) ustrojstva*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 32, str. 127-158.
- Hyland, Ken (2008). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Continuum.

- Hyland, Ken (2000). *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. Singapore: Pearson Education Limited.
- Jelaska, Zrinka (2010). *Dvojjane podjele vrsta riječi: samoznačnost i promjenljivost*. Jezična skladanja: zbornik o šezdesetogodišnjici prof. dr. Ive Pranjkovića. Zagreb: Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, str. 101-126.
- Katičić, Radoslav (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Katičić, Radoslav (1991). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod.
- Katnić Bakaršić, Marina (2004). *Akademski diskurs: dileme i izazovi*. U: *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na slovenskem*. Obdobja 22 – Metode in vrsti, str. 191-197.
- Katnić Bakaršić, Marina (1999). *Lingvistička stilistika*. Budapest: Open Society Institute Center for Publishing Development Electronic Publishing Programme.
- Klaić, Bratoljub (2007). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kovačević, Marina; Badurina, Lada (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Lundquist, Lita (1980). *La cohérence textuelle: syntaxe, sémantique, pragmatique*. Copenhagen: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Oraić Tolić, Dubravka (2011). *Akademsko pismo Strategije i tehnike klasične retorike za suvremene studentice i studente*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Orešković Dvorski, Lidija (2010). *Francuski i hrvatski vremenski konektori u znanstvenom stilu*. Prostor i vrijeme u jeziku: Jezik u prostoru i vremenu. Zagreb – Osijek: HDPL, str. 81-96.
- Orešković Dvorski, Lidija (2011). *Struktura diskursa glazbene kritike*. Diskurs i dijalog: Teorije metode i primjene. Osijek: HDPL, str. 309-322.
- Petrović, Gajo (2002). *Logika*. Zagreb: Element.
- Piot, Mireille (1993). *Les connecteurs du français*. *Linguisticae Investigationes* 17: 1, pp. 141-160.
- Pranjković, Ivo (2009). *Nepromjenjive riječi i gramatika*. Njegoševi dani. Cetinje : Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet Nikšić, str. 329-335.
- Putanec, Valentin (1987). *Francusko-hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Riegel, Martin; Pellat, Jean-Christophe; Rioul, René (1999). *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.

- Rossari, Corinne (2000). *Connecteurs et relation de discours: des liens entre cognition et signification*. Nancy: Presses universitaires de Nancy.
- Roulet et al (1985). *L'articulation du discours en français contemporain*. Berne: Peter Lang.
- Schneuwly, Bernard; Rosat, Marie-Claude; (1989). Dolz, Joaquim: *Les organisateurs textuels dans quatre types de textes écrits (élève de 10, 12 et 14 ans)*. Paris: Langue française 81, pp. 40-59.
- Silić, Josip (1984). *Od rečenice do teksta*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Silić, Josip (2003). *Semantičko interpunkcijsko načelo i prozodija rečenice*. Zagreb: GOVOR XX, 1-2, str. 411-419.
- Silić, Josip (1998). *Komunikativno ustrojstvo rečenice i interpunkcija*. Zagreb: Kolo, br. 3, str. 389-400.
- Silić, Josip (2007). *Gramatičko i komunikacijsko u sintaksi*. Sintaktičke kategorije. Osijek: Filozofski fakultet ; Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, str. 219-225
- Silić, Josip (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo (2007) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Silobrić, Vlatko (2003). *Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Šonje, Jure (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.
- Švačko, Vanja (1993). *Funkcija i status prijedložnih izraza*. Rasprave ZHJ, SV. 19, str. 353-361.
- Težak, Stjepko, Babić, Stjepan: *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga, 1992.
- Tošović, Branko (2002). *Funkcionalni stilovi*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz
- Van Dijk, Teun A. (1977). *Connectives in Text Grammar and Text Logic*. U: Grammars and Descriptions: (studies in text theory and text analysis) ed. By Teun A. Van Dijk and János Petöfi. Berlin, New York: de Gruyter, pp. 11-63.
- Van Dijk, Teun A. (1977a). *Text and context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. New York: Longman Group Ltd.
- Wartburg, von Walter; Zumthor, Paul (1958). *Précis de syntaxe du français contemporain*. Winterthur: Geschwister Ziegler & Co.

- Velčić, Mirna (1987). *Uvod u lingvistiku teksta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vukojević, Luka; Hudeček, Lana (2006). *Podrijetlo, ustrojstvo, funkcija i normativni status složenih veznika i vezničkih skupina*. Zagreb: Hrvatski Sintaktički dani.
- Vukojević, Luka (2005). *Vezničke skupine pa da, a da, e da u rečenicama posljedične semantike*. Rasprave institute za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 31, str. 401-428.
- Weinrich, Harald (1989). *Grammaire textuelle du français*. Paris: Les éditions Didier.
- Wilmet, Marc (1998). *Grammaire critique du français*. Paris, Bruxelles: De Boeck & Larcier.